

INSTITUCIONI I AVOKATIT TË POPULLIT
INSTITUCIJA OMBUDSMANA
OMBUDSPERSON INSTITUTION

GODIŠNJI IZVEŠTAJ 2025

BR. 25

Republika e Kosovës · Republika Kosovo · Republic of Kosovo
Institucioni i Avokatit të Popullit · Institucija Ombudsmana · Ombudsperson Institution

GODIŠNJI IZVEŠTAJ

2025

BR. 25

Sadržaj

Govor Ombudsmana	8
Mandat Ombudsmana	11
Statistički sažetak žalbi i predmeta	12
Zaštita ljudskih prava od strane Ombudsmana	30
Osnovna prava	30
Ljudsko Dostojanstvo	30
Pravo na Život	31
Pravo na Lični Integritet	32
Sloboda Kretanja	33
Zaštita Imovine	34
Pravo na Slobodu i Bezbednost	36
Pravo na Pravično i Nepristrasno Suđenje	38
Izazovi u vezi sa poštovanjem prava na pravedno i nepristrasno suđenje	42
Pravo na Pravne Lekove	43
Pravo na Privatnost	44
Pravo na Brak i Porodicu	45
Sloboda Verovanja, Savesti i Veroispovesti	47
Sloboda Izražavanja	47
Pravo Pristupa Javnim Dokumentima	48
Sloboda Medija	49
Sloboda Okupljanja	51
Sloboda Udruživanja	51
Izborna i Participativna Prava	52
Ombudsman u svojoj ulozi mehanizma ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije	56
Primena Zakona o zaštiti od diskriminacije	56
Nalazi Ombudsmana u vezi sa diskriminacijom na Kosovu	56
Rodna ravnopravnost	67
Prava zajednica i njihovih članova	70
Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana	72
Dečja Prava	74
Pravo na Obrazovanje	80
Sloboda Umetnosti i Nauke	83
Pravo na Rad i Obavljanje Profesije	84
Zdravstvena i Socijalna Zaštita	85
Odgovornost za životnu sredinu	88
Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture	93
Prava lica u smislu „tranzicione pravde“	102

Preživjele/i seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu	103
Digitalne usluge, Veštačka Inteligencija i Ljudska Prava	104
Pitanja pokrenuta pred Ustavnim Sudom	105
Promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda	108
Međunarodna saradnja	122
Komunikacija sa javnošću i medijima	133
Agenda 2030 i Ciljevi Održivog Razvoja - Uloga Ombudsmana kao Nacionalne Institucije za Ljudska Prava	134
Budžet IO-a	137

Govor Ombudsmana

Poštovani poslanici Skupštine Republike Kosova,

Predstavljanje Godišnjeg izveštaja Institucije Ombudsmana Skupštini Republike Kosovo predstavlja poseban svečan trenutak koji prevazilazi formalnu dimenziju ispunjavanja ustavne obaveze. Ovaj čin predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama za ostvarivanje demokratske kontrole i ravnoteže između vlasti, odražavajući odgovornost države da garantuje zaštitu i poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda. To je trenutak javne odgovornosti, ali i poziv na institucionalno delovanje, na razmišljanje i na unapređenje demokratskih standarda u zemlji.

Institucija Ombudsmana ove godine obeležava važan jubilej, 25. godišnjicu svog osnivanja, što predstavlja važan trenutak koji simbolizuje četvrt veka posvećenosti zaštiti i promociji ljudskih prava, jednakosti i dobrog upravljanja u Republici Kosovo. Osnovana u posleratnom periodu, u vreme kada su demokratske institucije naše zemlje još uvek bile u procesu izgradnje i konsolidacije, ova institucija je ostala nepokolebljiva u zaštiti vladavine prava, jačanju institucionalne odgovornosti i garantovanju dostojanstva i osnovnih sloboda za svakog građanina.

Tokom ovih proteklih 25 godina, Institucija Ombudsmana se konsolidovala u važan stub demokratskog i pravnog poretka zemlje. Svojim kontinuiranim radom ova institucija je stekla poverenje građana i izgradila trajan ugled u međunarodnim mrežama srodnih institucija. Ova institucija je bila i ostala nezavisan i hrabar glas u odbrani prava građana, posebno u slučajevima kada se njihova prava krše radnjama ili neradnjama javnih vlasti.

Izveštaj koji se danas predstavlja pred Vama rezultat je dugog i posvećenog rada osoblja institucije, koje je tokom cele godine slušalo, istraživalo i analiziralo zabrinutosti građana. U suštini, ovaj izveštaj predstavlja glas građana: glas onih koji se suočavaju sa nepravdom, kašnjenjima u pravdi, nedostatkom javnih usluga ili nejednakim tretmanom od strane institucija. Izveštaj predstavlja realnu sliku nivoa demokratije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava u Republici Kosovo.

Stoga je razmatranje ovog izveštaja od strane Skupštine od posebnog značaja. Izveštaj ne treba da se tretira kao formalni čin, već kao važan instrument demokratske kontrole i institucionalne odgovornosti javnih vlasti u Republici Kosovo. Iz tog razloga, izveštaj treba da se razmotri konstruktivno i kritički, doprinoseći podizanju nivoa parlamentarne debate o pitanjima ljudskih prava i izbegavajući njegovu upotrebu u političke svrhe koje mogu da naruše nezavisnost Institucije Ombudsmana. U tom smislu, i dalje je zabrinjavajuće da se ovaj izveštaj predstavlja Skupštini dok dva prethodna izveštaja za 2023. i 2024. godinu još nisu pregledana. Takva situacija slabi funkciju ovog važnog mehanizma odgovornosti i šalje lošu poruku o važnosti koja se pridaje zaštiti ljudskih prava u našoj zemlji.

Godinu o kojoj se izveštava karakterisala je značajna dinamika događaja, uključujući izborne procese i kašnjenja u konstituisanju institucija, što je uticalo na funkcionisanje mehanizama demokratske kontrole i efikasnost javnog donošenja odluka. Međutim, uprkos ovim izazovnim okolnostima, Institucija ombudsmana nastavila je profesionalno i nepristrasno vršiti svoj mandat, obezbeđujući kontinuitet u zaštiti ljudskih prava i reagujući na održiv način na utvrđene povrede.

Tokom izveštajnog perioda, primljeno je 1.736 žalbi, koje se odnose na širok spektar pitanja vezanih za osnovna prava, uključujući pravo na efektivan pravni lek, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, prava na radu, zaštitu imovine i jednakost pred zakonom. Analiza ovih žalbi pruža jasnu sliku izazova sa kojima se suočavaju građani, ističući potrebu za daljnjim poboljšanjima u funkcionisanju javne administracije i sprovođenju zakona.

Sadržaj ovog izveštaja odražava uravnotežen pristup, ističući istovremeno i postignuti napredak i preostale izazove. On predstavlja autentičan glas građana, posebno onih koji se suočavaju sa poteškoćama u ostvarivanju svojih prava zbog institucionalnih nedostataka, proceduralnih kašnjenja ili nedostatka adekvatnih usluga.

Izveštaj se takođe bavi pitanjima od posebnog značaja za kvalitet života građana, uključujući

zaštitu životne sredine, gde zagađenje vazduha i loše upravljanje prirodnim resursima i dalje predstavljaju ozbiljne izazove. Takođe ističe probleme u područjima urbanog planiranja, građevinarstva i infrastrukture, koji direktno utiču na sigurnost i dobrobit građana.

Posebna pažnja se takođe posvećuje ranjivim kategorijama, uključujući osobe lišene slobode, osobe sa mentalnim poremećajima, penzionere i nevećinske zajednice. Izveštaj ističe napore Institucije da se bavi potrebama ovih grupa i da promoviše jednak i dostojanstven tretman, u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Povećanje broja žalbi iz redova nevećinskih zajednica svedoči o rastućem poverenju u Instituciju i njenoj ulozi garanta jednakosti i nediskriminacije.

U oblasti slobode izražavanja i medija, izveštaj naglašava važnost obezbeđenja sigurnog i slobodnog okruženja za novinare, kao i potrebu jačanja međuinstitucionalne saradnje radi njihove zaštite.

Institucija Ombudsmana nastavila je igrati aktivnu ulogu u promociji ekonomskih i socijalnih prava, rešavanju pitanja vezanih za penzije, socijalnu pomoć, povećanje tarifa javnih usluga itd. U tom smislu, date su konkretne preporuke za poboljšanje javnih politika i povećanje transparentnosti i pravičnosti u donošenju odluka.

U oblasti prava dece, glavne zabrinutosti odnose se na nasilje u školama, nedostatak institucionalne podrške za mentalno zdravlje dece i adolescenata, velika težina školskih torbi i nedostatak asistenata za decu sa ograničenim sposobnostima i dalje su problemi koji zahtevaju hitnu institucionalnu intervenciju.

Izveštaj se bavi situacijom penzionera i starijih osoba, nedostatkom funkcionalnog sistema zdravstvenog i penzijskog osiguranja, nedostatkom usluga mentalnog zdravlja, kao i ekonomskim poteškoćama koje posebno otežavaju život ove kategorije građana.

Izveštaj ističe ozbiljne zabrinutosti u vezi sa funkcionisanjem Specijalizovanih Veća Kosova, posebno nedostatak transparentnosti, odgovornosti i demokratskog nadzora, uprkos činjenici da ih je osnovala Skupština Republike Kosovo. U tom kontekstu, naglašava se neophodnost poštovanja proceduralnih garancija i standarda koje Kosovo primenjuje u svom pravosudnom sistemu, u skladu sa principima pravednog i pravičnog procesa, kao što su jednakost stranaka, pravo na efektivnu zaštitu, transparentnost postupaka i jednak pristup za sve strane. Zabrinutosti izražene u izveštaju, uključujući ograničenja odgovornosti i transparentnosti, dužinu pritvora i korišćenje dokaza dobijenih od zemalja koje imaju neprijateljski pristup, predstavljaju ozbiljne dileme za ispunjavanje ovih standarda i utiču na poverenje javnosti u pravdu. Stoga, od suštinskog je značaja da funkcionisanje ovih veća bude u potpunosti usklađeno sa ustavnim i međunarodnim standardima za pravično suđenje, garantujući proceduralni integritet, nepristrasnost i punu institucionalnu odgovornost.

Stalnu zabrinutost i dalje predstavlja nedostatak potpune primene važećih zakona u mnogim kritičnim oblastima. Zakon o zdravstvenom osiguranju još nije počeo da se primenjuje u praksi, Zakon o penzijama se samo delimično primenjuje, a plate u javnom sektoru se često ne prate u skladu sa važećim zakonodavstvom. Iako je Republika Kosovo uspostavila napredne pravne i institucionalne mehanizme za zaštitu ljudskih prava, njihova efektivnost ostaje ograničena bez povećane posvećenosti izgradnji kapaciteta i jačanju mehanizama implementacije. Imperativ je da se odgovorne institucije fokusiraju ne samo na usvajanje zakona, već i na obezbeđenje njihove pune implementacije, osiguravajući da građani u praksi imaju koristi od svog prava na zdravlje, penzije i druga osnovna prava.

Poštovani poslanici,

Ljudska prava nisu samo pravni standard ili institucionalna obaveza, već su temelj na kojem se gradi poverenje građana u njihovu državu.

Stoga, Ombudsman poziva sve institucije Republike Kosovo da preduzmu konkretne mere za rešavanje ovih problema i jačanje mehanizama zaštite ljudskih prava.

Institucija Ombudsmana će nastaviti da bude nezavisan i snažan glas za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

Hvala vam.

Mandat Ombudsmana

Ombudsman je nezavisna institucija, predviđena članom 132. Ustava Republike Kosovo i na osnovu presuda Ustavnog suda, institucija je nezavisna u pogledu funkcionalnosti, organizacije i budžeta. Najvažniji aspekt nezavisnosti Ombudsmana je ustavna odredba da on ne prihvata uputstva i mešanje bilo kog drugog organa ili institucije u Republici Kosovo. Osnovna ustavna nadležnost Ombudsmana je da nadzire i štiti prava i slobode pojedinca od nezakonitih i nepravilnih činjenja ili nečinjenja javnih vlasti. Ombudsman u početku vrši ovaj nadzor i zaštitu tako što traži informacije od bilo kog organa koji vrši legitimnu vlast u Republici Kosovo, informacije koje su nadležni organi dužni da pruže u skladu sa ustavnim odredbama.

Ombudsman, prema Ustavu i Zakonu o Ombudsmanu, vrši više ovlašćenja/mandata, i to: (I) Mandat za zaštitu ljudskih prava; (II) Mandat kao mehanizam ravnopravnosti; i (III) Mandat kao Nacionalni mehanizam za prevenciju torture. Ombudsman je i ovlašćena stranka za prosleđivanje predmeta Ustavnom sudu.¹

Važna nadležnost rada Ombudsmana je da se, na osnovu njegovih istraga, u slučajevima u kojima se utvrde povrede ljudskih prava, sastavljaju izveštaji sa relevantnim nalazima i daju preporuke nadležnim organima i predlažu konkretne mere.

Takođe, još jedan važan aspekt rada Ombudsmana je činjenica da podnosi godišnji izveštaj Skupštini Republike Kosovo o svojim nalazima u oblasti kršenja ljudskih prava, a može da podnese i posebne izveštaje.

Dužnost i odgovornost organa vlasti je da poštuju i sprovedu preporuke Ombudsmana, kao meru poštovanja vladavine prava i funkcionisanja demokratije u našoj zemlji.

Mandat zaštite ljudskih prava

Ombudsman vrši mandat zaštite ljudskih prava nezakonitih i nepravilnih činjenja ili nečinjenja organa javne vlasti kroz različite mehanizme, uključujući istrage slučajeva, podentih od

strane podnosioca žalbi, istrage po službenoj dužnosti mogućih povreda, osporavanje akata administracije za zaštitu javnog interesa, davanje opštih preporuka za funkcionisanje pravosudnog sistema, davanje mišljenja u svojstvu prijatelja suda (*amicus curie*), davanje preporuka u slučajevima odugovlačenja sudskih postupaka, vođenje postupka medijacije i pomirenja, pružanje pomoći žrtvama diskriminacije, davanje preporuka javnim institucijama za sprovođenje obaveza u oblasti zabrane diskriminacije i oblasti ravnopravnosti, kao i upućivanje predmeta Ustavnom sudu i drugih mehanizama definisanim posebnim zakonima.

Mandat nadzora poštovanja ljudskih prava

Ombudsman vrši mandat nadzora nad poštovanjem ljudskih prava putem različitih mehanizama praćenja sudskih predmeta, u kojima stranke imaju status navodne žrtve povrede ljudskih prava, ili se po službenoj dužnosti smatra da može biti sistematsko kršenje ljudskih prava; putem mehanizma obaveze organa javne vlasti da odgovore na zahteve Ombudsmana; praćenje sprovođenja preporuka Ombudsmana; nadzor standarda izrade zakona u pogledu utvrđivanja ljudskih prava i usklađenosti sa Ustavom; praćenje sprovođenja zakona koji se fokusiraju na ljudska prava i drugih mehanizama koji su utvrđeni posebnim zakonima.

Uloga Ombudsmana u promociji ljudskih prava

Ombudsman ima važnu ulogu u promociji ljudskih prava, ulogu koju ostvaruje kroz mehanizam podizanja svesti javnog mnijenja i javnih institucija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama. To postiže edukacijama, obukama i predavanjima, objavljivanjem mišljenja i brošura u kojima se iznosi stav Ombudsmana o pojedinim pitanjima, deklaracijama za sprovođenje određenih mera, organizacijom dana otvorenih vrata za ljudska prava, organizacijom konferencija i tematskih stolova, saradnjom i koordinacijom rada sa socijalnim partnerima, razmenom poseta sa srodnim institucijama, iznošenjem mišljenja Ombudsmana u medijima, kao i drugim mehanizmima koji su utvrđeni posebnim zakonima.

¹ Ustav Republike Kosovo, član 113, stav 2.

Uloga Ombudsmana kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture

Ombudsman vrši mandat Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture (NMPT) i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja, kroz redovne i nenajavljene posete svim mestima na kojima se nalaze lica lišena slobode, uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvene ustanove, carinsko zadržavanje, zadržavanje imigranata i bilo kom drugom mestu za koje se sumnja da ima kršenja ljudskih prava i sloboda. U skladu sa Zakonom o Ombudsmanu, daje preporuke za usklađenost zakona i drugih akata sa Ustavom i međunarodnim standardima u prevenciji torture. NMPT saraduje sa međunarodnim, lokalnim i drugim mehanizmima koji su definisani posebnim zakonom u oblasti prevencije torture

Uloga Ombudsmana kao mehanizam jednakosti

Ombudsman svoj mandat ostvaruje kao mehanizam ravnopravnosti za unapređenje, praćenje i podršku jednakog tretmana bez diskriminacije po osnovama zaštićenim Zakonom o ravnopravnosti polova i Zakonom o zaštiti od diskriminacije, kao i u skladu sa Zakonom o Ombudsmanu. Takav mandat Ombudsman ostvaruje kroz nadzor nad provođenjem Zakona o zaštiti od diskriminacije, istraživanje slučajeva diskriminacije, promociju dobrih praksi ravnopravnosti, informisanje javnosti o slučajevima diskriminacije, postupanje u slučajevima rodne diskriminacije, kao i saraduje sa socijalnim partnerima, domaćim i međunarodnim nevladinim organizacijama.

Statistički sažetak žalbi i predmeta

Od 1. januara 2025. do 31. decembra 2025. godine u Instituciji Ombudsmana, u centralnoj kancelariji u Prištini i u regionalnim kancelarijama u Prizrenu, Gnjilanu, Uroševcu, Peć, Južnoj Mitrovici, Severnoj Mitrovici, Đakovici i Gračanici podneto je 1.736 žalbi građana Republike Kosovo, uključujući žalbe protiv kršenja ljudskih prava i sloboda od strane javnih organa, kao i zahtevi za savet ili pravnu pomoć.

Analizirajući ove žalbe, prema ustavnim kategorijama ljudskih prava i sloboda, uočava se da se najveći broj njih odnosi na: pravo na pravne lekove, pravo na pravično i nepristrasno suđenje, pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, pravo na rad i obavljanje profesije, zaštitu imovine, jednakost pred zakonom, prava optuženog, zabrana mučenja i okrutnog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, prava deteta itd.

U narednim tabelarnim prikazima dati su detaljniji podaci o ukupnom broju žalbi koje su primljene, razmotrene i za koje je odlučeno da su prihvatljive ili neprihvatljive za istragu, o slučajevima koji su otvoreni za istragu samoinicijativno od strane Ombudsmana, o nacionalnoj i polnoj pripadnosti podnosilaca žalbi, o nadležnim javnim organima protiv kojih su podnete žalbe, o broju rešenih/zatvorenih žalbi, o broju izveštaja i preporuka objavljenih prema organima javne vlasti, kao i o stepenu primene ovih preporuka od strane nadležnih organa.

Tabela 1. Žalbe podnesene kod Ombudsmana u 2025.godini

Ukupan broj podnetih žalbi	1736
Etnička pripadnost podnosilaca žalbi	
Albanci	1411
Srbi	207
Bošnjaci	29
Aškalije	23
Turci	19
Romi	11
Goranci	9
Egipčani	8
Ostalo	19
Podnesene žalbe, podeljene prema Kancelarijama Ombudsmana	
Glavna kancelarija - Priština	953
Regionalna kancelarija -Peć	152
Regionalna kancelarija -Gnjilane	144
Regionalna kancelarija -Prizren	142
Regionalna kancelarija - Uroševac	94
Regionalna kancelarija - Đakovica	90
Regionalna kancelarija - Severna Mitrovica	70
Regionalna kancelarija -Južna Mitrovica	59
Regionalna kancelarija -Gračanica	32
Pol podnosilaca žalbi na osnovu podnetih žalbi	
Muškarci	1158

Žene	578
Javne vlasti protiv kojih su podnete žalbe (jedna žalba može da ima više od jedne odgovorne strane)	
Ministarstva/Administracija	703
Sudovi	363
Opštine	261
Policija	124
Javna tužilaštva	73
Javna preduzeća	70
Privatno lice	60
Privatne kompanije	40
Kosovska kompanija za distribuciju električne energije	36
Regulatorni Ured za Energiju (RUE)	19
Strane vlasti	19
Kosovska Agencija za Privatizaciju	18
Skupština Repulike Kosova	15
Centralna Izborna Komisija	12
Privatni izvršitelji	12
Ostalo	143

Tabela 2. Broj podnetih žalbi, prema poglavlju II Ustava - Osnovna prava i slobode (jedna žalba može da uključuje više prava i sloboda)

URK 32 - Pravo na pravno sredstvo	553
URK 31 - Pravo na pravično i nepristrasno suđenje	305
URK 51 - Zdravstvena i socijalna zaštita	202
URK 49 - Pravo na rad i obavljanje profesije	189
URK 46 - Zaštita imovine	139
URK 24 - Jednakost pred zakonom	122
URK 30 - Prava optuženog	98
URK 27 - Zabrana torture	95
URK 50 - Prava deteta	88
URK 47 - Pravo na obrazovanje	39
URK 35 - Sloboda kretanja	35
URK 29 - Pravo na slobodu i sigurnost	25
URK 23 - Ljudsko dostojanstvo	24
URK 37 - Pravo na sklapanje braka i zasnivanje porodice	21
URK 52 - Odgovornost za životnu sredinu	13
URK 41 - Pravo na pristup javnim dokumentima	13
URK 25 - Pravo na život	10
URK 54 - Sudska zaštita prava	9

URK 36 - Pravo na privatnost	7
URK 45 - Pravo na izbor i učešće	6
URK 26 - Pravo na lični integritet	5
URK 40 - Sloboda izražavanja	2
URK 48 - Sloboda nauke i umetnosti	2
URK 55 - Ograničenje prava i osnovnih sloboda	2
URK 38 - Sloboda veroispovesti, uverenja i savesti	2
URK 43 - Sloboda udruživanja	1
URK 39 - Verske zajednice	1
URK 33 - Načelo Legaliteta i Proporcionalnosti u Krivičnim Postupcima	1

Tabela 3. Broj podnesenih žalbi, prema Ciljevima održivog razvoja (SDG) - jedna žalba može uključivati više SDG-a

16. Mir, pravda i snažne institucije	1471
03. Dobro zdravlje i dobrobit	148
10. Smanjenje nejednakosti	53
08. Dostojanstveni rad i ekonomski rast	35
17. Partnerstvom do ciljeva	24
04. Kvalitetno obrazovanje	19
06. Čista voda i sanitarni uslovi	9
09. Industrija, inovacije i infrastruktura	9
07. Dostupna i obnovljena energija	8
05. Rodna ravnopravnost	4
11. Održivi gradovi i zajednice	4
12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja	3
13. Akcija za klimu	1

Tabela 4. Žalbe za koje je odlučeno da su neprihvatljive

Broj neprihvatljivih žalbi	1108
Neprihvatljive žalbe, prema članovima Zakona o Ombudsmanu	
U korišćenju pravnih sredstava - Član 22, tačka 1.3	374
Nema povrede, nema loše administriranje - Član 22, tačka 1.1	308
Van nadležnosti - Član 21, tačka 1.3.1	194
Nekorišćenje pravnih lekova - Član 22, tačka 1.4	178
Nezainteresovanost, neuspeh stranke - Član 22, tačka 1.2	38
Podneseno nakon zakonskog roka - Član 21, tačka 1.3.2	9
Anonimna žalba – Član 21, tačka 1.3.3	5
Zloupotreba prava na žalbu – Član 21, tačka 1.3.4	1
Službena zabeleška	1

Tabela 5. Žalbe koje čekaju da budu razmatrane

Broj žalbi koje čekaju da budu razmatrane	4
---	---

Tabela 6. Žalbe za koje je odlučeno da su prihvatljive za istragu

Broj žalbi za koje je odlučeno da su prihvatljive za istragu	624
Broj slučajeva za istragu koje je pokrenuo Ombudsman po (Ex officio)	41
Žalbe otvorene za istragu, prema etničkoj pripadnosti podnosioca žalbi	
Albanci	411
Srbi	165
Bošnjaci	17
Aškalije	6
Goranci	6
Romi	6
Turci	5
Egipčani	3
Ostalo	5
Gender of Complainants, Based on the Complaints Investigated	
Muškarci	362
Žene	262
Organi javne vlasti protiv kojih su pokrenute istrage po žalbama (jedna žalba može da ima više od jedne odgovorne strane)	
Ministarstva/Administracija	318
Sudovi	141
Opštine	121
Policija	36
Tužilaštva	23
Javna preduzeća	19
Regulatorni Ured za Energiju	13
Skupština Repulike Kosova	10
Centralna Izborna Komisija	10
Univerzitet Prištine "Hasan Prishtina"	8
Kosovska kompanija za distribuciju električne energije	7
Ostalo	53

Tabela 7. Broj istraženih žalbi, prema Poglavlju II Ustava - Osnovna prava i slobode (jedna žalba može da uključuje više prava i sloboda)

URK 32 - Pravo na pravno sredstvo	199
URK 31 - Pravo na pravično i nepristrasno suđenje	128
URK 24 - Jednakost pred zakonom	94
URK 49 - Pravo na rad i obavljanje profesije	73
URK 50 - Prava deteta	68
URK 46 - Zaštita imovine	51
URK 51 - Zdravstvena i socijalna zaštita	39
URK 27 – Zabrana torture	29
URK 47 - Pravo na obrazovanje	29
URK 23 - Ljudsko dostojanstvo	12
URK 30 - Prava optuženog	11
URK 52 - Odgovornost za životnu sredinu	11
URK 35 - Sloboda kretanja	10
URK 37 - Pravo na sklapanje braka i zasnivanje porodice	10
URK 45 - Pravo na izbor i učešće	9
URK 25 - Pravo na život	4
URK 54 - Sudska zaštita prava	4
URK 26 - Pravo na lični integritet	2
URK 29 - Pravo na slobodu i sigurnost	2
URK 38 - Sloboda veroispovesti, uverenja i savesti	2
URK 41 - Pravo na pristup javnim dokumentima	2
URK 48 - Sloboda nauke i umetnosti	2
URK 55 - Ograničenje prava i osnovnih sloboda	2
URK 33 - Načelo Legaliteta i Proporcionalnosti u Krivičnim Postupcima	1
URK 36 - Pravo na privatnost	1
URK 42 – Sloboda medija	1

Tabela 8. Broj istraženih žalbi prema Ciljevima održivog razvoja-SDG (jedna žalba može da uključi nekoliko SDG-a)

16. Mir, pravda i snažne institucije	551
03. Dobro zdravlje i dobrobit	44
10. Smanjenje nejednakosti	25
08. Dostojanstveni rad i ekonomski rast	15
04. Kvalitetno obrazovanje	11
17. Partnerstvom do ciljeva	10
09. Industrija, inovacije i infrastruktura	5
07. Dostupna i obnovljena energija	4
11. Održivi gradovi i zajednice	2
05. Rodna ravnopravnost	1

Tabela 9. Broj predmeta ex officio, prema Poglavlju II Ustava - Osnovna prava i slobode (jedan predmet može da obuhvati više prava i sloboda)

Pravo na pravno sredstvo	11
Zabrana torture	9
Zdravstvena i socijalna zaštita	5
Pravo na život	4
Zaštita imovine	4
Jednakost pred zakonom	3
Prava optuženog	3
Pravo na izbor i učešće	3
Pravo na rad i obavljanje profesije	3
Prava deteta	3
Ljudsko dostojanstvo	2
Odgovornost za životnu sredinu	2
Sloboda kretanja	1
Sloboda veroispovesti, uverenja i savesti	1
Sloboda Medija	1
Pravo na obrazovanje	1
Pravo na pravično i nepristrasno suđenje	1

Tabela 10. Broj slučajeva ex officio, po SDG-a (jedan slučaj može da obuhvati nekoliko SDG-a)

16. Mir, pravda i snažne institucije	32
3. Dobro zdravlje i dobrobit	8
4. Kvalitetno obrazovanje	1
8. Dostojanstveni rad i ekonomski rast	1

Tabela 11. Žalbe rešene okončanjem istraga (uključuje žalbe iz 2025. i prethodnih godina)

Ukupan broj završenih/zatvorenih žalbi	694
Završene/zatvorene žalbe prema članovima Zakona o Ombudsmanu	
Rešeno u skladu sa zahtevom podnosioca žalbe - Član 21, tačka 1.5	264
Neprihvatljiva, nema povrede, loše administracije - Član 22, tačka 1.1	187
Zatvoren izveštajem, kada se zaključi da je bilo povrede Ljudskih prava - Član 24, tačka 3	111
Neprihvatljiva žalba, u korišćenju pravnih sredstava - Član 22, tačka 1.3	46
Zatvoren predmet zbog nezainteresovanosti žalioca, neuspeh stranke - Član 22, tačka 1.2	35
Neprihvatljiv predmet, nisu korišćena pravna sredstva - Član 22, tačka 1.4	31
Neprihvatljiv predmet, van jurisdikcije - Član 21, tačka 1.3.1	12
Službena beleška	8

Tabela 12. Izveštaji sa preporukama, Pisma sa preporukama

Izveštaji o istraženim žalbama (podnetih od strane građana)	44
Izveštaji o istraženim slučajevima na inicijativu Ombudsmana, Ex officio	7
Izveštaji NMPT-a	6
Pisma sa preporukama za istražene žalbe (podnetih od strane građana)	8
Preporuke u izveštajima i pismima preporuke	683

Tabela 13. Status preporuka

Primenjene preporuke	131
Preporuke delimično primenjene	30
Neprimenjene preporuke	19
Preporuke koje čekaju da se primene	503
Ukupno	683

Tabela 14 Upoređenje procenta primenjivosti preporuka Ombudsmana adresiranih tokom 2024. godine, stanje prema izveštaju za period 31.12.2024. god. i ažuriranje 31.12.2025.god.

Preporuke 2024	Procenat primenjivosti preporuka na dan 31. decembra 2024	Procenat primenjivosti preporuka na dan 31. decembra 2025
Primenjene preporuke	37 - 21%	53 - 30%
Preporuke delimično primenjene	7 - 4%	9 - 5%
Preporuke koje čekaju da se primene	119 - 68%	98 - 56%
Neprimenjene preporuke	13 - 7%	16 - 9%
Ukupan broj preporuka	176	176

Tabela 15. Status preporuka po institucionalnom nivou - 2025

Institucionalni nivo	Ukupno preporuka	Primenjene	Delimično primenjene	Neprimenjene	čekaju primenu
Centralni nivo	107	25	19	5	58
Lokalni nivo	546	100	11	9	426
Sudstvo/ Tužilaštvo	30	6	0	5	19
Ukupno	683	131	30	19	503

Tabela 16. Zahtevi, komentari i mišljenja dostavljeni institucijama

Zahtrv upućen Ustavnom sudu	1
Komentari upućeni Ustavnom sudu	1
Mišljenja upućena drugim organima	6
Zahtev za privremenu meru upućen drugim organima	1
Amicus Curiae	2

Tabela 17. Žalbe primljene i istražene od strane Departmana za zaštitu prava deteta

Broj podnetih žalbi	149
Broj žalbi za koje je odlučeno da su prihvatljive za istragu	118
Broj neprihvatljivih žalbi	31
Broj istražnih slučaja samoinicijativno ex officio	6

Tabela 18. Primenjivost preporuka Ombudsmana, od strane odgovornih državnih vlast

Odgovorne vlasti	Primenjene preporuke	Preporuke delimično primenjene	Neprimenjene preporuke	Preporuke koje čekaju da se primene
Vlada Republike Kosova i Ministarstvo finansija, rada i transfera	0	0	0	3
Ministarstvo zdravlja	4	1	0	15
Ministarstvo Pravde	0	0	0	9
Ministarstvo unutrašnjih polsova	13	10	3	16
Ministarstvo obrazovanja, nauke, tehnologije i inovacija	4	7	0	0
Ministarstvo finansija, rada i transfera	0	0	1	8
Policija Kosova	0	1	0	0
Carina Kosova	0	0	0	2
Agencija za statistiku Kosova	2	0	0	0
Inspektorat Zdravlja	0	0	0	1

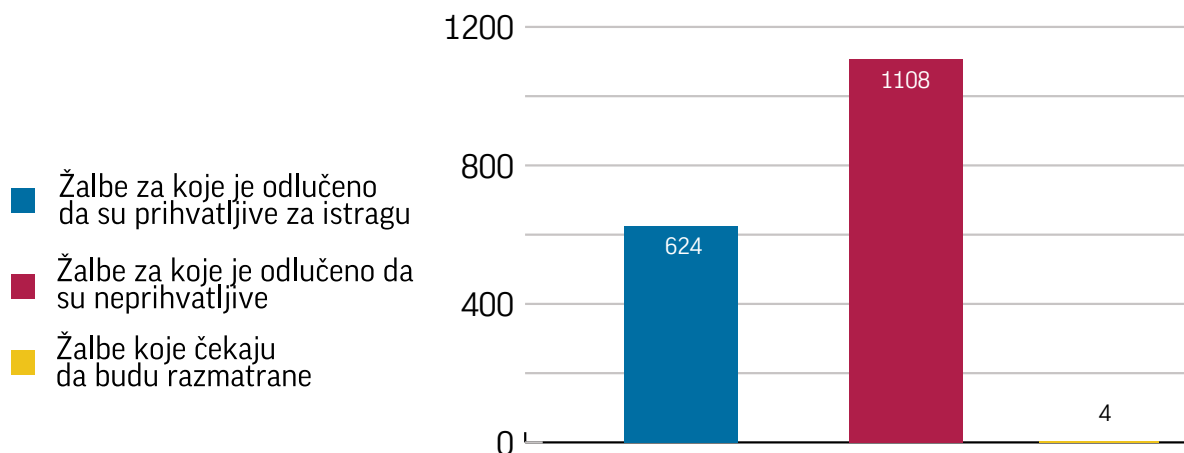
Univerzitetski stomatološki klinički centar Kosova	0	0	0	1
Centralna izborna komisija	1	0	1	1
Centralna Banka Republike Kosova	1	0	0	2
Posebna Komora Vrhovnog Suda	0	0	0	5
Apelacioni sud	1	0	1	3
Osnovni sud u Prištini	4	0	4	8
Osnovni sud u Mitrovici	1	0	0	3
Opština Prištine	4	3	1	12
Opština Prizrena	5	0	0	9
Opština Peći	0	0	0	14
Opština Skenderaj	0	0	0	14
Opština Glogovac	3	0	0	10
Opština Južna Mitrovica	6	0	0	8
Opština Gnjilane	7	1	0	5
Opština Kosovo Polje	0	0	0	14
Opština Dečana	10	0	0	4
Opština Uroševca	2	0	0	13
Opština Đakovice	0	0	2	13
Opština Podujevo	3	1	0	10
Opština Vučitrn	0	0	0	14
Opština Mališevo	0	0	0	15
Opština Vitina	3	1	0	10
Opština Gračanice	2	0	3	12
Opština Elez Hana	6	0	0	8
Opština Istok	0	0	0	14
Opština Kačanik	3	1	0	10

Opština Kline	3	0	0	12
Opština Orahovac	0	0	0	14
Opština Kamenice	0	0	0	14
Opština Lipljane	0	0	0	14
Opština Obilić	5	1	0	8
Opština Klokot	4	0	1	9
Opština Štimlje	6	0	0	8
Opština Suva Reka	5	1	0	8
Opština Junik	3	0	0	10
Opština Severna Mitrovica	0	0	0	15
Opština Dragaš	0	0	0	14
Opština Novo Brdo	0	0	1	13
Opština Ranilug	1	1	0	12
Opština Zvečane	3	1	0	10
Opština Leposavić	0	0	1	14
Opština Zubin Potok	0	0	0	14
Opština Partoš	6	0	0	8
Opština Mamuše	0	0	0	14
Opština Štrpce	8	0	0	6
RKO "Pastrimi"	1	0	0	0
NSOŠ "Elena Gjika"	1	0	0	0
Ukupno	131	30	19	503

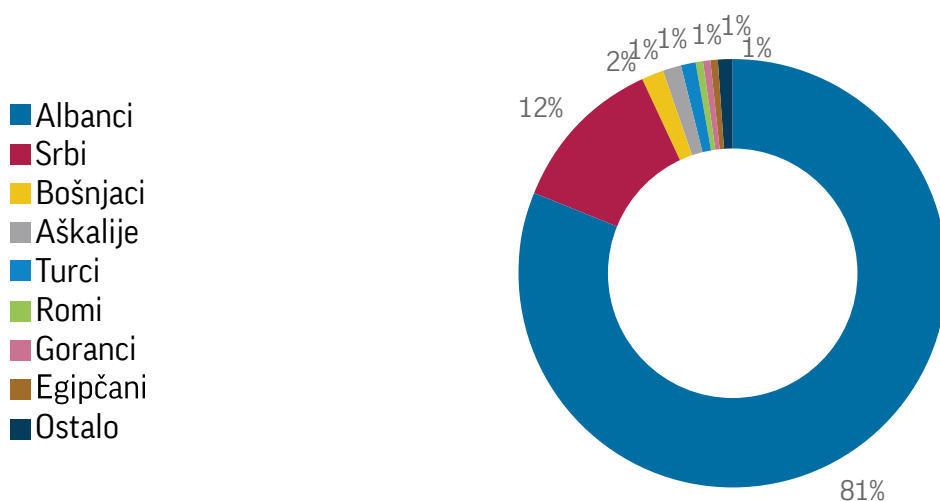
Grafički prikaz statistike žalbi podnesenih Ombudsmanu

1. januar 2025.god. - 31. decembar 2025. god.

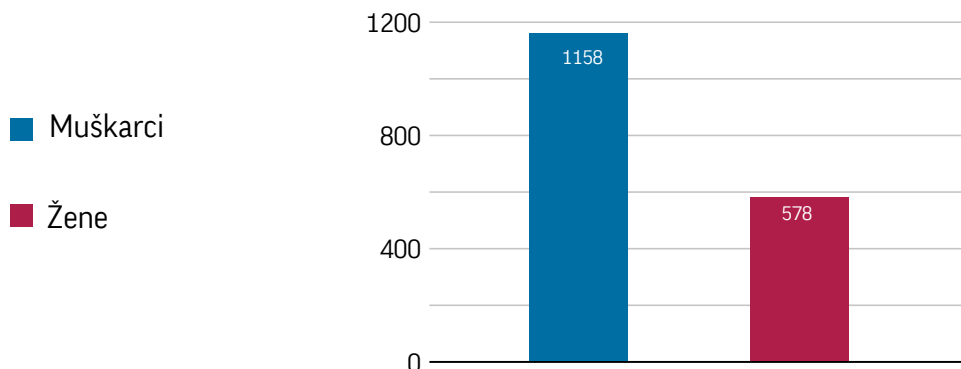
Slika 1 Grafički prikaz žalbi građana koje su razmotrene/rešene od strane Ombudsmana

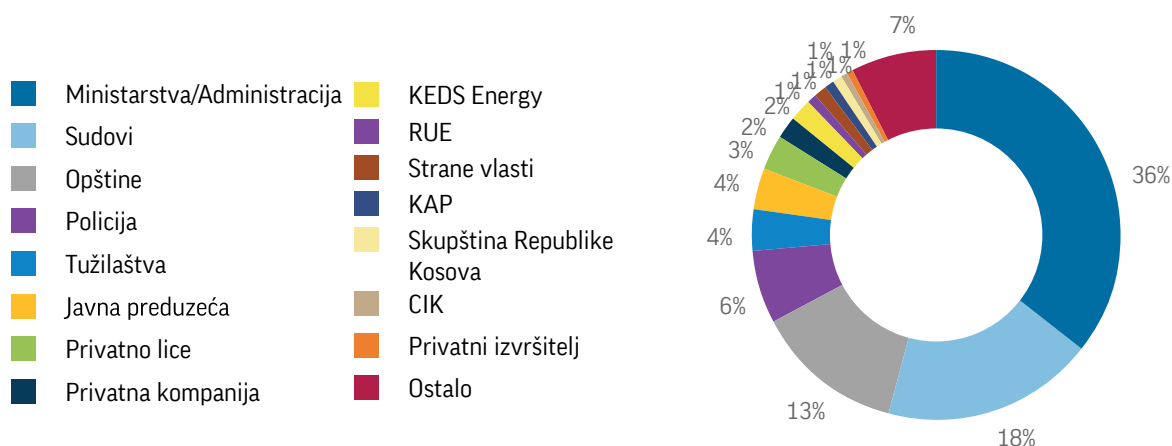
Slika 2. Procenat žalbi prema etničkoj pripadnosti građana

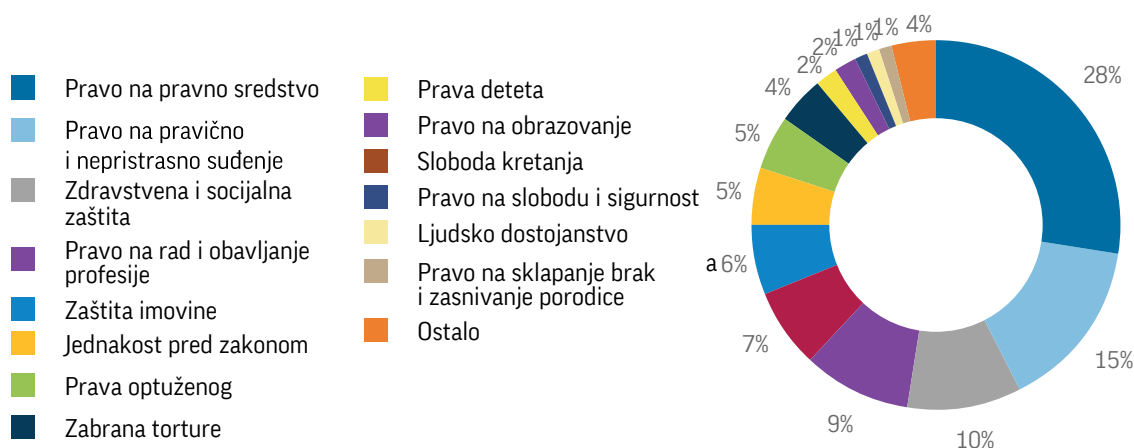
Slika 3. Pol podnosioca žalbi na osnovu podnetih

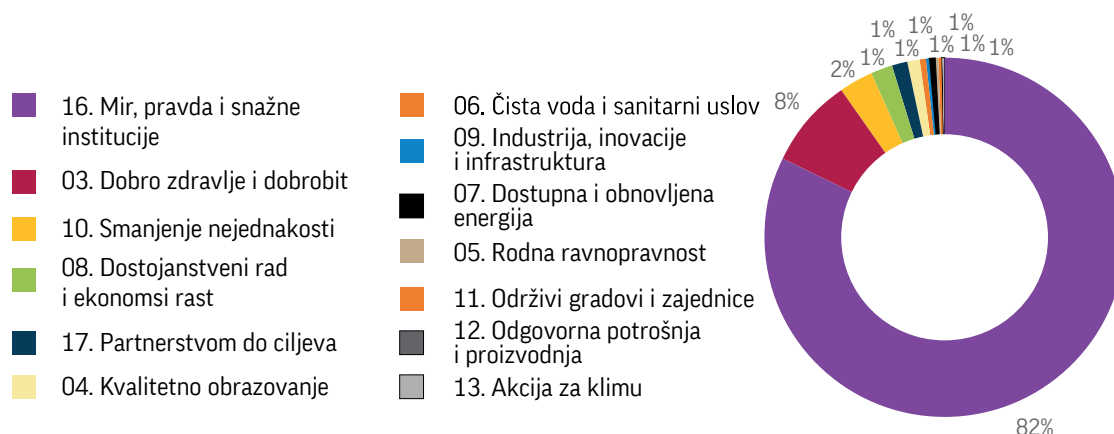
Slika 4. Organi javne vlasti protiv kojih su podnete žalbe

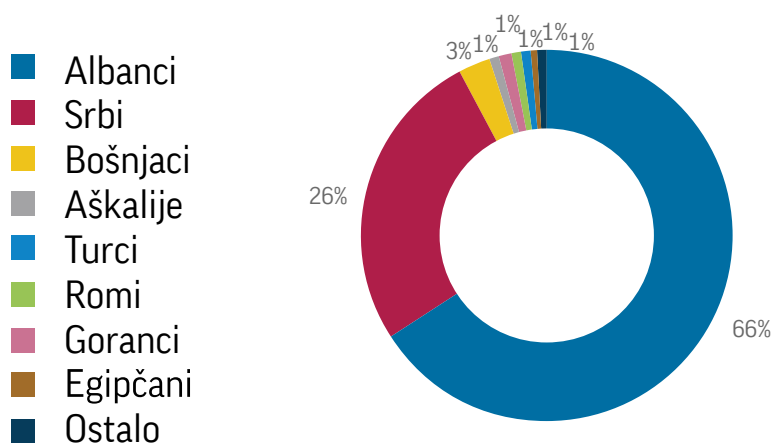
Slika 5. Podnete žalbe, po Poglavlju II Ustava, Osnovna prava i slobode

Slika 6. Broj podnesenih žalbi, prema Ciljevima održivog razvoja (SDG), (jedna žalba može uključivati više SDG-a)

Slika 7. Žalbe pokrenute za istragu, prema etničkoj pripadnosti građana

Slika 8. Organi javne vlasti protiv kojih su pokrenute istrage po žalbama

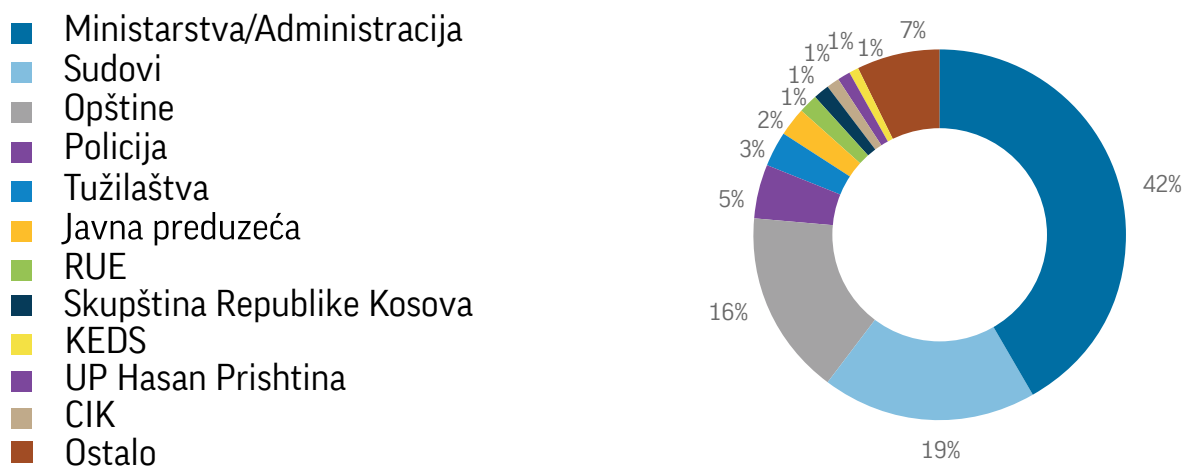
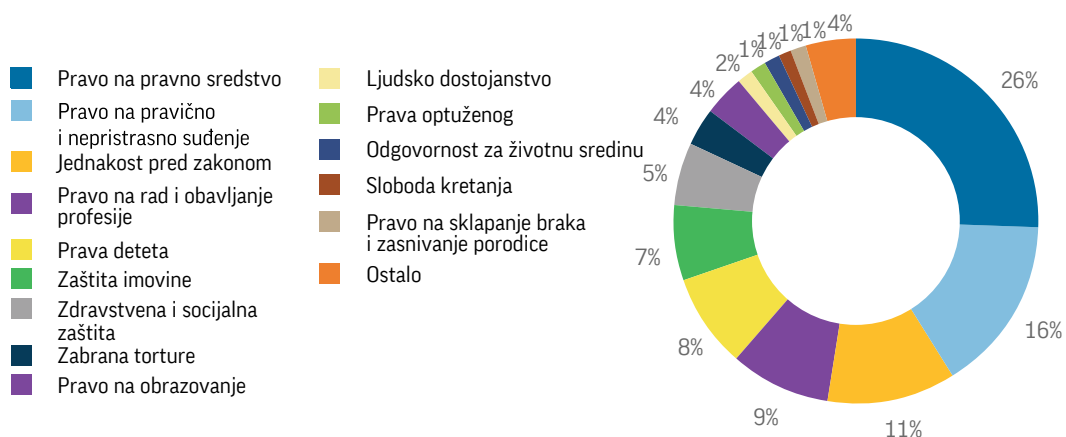
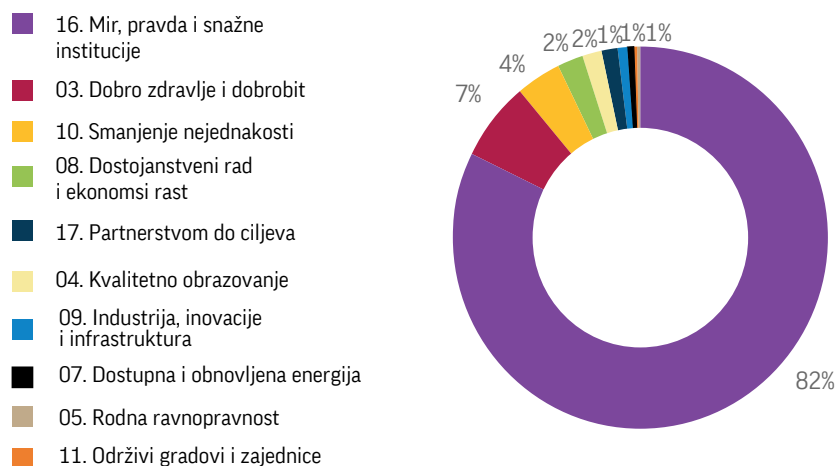

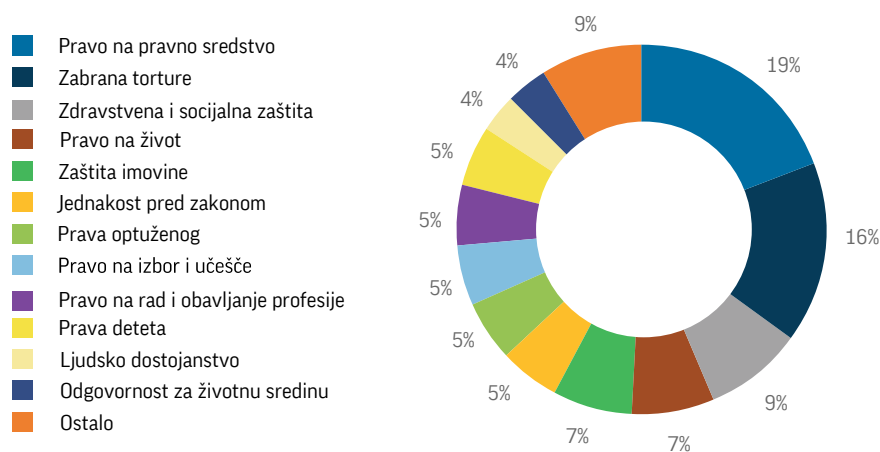
Figura 9. Procenat istraženih žalbi, prema poglavlju II Ustava - Osnovna prava i slobode

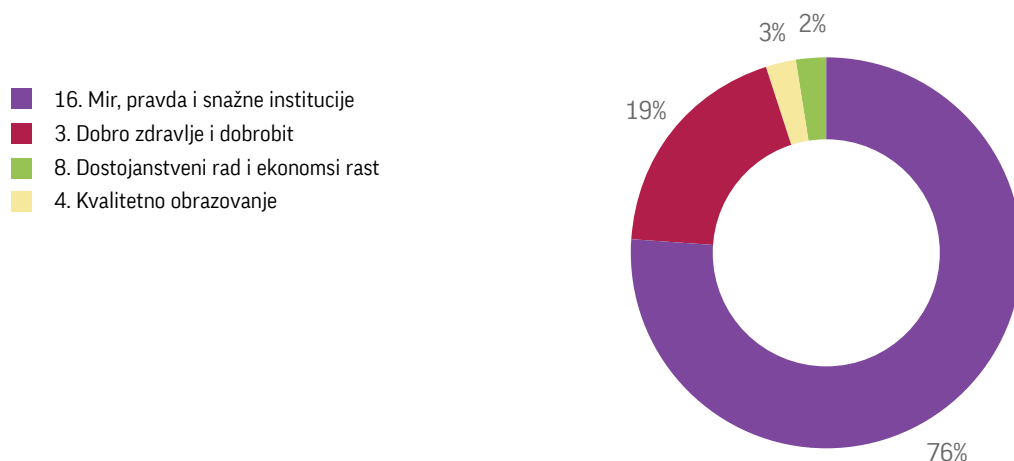
Slika 10. Procenat istraženih žalbi po SDG-ima (jedna žalba može uključivati nekoliko SDG)

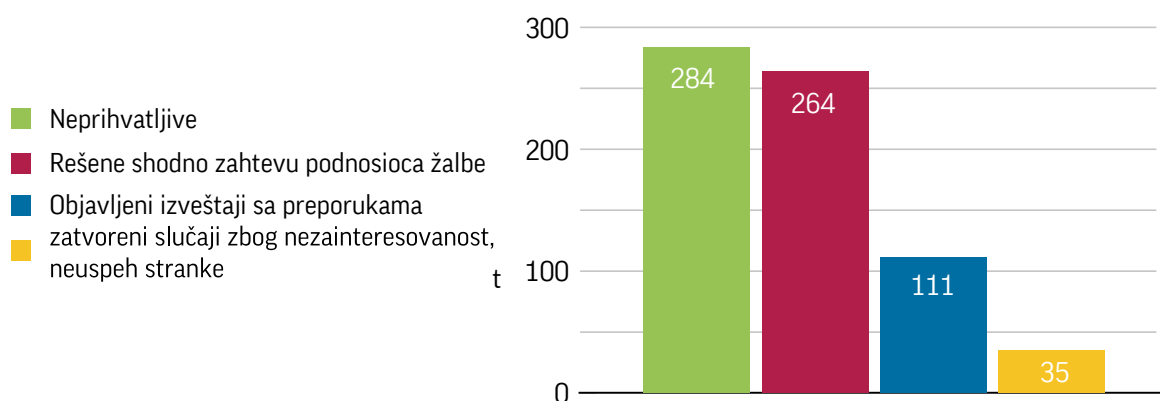
Slika 11. Istražene žalbe Ex.officio, po Poglavlju II Ustava Osnovna prava i slobode

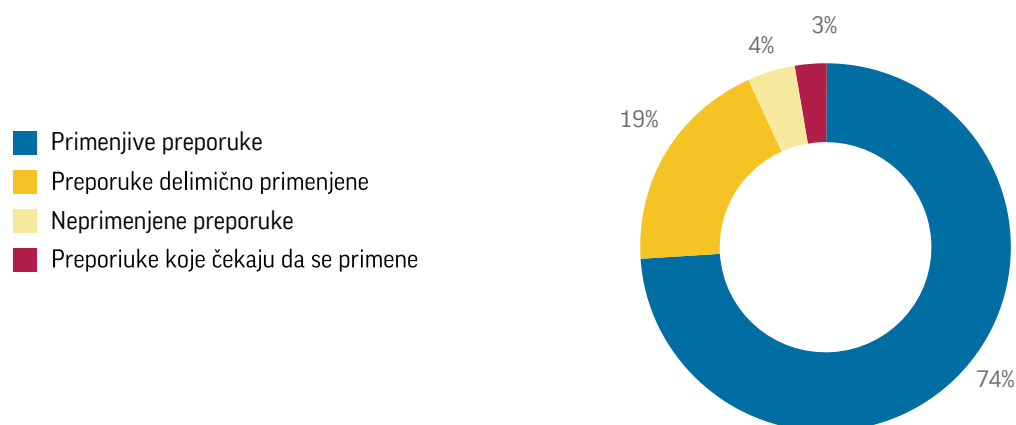
Slika 12. Procetan slučajeva ex officio, po SDG-ima (jedan slučaj može da obuhvati nekoliko SDG-a)

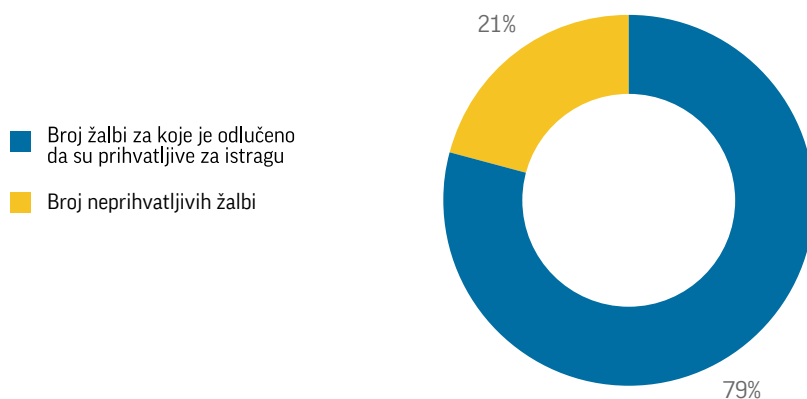
Slika 13. Žalbe rešene okončanjem istraga (uključuje žalbe iz 2025. i prethodnih godina)

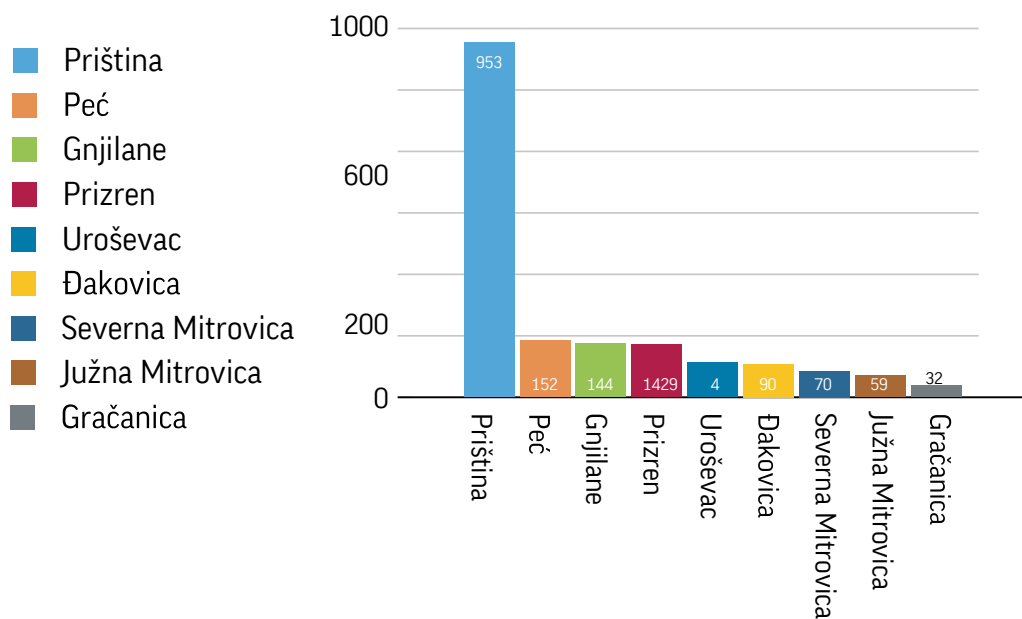
Slika 14. Procenat primenjivosti preporuka Ombudsmana od strane nadležnih državnih organa, objavljenih tokom 2025.godine

Slika 15. Procenat žalbi istraženih i neprihvatljivih od strane Departmana za zaštitu prava deteta

Slika 16. Žalbe podnete tokom 2025. godine, u Glavnu kancelariju i regionalne kancelarije Institucije Ombudsmana

Zaštita ljudskih prava od strane Ombudsmana

Zaštita ljudskih prava od strane Ombudsmana

Osnovna prava

Ljudsko Dostojanstvo

Ljudsko dostojanstvo predstavlja fundamentalnu vrednost na kojoj se izgrađuje ustavni poredak i sistem zaštite ljudskih prava u Republici Kosovo. To je eksplicitno predviđeno članom 23. Ustava, u kojem je naglašeno da je ljudsko dostojanstvo nepovredivo i da je osnova svih osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Ustavno tumačenje ljudskog dostojanstva u Republici Kosovo je neodvojivo od prakse ESLJP-a, koji je dosledno isticao da poštovanje ljudskog dostojanstva čini suštinu EKlJP-a. Ombudsman ističe da je ESLJP razvio standarde prema kojima države imaju ne samo obavezu da se uzdrže od kršenja ljudskog dostojanstva, već i pozitivne obaveze da preduzmu efektivne zaštitne mere, posebno prema licima u ranjivim situacijama.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 24 žalbe u kojima se navodi povreda ljudskog dostojanstva, od kojih je 10 prosleđeno radi dalje istrage, dok je 14 proglašeno neprihvatljivim. Dok je Ombudsman pokrenuo istragu po službenoj dužnosti u dva slučaja.

Slučajevi podneti IO-u, u kojima se navodi kršenje ljudskog dostojanstva, između ostalog, su: jedna žalba na uvredljiv i ponižavajući jezik koji je korišćen protiv podnosioca žalbe u javnoj instituciji²; prijavljivanje o seksualnom uznemiravanju i nepreduzimanju mera od strane poslodavca³; žalba na prestanak isplate penzija za slepe osobe, koju je rešio nadležni organ i slučaj je zatvorio IO⁴; navod o ponižavajućem postupanju od strane policije⁵; navodi o kršenju ljudskog dostojanstva; zbog rodne diskriminacije; zbog kršenja prava iz radnog odnosa⁶; navod zbog pretnje od strane suseda

i nepreduzimanje mera od strane policije⁷; navode zbog neintervencije od strane policije, uprkos žalbama na psihološke i fizičke napade na podnosioca žalbe⁸.

Ostali slučajevi podneti sa navodima o kršenju ljudskog dostojanstva su slučajevi u kojima se navodi buliziranje (ismevanje), žalbe na podnošenje tužbi protiv privatnih lica, žalbe na nesnabdevanje vodom za piće, navode o nezakonitoj psihijatrijskoj hospitalizaciji i ponižavajućem tretmanu, žalba na nisku odštetu kao žrtva krivičnih dela itd.

U slučaju po službenoj dužnosti R/370/2025, Ombudsman je pokrenuo istrage u vezi sa navodima da je jedna žena sa invaliditetom silovana i da je ostala trudna. O ovom slučaju su izveštavali mediji. Ombudsman je pokrenuo istrage i kontaktirao je nadležne organe, koji sprovode istrage u vezi sa slučajem. Za ombudsmana je izuzetno zabrinjavajuća činjenica što je ovaj čin počinjen nad ženom sa invaliditetom, koja pripada ranjivoj kategoriji, što je rezultiralo ozbiljnim kršenjem ljudskog dostojanstva i uticalo na pravo da se prema njoj ne postupa na nehuman i ponižavajući način, na pravo na telesni integritet i nediskriminaciju. Istrage u ovom slučaju još nisu završene i Ombudsman prati razvoj postupaka nadležnih organa.

Iz istrage slučaja R.br.1501/2025, po žalbi jednog građanina protiv UBKSK-a, primećeno je da zbog nedostatka prostora za obavezno psihijatrijsko lečenje sa zadržavanjem lica sa mentalnim poremećajima koja su počinila krivično delo i kojima je sud izrekao ovu meru, ona se ne leče od strane Instituta za forenzičku psihijatriju zbog nedostatka mesta. Takođe je primećeno da se zbog nedostatka prostora ovi slučajevi šalju zadržavanje u pritvorske centre. Takva situacija podrazumeva nedostojanstven tretman ovih lica i predstavlja neispunjavanje zakonskih obaveza nadležnih organa u rešavanju takvih slučajeva. Iz odgovora koji je Ombudsman dobio od Instituta za forenzičku psihijatriju, naglašava se da oni imaju samo 12 kreveta za ovu kategoriju lica, dok sa druge strane nema prostora za lečenje žena. Ova situacija ukazuje na nedostatak odgovarajućih mera za lica kojima je ova mera izrečena sudskom odlukom, ne postoji kontrola njenog

2 Slučaj R/1733/2025.

3 Slučaj R/1688/2025.

4 Slučaj R/1525/2025.

5 Slučaj R/1240/2025.

6 Slučaj R/1159/2025.

7 Slučaj R/1147/2025.

8 Slučaj R/562/2025.

sprovedenja od strane suda, a sa druge strane, za Ombudsmana, ovo predstavlja kontinuirano kršenje dostojanstva ovih lica i njihovih prava i sloboda u odnosu na obavezu države da ova lica dobiju neophodno lečenje i zdravstvene usluge.

Pravo na Život

Pravo na život predstavlja temelj svih ljudskih prava i sloboda. Bez garancije ovog prava, ostvarivanje drugih prava postaje nemoguće. U Republici Kosovo, pravo na život je jasno zagantovano Ustavom, domaćim zakonodavstvom i zasnovano je na međunarodnim standardima ljudskih prava.

Pravo na život znači zaštitu pojedinca od bilo kog oblika proizvoljnog lišavanja života. To uključuje ne samo zabranu ubistva, već i obavezu države da preduzme aktivne mere za zaštitu života građana. To uključuje zaštitu od nasilja, nehumanog postupanja, mučenja, institucionalnog nemara i rizika koji mogu ugroziti ljudski život. Pravo na život se smatra apsolutnim pravom, koje se ne može obustaviti čak ni u vanrednom stanju.

Ustav Republike Kosovo garantuje pravo na život i izričito predviđa da svaka osoba uživa ovo pravo, dok je smrtna kazna zabranjena⁹. Ovo pravo je takođe garantovano međunarodnim instrumentima, kao što su Univerzalna deklaracija Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima¹⁰, Evropska konvencija o ljudskim pravima¹¹, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima¹², koji su deo pravnog i ustavnog sistema u Republici Kosovo i imaju prednost, u slučaju sukoba, nad odredbama zakona i drugih akata javnih institucija u Republici Kosovo¹³. Gore navedeni akti utvrđuju obavezu država ugovornica da zakonom garantuju ovo pravo i da niko pod njihovom jurisdikcijom ne bude proizvoljno lišen života.

Ombudsman je ove godine primio 10 žalbi sa tvrdnjom o kršenju ovog prava, od kojih su 4 otvorene za dalju istragu, dok je 6 proglašeno neprihvatljivim. Tokom izveštajne godine, još 4 slučaja su otvorena za istragu po službenoj dužnosti.

Prvi slučaj se tiče otmice kosovskog državljanina srpske nacionalnosti, koji je ranjen i kidnapovan od strane srpske žandarmerije i odveden u Srbiju. Prema informacijama iz medija, otmica se dogodila unutar teritorije Republike Kosovo. Okolnosti u kojima se ovaj slučaj dogodio bile su nejasne, dok su postojale informacije da je kidnapovana osoba bila zlostavljana. Na osnovu ovih informacija, Ombudsman je zatražio od Kancelarije za vezu Kosova u Srbiji da se raspita o dobijanju informacija o njegovoj sudbini, zdravstvenom stanju i načinu lečenja. Ombudsman je obavestjen od strane Kancelarije za vezu Republike Kosovo u Srbiji da je ista osoba hospitalizovana na odeljenju intenzivne nege, dok je na zahtev za detaljno informisanje o njegovom stanju i o mogućnosti posete diplomata iz Kancelarije za vezu naišao na negativan odgovor. Iz dostavljenih informacija, Ombudsman je došao do zaključka da, uprkos naporima vlasti Republike Kosovo, nije bilo moguće obezbediti praćenje ovog slučaja.¹⁴

Drugi slučaj je otvoren za istragu na osnovu informacija koje su mediji pružili, koji su izvestile o događaju koji se dogodio u Lipljanu, kada je prilikom hapšenja jednog građanina koji je remetiо javni red i mir, on je preminuo. Događaj se desio oko 00:15 časova, 7. jula 2025. godine, kada je policija dobila informaciju da osoba, za koju se sumnja da je bila pod uticajem alkohola, napada vozila i prolaznike u ulici „Haradin Bajrami“ u Lipljanu. Prilikom njegovog stavljanja pod kontrolu i hapšenja, lice protiv koga su preduzete postupke je preminulo. Čitavu situaciju su prolaznici snimili video-snimkom. Slučaj je izazvao javnu debatu, s obzirom na to da je smrt nastupila prilikom hapšenja, a snimak je objavljen u medijima i na društvenim mrežama. Ombudsman je izjavio da se moraju preduzeti hitne istražne radnje kako bi se stručno razjasnili svi detalji slučaja, utvrdili uzroci smrti, srazmernost upotrebe sile, da li je blagovremeno pružena medicinska pomoć i druge relevantne okolnosti. Ombudsman nastavlja istrage i čeka izveštaje nadležnih organa.¹⁵

Treći slučaj je otvoren za istragu na osnovu informacija koje su mediji dali o smrti jedne

9 Ustav Republike Kosovo, član 25.

10 Ujedinjene Nacije, Univerzalna Deklaracija o Ljudskim Pravima, član 3.

11 Savet Evrope, Evropska Konvencija o Ljudskim Pravima, član 2.

12 Ujedinjene Nacije, Međunarodni Pakt o Građanskim i Političkim Pravima, član 6.

13 Ustav Republike Kosovo, član 22.

14 1661/2025.

15 850/2025.

osobe uhapšene u Pritvorskom centru Policijske stanice u Suvoj Reci, koja se, prema policijskim izveštajima, obesila u svojoj ćeliji. Prema dostavljenim informacijama, nadležni organi su završili istragu i preduzeli mere protiv policajaca koji su bili zaduženi kritične noći¹⁶. Ombudsman nastavlja istrage kako bi procenio ispunjenost obaveza nadležnih organa za preduzimanje mera koje garantuju bezbednost života uhapšenih i pritvorenih lica, u skladu sa domaćim zakonodavstvom i proceduralnim garancijama koje proizilaze iz člana 2 EKLJP-a.

Četvrti slučaj je otvoren za istragu na osnovu obaveštenja Direkcije za Zdravstvo Zatvora da je jedna osoba izvršila samoubistvo u Pritvorskom Centru u Prištini. U kontinuiranoj komunikaciji sa nadležnim organima i nakon prijema izveštaja Istražne Komisije, primećeno je da su Standardne operativne procedure i etičke i profesionalne norme primenjene od prijema osobe u centar, i zaključeno je da nije bilo kašnjenja u pružanju zdravstvenih usluga. Međutim, sva potrebna dokumentacija je prosleđena nadležnim organima radi istrage slučaja.¹⁷

Ombudsman je 17. aprila 2025. godine objavio Izveštaj sa Preporukama o slučaju koji se dogodio 2024. godine, kada je dvadesetjednogodišnju ženu ubio njen bivši suprug, dok je bila u Centru za Socijalni Rad u Uroševcu¹⁸. Slučaj se dogodio 12. aprila 2024. godine, kada je pokojna E. C., kritičnog dana, poslala svoje maloletno dete da se sastane sa ocem u zgradi CSR-a u Uroševcu. Bivši suprug ju je upucao vatrenim oružjem, ubivši E. C. i ranivši njenog maloletnog brata D. C. U izveštaju je utvrđeno da, uprkos preduzetim merama, državne vlasti nisu uspeli da preduzmu sve neophodne mere kako bi obezbedile život građanke, koju je, zbog nedostatka adekvatnih mera bezbednosti, ubio njen bivši suprug. Preporuke za preventivne mere u takvim slučajevima upućene su vlastima.

Uprkos činjenici da je Republika Kosovo napravila ozbiljne korake u stvaranju mehanizama za reagovanje na slučajeve porodičnog nasilja, i dalje postoje aspekti koji zahtevaju pažnju nadležnih organa u vezi sa pozitivnim obavezama države da zaštiti pravo na život, pitanje koje će biti detaljnije obrađeno u nastavku.

¹⁶ 840/2025.

¹⁷ 1224/2025.

¹⁸ <https://oik-rks.org/2025/04/17/raport-i-avokatit-te-popullit-ex-officio-nr-563-2024-lidhur-me-detyrimet-pozitive-per-ndermarrjen-e-masave-preventive-ne-qendrat-per-pune-sociale-per-mbrojtjen-e-integritetit-fizik-gjegjesisht-per-t/>

¹⁹ <https://oik-rks.org/sr/2023/10/04/ombudsman-izvestaj-nacionalnog-mehanizma-za-sprecavanje-torture-u-vezi-posete-psihijatrijskoj-klinici-univerzitetskog-klinickog-centra-kosova-psihijatrijska-hitna-i-intenzivna-nega/>

Pravo na Lični Integritet

Pravo na poštovanje i nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta svake osobe predstavlja suštinu zaštite ljudskih prava i sloboda.

Pravo na lični integritet je pravo zagantovano članom 26. Ustava Republike Kosovo. Takođe, Evropska konvencija o ljudskim pravima tumači fizički i psihički integritet osobe kroz član 8 (Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života). U duhu Ustava, pravo na lični integritet u našoj zemlji je takođe regulisano nizom zakona.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je primio ukupno pet pojedinačnih žalbi sa navodima o kršenju prava na lični integritet. Nakon početnog razmatranja ovih žalbi, dve žalbe su ispunjavale kriterijume zakonske prihvatljivosti. Jedna od žalbi se odnosi na slučaj jedne podnositeljke žalbe, koja tvrdi da je bila podvrgnuta prisilnom psihijatrijskom lečenju u Psihijatrijskoj Klinici. Oba ova slučaja su u razmatranju i konačna odluka o njima još nije doneta.

Dok tri žalbe nisu ispunjavale kriterijume prihvatljivosti i proglašene su neprihvatljivim zbog nedostatka uslova utvrđenih zakonom, i to:

- Dve su proglašene neprihvatljivim, jer je iz dostavljenih beleški i nakon detaljnog ispitivanja okolnosti opisanih u žalbama proizašlo da pokrenuta pitanja nisu u nadležnosti Ombudsmana.
- Jedna žalba je proglašena neprihvatljivom jer je iz dostavljenih dokaza i opisanih okolnosti proizašlo da podnosilac žalbe nije iskoristio raspoložive pravne lekove.

Generalno, ovo pravo se sprovodi i poštuje od strane vlasti Republike Kosovo. Međutim, prijem lica na prisilno (nedobrovoljno) lečenje u Odeljenje za hitne slučajeve i intenzivnu psihijatrijsku negu (OHIP) bez sudske odluke nastavlja da bude zabrinjavajuće¹⁹. Iako je NPM više puta preporučio rešavanje ovog problema, ovo pitanje i dalje ostaje nerešeno. Takođe, Ombudsman je, na osnovu realizovanih

poseta OHIP-u, primetio da nema dokaza koji bi dokazali da se licima na prisilnom (nedobrovoljnom) lečenju daje pismeno objašnjenje o razlozima za prisilno lečenje, kako je predviđeno članom 21, stav 1.4, Zakona br. 05/L-025 o Mentalnom Zdravlju, koji izričito predviđa da se pacijentu lečenom protiv njegove/njene volje, između ostalog, moraju pismeno objasniti razlozi za prisilno lečenje u roku od 48 sati.

Gledano iz ove perspektive, tim NPM-a je primetio da u OHIP-u, kao i u psihijatrijskim odeljenjima u okviru regionalnih opštih bolnica na nacionalnom nivou, u većini slučajeva, hospitalizovanim osobama sa problemima mentalnog zdravlja se ne daje mogućnost da daju pisani pristanak ili pravo da odbiju lečenje. Ista situacija je utvrđena i u Izveštaju Evropskog komiteta za sprečavanje torture o poseti Kosovu 2015.²⁰ i 2020²¹ godine, u kojem se navodi: *“Prijem jednog lica u psihijatrijsku ustanovu na prisilnoj osnovi, bilo u kontekstu građanskog ili krivičnog postupka, ne bi trebalo da isključi pribavljanje informisanog pristanka za lečenje. Svako odstupanje od ovog principa mora biti zasnovano na zakonu i odnositi se samo na jasno definisane izuzetne okolnosti i mora biti praćeno odgovarajućim zaštitnim merama.”*

Sloboda Kretanja

Ustav Republike Kosovo garantuje pravo svake osobe na slobodu kretanja, kako unutar teritorije države, tako i van njenih granica (član 35). Ovo pravo je jednako garantovano svim stanovnicima, bez prepreka ili nezakonitog mešanja. U međuvremenu, ulazak i boravak stranih državljana na teritoriji Republike Kosovo regulisan je posebnim zakonom (član 35, stav 5).

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 36 žalbi u vezi sa pravom na slobodu kretanja. Od njih je 26 žalbi proglašeno neprihvatljivim, dok je za 10 drugih²² sprovedena istraga na osnovu tvrdnji podnosilaca žalbi.

Žalbe proglašene neprihvatljivim su sledeće:

- Petnaest (15) žalbe su proglašene neprihvatljivim na osnovu člana 22, stav 1, podstav 1.1, gde iz predstavljenih

informacija i okolnosti slučaja proizišlo je da nisu povređena ljudska prava i slobode ili da nije počinjeno loše upravljanje.

- Sedam (7) žalbi je proglašeno neprihvatljivim na osnovu člana 21, stav 1, podstav 1.3, gde je iz predstavljenih informacija i okolnosti slučaja proizišlo da pokrenuto pitanje nije u nadležnosti Ombudsmana, prema Zakonu o Ombudsmanu.
- Tri (3) žalbe su proglašene neprihvatljivim na osnovu člana 21, stav 1, podstav 1.3, gde je iz predstavljenih informacija i okolnosti slučaja proizišlo da to nije u nadležnosti Ombudsmana, prema Zakonu o Ombudsmanu.
- Jedna (1) žalba je proglašena neprihvatljivom na osnovu člana 21, stav 1, podstav 1.3.4, gde je iz predstavljenih beleški i okolnosti slučaja proizišlo da žalba predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje žalbe.

Od deset (10) slučajeva otvorenih za istragu, u dva su istrage završene u skladu sa članom 22, stav 1, podstav 1.1, gde je istraga slučaja rezultirala da nisu povređena ljudska prava i slobode ili da nije počinjeno nikakvo loše upravljanje.

Slučajevi koji su otvoreni za istragu uglavnom se odnose na postupke za priznavanje ili sticanje državljanstva Republike Kosovo, kao i na opremanje relevantnom dokumentacijom. Podnosioci žalbe tvrde da je odbijanje zahteva za boravišne dozvole zasnovano na nedoslednostima u ličnim podacima, dok podnete žalbe nisu razmotrene u zakonskim rokovima od strane drugostepenih organa. U nekim slučajevima, podnosioci žalbi ističu da su obavешteni o odbijanju bez potpunog pravnog obrazloženja, bez pojašnjenja pravnog osnova odluke i bez uputstva o pravnim lekovima, što je proizvelo ozbiljne praktične posledice, posebno u ostvarivanju slobode kretanja. Jedan deo žalbi se odnosi i na teškoće koje su nastale kao rezultat nedoslednosti u dokumentaciji i nedostatka jasnih informacija od nadležnih institucija. Istrage u ovim slučajevima su u toku.

20 Evropski komitet za sprečavanje torture, Izveštaj o poseti Kosovu 2015. godine, objavljen 2016. godine, stav 101. Za više: <https://rm.coe.int/16806a1efc> (4.7.2018).

21 Vidi izveštaj KST-a, stav 145, o poslednjoj poseti Kosovu, objavljen 23. septembra 2021. godine: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/the-cpt-publishes-report-on-kosovo>.

22 R/202/2025; R/435/2025; R/770/2025; R/790/2025; R/1171/2025; R/1179/2025; R/1235/2025; R/1262/2025; R/1289/2025; R/1634/2025.

Ombudsman ocenjuje da, iako sloboda kretanja nije apsolutno pravo i može biti ograničena iz razloga definisanih zakonom, sprovođenje ovih ograničenja u praksi treba da bude praćeno jasnim, obrazloženim donošenjem odluka zasnovanih na kriterijumima nužnosti i srazmernosti, osiguravajući da ograničenja nametnuta u praksi ne krše suštinu ovog prava.

Zaštita Imovine

Pravo na imovinu je pravo zaštićeno odredbama Ustava Republike Kosovo.

Ombudsman je tokom izveštajne godine primio 139 žalbi koje se odnose na pitanje imovine. Od ovih žalbi, 51 slučaj je otvoren za istragu.

Tokom izveštajne godine, Zaštitnik građana se fokusirao na pitanja vezana za zaštitu imovine, odnosno pitanja vezana za:

- eksproprijaciju nepokretne imovine i neostvarivanje naknade za eksproprijaciju;
- rušenje objekata bez dozvole i standardne pravne procedure u vezi sa takvim pitanjima;
- zaštitu imovine u sudskim postupcima.

Što se tiče pitanja eksproprijacije nepokretne imovine i nerealizacije nadoknade za eksproprijaciju, Ombudsman je otvorio istragu po službenoj dužnosti u vezi sa slučajem stanovnika naselja „Sunčani breg“ u Prištini i problema sa imovinom sa kojima su se suočili. U ovom slučaju, Ombudsman je primetio da je imovina stanovnika ovog naselja eksproprijisana tokom 1985. godine, ali nadoknada za eksproprijaciju nikada nije izvršena i stanovnici nikada nisu raseljeni sa imovine koja je eksproprijisana devedesetih godina. Slučaj je u fazi razvoja istraga.

U vezi sa pitanjem rušenja objekata bez dozvole i standardnim zakonskim procedurama za takva pitanja, Ombudsman je razmotrio žalbe stanovnika sela Lešak, koje je gradonačelnik, na zahtev Ministarstva unutrašnjih poslova, upozorio da će 12 kuća bez dozvole u oblasti blizu policijske stanice u Lešku biti srušeno. U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je, kako bi dobio detaljnije informacije o slučaju, 10. jula 2025. godine izašao na teren i sastao

se sa vlasnicima ovih kuća, od kojih je obavešten o njihovoj situaciji i teškom stanju, kao i o potrebi da im se garantuje poštovanje utvrđenih zakonskih procedura. Ombudsman se potom sastao i sa gradonačelnikom opštine Leposavić, g. Ljuzimom Hetemijem, od koga je zatražio da se poštuju utvrđene zakonske procedure, uzimajući u obzir interese obe strane i sa ciljem zaštite zakonitosti, ali i zaštite interesa stanovnika, koliko god je to moguće.

Što se tiče pitanja zaštite imovine u sudskim postupcima, Ombudsman je tokom ove izveštajne godine nastavio da prima žalbe na odugovlačenje sudskih postupaka u vezi sa imovinskim pitanjima i ometanjem poseda, i objavio je značajan broj izveštaja sa preporukama, kojim je preporučio sudovima Republike Kosovo da postupaju u razumnim rokovima kako bi odlučili o pitanjima koja se razmatraju.

Legalizacija imovine

Ombudsman je, na osnovu istraga primljenih žalbi i zabrinutosti koje su izrazili građani i civilno društvo, utvrdio da izazove o legalizaciji izgrađenih objekata bez dozvole, kako je predviđeno Zakonom o postupanju sa gradnjom bez dozvole, već krši prava garantovana Ustavom i važećim zakonodavstvom. Ombudsman izražava zabrinutost što se velikom broju građana, vlasnika izgrađenih objekata bez dozvole kategorije I i stambenih jedinica u objektima kategorije II, ne uspevši da registruju svoje vlasništvo zbog nedostatka legalizacije u katastarskim registrima, uskraćuju osnovna prava u vezi sa imovinom, kao što je pravo na korist od njene prodaje, nasleđivanja ili korišćenja kao bankarske garancije, dok u posebnim situacijama imovina ostaje izložena pravnoj nesigurnosti i riziku od rušenja.

Ombudsman je, u cilju analiziranja situacije i izazove u procesu legalizacije gradnje bez dozvole u zemlji, u vezi sa slučajem pokrenutim po službenoj dužnosti, obratio se putem upitnika sa relevantnim pitanjima iz Zakona br. 06/L-024 o postupanju sa gradnjom bez dozvole, Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja i 38 opština Republike Kosovo, od kojih je dobio odgovore od 20 opština. Na osnovu dobijenih informacija, ispostavilo se da većina opština nije preduzela konkretne mere za efikasno rešavanje pitanja obrade zahteva za legalizaciju. Proces i dalje prate izazovi u mnogim opštinama; nije uloženo u izgradnju

kapaciteta, procesom uglavnom upravlja Direkcija za urbanizam i ne postoje posebni sektori za njegovo upravljanje. Samo mali broj opština je imenovao nadležne službenike ili je dodelio dodatne zadatke za rešavanje ovih slučajeva. Kao rezultat nezavršetka procesa legalizacije, uključujući i slučajeve na listi čekanja za legalizaciju, veliki broj nekretnina je ostao neregistrovan u građevinskom registru u katastru, kao poslednji korak legalizacije i formalizacije imovinskih prava.

Takođe, neispunjavanje obaveze MZSPP-a da reši pitanje Liste čekanja, koja proizilazi iz člana 4. Zakona br. 08/L-184 o izmeni i dopuni Zakona br. 06/L-024 o postupanju sa gradnjom bez dozvole, i dalje predstavlja problem sa ozbiljnim uticajem na imovinska prava i pravnu sigurnost građana, prema kojem je MZSPP-u postavljen novi rok, u kojem je morao da, najkasnije do 31. decembra 2024. godine, predloži Vladi detaljne programe o načinu postupanja sa gradnjama na Listi Čekanja.

U tom smislu, poseban izazov predstavlja član 7. Zakona br. 06/L-024, kojim se određuju odgovornosti za podnošenje zahteva i pokriće troškova legalizacije gradnji bez dozvole sa više stambenih jedinica. Prema ovom članu, investitor gradnje bez dozvole snosi glavnu odgovornost za pokretanje postupka legalizacije višestambenog objekta. U odsustvu obaveznih odredbi, u nekim slučajevima investitori ovih gradnji nisu podneli zahtev za legalizaciju zbog visokih troškova postupka, dok su u drugim slučajevima investitori (fizička ili pravna lica) bankrotirali ili prestali sa poslovnom delatnošću.

Ukoliko investitor ne postupi, jedan ili više vlasnika jedinica u zgradi mogu u svoje ime podneti zahtev za legalizaciju. U tim slučajevima, troškovi legalizacije se srazmerno dele među svim vlasnicima, na osnovu veličine njihovih jedinica u zgradi. Vlasnici koji plaćaju ove troškove imaju pravo da preduzmu pravne postupke protiv onih koji odbijaju da doprinesu, kako bi nadoknadili svoje troškove. Takođe, oni mogu tražiti nadoknadu od investitora, uključujući odštetu i sudske troškove vezane za postupak. Ombudsman izražava skepticizam u pogledu efektivnosti ovog prava predviđenog zakonskim odredbama o podeli troškova, s obzirom na to da se u ovim objektima nalazi mnogo nenaseljenih jedinica i lica koja žive u inostranstvu, a čije se boravište ne zna. Dok, prekomerno trajanje sudskih postupaka

i priznavanje prava putem njih predstavlja posebno pitanje i neefikasan pravni lek.

Takođe, u tom smislu, Ombudsman je primetio značajne prepreke u sprovođenju člana 7 Zakona br. 06/L-024 o postupanju sa gradnjama bez dozvole. Jedno od glavnih pitanja vezano je za odredbe člana 14, stav 2, zakona, kojim je propisano: "*Podnosilac zahteva podnosi opštini u kojoj se nalazi gradnja obrazac za prijavljivanje i sva ostala potrebna dokumenta, kako je predviđeno podzakonskim aktom koji je usvojilo Ministarstvo[...]*," kao i Administrativnim Uputstvom br. 03/2021 o osnovnim zahtevima za zdravlje i bezbednost, Procedure i dokumentaciju za postupanje sa gradnjama bez dozvole kategorije I i II, koje je donelo MZSPP. Prema članu 6, stav 1, ovog uputstva, predviđeno je da zahtev (obrazac) za legalizaciju gradnje kategorije II mora da sadrži, između ostalog, i: "*Dokaz o imovinskom pravu ili pravu korišćenja nad parcelom koja se zahteva za registrovanje u katastru i u Registru Imovinskih Prava nad Nepokretnostima (RPNI)*."

Treba napomenuti da gore navedeni zahtevi Zakona i Administrativnog uputstva stvaraju nepremostivu prepreku za sprovođenje člana 7. Zakona, koji vlasnicima stambenih jedinica u zgradama bez dozvole daje pravo da podnesu zahtev za legalizaciju, jer nisu u mogućnosti da dostave dokaz o imovinskom pravu ili korišćenju parcele na kojoj je zgrada izgrađena. Ove dokumente može da obezbedi samo investitor ili zakonski vlasnik parcele na kojoj je izgrađena višestambena zgrada. Kao rezultat toga, nedostatak ovih dokumenata onemogućava praktičnu primenu člana 7. Zakona br. 06/L-024, ostavljajući vlasnike stambenih jedinica bez efektivnog pravnog rešenja za legalizaciju njihovih nekretnina. Stoga se može zaključiti da i ova pravna prepreka ima direktan uticaj na ograničavanje imovinskih prava građana u ovoj situaciji.

Pravo na Slobodu i Bezbednost

Pravo na slobodu i bezbednost jedno je od osnovnih ljudskih prava i široko je priznato u ustavnom²³ i međunarodnom pravu, kao u EKLJP-u²⁴ i MPGPP-u²⁵. Niko ne može biti proizvoljno lišen slobode (pritvor, hapšenje, zatvaranje). Ograničenje slobode može biti dozvoljeno samo kada je to predviđeno zakonom: zbog izvršenja krivičnog dela, zadržan radi izvršenja sudske odluke, zadržan radi sprečavanja izvršenja nekog krivičnog dela, zadržana lica sa mentalnim bolestima (u skladu sa zakonom), kao i zadržan zbog migracionih pitanja (u skladu sa zakonom).

U trenutku kada je neko priveden, mora biti odmah obavešten o razlozima privođenja i izveden pred sud. Ukoliko je prekoračen vremenski rok za zadržavanje (48 sati), lice ima pravo da ospori zakonitost zadržavanja, kao i da traži nadoknadu u slučaju nezakonitog privođenja. Ovo pravo osigurava građanina od državne samovolje i garantuje da vlasti moraju postupati samo u okviru zakona i uz poštovanje ljudskog dostojanstva.

Uloga Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture je suštinska u nadzoru poštovanja prava na slobodu i bezbednost, u skladu sa zakonom i uz poštovanje ljudskog dostojanstva, posebno za lica lišena slobode. Ovo pravo je najviše ugroženo kada je osoba privedena ili uhapšena, zadržana u pritvoru ili se nalazi u zatvorenim ustanovama (zatvorima, policijskim stanicama, psihijatrijskim ustanovama, migracionim centrima).

Tokom izveštajne godine, Ombudsman, u ulozi NPM-a, posetio je 15 policijskih stanica, izvršio 27 poseta popravnim i pritvorskim centrima, 16 poseta psihijatrijskim ustanovama, kao i 5 poseta mestima gde se drže tražioci azila i ilegalni migranti.

Tokom poseta, procenjeni su uslovi držanja, higijena, hrana i zdravstvena nega. Takođe je procenjeno poštovanje tri zakonske garancije: obaveštavanje porodice, pristup advokatu i pristup lekaru. Generalno, primećeno je da su ove garancije poštovane. Privedena lica su obaveštena o razlozima za privođenje (do 6 sati u policijskoj stanici) ili 48 sati u centru za privođenje.

Tokom poseta, primećeno je da većina policijskih stanica nema poseban prostor za

zadržavanje lica do 6 sati, već se ona uglavnom drže u kancelarijama istražnih policijskih službenika. Takođe je utvrđeno da postoje policijske stanice koje ne vode evidenciju o zadržavanju lica do 6 sati. Nalazi su prosleđeni Generalnoj Direkciji Policije, a o tome je obavešten i komandir posećene stanice. Policiji su upućene 32 preporuke.

Tokom ove godine, Ombudsman je primio 25 žalbi u kojima se navodi da je povređeno pravo na slobodu i bezbednost, od kojih je 23 žalbe proglašeno neprihvatljivim, dok su 2 otvorene za istragu. Nakon istrage, oba slučaja su zatvorena²⁶, jer nisu utvrđene povrede. Žalbe su se uglavnom odnosile protiv rešenja o privođenju od 48 sati, produženje pritvora, protiv sudske odluke (pošto se stranka oseća nekrivom), čestih racija u popravnim centrima, neefikasnost policije itd. U svim situacijama, stranke su upućene o radnjama koje treba da preuzmu.

Ombudsman je, objavljenim izveštajima, podsetio vlasti na obavezu države da garantuje bezbednost lica lišenih slobode, čak i za kratkotrajna zadržavanja (do 6 sati), obezbeđivanjem odgovarajućeg prostora, osvetljenja i ventilacije, pristupa toaletima i vodi za piće, kao i fizičke i zdravstvene bezbednosti. Praksa Evropskog suda za ljudska prava je naglasila da čak i kratkotrajna zadržavanja zahtevaju minimalne humane uslove. Ukoliko se ovi uslovi ne ispune, država snosi ustavnu i međunarodnu odgovornost, jer predstavljaju kršenje ljudskih prava.

Tokom perioda izveštavanja, Ombudsman je održao radionicu sa učesnicima iz Sudskog saveta Kosova, Tužilačkog saveta Kosova, Advokatske komore Kosova i Akademije Pravde, gde je, na osnovu problema sa kojima se susreće u praksi, između ostalog razgovarao i o: (i) kriterijumima za određivanje mere pritvora; i (ii) tretmanu osoba sa mentalnim poremećajima, sa fokusom na prisilno (nedobrovoljno) lečenje i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi.

Što se tiče kriterijuma za pritvor, pozivajući se na relevantnu statistiku, Ombudsman je primetio da je mera pritvora mera koja se često koristi kao mera za obezbeđenje okrivljenog u postupku. Shodno tome, kako bi se osiguralo da se ne krši ljudsko pravo na slobodu, javne vlasti moraju uzeti u obzir međunarodne standarde prilikom izricanja pritvora. Kao

23 Ustav Republike Kosovo, član 29.

24 Evropska Konvencija o Ljudskim Pravima, član 5.

25 Međunarodni Konvencija o Građanskim i Političkim Pravima, član 9.

26 A. br. 51/2025 protiv policije u Prizrenu; A. br. 510/2025 protiv Osnovnog suda u Prizrenu.

takav, pritvor treba izricati kao krajnju meru i moraju biti ispunjeni kriterijumi, kao što su: (i) prvo, mora postojati „osnovana sumnja“ da je lice lišeno slobode počinilo krivično delo; (ii) svrha lišenja slobode mora u principu biti u funkciji sprovođenja krivičnog postupka i, štaviše, mora biti srazmerna, u smislu da mora biti neophodno da se obezbedi pojavljivanje pogođenog lica pred relevantnim nadležnim organima; (iii) lišenje slobode ili određivanje pritvora mora biti izvršeno prateći postupak utvrđen zakonom.

U tekućoj diskusiji sa relevantnim institucijama, doneti su sledeći zaključci:

- Pojačan nadzor Apelacionog suda i kontrola Vrhovnog suda nad odlukama o određivanju mere pritvora, pružajući principijelne stavove koji garantuju poštovanje principa da pritvor treba da bude krajnja mera, neophodna i srazmerna.
- Sudovi da odlučuju u skladu sa zakonom o zahtevima za procenu zakonitosti pritvora, dajući prednost pravu okrivljenog na postupak i nadzoru nad merom pritvora kao odgovornosti suda, posebno u slučajevima produžetka pritvora, kada se sve okolnosti moraju pažljivo proceniti i uzeti u obzir rizik da se pritvor koristi kao pritisak na okrivljenog da prizna krivicu (treba intenzivirati obuku sudija, tužilaca i advokata u vezi sa nadzorom pritvora, kao i voditi diskusije o dopuni ZKPK-a o procedurama u vezi sa procenom zakonitosti ove mere).
- Elektronsko praćenje treba primeniti i na postupak praćenja kućnog pritvora; Ovo treba jasno definisati u zakonskim propisima i postupcima za određivanje mera.
- Odluke o određivanju mere pritvora treba da budu u skladu sa ZKPK-om, posebno u pogledu pružanja potpunog i individualizovanog obrazloženja; treba izbegavati obrazloženja sa parafrazom norme i nebitnim činjenicama koje se često opisuju u obrazloženjima.
- Preduzimanje mera od strane nadležnih organa kako bi se osiguralo da na odluke sudova i tužilaca ne utiču javno mnjenja, politički pritisci i pritisci druge prirode.
- Sudovi treba da preduzmu mere kako bi se osiguralo da se pritvor ni pod kojim

okolnostima ne koristi kao sredstvo pritiska za priznanje krivice.

Što se tiče lečenja osoba sa mentalnim poremećajima, sa fokusom na prisilno (nedobrovoljno) lečenje i obavezno psihijatrijsko lečenje na slobodi, Ombudsman, polazeći od činjenice da je mentalno zdravlje osnova ljudskog zdravlja uopšte, ističe da je potrebna dodatna posvećenost o izazovima sa kojima se institucije suočavaju u lečenju osoba sa mentalnim problemima. U konkretnom slučaju, u vezi sa zaštitnim merama, Ombudsman ističe da postoji nedostatak jasnoće u pogledu zakonskih odredbi koje regulišu prisilni (nedobrovoljni) smeštaj i prisilno (nedobrovoljno) lečenje pacijenata u psihijatrijskim ustanovama. Posebno je zabrinjavajuće što bi, u praksi, sudovi trebalo da budu brži u pitanjima ponovne procene u slučajevima pacijenata primljenih protiv njihove volje. Ovo se ogleda i u Izveštaju Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture (KCT) ili (CPT).

Problem koji je uočen u praksi jeste sprovođenje garancija utvrđenih Zakonom o vanparničnom postupku, u vezi sa prisilnim zadržavanjem, predlogom za postavljanje zakonskog zastupnika i zaštitom prava zagarantovanih zakonom. Ovo je posebno uočljivo kod predloga za imenovanje zakonskog zastupnika iz reda advokata radi zaštite interesa pacijenta, kako je definisano Zakonom o Mentalnom Zdravlju (ZMZ), član 21, stav 1, podstavovi 1.2 i 1.3, kao i član 85 Zakona o vanparničnom postupku.

U tekućoj diskusiji sa relevantnim institucijama, doneti su sledeći zaključci:

- Ojačati nadzorne nadležnosti sudova u vezi sa obaveznim merama psihijatrijskog lečenja i tretirati slučajeve mentalnog zdravlja kao prioritet.
- Sud se obavezuje da će saradivati sa stručnjacima Instituta za forenzičku psihijatriju i Psihijatrijske klinike prilikom izmene mera obaveznog psihijatrijskog lečenja.
- Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo pravde da obezbede povećanje kapaciteta ustanova za lečenje osoba sa mentalnim poremećajima, kako bi se rešio problem smeštaja u ove ustanove zbog nedostatka prostora, jer nedovoljni kapaciteti kontinuirano

predstavljaju problem u slučajevima kada se ove mere izriču.

- Ministarstvo zdravlja treba da izgradi kapacitete za psihosocijalni tretman, lečenje i rehabilitaciju osoba zavisnih od narkotika i drugih supstanci.
- Usklađivanje zakonskih odredbi Zakona o mentalnom zdravlju i Zakona o parničnom postupku.

Pravo na Pravično i Nepristrasno Suđenje

Pravo na pravično i nepristrasno suđenje garantovano je članom 31. Ustava i članom 6. EKLJP o ljudskim pravima [Pravo na pravično suđenje]. Ovo pravo sadrži po sebi mnoge važne elemente, počev od pravičnog suđenja, prava na pristup sudu, zahteva za nezavisnim i nepristrasnim sudom, jednakosti oružja (stranaka), prava na saslušanje, da suđenje bude javno, da odluka bude obrazložena, pretpostavka nevinosti (u krivičnim slučajevima) itd.

Ombudsman, u skladu sa ustavnim principima sudske nezavisnosti, ne meša se u sudske postupke i donošenje odluka. Međutim, on ima mandat da daje opšte preporuke za sudski sistem, da se pojavljuje kao prijatelj suda (*amicus curiae*) u sudskim postupcima koji se tiču ljudskih prava, a takođe ima i posebnu nadležnost u slučajevima odugovlačenja u sudskim postupcima.

U okviru svojih nadležnosti, Ombudsman je tokom izveštajnog perioda primio 305 žalbi građana u vezi sa pravom na pravično i nepristrasno suđenje. Od toga, 128 žalbi je otvoreno za istragu, koje uključuju navode o kršenju prava na suđenje u razumnom roku od strane sudova, dok je 177 žalbi smatrano neprihvatljivim za istragu jer: su van nadležnosti (36 žalbi); nije bilo povrede ili lošeg upravljanja (56 žalbi); zahtev je bio nepotpun i nije kompletiran ni nakon zahteva Ombudsmana (8 žalbi); nalaze se u upotrebi pravnih lekova (64 žalbe) ili zbog nekorišćenja pravnih lekova (13 žalbi)²⁷.

Ombudsman je tokom perioda izveštavanja održao radionicu sa učesnicima iz Sudskog saveta Kosova, Tužilačkog saveta Kosova, Advokatske komore Kosova i Akademije Pravde. Na ovoj radionici, u vezi sa pravom na pravično

i nepristrasno suđenje, obrađena su sledeća pitanja: (i) pravo na suđenje u razumnom roku; (ii) pravo optuženog na odbranu; i (iii) priznanje krivice u krivičnom postupku.

Što se tiče suđenja u razumnom roku

Kao i prethodnih godina, dominiraju žalbe za suđenje u razumnom roku. Od 128 otvorenih žalbi, Ombudsman je pokrenuo istrage i zatražio informacije od sudova različitih instanci u vezi sa preduzetim merama. Iz odgovora dobijenih od različitih sudova na Kosovu, Ombudsman je primetio da se kosovsko pravosuđe suočava sa veoma velikim brojem nerešenih slučajeva i da se oni rešavaju u skladu sa Strateškim planom za poboljšanje pristupa pravosuđu.

U vezi sa ovom tačkom, Ombudsman ističe činjenicu da čak i u Statističkom izveštaju za prvu polovinu 2025. godine, koji je objavio SSK²⁸, proizilazi da je tokom prve polovine 2025. godine u toku bilo 338.634 sudskih predmeta, što dokazuje da postoji značajno opterećenje sudova.

²⁷ Zakon br. 05/L-19 o ombudsmanu, član 21, stav 1, podstavovi 1.3.1 i 1.3.2, kao i član 22, stav 1, podstavovi 1.1; 1.2; 1.3 i 1.4.

²⁸ Vidi Statistički izveštaj sudova, statističku tabelu na strani 5, dostupan na: https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/reports/78700_KGJK_RAPORTI_PERGJITHSHEM_GJASHTEMUJORI_II_2025.pdf

Gjendja e lëndëve:

	Gjykata	Numri i lëndëve që gjykatat kanë pasur në punë gjatë periudhës raportuese	Nga numri i përgjithshëm i lëndëve:		Numri i lëndëve që gjykatat kanë zgjidhur gjatë periudhës raportuese	Numri i lëndëve të ngelura si të pazgjidhura në fund të periudhës raportuese
			Numri i lëndëve të trashëguara si të pazgjidhura nga periudha raportuese	Numri i lëndëve të pranuar në punë gjatë periudhës raportuese		
1	Gjykata Supreme	1510	383	1127	1063	447
2	Dhoma Posaçme	11824	11254	570	1383	10441
3	Gjykatat e Apelit	44571	25519	19052	11846	32725
4	Gjykata Komerciale	12526	9423	3103	2954	9572
5	Gjykata Themelore	268203	217439	50764	63780	204423
	Gjithsej	338634	264018	74616	81026	257608

Kao rezultat istraga, Ombudsman je objavio 30 izveštaja sa preporukama u vezi sa odugovlačenjem sudskih postupaka. Ombudsman je utvrdio da:

- je pravosuđe povredilo podnosiocima žalbe njihovo pravo na pravično suđenje, zakonit postupak, u razumnom roku, kako je definisano i zaštićeno članom 31. Ustava Republike Kosovo i članom 6. EKLjP-a;
- je utvrđeno da se podnosiocima žalbe prekršilo pravo na efektivne pravne lekove, zaštićeni članom 32. Ustava Republike Kosovo i članom 13. EKLjP-a;
- i da im je povređeno pravo na sudsku zaštitu prava utvrđenih članom 54. Ustava Republike Kosovo.

Ombudsman se takođe bavio pitanjem prekomernog trajanja sudskih postupaka sa Sudskim savetom Kosova, Tužilačkim savetom Kosova, Advokatskom komorom Kosova i Akademijom pravde, na radionici održanoj 10. i 11. maja 2025. godine, iz koje su proizašli sledeći zaključci:

- Potreba za komunikacijom, koordinacijom i institucionalnom interakcijom kako bi se postigao standard za pravično suđenje, u smislu razumnog roka;
- Uključivanje i efektivna uloga pravosudnog sistema u radnim grupama za izradu zakonodavstva, kako bi se usvojeni zakoni imali punu primenu u

praksi; ovo bi pomoglo sastavljačima zakona da izbegnu eventualne greške koje bi mogle predstavljati problem za sprovođenje;

- Povećanje efikasnosti vlade i drugih organa u sprovođenju zakona, sudskih odluka, sprovođenju presuda Ustavnog suda, kao i povećanje efikasnosti u ostvarivanju zakonskih prava u vansudskim - upravnim postupcima - kako bi se izbegle situacije preopterećenja (kao što je slučaj kolektivnog ugovora, penzija po više osnova, Zakona o platama u vezi sa isplatom po osnovu staža itd.);
- Postupak za izradu Nacrta zakona o ostvarivanju prava na suđenje u razumnom roku treba da sadrži dve važne komponente: 1. Telo koje će odlučivati o ovim slučajevima treba da bude vansudsko; 2. Postupak ne treba da stvara situaciju ponavljanja suđenja odugovlačenja;
- Nastavak reforme pravosuđa sa fokusom na povećanje efikasnosti sudstva i tužilaštva, poboljšanje infrastrukture, unapređenje digitalizacije i elektronskog sistema, reorganizovanje sudskog sistema, nadzor nad radom sudija kroz postupke procene i disciplinske postupke;
- Potreba za povećanjem profesionalnih kapaciteta advokata i pravnih zastupnika, nadzor njihovog rada od strane relevantnih odbora Advokatske Komore, kao važan faktor koji utiče na

nesmetano vođenje sudskih postupaka;

vii. Olakšavanje komunikacije i opremanja spisima, dokazima i drugim materijalima u postupku istrage i u sudskom postupku između stranaka, sa ciljem povećanja efikasnosti, omogućavanja efektivne odbrane i dostojnog zastupanja u sudskom postupku, uključujući i komunikaciju putem e-pošte, elektronskog oblika slanja spisa i mogućnost pristupa svim stranama u postupku da se opremaju snimljenim materijalima sa sednica. Utvrđeno je da je veoma važno da se odbrani omogući pristup sistemu SMIL;

viii. Efekat „ping-ponga“ treba da se izbegne u slučajevima kada je uzrokovan nepažnjom i neprofesionalizmom, uvek vodeći računa da izbegavanje ove pojave ni pod kojim okolnostima ne može ugroziti standard pravičnog suđenja;

Sudovi su obavezni da aktiviraju incidentnu kontrolu ustavnosti zakonskih odredbi kad god, tokom ispitivanja jednog pitanja, utvrde da bi primenljiva odredba mogla biti u suprotnosti sa Ustavom. Korišćenje incidentne kontrole je neophodno kako bi se sprečilo nagomilavanje tužbi u vezi sa mogućim kršenjem osnovnih prava i sloboda koje proizilaze iz primene takvih odredbi.

**Ostala pitanja
kojima se
Ombudsman bavio
u vezi sa pravom na
pravično suđenje**

Ostala pitanja kojima se Ombudsman bavio u vezi sa pravom na pravično suđenje

Kao što je gore istaknuto, Ombudsman se, kroz iznošenje zabrinutosti na zajedničkom sastanku sa relevantnim zainteresovanim stranama, pored teme suđenja u razumnom roku, bavio i pravima optuženog u odbrani i priznanjem krivice u krivičnom postupku.

Što se tiče (ii) prava optuženog na odbranu, Ombudsman je u svom Mišljenju A. br. 230/2023 u vezi sa pravom optuženog da se brani uz pomoć branioca naglasio da je, prema Ustavu, optuženom dozvoljeno da slobodno komunicira sa svojim braniocem. U ovom Mišljenju, Ombudsman je takođe pružio najopsežniju praksu ESLJP-a, koja postavlja standarde u vezi sa ovim aspektom. Ombudsman je takođe naglasio da policija, tužioci i sudije moraju biti pažljivi u sprovođenju postupaka tokom ispitivanja optuženog, kako bi se strogo poštovali ustavna i zakonska prava, međunarodne standarde i praksu ESLJP-a, vezanim sa pravom okrivljenog da se brani preko branioca, kao i da slobodno komunicira sa njim. U vezi sa ovim pitanjem, na sastanku sa relevantnim zainteresovanim stranama doneti su sledeći zaključci:

- Donošenje pravnog stava od strane Vrhovnog suda u vezi sa pravom okrivljenog da se konsultuje sa svojim braniocem u svim fazama istražnog postupka, pre i tokom celog sudskog postupka, u skladu sa ustavnom normom i stavovima Ombudsmana izraženim u Mišljenju br. 230/2023, s obzirom na to da se ovo pravo ne može ograničiti;
- Izrada vodiča od strane TZK ili glavnih tužilaca o postupcima ispitivanja optuženog, koji će takođe obuhvatiti pravo optuženog na odbranu; isto važi i za policiju, koja treba da sprovede SOP;

- Kosovska popravna služba treba da obučni osoblje kako bi poboljšalo svoje ponašanje u vezi sa poštovanjem prava okrivljenog da slobodno komunicira sa svojim braniocem, u odgovarajućim prostorima i bez prisustva drugih lica (učesnici su se pozivale na mnoge slučajeve gde službenici popravne službe ostaju prisutni i odbijaju da odu u situacijama kada se okrivljeni konsultuje sa svojim braniocem);
- Nadležni vlasti da preduzmu mere kako se ne bi dozvolilo presretanje i tajno snimanje razgovora i komunikacije između okrivljenog i branioca;
- Obezbeđivanje blagovremenog pristupa zaštiti u spisima tokom istrage, u policiji, tužilaštvu i sudu, dostavljanjem svih spisi i dokaza kako je propisano ZKPK (postoje slučajevi kada policija dostavlja okrivljenom ili njegovom braniocu samo prvu stranicu izjave date policiji);
- Policija i tužilaštvo da preduzmu mere da se izjava okrivljenog ne pribavi bez prisustva branioca, izbegavajući praksu gde se advokati pozivaju samo da potpišu izjavu. Takav postupak da se uvek obezbedi u slučajevima kada postoji (imamo) obavezna(u) odbrana(u), dok kada obavezna odbrana nije predviđena, može se odustati od prava na branioca, ako se odustajanje jasno i dobrovoljno učini nakon potpunog informisanja o njegovom pravu na odbranu;
- Advokatska komora da osigura da advokati ne potpisuju zapisnike o ispitivanju ako nisu bili prisutni od početka postupka.

U vezi sa postizanjem priznanja krivice u krivičnom postupku i postizanjem sporazuma za tako nešto, Ombudsman smatra da je ovaj mehanizam zakonska mogućnost koja omogućava okrivljenom da prizna krivicu i, na taj način, dobije nižu kaznu. Ovo povećava efikasnost sudova, ali su proceduralna pravila neophodna kako bi se izbeglo kršenje prava na pravično i nepristrasno suđenje, garantovanog Ustavom i EKLJP-om, a razrađenog odlukama ESLJP-a. Svaka odluka o prihvatanju sporazuma o krivici mora biti praćena sledećim uslovima:

- Sporazum mora biti prihvaćen uz puno saznanje o činjenicama i pravnim posledicama, na istinski dobrovoljan način;

- Sadržaj sporazuma i način na koji je postignut između stranaka moraju biti predmet dovoljnog sudskog razmatranja (pretresa).

Sledeći zaključci proizašli su iz diskusija sa relevantnim zainteresovanim stranama:

- Da se preispita Zakonik o krivičnom postupku o utvrđivanju postupka i kriterijumima za pregovaranje o sporazumu o priznanju krivice, uključujući i donošenje odluke suda o prihvatanju ili odbijanju sporazuma, ne prekoračevši dogovorenu kaznu. Takođe, određivanjem dozvoljenih granica krivične sankcije koja utiče na izgradnju standarda koji garantuju doslednost u krivičnom postupku na principu predvidljivosti;
- Izraditi uniformni vodič za tužioce kako bi se podstakle strane da postignu sporazum o prihvatanju krivice, definišući korake i postupke koje tužilaštvo treba da sledi;
- TSK i SSK treba da preduzmu konkretne mere kako bi sprečili pritisak na okrivljene da priznaju krivicu, putem prejudiciranja krivice prilikom obaveštavanja koje se daje okrivljenom o njegovim pravima koje ima u postupku i u slučajevima određivanja pritvora;
- Advokatska komora Kosova da predstavi sve slučajeve u kojima utvrdi da sudije ili tužioci koriste institut priznanja krivice kao pritisak na okrivljenog/optuženog;
- Akademija Pravde da održava kontinuirane obuke za tužioce i sudije o postupcima pregovaranja o priznanju krivice, uspostavljajući najbolje prakse i povećavajući profesionalne kapacitete trenera;
- Advokatska komora Kosova, TSK i SSK da preduzmu mere kako bi sprečili nejednak tretman okrivljenih i stranaka u postupku na zaštićenim osnovama (rod, etnička pripadnost, rasa, seksualna orijentacija i druge osnove), kako je definisano u članu 1 Zakona o zaštiti od diskriminacije.

Izazovi u vezi sa poštovanjem prava na pravedno i nepristrasno suđenje

Na osnovu ovih nalaza, za Ombudsmana ostaje zabrinjavajuće to što u našem internom sistemu još uvek ne postoji pravni mehanizam putem kojeg bi se podnosioci žalbi mogli žaliti na odugovlačenje u postupku, kako bi postigli bilo kakvo olakšanje u vidu sprečavanja ili kompenzacije.

Što se tiče poštovanja ovog prava, Ombudsman je pre nekoliko godina objavio izveštaj²⁹, u kojem je preporučio Vladi Republike Kosovo da pokrene zakonodavnu inicijativu za predlaganje zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom vremenskom roku, kojim bi se odredile efektivne pravne lekove za slučajeve vezane za odugovlačenje sudskih postupaka, u skladu sa međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima i slobodama. Iako je Ministarstvo pravde pripremlilo Nacrt zakona o ostvarivanju prava na suđenje u razumnom roku, koji Nacrt zakona je 10. juna 2024. godine objavljen na Platformi za javne konsultacije³⁰, međutim, još uvek nije usvojen, i posledično i dalje nemaju pravni mehanizam na raspolaganju za postizanje bilo kakvog olakšanja u vidu sprečavanja ili nadoknade u slučajevima sudskih odugovlačenja.

Zabrinutosti za Ombudsmana su izjave i jezik koji se koristi u odnosu na pravosuđe od predstavnika vlade, članova parlamenta, raznih interesnih grupa, NVO-e i medija. Ovakav pristup potkopava nezavisnost pravosuđa i ima za posledicu pad poverenja građana u pravosuđe.

Ombudsman naglašava da razumnost trajanja sudskih postupaka treba procenjivati u kontekstu okolnosti svakog pitanja koje je podneto sudu. Problem trajanja u razmatranju sudskih predmeta i efikasnosti njihovog rešavanja ne treba rešavati samo na pravnom nivou i nivou politika, ali zahteva preduzimanje praktičnih i efektivnih mera za ubrzanje procesa ispitivanja i donošenje relevantnih odluka, kako bi pravo na pravično i nepristrasno suđenje bilo ne samo od formalne prirode, već da bude i primenljivo u praksi.

Ombudsman je kontinuirano skretao pažnju

29 Izveštaj sa preporukama po službenoj dužnosti br.129/2018, <https://oik-rks.org/2018/03/29/raport-me-rekomandime-ex-officio-nr-1292018/>

30 <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=42476>

na činjenicu da u stvorenoj situaciji, u odnosu na veliki broj slučajeva i preopterećenje koje sudovi imaju sudskim predmetima, uticalo i delovanje državne administracije, nesprovođenje zakona prilikom donošenja upravnih odluka i nepoštovanje principa dobrog administrovanja. Pored toga, na ovu situaciju je uticao i nedostatak političke i institucionalne volje za preduzimanje konkretnih upravnih mera u sprovođenju zakona i drugih opštih upravnih akata. U ovom slučaju, pomenuti su slučajevi kao što su opšti kolektivni ugovor o radu i obaveze koje proizilaze iz ovog ugovora i sektorski ugovori, neizmena zakona koji omogućavaju ostvarivanje prava, kao što su višestruke penzije po različitim pravnim osnovama, 13. plata sektora kome zakon priznaje ovo pravo (slučaj policije) i druge slične situacije. Sve ovo, pored toga što su uzrokovale veliki broj slučajeva iste prirode na sudu, preopterećavajući pravosuđe predmetima, prouzrokovali su i znatnu štetu državnom budžetu.

Shodno tome, Ombudsman je primetio da, uprkos merama koje je preduzeo SSK, postupajući u skladu sa Strateškim planom za poboljšanje pristupa pravosuđu³¹, situacija se nije poboljšala u pogledu trajanja sudskih postupaka.

Ombudsman skreće pažnju svim organima vlasti Republike Kosovo na potrebu međuinstitucionalne komunikacije i saradnje u cilju nastavka reforme pravosuđa, koja obezbeđuje povećanu efikasnost pravosuđa, održava nezavisnost od uticaja i mešanja, povećava transparentnost i garantuje pravo na pravedan i nepristrasan sudski postupak, i u pogledu trajanja, kao jedan od temelja na kojima je izgrađen naš demokratski sistem i na ustavnim vrednostima koje garantuju ljudska prava.

Disciplinska odgovornost sudija i tužilaca

Zakon br. 06/L-057 o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca daje Ombudsmanu nekoliko ovlašćenja, među koje i: ovlašćenje da nadležnom organu prosledi žalbu primljenu protiv sudije ili tužioca; ovlašćenje da zahteva od Tužilačkog saveta Kosova i Sudskog saveta Kosova da pokrenu disciplinski postupak; i

ovlašćenje da ulože žalbu Vrhovnom sudu, u slučajevima određenim zakonom.

Na osnovu ovlašćenja Zakona o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca, Ombudsman je tokom izveštajne godine primio 13 žalbi građana, od kojih je 7 žalbi prosledio kao slučajevi za istragu, dok je 6 žalbi odbio kao neprihvatljive, jer nisu ispunjavale kriterijume prihvatljivosti u skladu sa Zakonom o Ombudsmanu i Zakonom o disciplinskoj odgovornosti sudija i tužilaca.

Vredi napomenuti da je Ombudsman, u svim slučajevima u kojima je prosledio žalbe nadležnim vlastima radi pokretanja disciplinskog postupka, primio je odluke vlasti u zakonom predviđenom roku i obavestio podnosiocima žalbi o odlukama koje je primio.

Pravo na Pravne Lekove

Pravo na pravne lekove predstavlja jednu od osnovnih garancija zaštite ljudskih prava i sloboda u pravnoj državi. Ovo pravo omogućava pojedincima da osporavaju odluke javnih vlasti koje ugrožavaju njihove interese i prava, obezbeđujući sudski i upravni nadzor i kontrolu nad delatnostima javne uprave.

U Ustavu Republike Kosovo, ovo pravo je zagantovano članom 32, koji predviđa: “*Svako lice ima pravo da koristi pravne lekove protiv sudskih i upravnih odluka koje ugrožavaju njegova/njena prava i interese na način utvrđen zakonom*”³². Ova ustavna odredba je dopunjena članom 54³³, koji garantuje sudsku zaštitu u slučajevima povrede ili poricanj prava zagantovanih Ustavom, kao i pravo na efektivne pravne lekove. Pravo na pravne lekove zagantovano je i članom 13 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koja obavezuje države da građanima obezbede efektivne pravne lekove i da sudovi i upravni organi poštuju zakonske rokove. Rešavanje pitanja u razumnom roku je suštinski element za stvaranje pravne sigurnosti, za jačanje vladavine prava i za funkcionisanje vladavine prava.

Poredustavnih garancija, pravna pravne lekove regulisano je i domaćim zakonodavstvom³⁴. Krivično, građansko i upravno zakonodavstvo nudi građanima mogućnost da koriste pravne

31 https://www.gjyqesori-rks.org/wp-content/uploads/2022/11/KGJK_Plani_strategjik_per_permiresimin_qasjes_ne_drejttesi_2022_2025_lidhur_me_efikasitetin_dhe_prioritizimin_lendeve_brenda_sistemit_gjyqesor.pdf

32 Ustav Republike Kosovo, član 32.

33 Isto tu, član 54.

34 Zakon br. 06/L-054 o Sudovima, član 7, stav 3; Zakon br. 03/L-006 o Parničnom Postupku, član 176.

lekove protiv sudskih i upravnih odluka koje ugrožavaju njihova prava i interese, u skladu sa postupcima i rokovima utvrđenim zakonom.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je primio ukupno 553 žalbe zbog povrede prava na pravne lekove, uglavnom zbog neodgovaranja u zakonskim rokovima od strane upravnih organa. Od ovih žalbi, 199 žalbi je otvoreno za istragu, dok su ostale žalbe proglašene neprihvatljivim iz različitih razloga, uključujući žalbe van nadležnosti, žalbe nakon zakonskog roka, anonimne žalbe, žalbe zbog nepostojanja zakonske povrede ili lošeg upravljanja, žalbe zbog nedostatka interesovanja podnosioca žalbi, žalbe u kojima su podnosioci žalbi koristili pravne lekove i žalbe zbog nekorišćenja pravnih lekova. Takođe, 11 slučajeva po službenoj dužnosti otvoreno je na sopstvenu inicijativu Ombudsmana.

Ombudsman ocenjuje da iako je ovo pravo u našoj zemlji zagantovano i dobro zakonski regulisano, sama činjenica prijema velikog broja žalbi građana je pokazatelj da se ovo pravo ne poštuje u potpunosti. Takođe je primetna nemarnost vlasti da odgovore na zahteve građana.

Najveći broj žalbi koje je Ombudsman proglasio neprihvatljivim odnosi se na zahteve za sastavljanje pravnih lekova, kao što su žalbe, zahtevi, tužbe ili druge pravne lekove, kao i zahteve za zastupanje podnosioca žalbi u sporovima pred nadležnim institucijama. Sve je to van mandata i zakonskih ovlašćenja Ombudsmana.

Pravo na Privatnost

U aktuelnim društvenim okolnostima, gde razvoj tehnologije, digitalne administracije i sve veća upotreba veštačke inteligencije direktno utiču na način obavljanja javnih funkcija, poštovanje i zaštita prava na privatnost predstavljaju suštinski element za održavanje javnog poverenja, kao i za garantovanje ljudskog dostojanstva i osnovnih ljudskih prava i sloboda..

U ovom kontekstu, razvoj i primena sistema veštačke inteligencije u javnom sektoru nudi mogućnosti za povećanje institucionalne efikasnosti i poboljšanje pružanja usluga građanima, ali istovremeno zahteva odgovoran pristup, zasnovan na etičkim principima, transparentnosti i proceni rizika, kako bi se sprečilo ugrožavanje privatnosti i drugih osnovnih prava.

Zakon br. 06/L-082 o zaštiti ličnih podataka reguliše principe, svrhe i uslove obrade ličnih podataka, kao i određuje prava i obaveze kontrolora i obrađivača podataka, predviđajući mere odgovornosti i sankcije za kršenje relevantnih zakonskih odredbi.

Pravo na privatnost obuhvata poštovanje privatnog i porodičnog života, nepovredivost doma i poverljivost prepiske i drugih komunikacija. Ovo pravo je garantovano Ustavom Republike Kosovo (član 36), koji predviđa da se prikupljanje, čuvanje, pristup, ispravka i korišćenje ličnih podataka regulišu zakonom.

Pravo na privatnost je takođe zaštićeno međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. U skladu sa članom 8, stav 1 Konvencije, svako lice ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske. Međutim, ovo pravo nije apsolutno i, u skladu sa članom 8, stav 2 Konvencije, može biti podložno određenim ograničenjima, u meri u kojoj su predviđena zakonom, teže legitimnom cilju i neophodna su u demokratskom društvu, uključujući i slučajeve koji se odnose na zaštitu nacionalne bezbednosti, javnog poretka i prava i sloboda drugih.

Što se tiče prava na privatnost i tvrdnji za kršenje ovog prava, Ombudsman je tokom 2025. godine primio šest žalbi. Od njih je jedan slučaj istražen, dok je pet proglašeno neprihvatljivim, što je predstavljeno u nastavku:

- Jedan slučaj je proglašen neprihvatljivim prema članu 22, stav 1, podstav 1.1, gde je iz dostavljenih podataka i okolnosti slučaja proizišlo da nisu povređena ljudska prava i slobode i da nije bilo nikakvog lošeg upravljanja.
- Četiri žalbe su proglašene neprihvatljivim prema članu 21, stav 1, podstav 1.3, gde je iz dostavljenih podataka i okolnosti slučaja proizišlo da pokrenuto pitanje nije u nadležnosti Ombudsmana prema Zakonu o Ombudsmanu.

Dok, u vezi sa žalbom koja je otvorena za istragu, istraga je završena u skladu sa zahtevom podnosioca žalbe i zatvorena je u skladu sa članom 21, stav 1, podstav 1.5.

Uprkos malom broju žalbi koje je primila IA, ispostavlja se da postoji potreba za povećanim

informisanjem građana o njihovim pravima i pravilnom korišćenju pravnih lekova za zaštitu privatnosti i ličnih podataka.

Zaštita prava na privatnost i bezbednost ličnih podataka ostaju fundamentalni elementi za garantovanje individualnog dostojanstva i sloboda. Iako je pravni i institucionalni okvir znatno razvijeniji, izazovi u zaštiti privatnosti i zaštiti ličnih podataka dobili su složeniju dimenziju u aktuelnim društvenim okolnostima. Ustavni i zakonski okvir pruža garancije i zaštitne mehanizme, ali je njihova efektivna primena neophodna za sprečavanje neovlašćenog mešanje i poštovanje prava pojedinaca, dok sva ograničenja moraju biti zakonita, opravdana i srazmerna.

Iz analize informacija prikupljenih u vezi sa slučajem po službenoj dužnosti br. 438/2024 o uticaju tehnologija veštačke inteligencije (u daljem tekstu: VI) na ljudska prava, Ombudsman ocenjuje da nedostatak regulisanja normativnim odredbama upotrebe VI-a ostavlja otvorenu mogućnost ugrožavanja prava na privatni život građana, s obzirom na to da se sistemi veštačke inteligencije mogu koristiti za prikupljanje i analiziranje ličnih podataka, kao što su biometrijski podaci, lokacija i onlajn aktivnosti. Algoritmi VI-a koji obrađuju lične podatke mogu biti osetljivi u pogledu bezbednosti, zbog rizika od otkrivanja ličnih podataka pojedinaca i korišćenja ličnih podataka van glavne svrhe za koju su prikupljeni.

Rizik od ograničavanja predmetnog prava postoji u slučajevima kada se pojedinci ne obaveštavaju o tome kako se njihovi podaci koriste od strane sistema BI-a i ne mogu dati odgovarajuću saglasnost, onemogućavajući posedovanje kontrolu nad njima.

Ombudsman skreće pažnju na potencijalni rizik i mogućnost mešanja u porodični i privatni život pojedinaca u slučajevima korišćenja tehnologija nadzora i praćenja u privatnim stambenim prostorima.

35 Ustav, član 37, stav 1.

36 Ustav, član 37, stav 2.

37 Ustav, član 37, stav 3.

38 R.br. 242/2025; R.br. 1406/2025.

39 R.nr. 24/2025.

40 R.nr. 783/2025.

41 R.nr. 45/2025.

42 R.nr. 223/2025.

43 R.nr.550/2025.

44 R.nr.682/2025.

Pravo na Brak i Porodicu

Ustav štiti i garantuje pravo na brak i porodicu i, na osnovu slobodnog pristanka, svako uživa pravo da sklopi brak i pravo da osnuje porodicu u skladu sa zakonom.³⁵Ustav dalje propisuje da se brak i njegovo raskidanje uređuju zakonom i zasnivaju na ravnopravnosti supružnika³⁶. Ustav takođe garantuje da porodica uživa posebnu zaštitu države, na način uređen zakonom³⁷.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 21 žalbu u vezi sa bračnim i porodičnim pravima. Od njih je 11 proglašeno neprihvatljivim jer su pitanja kojima su se bavili bila van nadležnosti ove institucije, nije bilo kršenja ljudskih prava ili su podnosioci žalbi imali mogućnost da koriste druge pravne lekove. Od 10 žalbi koje su primljene na istragu, 1 slučaj je zatvoren, za koji je utvrđeno da nije bilo kršenja ili lošeg upravljanja od strane javnih organa. Ostali slučajevi su još uvek u fazi istrage.

Na osnovu analize slučajeva koje je rešavala institucija ombudsmana, glavne žalbe se odnose na porodična i administrativna pitanja, uključujući: uspostavljanje (realizaciju) ličnog kontakta između roditelja i deteta³⁸; opremanje ličnim dokumentima i regulisanje pravnog statusa na Kosovu; odbijanje davanja saglasnosti od strane Centra za socijalni rad za opremanje pasoša deci i njihovo putovanje u inostranstvo³⁹; odugovlačenje u sudskim postupcima u vezi sa davanjem saglasnosti za pasoš⁴⁰; praćenje u slučajevima ukidanja roditeljskog prava⁴¹; pitanja razvoda, poverenje nad decom, određivanja alimentacije i mera obezbeđenja⁴²; odugovlačenje u sudskim postupcima za priznavanje imovinskih prava na osnovu zajedničkog bračnog doprinosa⁴³; kao i navode o neadekvatnom tretmanu tokom realizacije kontakta sa detetom⁴⁴.U kontekstu bračnog i porodičnog prava, nakon istraživanja slučajeva tokom izveštajne godine, evidentirani su stalni problemi u vezi sa odugovlačenjem u sudskim i administrativnim postupcima,

poteškoćama u ostvarivanju kontakta roditelja-deteta, kao i nedostatkom koordinacije i institucionalne efikasnosti, posebno u davanju saglasnosti za opremanje ličnih dokumenata deci i u garantovanju najboljeg interesa deteta.

U prošlogodišnjem izveštaju, Ombudsman je pozitivno ocenio usvajanje Zakona br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama, kao važan korak ka reformi sistema socijalnih usluga na Kosovu. Ovaj zakon ima za cilj da reguliše socijalne i porodične usluge za lica i porodice u nevolji, kao i da jasno definiše odgovornosti javnih i privatnih institucija koje pružaju ove usluge⁴⁵. Zakon stavlja poseban naglasak na razvoj porodičnih i usluga i onih zasnovanih na zajednici, proširenje oblika socijalne zaštite i unapređenje porodičnog smeštaja za mlade nakon 18. godine. Takođe stvara mogućnost za primenu modela „nadgledanog samostalnog života“, koji se, nakon ponovne procene individualnih potreba, može nastaviti do 26. godine⁴⁶.

U ovom izveštaju, Ombudsman nastavlja da procenjuje praktičnu primenu Zakona br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama, kao i njegov uticaj na poboljšanje pristupa i kvaliteta socijalnih i porodičnih usluga. Međutim, jedan od ključnih pokazatelja primene ovog zakona, naime usvajanje relevantnih podzakonskih akata, još uvek nije u potpunosti ispunjen. Konkretno, nedostaje usvajanje podzakonskih akata kojima se reguliše organizovanje i obim aktivnosti centara za dnevnu negu i Centara za Prijem⁴⁷, što direktno utiče na funkcionalizaciju ovih usluga. Potpuno neusvajanje ovih podzakonskih akata i dalje ometa efektivnu primenu zakona, dok je usvojeno samo šest podzakonskih akata u cilju njegove primene⁴⁸.

Štaviše, 5. maja 2025. godine, Institucija ombudsmana objavila je Izveštaj po službenoj dužnosti br. 662/2024 o odgovornosti države u garantovanju mentalnog zdravlja dece⁴⁹, u kojem se ponavlja da, iako je Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama stupio na snagu 2024. godine, još uvek nedostaju potrebni podzakonski akti za njegovo sprovođenje. Posebno se ističe potreba za usvajanjem podzakonskih akata

kojima se operacionalizuju Član 61 (Centri za Dnevnu Negu) i Član 62 (Prijemni Centri), koji su takođe važni za pružanje podrške u oblasti mentalnog zdravlja.

Izveštaj takođe ističe ograničen pristup dece specijalizovanim uslugama mentalnog zdravlja u primarnoj i sekundarnoj zdravstvenoj zaštiti. Prema Zakonu o mentalnom zdravlju, ove usluge na sekundarnom nivou se pružaju samo u regionalnim bolnicama, preko psihijatrijskih odeljenja, koja, izuzev onog u Đakovici, nemaju posebne jedinice za decu i ne pružaju usluge specijalizovanih dečjih psihijatarata. Štaviše, ograničeni stručni kapaciteti u dečjoj i adolescentnoj psihijatriji se ne odgovaraju rastućoj potražnji za procenom i lečenjem, što takođe onemogućava pružanje psihoterapijskih usluga od strane kliničkih psihologa, posebno zbog nedovoljnog broja stručnjaka u odnosu na postojeće potrebe.

Ombudsman skreće pažnju da Nacrt građanskog zakonika, koji je usvojila Vlada Republike Kosovo na sednici od 30. decembra 2021. godine, tokom 2022. godine nije uspeo da obezbedi potrebne glasove za usvajanje u Skupštini Republike Kosovo.

Iako je Vlada Republike Kosovo u Zakonodavnom programu za 2023. godinu predvidela ponovno slanje Nacrta građanskog zakonika na razmatranje i usvajanje, takav postupak nije sproveden. Štaviše, ograničeno funkcionisanje i periodi efektivnog nefunkcionisanja Skupštine duže od godinu dana direktno su uticali na kašnjenje u prosljeđivanju i usvajanju Nacrta građanskog zakonika.

Ombudsman izražava zabrinutost zbog ovog produženog odugovlačenje i ističe potrebu za ubrzanjem prosljeđivanje Nacrta građanskog zakonika od strane Vlade, kao i za njegovim prioritarnim tretmanom od strane Skupštine. Usvajanje ovog zakonika ostaje neophodan korak ka jačanju pravne sigurnosti, zaštiti ljudskih prava i konsolidaciji pravnog poretka u zemlji.

45 Vidi: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=85111>

46 Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, član 28.

47 Vidi članove 61 i 62 Zakona o socijalnim i porodičnim uslugama.

48 Uredba br. 13/2024 o organizovanju i funkcionisanju komisije za stambeni smeštaj; Uredba br. 09/2024 o organizovanju i funkcionisanju komisije za porodični smeštaj; Uredba br. 10/2024 o organizovanju i funkcionisanju komisije za usvajanje; Uredba br. 08/2024 o organizovanju i funkcionisanju stručnog saveta za socijalne i porodične usluge; Administrativno uputstvo br. 14/2024 o kriterijumima i načinu licenciranja stručnih zaposlenih za pružanje socijalnih i porodičnih usluga; Administrativno uputstvo br. 03/2025 o stambenom smeštaju.

49 <https://oik-rks.org/sr/2025/05/06/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-662-2024-odgovornost-drzave-u-odnosu-na-mentalno-zdravlje-dece/>

Sloboda Verovanja, Savesti i Veroispovesti

Sloboda verovanja, savesti i veroispovesti u Republici Kosovo zagantovana je članom 38. Ustava Republike Kosovo i članom 9. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je rešavao ukupno dva slučaja u vezi sa poštovanjem verskih prava i sloboda, koji su obuhvatali žalbe podnete od strane građana, kao i jedan slučaj pokrenut po službenoj dužnosti (*ex officio*). Ovi slučajevi su odražavali različita pitanja, uključujući pitanje neregulisanog pravnog statusa verskih zajednica, pristupa i korišćenja verskih objekata, ostvarivanja verskih sloboda u obrazovnim ustanovama, kao i navode o diskriminatorskom tretmanu na verskoj osnovi od strane javnih vlasti.

Pravo na verovanje, savest i veroispovest regulisano je Zakonom br. 02/L-31 o verskim slobodama, koji ne pruža sveobuhvatno regulisanje pravnog statusa verskih zajednica, jer ne sadrži odredbe koje regulišu njihovu registraciju, sticanje pravnog subjektiviteta, kao ni imovinska i finansijska pitanja. Kao rezultat toga, postoji pravna praznina koja stvara praktične teškoće u ostvarivanju verskih sloboda.

Inicijative za izmenu i dopunu zakona traju već više od jedne decenije. Tokom ovog perioda, izrađeno je nekoliko nacrti zakona, uključujući Nacrt zakona br. 07/L-037, koji je Vlada Kosova usvojila u januaru 2023. godine, ali koji Skupština Kosova nije usvojila do kraja izveštajnog perioda. Neusvajanje ovog zakona i dalje predstavlja sistematski problem koji negativno utiče na potpuno ostvarivanje slobode verskog uverenja za sve verske zajednice koje deluju na Kosovu.

Ombudsman je kontinuirano i više puta isticao potrebu za usvajanjem novog sveobuhvatnog pravnog okvira, koji bi obezbedio jednak tretman verskih zajednica pred zakonom i garantovao efektivno ostvarivanje verskih sloboda, u skladu sa ustavnim i međunarodnim standardima ljudskih prava.

Na osnovu informacija primljenih tokom ove godine, Ombudsman je obavešten o slučajevima dva učenika koja su isključena iz obrazovnog procesa zbog nošenja marame. Ombudsman je preduzeo mere i skrenuo pažnju vlasti, ponavljajući njihovu obavezu da se svaka radnja i odluka u vezi sa pravima deteta sprovodi uzimajući u obzir princip najboljeg interesa dece.

Ustav propisuje: *“Sve radnje koje se tiču dece, bilo da ih preduzimaju javne ili privatne institucije, će biti u najboljem interesu dece.”*⁵⁰

Dok Konvencija o pravima deteta⁵¹ propisuje: *“U svim radnjama koje se tiču dece, bilo da ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalne zaštite, sudovi, upravne vlasti ili zakonodavna tela, najbolji interes deteta mora biti od prvog reda.”*

Sloboda Izražavanja

Sloboda izražavanja u Republici Kosovo zagantovana je članom 40 Ustava Republike Kosovo, oji obezbeđuje pravo na slobodno izražavanje, na primanje i prenošenje informacija i ideja bez ometanja, dok su ograničenja ovog prava dozvoljena samo kada su predviđena zakonom i neophodna u demokratskom društvu. Ovaj ustavni standard je u potpunosti u skladu sa članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koja je, u skladu sa članom 22 Ustava, direktno primenljiva u pravnom poretku Republike Kosovo.

U ovom kontekstu, ostvarivanje ovog prava je dalje precizirano i regulisano Zakonom br. 08/L-289 o pristupu javnim dokumentima, Zakonom br. 08/L-164 o Nezavisnoj komisiji za medije, Krivičnim zakonikom br. 06/L-074 Republike Kosovo i Zakonom br. 06/L-082 o zaštiti ličnih podataka, koji predviđaju ograničenja samo kada su predviđena zakonom, neophodna i srazmerna za zaštitu prava drugih i društvenog interesa. Na ovaj način se uspostavlja neophodna ravnoteža između slobode izražavanja i zaštite prava i sloboda drugih, društvenog interesa, javnog poretka i privatnosti.

Međutim, ovo pravo može biti podložno ograničenjima samo kada su predviđena zakonom, neophodna i srazmerna u

50 Član 50, stav 4.

51 Član 3, stav 1.

demokratskom društvu. Ograničenja slobode izražavanja smatraju se opravdanim samo u slučajevima kada izražavanja podstiču ili opravdavaju mržnju, nasilje ili diskriminaciju, ili kada ugrožavaju javnu bezbednost, ustavni poredak, dostojanstvo pojedinca i prava ranjivih grupa. Takva procena mora se uvek vršiti u skladu sa principom srazmernosti, uzimajući u obzir kontekst, svrhu, uticaj i stvarni rizik koji proizilazi iz izraženog sadržaja.

Međunarodni standardi i instrumenti ljudskih prava, uključujući Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (član 10), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (članovi 19 i 20), kao i sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava (Feret protiv Belgije, zahtev br. 15615/07⁵², Jersild protiv Danske, zahtev br. 15890/89⁵³) nameću jasne obaveze državi da garantuje efektivnu zaštitu slobode izražavanja, uz istovremeno obezbeđivanje sprečavanja i rešavanja govora mržnje i zaštite prava i dostojanstva drugih, u skladu sa principom proporcionalnosti.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je primio ukupno dve žalbe koje se odnose na slobodu izražavanja. Jedna žalba je proglašena neprihvatljivom zbog nekorišćenja pravnih lekova, dok je druga žalba proglašena neprihvatljivom budući da je iz dostavljenih beleški i okolnosti slučaja proizišlo da pitanje ne spada u nadležnost Ombudsmana po ovom zakonu.

Iako je broj žalbi mali, to nije smetalo Ombudsmana da prati poštovanje slobode izražavanja u zemlji i jezik koji se koristi u javnom diskursu. Tradicionalni mediji i informativni portali su glavni izvori informacija i važni instrumenti za ostvarivanje slobode izražavanja, dok platforme društvenih mreža, koje omogućavaju interaktivnu komunikaciju, nude široke mogućnosti za komunikaciju.

Nedostatak jasne zakonske regulative za korišćenje društvenih platformi i dalje predstavlja izazove u pogledu prekoračenja granica slobode izražavanja, bezbednosti i pouzdanosti informacija, identifikovanja odgovornosti za distribuirani sadržaj kao i upotrebu ponižavajućeg i mržnjeg jezika.

Direktive EU-a i međunarodni instrumenti koji regulišu pitanje slobode izražavanja naglašavaju potrebu za kontinuiranim praćenjem i institucionalnom intervencijom, kao i za povećanom javnom svešću o odgovornom korišćenju slobode izražavanja, kako bi se očuvao integritet informacija i poštovala prava i dostojanstvo pojedinaca.

Što se tiče jezika koji se koristi u javnom diskursu, Ombudsman je 5. decembra 2025. godine, putem javnog reagovanja, izrazio duboku zabrinutost zbog upotrebe uvredljivog, ponižavajućeg i diskriminatornog jezika tokom predizborne kampanje. Prema rečima Ombudsmana, takav jezik ugrožava lični, moralni i profesionalni integritet, hrani govor mržnje i podrija napredak postignut na Kosovu, zloupotrebljavajući slobodu izražavanja i političku moć. Ombudsman je pozvao na političku zrelost i institucionalnu odgovornost, promovisući umeren, korektan i tolerantan jezik, posebno u osetljivim periodima⁵⁴.

Ombudsman, i kroz ovaj godišnji izveštaj, ističe važnost institucionalne odgovornosti, političke zrelosti i promovisanja umerene, etičke i tolerantne komunikacije, kao i potrebu za javnim podizanjem svesti i institucionalnom intervencijom radi očuvanja integriteta informacija i poštovanja prava i dostojanstva pojedinaca.

Pravo Pristupa Javnim Dokumentima

Pristup javnim dokumentima, pored toga što je osnovno pravo, predstavlja i suštinski mehanizam za garantovanje transparentnosti i polaganje računa javnih institucija, omogućavajući građanima da budu informisani i aktivno učestvuju u pitanjima od javnog interesa. Ovo pravo direktno doprinosi jačanju vladavine prava i povećanju poverenja javnosti u javnu upravu.

Ovo pravo je garantovano Ustavom (član 41) i međunarodnim instrumentima za zaštitu ljudskih prava, uključujući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (član 19), Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (član 10) i Međunarodni pakt o građanskim i političkim

52 <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22002-1407%22%7D>

53 <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57891%22%7D>

54 <https://oik-rks.org/2025/12/05/reagim-i-avokatit-te-popullit-per-gjuhen-ne-diskursin-publik/>

pravima (član 19), koji postavljaju standarde za transparentnost i slobodu informisanja.

Zakon br. 06/L-081 o pristupu javnim dokumentima (ZPJD - član 1) utvrđuje pravo svake osobe, bez diskriminacije, da imaju pristup javnim dokumentima koje su kreirale, primile, kojima upravljaju ili kontrolišu javne institucije, kao i pravo na ponovnu upotrebu dokumenata javnog sektora. Ovim zakonom se utvrđuje princip slobodnog pristupa javnim dokumentima, dozvoljavajući ograničenja samo u određenim i opravdanim slučajevima, kao što su zaštita nacionalne bezbednosti, sprovođenje krivičnih istraga ili zaštita ličnih podataka, kao i reguliše postupke administrativnog preispitivanja i žalbe.

Institucija ombudsmana, u skladu sa članom 21. ZPJD-a, pruža podršku građanima u ostvarivanju prava pristupa javnim dokumentima, postupajući na osnovu Ustava, Zakona br. 05/L-019 o ombudsmanu i relevantnog zakonodavstva. Svako lice ima pravo da se obrati ombudsmanu sa zahtevom ili žalbom, u slučajevima kada smatra da mu je ugroženo bilo koje pravo zagarantovano zakonodavstvom o pristupu javnim dokumentima.

Tokom perioda izveštavanja, Ombudsman je primio 13 (trinaest) žalbi u vezi sa pristupom javnim dokumentima. Dve od ovih žalbi su otvorene za istragu, dok je 11 (jedanaest) proglašeno neprihvatljivim.

Od 11 žalbi proglašanih neprihvatljivim, šest (6) je proglašeno neprihvatljivim u skladu sa članom 22, stav 1, podstav 1.1, jer nije utvrđeno kršenje ljudskih prava ili loše upravljanje; četiri (4) u skladu sa članom 22, stav 1, podstav 1.3, jer su postupci još uvek u toku pred nadležnim organima; i jedna (1) u skladu sa članom 22, stav 1, podstav 1.4, zbog nekorišćenja pravnih lekova.

Što se tiče slučajeva otvorenih za istragu, u jednom slučaju istrage su završene na osnovu člana 21, stav 1, podstav 1.5, Zakona br. 05/L-019 o Ombudsmanu⁵⁵. U drugom slučaju istrage su u toku⁵⁶.

55 R.br. 738/2025, Registar slučajeva IO.
R.br.738/2025, Registar slučajeva IO.
R.br.738/2025, Registar slučajeva IO.

56 R.br.880/2025, Registar slučajeva IO.
R.br.880/2025, Registar slučajeva IO.
R.br.880/2025, Registar slučajeva IO.

57 Kushtetuta e Republikës së Kosovës, neni 42, paragrafi 1 // Ustav Republike Kosovo, Član 42, pasus 1 // The Constitution of the Republic of Kosovo, Article 42, paragraph 1.

58 <https://kpm-ks.org/Page/138>

Iz podataka o slučajevima registrovanim kod IO-a, primećuje se da se značajan deo obrađenih slučajeva odnosi na proceduralne aspekte i nedostatak iscrpljivanja pravnih lekova, što odražava potrebu za povećanjem svesti građana, ali i za poboljšanjem administrativne prakse javnih institucija u sprovođenju zakonodavstva o pristupu javnim dokumentima.

Sloboda Medija

Ustav Republike Kosovo, u svom članu 42, garantuje slobodu i pluralizam medija.⁵⁷ U istom članu, cenzura i ometanje širenja informacija ili ideja putem medija su zabranjeni. Međutim, takođe, u skladu sa stavom 2 člana 10 EKLJP-a, državna intervencija je legitimna u slučajevima kada se to čini radi sprečavanja podsticanja na nasilje na osnovu rasne, nacionalne, etničke ili verske mržnje.

Izvori novinara zaštićeni su Zakonom br. 04/L-147 o zaštiti novinarskih izvora. Postoje i drugi zakoni koji sadrže detaljne odredbe za sprovođenje ustavnih garancija, kao što su Građanski zakon protiv klevete i uvrede, Zakon o zaštiti ličnih podataka, Zakon o pristupu javnim dokumentima, Zakon o autorskim pravima, kao i samoregulacija medija kroz Kodeks Etike, koji ima za cilj veću odgovornost u novinarstvu.

Na Kosovu postoji širok medijski pluralizam, uključujući medije koji objavljuju na različitim jezicima nevećinskih zajednica. Prema Nezavisnoj medijskoj komisiji⁵⁸, telu nadležnom za regulisanje, upravljanje i nadzor radiodifuznog frekventnog spektra, na Kosovu postoji 19 televizijskih stanica: jedna javna televizijska stanica (koja emituje program na svim jezicima zajednice), 13 TV stanica na albanskom jeziku, 4 TV stanice na srpskom jeziku i 83 licencirane radio stanice. Tačan broj portala koji posluju u zemlji ostaje nejasan, zbog izazova u transparentnosti vlasništva nad medijima i drugih pitanja kao što je finansijska održivost.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je rešavao jedan slučaj po službenoj dužnosti, nakon zabrinutosti koju je javno izrazila novinarska zajednica u vezi sa neakreditacijom nekoliko medijskih kuća od strane Centralne izborne komisije (CIK) za praćenje izbornog procesa za lokalne izbore 12. oktobra 2025. godine. Ombudsman je javno reagovao ističući važnost i ključnu ulogu medija i medijskog pluralizma u informisanju javnog mnjenja i transparentnosti izbornog procesa.⁵⁹Nekoliko dana kasnije, CIK je obavestio o akreditaciji lokalnih i međunarodnih medijskih kuća za posmatranje izbora, medijskih kuća koje nisu bile unapred akreditovane.

Udruženje kosovskih novinara (UNK) prijavilo je 69 slučajeva o pretnji novinarima i medijskim organizacijama.⁶⁰Dva slučaja su registrovana kao žalbe novinara i snimatelja zbog otkaza sa posla i tužili su svoje poslodavce zbog nepoštovanja Zakona o radu. Takođe, tokom 2025. godine prijavljena su dva napada na medije, gde su napadnute prostorije medijskih kuća, pri čemu je naneta materijalna šteta. Jedan broj slučajeva uključuje reakcije UNK-a na jezik koji su javni zvaničnici, naime visoki zvaničnici vladajuće stranke, koristili prema medijima i novinarima.

U takvom slučaju, Ombudsman je reagovao na uvredljive i grube opise koje je jedan član Centralne izborne komisije uputio novinarima dok su obavljali svoj posao, kao i na optužujuće i omalovažavajuće kvalifikacije upućene UNK-u. Ombudsman je naglasio da takve izjave prelaze razumne granice ponašanja i etike javnih ličnosti koje nose institucionalne odgovornosti⁶¹.

Reporteri bez granica (RSF) su izvestili o pogoršanju slobode medija na Kosovu u 2025. godini, rangirajući Kosovo na 99. mesto u svetu⁶². Ovo je bila druga godina zaredom da je Kosovo zabeležilo pad, nakon što je palo sa 56. na 75. mesto u 2024. godini. Prema Reporterima bez granica, Svrha Svetskog indeksa slobode štampe je da uporedi nivo slobode koji uživaju novinari i mediji u 180 zemalja. U izveštaju se naglašava da mediji uspevaju da pozovu političare na odgovornost,

ali novinari nastavljaju da budu mete političkih napada.

U izveštaju se takođe ocenjuje da je Nezavisna medijska komisija (NMK) neefikasan regulator medija, koji je "prošao kroz kontroverznu zakonodavnu reformu koja rizikuje da dodatno ometa njenu nezavisnost". Od januara 2025. godine, NMK je ostao bez potrebnog kvoruma i broj članova je smanjen na samo dva, što onemogućava donošenje odluka, uključujući i tokom predizborne kampanje. S druge strane, Odbor za žalbe NMK-a ostao bez kvoruma od novembra 2023. godine.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je organizovao sastanak sa novinarima i urednicima, sa kojima je razgovarao o slobodi medija i bezbednosti novinara. Cilj ovog okruglog stola bio je razgovor o stanju slobode medija u zemlji, izazovima i problemima sa kojima se suočavaju novinari, negativnom rangiranju Kosova na indeksu Reportera bez Granica, pravnoj zaštiti novinara, zaštiti ličnih podataka i izazovima u samoregulatornim telima medija.⁶³

Ombudsman je izjavio da su sloboda medija i sloboda izražavanja uključene u katalog ljudskih prava i da su temelji demokratije i poštovanja ljudskih prava. Naglasio je da je izveštaj RSF-a za 2025. godinu o stanju medija na Kosovu izazvao zabrinutost i da se moraju preduzeti mere kako bi se garantovala nepovredivost medija.

Ombudsman je naveo da je u predmetnom izveštaju istaknuto da su političko mešanje u medije i bezbednost novinara bile na najkritičnijem nivou i da je pristup tadašnje vlade prema takvim izveštavanjima bio pokušaj za relativizaciju stvarnosti. Vlada nije racionalno tretirala izveštaj, već ga je predstavila kao tendenciju da se loše predstavi Kosovo i krivila one koji su izveštavali ovoj organizaciji.

Učesnici su naglasili da su kontinuirani napadi i kampanje omalovažavanja protiv novinara i medija od strane vlade bili glavni razlozi za pad Kosova u ovom izveštaju. Jedno od pitanja o kojima se raspravljalo bio je Zakon o

59 <https://oik-rks.org/sr/2025/10/10/reakcija-ombudsmana-povodom-odluke-cik-a-da-ne-akredituje-niz-medija-za-izvestavanje-o-lokalnim-izborima-2/>

60 <https://www.agk-ks.org/rastet-kerko/?keywords=&city=&ngakush=&gjinia=&year=2025&llojiiimedias=&llojiiincidentit=&ppublik=&gjyqesor=&pligjor=&search=1>

61 <https://oik-rks.org/sr/2025/12/05/reakcija-ombudsmana-o-jezika-u-javnom-diskursu/>

62 <https://rsf.org/en/index>

63 <https://oik-rks.org/sr/2025/07/01/ombudsman-razgovarao-sa-novinarima-o-slobodi-medija/>

Nezavisnoj medijskoj komisiji, koji nije prošao Ustavni sud, i naglašeno je da promene treba izvršiti uz široko učešće javnosti i stručnjaka u toj oblasti.

Na ovom sastanku je zaključeno da je važno imati istinski dijalog sa budućom vladom i drugim relevantnim institucijama u vezi sa slobodom medija i bezbednošću novinara, posebno po pitanju izmena i dopuna zakona koji se odnose na rad medija. Zatražena je veća efikasnost pravosudnog i bezbednosnog sistema u vezi sa slučajevima napada i pretnji prema novinarima, kao i poboljšanje uslova rada za novinare.

Što se tiče javnog emitera - RTK, on nastavlja da funkcioniše po starom zakonu, s obzirom na to da je Zakon br. 04/L-046 o Radiju i televiziji Kosova stupio na snagu 12. aprila 2012. godine, a trogodišnji prelazni period je završen 2015. godine. Nedostatak novog zakona uzrokuje velike probleme unutar javnog emitera, posebno nedostatak potpunog i održivog finansiranja, pitanja vlasništva i druga. Tokom 2025. godine, finansijska situacija u javnom emiteru postala je još teža kao rezultat neuspeha u konstituisanju Skupštine Kosova, kao osnivača RTK, i, posledično, zbog neusvajanja budžeta, RTK nije bio u mogućnosti da pravilno funkcioniše. Ombudsman je reagovao na ovo pitanje⁶⁴ zatražio od aktuelne Vlade (na dužnosti) da pronade privremene načine za izvršenje plata zaposlenima u javnom emiteru.

Sloboda Okupljanja

Sloboda okupljanja je osnovno pravo u demokratskom društvu i njegov kamen temeljac. Ustav Republike Kosovo garantuje slobodu mirnog okupljanja. Štaviše, Ustav predviđa da svako lice ima pravo da organizuje okupljanja, proteste i demonstracije, kao i pravo da učestvuje u njima. Ova prava se mogu ograničiti zakonom, ako je to neophodno radi obezbeđivanja javnog reda, javnog zdravlja, nacionalne bezbednosti ili zaštite prava drugih⁶⁵. Ovo pravo je takođe garantovano međunarodnim instrumentima za zaštitu osnovnih prava i sloboda, koji obavezuju države da olakšavaju, a ne ometaju okupljanja, kao

što su protesti, marševi itd., i da dozvoljavaju samo neophodna ograničenja, zasnovana na zakonu, srazmerna i koja ne krše suštinu garantovanog prava⁶⁶.

Tokom perioda za koji se izveštava, Institucija ombudsmana primila je tri žalbe u vezi sa navodnim povredama slobode mirnog okupljanja. Nakon preliminarne procene predmetnih žalbi, nisu utvrđene povrede ovog prava.

Sloboda Udruživanja

Sloboda udruživanja je osnovno pravo, koje je neophodno za funkcionisanje demokratije i uslov za uživanje drugih osnovnih prava. Ovo pravo uživa zaštitu Ustavom Republike Kosovo i međunarodnim instrumentima za zaštitu osnovnih prava i sloboda, koji su deo pravnog sistema Kosova, kao što su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava.

Ustav Republike Kosovo garantuje ovo osnovno pravo i predviđa da sloboda udruživanja obuhvata pravo svakoga da osnuje organizaciju bez potrebe za dobijanjem dozvole, da bude ili ne bude član organizacije, kao i da učestvuje u aktivnostima organizacije⁶⁷. Takođe, prema Ustavu, ovo pravo, u određenim slučajevima, može biti ograničeno odlukom nadležnog suda. Ustav izričito propisuje: "*Organizacije ili aktivnosti koje imaju za cilj ugrožavanje ustavnog poretka, kršenje ljudskih prava i sloboda ili podsticanje rasne, nacionalne, etničke ili verske mržnje, mogu biti zabranjene sudskom odlukom nadležnog suda.*"⁶⁸

Pored toga što je zagarantovana Ustavom, sloboda udruživanja je regulisana Zakonom br. 04/L-011 o sindikalnom organizovanju na Kosovu i Zakonom br. 06/L-043 o slobodi udruživanja u nevladine organizacije.

Ombudsman, tokom izveštajne godine, nije primio nijednu žalbu u kojoj se navodi ugrožavanje ovog prava, što ukazuje da se ovo pravo generalno poštuje i da nije bilo nekog ozbiljnog slučaja njegovog ugrožavanja u našoj zemlji.

Izborna i Participativna Prava

64 <https://oik-rks.org/sr/2025/07/25/saopštenje-za-medije-izjava-ombudsmana-o-vezi-rtk/>

65 Ustav Republike Kosovo, član 43.

66 Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 21.

67 Ustav Republike Kosovo, član 44, stav 1.

68 Ustav Republike Kosovo, član 44, stav 3.

Pravo na izbor i da budeš izabran, kao jedno od osnovnih ljudskih prava, garantovano je Ustavom Republike Kosovo⁶⁹, kao i drugim međunarodnim instrumentima.

Izborna prava i pravo na zastupanje su usko povezani sa demokratijom i održivim razvojem društva. Zakon br. 08/L-228 o opštim izborima i Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi pružaju važan okvir za osiguravanje ovih prava, dok su njihova primena i nadzor podjednako važni za postizanje funkcionalne i inkluzivne demokratije. Izborna prava su suštinski element demokratije, garantujući svakome mogućnost da izraze svoje mišljenje i doprinesu procesima donošenja odluka.

Godina 2025. može se okarakterisati kao izborna godina u zemlji, s obzirom na to da su u toku godine organizovana dva opšta izborna procesa, izbori 9. februara i 28. decembra 2025. godine, kao i dva procesa lokalnih izbora, oni od 12. oktobra i njihov drugi krug 9. novembra 2025. godine. Sva četiri procesa su sprovedena u mirnom i demokratskom tonu, omogućavajući građanima da sveobuhvatno i kredibilno učestvuju na izborima.

Pozitivan razvoj u 2025. godini, koji je uticao na unapređenje izbornih procesa u smislu promovisanja demokratske inkluzije, obezbeđivanja političke jednakosti i povećanja legitimiteta izbornog procesa, bila je i izmena i dopuna Zakona br. 08/L-228 o opštim izborima u Republici Kosovo, koji je građanima koji žive u inostranstvu ponudio proširene oblike glasanja. Reforma je pojednostavila registraciju olakšavanjem zahteva za dokumentaciju i uspostavljanjem pristupačnog i efikasnog onlajn procesa⁷⁰. Iako je, prema podacima CIK-a, na izborima od 9. februara 2025. godine učešće birača van Kosova dostiglo 75%, ipak zabeleženi su slučajevi tehničkih problema, kao što je neprijem izbornog materijala⁷¹ ili njegov neprijem na vreme.

Iz procene sastava kandidatskih lista političkih stranaka potvrđuje zabrinutost koju je izrazio Ombudsman u vezi sa rodnom zastupljenošću kandidata, jer je i ovog puta zastupljenost žena na izbornim listama ostala na minimalnim kvotama. Prema izveštajima CIK-a, samo 33%

učesnika na izbornim listama bile su žene.

Visoko ceneći nesmetano sprovođenje izbornih procesa kao pokazatelj poštovanja principa demokratije, Institucija ombudsmana je, putem koordinisane strukture timova za praćenje sastavljenih od osoblja institucije, pratila četiri izborna procesa u zemlji. Praćenje je vršilo osoblje IO-a, koje je pratilo posmatranje u biračkim centrima u opštinama, kao i u biračkim centrima u određenim institucijama (kao što su pritvorski centri, zatvori, zdravstveni centri itd.). Proces glasanja je praćen od otvaranja biračkih centara do njihovog zatvaranja, kako bi se procenilo nesmetano učešće građana u procesu glasanja, da li je poštovana tajnost glasanja, da li je stvoren odgovarajući prostor za glasanje za osobe sa invaliditetom itd.

Ombudsman je, preko svojih predstavnika, pratio tok izbora sa sledećih aspekata:

- ix. da li je proces glasanja počeo na vreme;
- x. da li je bilo slučajeva koji su kršili normalan tok glasanja;
- xi. da li su birački centri imali infrastrukturnu pristupačnost, posebno za osobe sa invaliditetom;
- xii. identifikaciju birača u biračkom spisku na biračkim mestima;
- xiii. da li su poštovane pravilne postavljane kamere na biračkim mestima;
- xiv. da li su tokom procesa posmatranja odstrane posmatrača;
- xv. da li je bilo nepravilnosti u procesu glasanja;
- xvi. da li je poštovana očuvanje tajnosti glasanja i očuvanje izborne volje birača;
- xvii. da li su poštovane pravne prilike za osobe sa posebnim potrebama;
- xviii. da li su tokom izbornog procesa u centrima zadržavanje, pritvorskim centrima, zatvorima, bolnicama i domovima za stare itd.

Iako se generalno ocenjuje da su pravo glasa i njegova tajnost, kao i politička volja birača,

69 Ustav Republike Kosovo, član 45.

70 https://www.idea.int/sites/default/files/2025-09/global-state-of-democracy-2025-democracy-on-the-move_0.pdf,

71 R.br. 1653/2025.

poštovani, timovi IO-a su ipak naišli na neke nepravilnosti u malom broju biračkih mesta⁷².

Sa praćenja opštih izbora od 9. februara 2025. godine, Ombudsman je ocenio da je, generalno, izborni proces sproveden na miran i demokratski način, iako su posmatrački timovi IO-a evidentirali neke nepravilnosti i manjkavosti koji su uticali na nesmetan tok izbornog procesa i stvorili poteškoće u ostvarivanju prava glasa. Evidentirani propusti bili su: neujednačenost praksi potpomognutog glasanja; nedostatak glasačkih listića na Brajevom pismu; nedostatak pomoćnih stolova; nedostatak informativnih materijala od strane CIK-a; nedostatak orijentacionih znakova i obeležavanja brojeva biračkih mesta na njihovim ulazima; neosiguravanje nesmetanog pristupa centrima za starije osobe i osobe sa invaliditetom; nedostatak dovoljne obuke za angažovano osoblje CIK-a na izborima, kao i neujednačeni standardi za postavljanje nadzornih kamera.

Ombudsman je 11. aprila 2025. godine objavio Mišljenje po službenoj dužnosti br. 295/2025⁷³, u kojem je ocenio da su opšti izbori u Republici Kosovo, održani 9. februara 2025. godine, odvijani u mirnom i demokratskom okruženju, gde su izborna prava i politička volja građana zemlje generalno poštovani. U Mišljenju se naglašava da su CIK i druge relevantne institucije, uključujući i bezbednosne, preduzele odgovarajuće mere kako bi osigurale da se

izborni proces sprovede na miran, demokratski i bezbedan način. Međutim, u Mišljenju se takođe navodi potreba za jačanjem kapaciteta osoblja CIK-a angažovanog na terenu. U Mišljenju se takođe skreće pažnja na potrebu za povećanom posvećenošću i brigom u garantovanju ostvarivanja prava glasa za građane sa invaliditetom, kao i za ujednačavanjem praksi u sprovođenju izbornih pravila i procedura utvrđenih zakonom i izbornim propisima u vezi sa sprovođenjem izbora, ostvarivanjem prava glasa uz pomoć, pravom glasa za građane sa posebnim potrebama kao i pružanje pomoći od mobilnih timova.

Ombudsman je, preko 19 timova, pratio lokalne izbore održane 12. oktobra 2025. godine⁷⁴, preko 23 tima pratio drugi krug izbora za gradonačelnika, održanih 9. novembra 2025. godine⁷⁵, kao i preko 19 timova pratio je proces Centralnih izbora za Skupštinu Republike Kosovo, održanih 28. decembra 2025. godine⁷⁶.

72 IO je 9. februara 2025. godine pratila biračke centre u sledećim opštinama: Priština, Gračanica, Lipljan, Peć, Istok, Đakovica, Dečane, Junik, Južna Mitrovica, Severna Mitrovica, Vučitrn, Prizren, Mališevo, Klina, Glogovac i Srbica, Suva Reka, Mamuša, Orahovac, Uroševac, Štrpce, Kačanik, Elez Hani, Gnjilane, Vitina, Klokot, Parteš Ranilug, Štimlje, Lipljan, Kosovo Polje, Obilić, Novo Brdo, Kamenica, Podujevo, Zvečan, Leposavić, Zubin Potok.

73 <https://oik-rks.org/sr/2025/04/14/misljenje-ombudsmana-ex-officio-br-295-2025-u-vezi-sa-pracenjem-opstih-izbora-u-republici-kosovo-koji-su-odrzani-9-februara-2025-godine/>

74 IO je, 12. oktobra 2025. godine, pratila biračke centre u sledećim opštinama: Priština, Gnjilane, Vitina, Klokot, Parteš, Podujevo, Kosovo Polje, Obilić, Glogovac, Đakovica, Dečane, Junik, Peć, Orahovac, Suva Reka, Mamuša, Mališevo, Prizren, Dragas, Istok, Srbica, Klina, Južna Mitrovica, Severna Mitrovica, Vučitrn, Zubin Potok, Leposavić, Zvečan, Kamenica, Novo Brdo, Štimlje, Lipljan, Gračanica, Štrpce, Kačanik, Elez Hani i Uroševac. Posmatranje je takođe bilo usmereno na sela ovih opština. Takođe, pokriveni su i određeni birački centri, kao što su: Zatvor visoke bezbednosti, Zatvor Dubrave, Zatvor Smerkonice, pritvorski centriu Peći, Prizrenu, Gnjilanu, Mitrovici i Lipljanu, Univerzitetski klinički centar Kosova (UKCK), Dom za stare u Prištini, Rehabilitacioni centar u Štimlju, Popravni centar u Dubravi, Popravni centar u Lipljanu, Centar za mentalno zdravlje, Regionalna bolnica u Peći, Opšta bolnica u Đakovici itd.

75 IO je 9. novembra 2025. godine pratila biračka mesta u sledećim opštinama: Priština, Prizren, Dragaš, Kosovo Polje, Obilić, Đakovica, Junik, Vitina, Klokot, Gnjilane, Kačanik, Klina, Južna Mitrovica, Vučitrn, Peć, Orahovac, Suva Reka i Mamuša. Posmatranje se takođe fokusiralo na sela ovih opština i obuhvatilo je specifične biračke centre, kao što su: Zatvor Dubrava, Zatvor visoke bezbednosti, Zatvor Smrekonica, Zatvor u Mitrovici, pritvorski centri u Prištini i Lipljanu, Centar za rehabilitaciju u Štimlju i Univerzitetski klinički centar Kosova (UKCK).

76 IO je 28. decembra 2025. godine pratila biračke centre u sledećim opštinama: Priština, Đakovica, Dečani, Peć, Klina, Vučitrn, Južna Mitrovica, Severna Mitrovica, Srbica, Zubin Potok, Leposavić, Zvečan, Gnjilane, Vitina, Klokot, Parteš, Novo Brdo, Kamenica, Ranilug, Orahovac, Suva Reka, Mamuša, Mališevo, Prizren, Dragaš, Uroševac, Štrpce, Kačanik, Elez Hani, Gračanica, Janjevo, Podujevo, Obilić, Kosovo Polje, Lipljan i Istok. Pored redovnih biračkih mesta, IO je posebnu pažnju posvetila glasanju ranjivih grupa, uključujući popravne i pritvorske ustanove: Pritvorski centar u Prištini, Pritvorski centar u Peći, Pritvorski centar u Mitrovici, Zatvor u Dubravi, Zatvor u Smrekonici i druge pritvorske ustanove i zatvore u različitim oblastima, kao i zdravstvene i socijalne ustanove, uključujući Klinički centar Univerziteta Kosova, Centar za psihijatrijsku rehabilitaciju i domove za negu starijih osoba.

Generalno, na osnovu nalaza sa posmatranja sva tri izborna procesa, od strane akreditovanih timova IO-a je uočeno da, iako su izborni procesi sprovedeni u potpunosti na miran i demokratski način, tokom njih su evidentirani ponovljeni strukturni, organizacioni i proceduralni nedostaci koji su uticali na efikasno ostvarivanje prava glasa, koje ćemo u nastavku prikazati:

- xix. Ograničen fizički pristup za osobe sa invaliditetom i starije osobe, kao posledica toga što su biračka mesta postavljena na visokim spratovima bez liftova i u starim školskim objektima.
- xx. Nedostatak ili nepravilno postavljanje pomoćnih/orijentacionih stolova, što je prouzrokovalo zabunu među biračima, redove i kašnjenja u nekoliko biračkih mesta.
- xxi. Nedostatak izbornog materijala u izolovanim slučajevima, uključujući nedostatak formulara za glasanje i nedostatak ili neravnomerna distribucija glasačkih listića na Brajevom pismu.
- xxii. Kašnjenja u otvaranju nekoliko biračkih mesta zbog nedostatka članova komisije, tehničkih problema i njihove neblagovremene zamene od strane izbornih organa.
- xxiii. Ozbiljni problemi sa glasanjem uz asistenciju, zbog neujednačene primene pravila, zahteva za medicinskim dokazima i isključenja nepismenih i starijih osoba.
- xxiv. Razmeštanje biračkih mesta za pojedine birače, uključujući premeštaj u druge opštine bez realne vezeprebivališta, što je prouzrokovalo zabunu i nemogućnost ostvarivanja prava glasa.
- xxv. Ugrožavanje tajnosti glasanja u nekim popravnim ustanovama, zbog upotrebe koverti koje su sadržale identifikacione podatke ili serijske brojeve povezane sa biračem.
- xxvi. Onemogućavanje ostvarivanja prava glasa u nekim zdravstvenim i socijalnim ustanovama od strane mobilnih timova, zbog nedostatka prethodnog zahteva ili osoblja za pomoć.
- xxvii. Nedostatak tehničkih radnika i pomoćnog osoblja na nekim biračkim mestima, kao i slučajevi gde su neki od njih bili angažovani bez finansijske nadoknade.
- xxviii. Infrastrukturni i tehnički nedostaci u nekim biračkim centrima, uključujući nedostatak grejanja, kratke nestanke struje i nedostatak identifikacionih oznaka.

Ombudsman će objaviti izveštaj sa preporukama u vezi sa nalazima sa praćenja ovih izbornih procesa.

**Ombudsman u svojoj
ulozi mehanizma
ravnopravnosti
i zaštite od
diskriminacije**

Ombudsman u svojoj ulozi mehanizma ravnopravnosti i zaštite od diskriminacije

Ustavom Republike Kosovo propisano je da Ombudsman nadzire i štiti prava i slobode pojedinaca od nezakonitih i neregularnih radnji javnih organa.

Nadležnosti i odgovornosti Ombudsmana su dalje precizirane Zakonom 05/L-019 o Ombudsmanu, prema kojem je Ombudsman mehanizam ravnopravnosti za unapređenje, praćenje i podršku jednakog tretmana bez diskriminacije po osnovama zaštićenim Zakonom o ravnopravnosti polova i Zakonom o zaštiti od diskriminacije.

Zakon 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije definiše ovlašćenja Ombudsmana u slučajevima u vezi sa diskriminacijom. Dok, Zakon 05/L-020 o ravnopravnosti polova definiše Ombudsmana kao instituciju ravnopravnosti koja se bavi slučajevima u vezi sa rodnom diskriminacijom.

Zakon o Ombudsmanu je organski zakon i procedure koje se odnose na postupanje u predmetima, uključujući i slučajeve diskriminacije definisane Zakonom o zaštiti od diskriminacije i Zakonom o ravnopravnosti polova, sprovode se u skladu sa procedurama utvrđenim Zakonom o Ombudsmanu.

Primena Zakona o zaštiti od diskriminacije

Zakon o zaštiti od diskriminacije (ZZD) definiše nadležnosti Ombudsmana u pogledu primene ovog zakona. Član 9, stav 2.12, ZZD-a zahteva od Ombudsmana da podnosi izveštaj Skupštini Republike Kosovo najmanje svake godine o primeni ovog zakona. Ombudsman je 10. decembra 2025. godine uputio Skupštini Republike Kosovo Godišnji izveštaj o primeni Zakona o zaštiti od diskriminacije za 2024. godinu.

Kao i u Godišnjem izveštaju o primeni ZZD-a za 2023. godinu, Izveštaj za 2024. godinu je otkrio nedostatke i defekte u institucionalnoj strukturi, koji onemogućavaju sistematski nadzor nad primenom ovog zakona. Jedan od glavnih identifikovanih nedostataka je nedostatak organizovanog sistema za prikupljanje podataka o slučajevima diskriminacije. Ombudsman je Izveštajem za 2024. godinu preporučio institucijama da kreiraju održiv sistem za prikupljanje i klasifikaciju ovih podataka, uključujući odvojene podatke o osnovnim osnovama i oblicima diskriminacije, što će omogućiti efektivnije praćenje od strane. U izveštaju je naglašena potreba da se u narednih 12 meseci okončaju imenovanja službenika i funkcionalizacija jedinica za zaštitu od diskriminacije u ministarstvima i opštinama. Takođe, preporučeno je da osoblje institucija bude obučeno za prikupljanje podataka kako bi se omogućio nadzor nad sprovođenjem ZZD-a.

Iz podataka i informacija Ombudsmana proizilazi da nijedna od ovih preporuka nije sprovedena, iako se ove preporuke ponavljaju u oba do sada objavljena izveštaja Ombudsmana o primeni ZZD-a.

U međuvremenu, novi nacrt Zakona o zaštiti od diskriminacije je deo zakonodavnog dnevnog reda Skupštine Republike Kosovo.

Nalazi Ombudsmana u vezi sa diskriminacijom na Kosovu

Ombudsman je u dva izveštaja o primeni ZZD-a, dve godine zaredom, utvrdio nedostatak podataka u vezi sa slučajevima diskriminacije na nivou zemlje. Polazeći od ovakvih okolnosti, Ombudsman se zasniva na primljenim i istraženim žalbama, kao i izveštajima i mišljenjima koja su objavljena od strane Institucije, a koja se odnose na diskriminaciju. Podaci i nalazi Ombudsmana mogu da ne odražavaju realno stanje u zemlji, s obzirom na nedostatak podataka nadležnih organa i da u praksi može biti više slučajeva diskriminacije nego što proizilazi od nalaza Ombudsmana, koji su sažeti u ovom izveštaju.

Ukupan broj žalbi evidentiranih u Departmanu za zaštitu od diskriminacije, sa navodima o diskriminaciji, je 27 predmeta otvorenih za istragu.

U izveštajnom periodu otvorena su 4 predmeta po službenoj dužnosti (ex officio).

Priroda žalbi koje je Ombudsman prihvatio uz navode o diskriminaciji odnosi se na pitanja kao što su: jednakost pred zakonom, pravo na rad i obavljanje profesije, plate i beneficije zaposlenih, prestanak radnog odnosa, uključujući i prekid ugovora o radu za vreme porodiljskog odsustva, pitanja koja se nadovezuju sa penzijama za sve kategorije.

Navodni osnov diskriminacije su: ograničena sposobnost, starosna dob, nacionalna pripadnost, društveni status, pol, seksualna orijentacija, zdravstveno stanje, političko opredeljenje i drugi osnovi zaštićeni članom 1. Zakona o zaštiti od diskriminacije.

U izveštajnoj godini objavljeno je 7 izveštaja sa preporukama po žalbama primljenim ili otvorenim po službenoj dužnosti, sa nalazima o kršenju ljudskih prava, nejednakom tretmanu i diskriminaciji.

Takođe, Ombudsman je objavio četiri mišljenja za organe javne vlasti i dva mišljenja *amicus curiae* u svojstvu prijatelja suda.

Normativni akti koji su u suprotnosti sa principom nediskriminacije

Jednakost i nediskriminacija su dva osnovna principa koja predstavljaju ustavne vrednosti u Republici Kosovo. Ovi principi prožimaju svaki segment društvene sfere i predstavljaju osnovu savremenih pravnih sistema. Podrška domaćeg zakonodavstva ovim principima postavlja se kao zahtev svakoj državi u cilju zaštite i podizanja standarda u pogledu ljudskih prava i zaštite od diskriminacije. Dakle, zakonodavstvo Republike Kosovo, posebno primarno zakonodavstvo, sadrži imperativne odredbe koje otelotvoruju princip nediskriminacije.

Iako je princip nediskriminacije suštinski deo zakonodavstva u Republici Kosovo, Ombudsman nailazi na normativne akte koji su u suprotnosti sa ovim principom.

Ombudsman je tokom istrage pojedinačnih slučajeva i istraga po službenoj dužnosti utvrdio i našao povrede ovog principa u opštim normativnim aktima u dva slučaja, u Zakonu br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim

od države i u Unutrašnjem pravilniku Centralne izborne komisije br. 11/2024 za prijem direktora Sekretarijata CIK-a.

Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države

Ombudsman je 24. novembra 2025. godine objavio Izveštaj sa preporukama u vezi sa priznavanjem prava na dve penzije, po dva različita pravna osnova (dvostruke penzije)⁷⁷, definisanim Zakonom br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države i Zakonom br. 04/L-054 o statusu i pravima palih boraca, invalida, veterana, pripadnika oslobodilačke vojske kosova, žrtava seksualnog nasilja za vreme rata, civilnih žrtava i njihovih porodica

U izveštaju se ističe da pravo na penziju po Zakonu o penzijskim šemama finansiranim od države predstavlja imovinsko pravo, čak i u slučajevima kada korisnik prima penziju ili drugu naknadu po drugom zakonskom osnovu.

Presudom A.nr.280/17 od 04.02.2020. godine, kojom se građaninu priznaje pravo na penziju po dva različita osnova, penziju platiše doprinosa kao i penziju građanskog invalida rata, iako se radi o pojedinačnoj sudskoj odluci, to je odluka koja važi za sve (*erga omnes*), jer utiče na prava i interese velikog broja građana i stvara obavezujući presedan za iste ili slične slučajeve. Međutim, MFRT nastavlja da odbija zahteve građana, oslanjajući se na uska pravna tumačenja i ne odražavajući stav pravosuđa.

Prema članu 53. Ustava Republike Kosovo, osnovna prava i slobode moraju se tumačiti u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava ima efekat *erga omnes*, zahtevajući od država ne samo individualnu kompenzaciju, već i institucionalne i sistemske mere za ispravljanje kršenja.

Ovaj pristup je potvrđen u slučajevima kao što su *Ošruš i drugi protiv Hrvatske*, u kojem je odluka o diskriminaciji u obrazovanju dovela do sveobuhvatnih nacionalnih reformi; i u *predmetu Grudić protiv Srbije*, u kome je ESLJP utvrdio povredu prava na imovinu zbog neisplate penzija i tražio opštu promenu prakse države, zbog velikog broja pogođenih osoba.

Po analogiji sa ovim predmetima, Presuda A.nr.280/17 na Kosovu treba da posluži kao

⁷⁷ <https://oik-rks.org/sr/2025/11/25/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-614-2024-u-vezi-sa-priznavanjem-prava-na-dve-penzije-na-dve-razlicite-pravne-osnove-dvostruke-penzije/>

osnova za institucionalnu reviziju i reformu pristupa MFRT-a prema zahtevima za penzije. MFRT ima obavezu da svoju politiku i donošenje odluka uskladi sa sudskim odlukama, posebno kada ispravljaju pogrešna tumačenja zakona i utiču na veliki broj građana.

Kontinuirani tretman sličnih predmeta, za razliku od predmeta o kojima se odlučuje presudom, narušava princip ravnopravnosti i nediskriminacije, narušava pravnu sigurnost i doprinosi preopterećenosti pravosudnog sistema, jer se građani upućuju da idu sudskim putem za ostvarivanje svojih prava.

Prema rečima Ombudsmana, MFRT i Vlada nisu preuzeli inicijativu za bilo kakvu konkretnu analizu ili plan za rešavanje ovog problema, uprkos postojanju mnogih šema i zakona o penziji na Kosovu, koji često nisu međusobno usaglašeni.

Interni Pravilnik Centralne izborne komisije br. 11/2024 o prijemu Direktora Sekretarijata CIK-a

Ombudsman je objavio Izveštaj sa preporukama, te je od Centralne izborne komisije tražio da prilikom izrade i usvajanja unutrašnjih pravnih akata obezbedi da njihove odredbe budu u skladu sa principom nediskriminacije i izbegnu uspostavljanje kriterijuma koji u budućnosti mogu dovesti do nejednakog tretmana pojedinaca ili grupa.⁷⁸

Ombudsman je razmotrio dve pojedinačne žalbe protiv CIK-a koje se odnose na konkurs CIK-a od 24. juna 2024. godine za poziciju direktora Sekretarijata CIK-a, u kojima se tvrdi da su kriterijumi konkursa diskriminatorni. Osporeni kriterijum se odnosio na obavezno poznavanje engleskog jezika na nivou B2, dokazano isključivo TOEFL ili IELTS sertifikatima, isključujući tako druge validne dokaze o poznavanju engleskog jezika. Ovaj uslov je definisan članom 5. stav 2. Internog Pravilnika CIK-a, br. 11/2024 o prijemu Direktora Sekretarijata CIK-a.

U cilju ocene opravdanosti i proporcionalnosti utvrđivanja ovog obavezujućeg kriterijuma i ograničenja predviđenog spornim članom pravilnika, Ombudsman je tražio objašnjenja od CIK-a, koji je sporni uslov obrazložio

potrebom međunarodne komunikacije i visokim profesionalnim standardima.

Tokom istrage slučaja, sporni član uredbe je u potpunosti ukinut odlukom CIK-a br. 01/981-2025, od 13.05.2025. godine. Uprkos tome, Ombudsman je istragu okončao izveštajem, jer je spornim kriterijumom, dok je bio na snazi, prekršeno načelo jednakog tretmana.

Ombudsman je zaključio da podzakonski akti, kao što su interni akti, moraju biti u skladu sa Ustavom i zakonima.

Ombudsman je ocenio da je, uprkos činjenice da je zahtev za poznavanje engleskog jezika na nivou B2 ocenjen kao legitiman, ograničavanje iskaza na samo dva specifična sertifikata nesrazmjerno, bez dovoljno pravne osnove i suprotno principu jednakog tretmana. Poseban uslov, definisan u Uredbi br. 11/2024 nema podršku u Ustavu, u Zakonu br. 08/L-197 o javnim službenicima, niti u Zakonu br. 05/L-021 o zaštiti od diskriminacije, a takav diskriminatorni kriterijum se ne može utvrditi nikakvim normativnim aktom.

Opšte prakse koje su u suprotnosti sa principom nediskriminacije

Iako postoji konsenzus da je pravni okvir u Republici Kosovo napredan u smislu zaštite ljudskih prava i oblasti nediskriminacije, Ombudsman tokom istrage slučajeva nailazi na situacije u kojima se zakoni primenjuju pogrešno ili se uopšte ne primenjuju, što su prakse koje su u suprotnosti sa principom nediskriminacije i jednakog tretmana.

Diskriminacija na osnovu ograničene sposobnosti

Osobe sa ograničenim sposobnostima i dalje se suočavaju sa poteškoćama u pristupu zdravstvenim uslugama, obrazovanju, zapošljavanju i učešću u javnom životu.

Ombudsman se u kontinuitetu, kroz preporuke upućene državnim organima, bavio pitanjima koja se odnose na prava osoba sa ograničenim sposobnostima. Neke od preporuka, kao što je medicinska ponovna procena i ograničene

⁷⁸ <https://oik-rks.org/sr/2026/01/15/izvestaj-ombudsmana-r-br-637-2024-i-r-br-725-2024-u-vezi-izmene-unutrasnjeg-pravilnika-br-11-2024-centralne-izborne-komisije-za-prijem-direktora-sekretarijata-cik/>

sposobnosti za paraplegičare i tetraplegičare, dovele su do promene propisa koji su bili u suprotnosti sa Zakonom br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom.

Ustavni sud Republike Kosova je 2023. godine, jednoglasno odlučio da se Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom doda na listu međunarodnih sporazuma i instrumenata koji se direktno primenjuju u Republici Kosovu.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom definiše poštovanje urođenog dostojanstva, individualne autonomije, uključujući slobodu ličnog izbora, i nezavisnost osobe sa invaliditetom; poštovanje principa nediskriminacije; puno i efektivno učešće i uključivanje osoba sa invaliditetom u društvo; poštovanje promena i prihvatanje osoba sa invaliditetom kao dela ljudske različitosti i humanosti; poštovanje kapaciteta u razvoju dece sa smetnjama u razvoju; kao i poštovanje prava dece sa smetnjama u razvoju da zadrže svoj identitet.

Usvajanjem ove Konvencije, Republika Kosova bi preuzela konkretne pozitivne obaveze, između ostalog, za preduzimanje potrebnih zakonodavnih mera kao i drugih mera, stvarajući mehanizme za punu primenu napred navedene Konvencije.

Uprkos donošenja odluke od strane Ustavnog suda, ova Konvencija još nije usvojena od strane Skupštine.

Nepružanje adekvatnog stomatološkog lečenja i diskriminacija na osnovu ograničene sposobnosti.

Ombudsman je 13. januara 2025. godine objavio Izveštaj sa preporukama br. 649/2024⁷⁹ koji se odnosi na tužbu građanke sa ograničenim sposobnostima, koju zastupa njen otac, podnetu protiv Univerzitetskog stomatološkog kliničkog centra Kosova (USKCK), zbog nepružanja odgovarajućeg stomatološkog lečenja i diskriminacije po osnovu ograničene sposobnosti. U izveštaju se identifikuju povrede osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i naglašena obaveza državnih organa da postupaju u skladu sa Zakonom o zaštiti od diskriminacije i važećim zakonima u oblasti zdravstva.

Tokom istrage, Ombudsman je utvrdio da podnositeljka žalbe nije dobila adekvatan stomatološki tretman u USKCK-u, čime joj je povređeno pravo na jednaku zdravstvenu zaštitu i zaštitu, zagarantovanom članom 51. Ustava Kosova. Nepružanje tretmana u skladu sa njenim posebnim potrebama i karakteristikama ocenjeno je kao diskriminacija na osnovu zdravstvenog stanja i ograničene sposobnosti, u suprotnosti sa Zakonom o zaštiti od diskriminacije, kao i članom 14. i člana 1. Protokola br. 12 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

U izveštaju se isiče da slučaj podnositeljke žalbe odražava i širi sistemski problem, jer se u sličnim situacijama mogu naći i druge osobe sa invaliditetom ili specifičnim zdravstvenim karakteristikama, i zbog poteškoća u pregledu i nedostatka adekvatne preliminarne procene upućuju samo na ograničene stomatološke intervencije, poput vađenja zuba u opštoj anesteziji, bez razmatranja drugih alternativa lečenja.

Takođe, Ombudsman je konstatovao da zdravstveno osoblje USKCK-a nema dovoljno znanja i jasnoće u pogledu tretiranja osoba sa ograničenim sposobnostima i specifičnim zdravstvenim karakteristikama, što je dovelo do nesprovođenja Kliničkog uputstva br. 28 za upotrebu inhalacijske sedacije Azotnim Oksidom (N₂O/O₂) u stomatološkoj praksi. Sve ovo navelo je podnositeljku žalbe da potraži stomatološki tretman u inostranstvu, o svom trošku.

U zaključku, Ombudsman je preporučio da Ministarstvo zdravlja donese posebna uputstva javnim zdravstvenim ustanovama za prilagođavanje dijagnostičkih i tretmanskih procedura prema potrebama osoba sa ograničenim sposobnostima i da stvori mehanizme za nadoknadu troškova stomatoloških tretmana koji se ne pružaju u zemlji, Zdravstveni Inspektorat da prati primenu zakonskih i stručnih standarda, a USKCK da primeni u potpunosti Klinički vodič br. 28 u slučajevima dijagnostike i lečenja ovih kategorija pacijenata.

Smanjenje tarifa za električnu energiju za paraplegičare i tetraplegičare i slepa lica

Dana 11 aprila 2025 godine, Ombudsman je objavio Izveštaj Ombudsmana u vezi sa

⁷⁹ <https://oik-rks.org/sr/2025/01/13/izvestaj-ombudsmana-r-nr-649-2024-u-vezi-sa-obavezama-drzavnih-organa-da-postupaju-u-skladu-sa-principima-zakona-o-zastiti-od-diskriminacije-i-vazecim-zakonskim-propisima-za-pruzanje-stomatoloske-zdr/>

uskraćivanjem prava na smanjenje tarifa za električnu energiju za paraplegičare, tetraplegičare i za slepa lica⁸⁰

Ombudsman je utvrdio da je u *Programu o zaštiti ugroženih potrošača električne energije*, koji je Vlada usvojila u septembru 2023. godine, definisano subvencionisanje računa za električnu energiju za ugrožene potrošače čija su prosečna mesečna primanja ispod 150 eura po članu porodice. Dok Zakon br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom (član 14) propisuje da korisnici iz ovog zakona uživaju pravo na smanjenje tarifa za potrošnju električne energije, i Zakon br. 04/L-092 os lepim licima (član 14, stav 1) propisuje da sva slepa lica, uživaju olakšice u potrošnji električne energije ... Ombudsman ocenjuje da se usvajanjem ovog programa izbegava primena ovih zakonskih odredbi, jer paraplegičari, tetraplegičari i slepa lica nemaju koristi od ovih zakona koji posebno uređuju prava i beneficije ovih lica zbog uslova koji se nameću po osnovu porodičnih prihoda. Ombudsman je ocenio da ova prava treba da se ostvare na osnovu pravnog statusa korisnika, a ne na prihodima porodice.

Preporuke Ombudsmana u vezi sa ovim slučajem upućene su Ministarstvu finansija, rada i transfera, kojoj se preporučuje donošenje Administrativnog uputstva o kriterijumima za smanjenje tarifa za potrošnju električne energije za osobe sa paraplegijom i tetraplegijom, u funkciji sprovođenja Zakona br. 05/L-067 o statusu i pravima osoba sa paraplegijom i tetraplegijom, kao i donošenje Administrativnog uputstva o kriterijumima za smanjenje tarifa za potrošnju električne energije za slepa lica u funkciji sprovođenja Zakona br. 04/L-092 o slepim licima.

Pravo glasa za lica kojima je delimično oduzeta poslovna sposobnost

Ombudsman je 12. decembra 2025. godine objavio Izveštaj sa preporukama povodom slučaja uskraćivanja prava glasa građanki sa Downovim sindromom, kojoj je odlukom suda delimično oduzeta poslovna sposobnost i stavljena je pod starateljstvo. Shodno tome, ovaj Izveštaj se bavi pravom građana na učešće u političkim procesima, odnosno pravom glasa građana kojima je sudskom odlukom delimično

oduzeta radna sposobnost i stavljeni pod starateljstvo.⁸¹ Ombudsman je ocenio da oduzimanje poslovne sposobnosti i stavljanje lica pod starateljstvo ne znači automatski i oduzimanje biračkog prava, ako to nije izričito određeno sudskom odlukom kojom je oduzeta radna sposobnost.

U ovom izveštaju je zaključeno da automatsko oduzimanje prava glasa licima koja su lišena poslovne sposobnosti i koja su pod starateljstvom, bez uzimanja u obzir pojedinačnih okolnosti svakog lica stavljenog pod starateljstvo, ne opravdava ograničenje prava glasa i učešća.

Iz ovih razloga, Ombudsman je preporučio Centralnoj izbornoj komisiji (CIK) izmenu Izbornog pravilnika br.03/2024, tako da se pravo glasa ne ograniči, osim u slučajevima kada je to pravo izričito ograničeno pravosnažnom sudskom odlukom.

U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je obavешten da je Sudski savet Kosova (SSK) stavio na javnu raspravu Nacrta Pravilnika o Registrima lica kojima se oduzima poslovna sposobnost, Registru lica kojima se oduzima roditeljsko pravo, kao i Registru usvojenja. Ombudsman smatra ovaj dokument važnim, jer je članom 5. ovog pravilnika utvrđen sadržaj registra lica koja su lišena poslovne sposobnosti, razvrstavajući ih u dve kategorije: lica koja su potpuno lišena poslovne sposobnosti i lica kojima je delimično oduzeta radna sposobnost. Ova podela bi omogućila CIK-u da pravilno koristi ove podatke prilikom sastavljanja biračkih spiskova.

Istragom ovog slučaja, Ombudsman je zaključio da takva podela do sada nije postojala. Ovo potvrđuje i odgovor dobijen od SSK-a, u kome se naglašava da je, prema članu 8. stav 8. Zakona br. 08/L-228 o opštim izborima u Republici Kosovo, nadležni sud je dužan da dostavi CIK-u podatke o licima kojima je pravosnažnom sudskom odlukom oduzeta radna sposobnost. Ovi podaci se dostavljaju u formi i sadržaju koje zahteva CIK.

U tom kontekstu, SSK-a je pojasnio da podaci prosleđeni CIK-u uključuju samo informaciju da je lice lišeno poslovne sposobnosti, kao i broj relevantne odluke i nekoliko opštih

80 <https://oik-rks.org/sr/2025/04/14/izvestaj-ombudsmana-s-br-94-2024-u-vezi-sa-uskracivanjem-prava-na-smanjenje-tarifa-za-elektricnu-energiju-za-paraplegicare-tetraplegicare-i-slepa-lica/>

81 <https://oik-rks.org/sr/2025/12/15/izvestaj-ombudsmana-p-br-226-2025-u-vezi-sa-uskracivanjem-prava-glasa-gdji-medina-surdulli/>

podataka o postupku. Svaki sud obrađuje ove podatke na osnovu sopstvenih dokaza, a SSK-a ih prosleđuje CIK-u bez dodavanja ili menjanja njihovog sadržaja. Prema SSK-au, na osnovu odredbi člana 8. navedenog zakona i zahteva CIK-a, tražene informacije su ograničene samo na utvrđivanje da li je lice pravosnažnom sudskom odlukom lišeno sposobnosti za delovanje. Shodno tome, dati podaci ne uključuju detalje koji se odnose na konkretna prava koja su oduzeta osobi, niti potpun ili detaljan sadržaj sudske odluke.

Međutim, Ombudsman je obavešten da je podnositeljka žalbe, i pored toga što je protiv nje doneta odluka o lišenju poslovne sposobnosti, iskoristila pravo glasa na poslednjim izborima održanim 28.12.2025.

Nedostatak kvalitetnog obrazovanja za gluve osobe

Ombudsman je, na osnovu informacija dobijenih od Foruma civilnog društva, otvorio za istragu pitanje obrazovanja gluvih osoba. Prema dobijenim informacijama, kaže se da gluve osobe koje završe više srednje obrazovanje ne poseduju osnovne veštine pismenosti, iako njihove diplome imaju visoke ocene.

Ombudsman je pokrenuo istrage kako bi procenio da li nedostatak kvalitetnog obrazovanja za gluve osobe predstavlja diskriminaciju, da li je MONTI uspostavio odgovarajuće nastavne planove i programe i mere za obrazovnu pripremu ovih lica i njihovu obuku za tržište rada na Kosovu, kao i da li je obrazovno osoblje kvalifikovano da odgovori njihovim specifičnim potrebama u procesu učenja.

Do sada je utvrđeno da postoji nedostatak stručnih kapaciteta (defektolozi, logopedi, socijalni radnici i dr.), kao i nedostatak nastavnika koji pohađaju kurseve znakovnog jezika. Prema informacijama, većina njih ima samo nivo A1, dok je vrlo mali broj nastavnika pohađao nivo C.

Ombudsman će rezultate ove istrage objaviti i uputiti nadležnim organima tokom 2026. godine.

Diskriminacija na osnovu starosne dobi

Ombudsman je nastavio da obrađuje pitanja koja su vezana sa diskriminacijom na osnovu starosne dobi. Iz nalaza Ombudsmana proizilazi da se diskriminacija na osnovu starosne dobi često se nadovezuje sa drugim zaštićenim osnovama, što rezultira višestrukom diskriminacijom jer se, osim diskriminacije po osnovu starosne dobi, diskriminacija javlja i na osnovu druge osnove zaštićenom članom 1. ZZD-a.

Diskriminacija na osnovu starosne dobi na konkursu koji je raspisala Carina Kosova

Ombudsman je 6. maja 2025. godine objavio Izveštaj sa preporukama u vezi sa zakonskim osnovama za određivanje kriterijuma starosne dobi za prijavu na konkurs Carine Kosova. Izveštaj ima za cilj da skrene pažnju Carine Kosova na pitanja u vezi sa određivanjem starosnih kriterijuma za određene pozicije u Carini Kosova i da li su ovi kriterijumi zasnovani na Kodeksu br. 08/L-247 Carine i akcize.⁸²

Konkurs za radno mesto carinika raspisan je u vreme kada ni stari zakon ni novi carinski zakon nisu predviđali starosna ograničenja za zapošljavanje u Carini Kosova. Osporeni kriterijum konkursa za carinika bio je da kandidati budu mlađi od 30 godina. Uspostavljanje ovakvog kriterijuma nije zasnovano na primarnom zakonodavstvu, niti na važećem podzakonskom aktu, objavljenom i dostupnom javnosti. Upravni akt u kojem Carina podržava ovaj kriterijum je nejasan u pogledu pravnog statusa i ne garantuje pravnu sigurnost.

Ograničavanje pristupa zapošljavanju na osnovu starosti predstavlja mešanje u pravo na jednak tretman i može biti opravdano samo ukoliko postoji legitiman i proporcionalan cilj koji je direktno povezan sa prirodom posla. U ovom slučaju, opravdanja koja je dala Carina, kao što je smanjenje prosečne starosti osoblja ili opšte pretpostavke o veštinama kandidata starijih od 30 godina, ne ispunjavaju ove kriterijume i zasnivaju se na predrasudama, a ne na objektivnoj analizi.

⁸² <https://oik-rks.org/sr/2025/05/06/izvestaj-ombudsaman-r-231-2024-r-234-2024-r-244-2024-u-vezi-sa-pravnim-osnovom-za-utvrđivanje-starosnih-ogranicjenja-pri-zaposljavanju-u-carini-kosova/>

Ustavni standardi, zakono zabranidiskriminacije i evropska praksa ukazuju da su razlike u tretmanu na osnovu starosne dobi dozvoljene samo u izuzetnim i dobro obrazloženim okolnostima. U nedostatku jasne pravne osnove, legitimne svrhe i proporcionalnosti, starosna dob kao kriterijum u ovom konkursu predstavlja direktnu diskriminaciju.

Kao rezultat toga, Ombudsman ocenjuje da je Carina Kosova postupila suprotno principima vladavine prava i jednakosti pred zakonom i preporučila je uklanjanje starosne dobi kao kriterijum iz relevantnih akata kao i njihovo redovno objavljivanje.

Ombudsman je 12. juna 2025. godine dobio odgovor od Carine Kosova, kojim je saopšteno da je u toku izrada novog administrativnog uputstva, zasnovanog na novom Carinskom zakoniku, uključujući usaglašavanje sa najvišim međunarodnim standardima za ljudska prava i, istovremeno, uvažavanje preporuka Ombudsmana.

Diskriminacija na poslu

U izveštajnom periodu, Ombudsman je rešavao značajan broj žalbi koje se odnose na navode o diskriminaciji u radnim odnosima. Ove žalbe su obuhvatale nejednak tretman pri zapošljavanju, uslovima rada, profesionalnom napredovanju i prestanku radnog odnosa, naglašavajući potrebu za efektivnijim institucionalnim merama za sprečavanje i rešavanje diskriminacije na radnom mestu.

Mišljenje amicus curiae u vezi sa transferom radnog mesta u KOSTT

Dana 25. novembra 2025. godine, Ombudsman se obratio Osnovnom sudu u Prištini sa pravnim mišljenjem u vezi sa slučajem podnositeljke žalbe, zaposlene u KOSTT-u, u vezi sa odlukom o degradaciji, postavljanju na niže radno mesto. Ombudsman je nakon istrage u vezi žalbe ocenio da Odluka KOSTT-a o premeštanju podnositeljke žalbe na niže radno mesto predstavlja nezakonitu degradaciju. Ova odluka nije zasnovana ni na kakvom disciplinskom postupku, nije praćena pravnim opravdanjem za kaznene mere i ne proizilazi iz bilo kakve direktne obaveze sudske presude na koju se KOSTT pozivao, čak tražeći i spoljno pravno mišljenje, uprkos činjenici da je pravna kancelarija KOSTT-a obavestila da se presuda ne može primeniti na slučaj podnositeljke žalbe.

Ombudsman uočava da presuda Osnovnog suda, na kojoj je KOSTT zasnovao svoje radnje, nije pravilno razradila radni odnos podnositeljke žalbe, niti je naložila njeno degradiranje. Vraćanje na snazi ranijih upravnih odluka, koje su poništene i ukinute, narušava princip pravne sigurnosti i stvara neizvesnost u radnim odnosima.

Isto tako, nerazmatranje žalbi podnositeljke žalbe i njen nejednak tretman u odnosu na drugu zaposlenu osobu, za koju su preduzete posebne radnje i tražena eksterna pravna mišljenja, predstavlja povredu prava na pravni lek i stvara osnovanu sumnju u diskriminatorno postupanje. Iz ovih razloga, Ombudsman smatra da je postupanje KOSTT-a u suprotnosti sa principima vladavine prava i jednakog tretmana u radnim odnosima.

Mišljenje amicus curiae u vezi sa poništenjem konkursa od strane Ministarstva pravde

Dana 26. novembra 2025. godine Ombudsman je objavio pravno mišljenje u svojstvu prijatelja suda povodom slučaja nedavanja ugovora o radu i poništenja javnog konkursa za mesto generalnog direktora Instituta za sudsku medicinu.

Na osnovu zakonskih ovlašćenja, Ombudsman je primio žalbu u vezi sa nesklapanjem ugovora o radu za poziciju Generalnog direktora Instituta za sudsku medicinu, uprkos činjenici da je podnositeljka žalbe proglašena uspešnom kandidatkinjom nakon završene redovne procedure prijema. Početak radnog odnosa obustavilo je Ministarstvo pravde zbog disciplinskog postupka, a potom i pokretanja krivičnog istražnog postupka protiv podnositeljke žalbe.

Kao ishod razmatranja rezultira da je disciplinski postupak protiv podnositeljke žalbe okončan pravosnažnom odlukom bez utvrđivanja povrede, a krivična prijava je odbačena od strane tužilaštva. Međutim, Ministarstvo pravde nije sprovelo odluku o izboru podnositeljke žalbe i kasnije je poništilo konkurs za odgovarajuće radno mesto, bez pravnog obrazloženja. Podnositeljka žalbe je podnela tužbu za poništenje saopštenja za poništenje konkursa i za ostvarivanje prava ste na imenovanje.

Tokom istrage po žalbi, Ombudsman je pokrenuo zabrinutosti u vezi sa nedostatkom institucionalne komunikacije, odnosno u vezi

sa činjenicom da Tužilaštvo nije obavestilo Ministarstvo pravde o epilogu krivične prijave koju je podnelo ovo Ministarstvo, što je doprinelo odugovlačenju ovog predmeta.

Ombudsman je ocenio da sud prilikom odlučivanja o ovom predmetu treba da vodi računa o načelu zakonitosti, pretpostavci nevinosti i pravu na pravično i nepristrasno postupanje. Odluke o nedavanju ugovora i o poništenju konkursa treba da se ispituju u svetlu činjenice da protiv podnositeljke žalbe nije bilo disciplinskih prekršaja i da je krivični postupak po nju okončan bez pravnih posledica.

Mišljenje za Skupštinu Republike Kosovo u vezi sa pravima zaposlenih u Ekonomskim operaterima koji pružaju usluge javnim institucijama

Ombudsman je 5. decembra 2025. godine objavio Mišljenje u vezi sa pravima zaposlenih Ekonomskim operaterima koji pružaju usluge javnim institucijama.⁸³ Ombudsman je, na osnovu svojih zakonskih ovlašćenja, pokrenuo postupak po službenoj dužnosti zbog sumnje u povredu Ustavom i Zakonom o radu zagarantovanih prava protiv radnika koji pružaju usluge održavanja i čišćenja objekata javnih institucija. Slučaj je pokrenut nakon najava radnika koji su stupili u štrajk, a koji su izneli njihove zabrinutosti zbog niskih plata, neplaćanja prekovremenog rada i rada vikendom, nemogućnosti korišćenja bolovanja, kao i neplaćanja penzijskih doprinosa.

Tokom istrage, Ombudsman je održao sastanke sa radnicima kako bi direktno saslušao njihove zabrinutosti i tražio informacije od nadležnih organa u vezi sa radnjama koje su preduzete protiv ugovornih ekonomskih operatera. Iz dostavljenih podataka proizilazi da je Inspekcija rada izvršila inspeksijske nadzore i utvrdila povrede odredaba Zakona o radu, zbog čega su izrečene kaznene mere i pokrenut krivični postupak protiv ekonomskog operatera.

Ombudsman je utvrdio da su radnici bili u radnom odnosu više od deset (10) godina, obavljajući iste poslove i nakon promene poslodavca putem ugovora o javnim nabavkama. U tom kontekstu, njihovi ugovori se smatraju ugovorima na neodređeno vreme, dok njihovo nenastavljanje predstavlja nezakonit prestanak radnog odnosa, tim pre

što je do prestanka došlo nakon ostvarivanja prava na štrajk.

Ombudsman je u svojoj oceni istakao da je prestanak radnog odnosa zbog učešća u štrajku u suprotnosti sa Zakonom o štrajku i predstavlja direktno kršenje zakona o radu i međunarodnih standarda za zaštitu radnika. Takođe, ocenjeno je da organi javne vlasti imaju direktnu i indirektnu odgovornost da poštuju prava radnika od strane ekonomskih operatera koje ugovaraju, uključujući i obavezu da ne nastave saradnju sa subjektima koji su provereni kao kršioci radnog zakonodavstva.

Ombudsman je izrazio zabrinutost i u pogledu rodnog aspekta, ističući da su pogođene radnice žene, što ukazuje na rizik od strukturalne diskriminacije i potrebu uključivanja kriterijuma rodne ravnopravnosti u postupke javnih nabavki. U zaključku, naglašena je potreba da javne vlasti ojačaju mehanizme nadzora, uključe obavezne kriterijume za poštovanje prava radnika i spreče prakse koje štete javnom interesu i principima vladavine prava.

Mišljenje Ombudsmana u vezi sa obavezama Univerziteta u Prištini „Hasan Priština“ da postupi u skladu sa principima Zakona o zaštiti od diskriminacije

Ombudsman je 30. septembra 2024. godine prihvatio žalbu protiv Univerziteta u Prištini „Hasan Priština“, u vezi sa procedurom prijema na radno mesto spoljnog saradnika za vežbe iz predmeta Anatomija, na Medicinskom fakultetu, za akademsku godinu 2024/25. Podnosilac žalbe je tvrdio da su mu povređena prava na obavljanje profesije, da postupak nije bio transparentan i da je prema njemu nejednako postuovano. On je prvobitno proglašen uspešnim, ali je potom Žalbena komisija predmet vratila na ponovno razmatranje, uz obrazloženje da je došlo do povrede pravilnika i Statuta Univerziteta, uz tvrdnju da je došlo do sukoba interesa zbog porodičnog odnosa podnosioca žalbe, čija majka radi na Fakultetu. Podnosilac žalbe je naglasio da majka radi u drugom departmanu i da nije imala nikakvu ulogu u procesu selekcije, tvrdeći da nije postojao stvarni sukob.

Ombudsman je analizirao slučaj na osnovu Ustava i zakona o zaštiti od diskriminacije, i uočio da garancija jednakosti pred zakonom i

⁸³ <https://oik-rks.org/sr/2025/12/08/misljenje-ombudsmana-p-br-1157-2024-u-vezi-sa-pravima-zaposlenih-u-ekonomskim-operaterima-koji-pruzaju-usluge-javnim-institucijama/>

jednakog pristupa zapošljavanju ne dozvoljava povlašćeni ili kazneni tretman porodičnih veza bez dokazanog sukoba. On je naglasio da Univerzitet mora da obezbedi punu transparentnost i jednake mogućnosti za sve kandidate na javnim konkursima, izbegavajući pogrešne interpretacije pravilnika koje dovode do diskriminacije.

U zaključku, Ombudsman je zaključio da je eliminacija podnosioca žalbe zbog rodbinskih veza u drugom departmanu neosnovana i predstavlja nejednak i diskriminatorni tretman. Univerzitet je dužan da poštuje zakone protiv diskriminacije i da obezbedi da se svi kandidati tretiraju ravnopravno, u skladu sa ustavnim i zakonskim principima.

Ombudsmanu je upoznat da je Vrhovni sud 10. decembra 2025. godine doneo Presudu P.A. br. 29/2025, koji se odnosi na sličan slučaj u kome je proglasio nezakonitim i ukinuo član 153. stav 3. i 4. Statuta Univerziteta u Prištini kao i član 7. stav 6. Pravilnika br. 2/54 o proceni procedura za angažovanje spoljnih saradnika na Univerzitetu u Prištini.

Sud je utvrdio da su ovim odredbama utvrđene apsolutne zabrane bez konkretne procene sukoba interesa, kršeći ustavna načela ravnopravnosti, meritokratije i zabrane diskriminacije. Sud je ocenio da su mere nesrazmerne i suprotne zakonima o visokom obrazovanju i sprečavanju sukoba interesa, jer su isključivali kandidate samo zbog rodbinskih veza.

Sud je naglasio da porodična veza ne predstavlja automatski nepotizam i da je osporenim odredbama povređeno pravo na ravnopravnu konkurenciju i obavljanje akademskih funkcija prema zaslugama.

Mišljenje Ombudsmana u vezi sa obavezama državnih organa da postupaju u skladu sa relevantnim pravnim principima po žalbi B.Z. protiv Osnovnog tužilaštva u Gnjilanu i Policijskog inspektorata

Ombudsman je objavio Mišljenje R.176/2024⁸⁴ nakon razmatranja žalbe policijskog službenika, koji je naveo povredu prava na samostalno, pravično i nesmetano obavljanje profesije od strane Osnovnog tužilaštva u Gnjilanu i Policijskog inspektorata Kosova

(PIK). Podnosilac žalbe je tvrdio da su od 2016. godine protiv njega preduzimate nepravedne radnje kroz pokretanje istrage i podizanje optužnica, koje su okončane njegovim oslobođanjem od krivičnog gonjenja.

Prema navodima podnosioca žalbe, ove radnje se nadovezuju sa događajem od 12. decembra 2023. godine, kada je on, kao nadzornik policijskih patrola, naredio uspostavljanje kontrolnog punkta u Gnjilanu, gde je vozilo kojim je upravljao tužilac zaustavljeno zbog saobraćajnih prekršaja. Nakon izricanja kazne, tužilac je bahato reagovao i upozorio na žalbu protiv policijskih službenika. Podnosilac žalbe je tražio pokretanje disciplinskog postupka protiv tužioca, koji je odbijen bez zvaničnog obaveštenja. Sa druge strane, podneta je krivična prijava protiv policajaca i samog podnosioca žalbe, a PIK je preporučio privremeni premeštaj podnosioca žalbe u Policijsku stanicu (PS) u Prištini.

Ombudsman je zaključio da postupanja Tužilaštva i PIK-a predstavljaju povredu načela zakonitosti, nepoštovanje utvrđenih procedura, neuspeh mehanizama za etičku evaluaciju i kršenje principa pretpostavke nevinosti, ističući da su ove radnje direktno uticale na obavljanje profesije podnosioca žalbe i poverenje građana u pošteno funkcionisanje javnih institucija.

Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti

Ombudsman ocenjuje da se, uprkos dostignućima postignutim godinama, nevećinske zajednice na Kosovu i dalje suočavaju sa različitim oblicima diskriminacije u javnim službama, zapošljavanju, obrazovanju i institucionalnom zastupanju. Ova situacija dokazuje da su potrebni kontinuirani naponi i efektivnije mere kako bi se garantovala puna jednakost i zaštita njihovih prava.

Izveštaj sa preporukama u vezi sa neispunjavanjem kvote za zapošljavanje pripadnika nevećinskih zajednica od strane javnih institucija

Ombudsman je 4. marta 2025. godine objavio Izveštaj sa preporukama upućenim Centralnoj izbornoj komisiji (CIK), u vezi sa kršenjem principa dobre uprave prilikom oglašavanja slobodnih radnih mesta i neispunjavanjem

84 <https://oik-rks.org/sr/2025/11/04/misljenje-ombudsmana-r-nr-176-2024-u-vezi-sa-obavezama-drzavnih-organa-da-postupaju-u-skladu-sa-relevantnim-pravnim-principima/>

kvote za zapošljavanje pripadnika nevećinskih zajednica od strane javnih institucija.⁸⁵

Što se tiče kršenja principa dobre administracije u vezi sa odvijanjem procedure zapošljavanja od strane CIK-a na nestalne pozicije, raspisane u okviru organizacije vanrednih izbora, žalba se odnosila na neobaveštavanje kandidata o rezultatu prijave, uprkos tome što je učestvovao u procesu ocenjivanja i bio pozvan na intervju. Podnosilac žalbe je tvrdio da je diskriminisan zbog svoje etničke pripadnosti iz redova nevećinskih zajednica.

Iz istražnih radnji proizilazi da CIK nije zvanično obavestio nijednog od neuspešnih kandidata o rezultatu konkursa, opravdavajući se hitnom prirodom izbornog procesa i velikim brojem prijavljenih. Ova praksa je sprovedena generalno, a ne samo prema podnosiocu žalbe.

Međutim, Ombudsman ocenjuje da neobaveštavanje kandidata o rezultatu prijave predstavlja lošu administraciju i krši principe transparentnosti, otvorenosti uprave i obaveštavanja stranaka u administrativnim postupcima. Ovakva praksa je onemogućila primenu internih sredstava žalbe i stvorila pravnu nesigurnost za kandidate koji učestvuju u postupku.

U tom kontekstu, utvrđeno je da je CIK postupio suprotno principima dobre uprave i svojim internim pravilima koja zahtevaju pojedinačno obaveštavanje kandidata tokom faza evaluacije i na kraju konkursa. Iako nije utvrđen nejednak tretman ili individualna diskriminacija, praksa koja se prati u celini ocenjena je kao neprihvatljiva sa stanovišta dobre uprave.

Što se tiče neostvarivanja kvote etničke zastupljenosti u javnim institucijama, Ombudsman je proširio pregled i u pogledu zastupljenosti nevećinskih zajednica u javnim institucijama na centralnom nivou. U tom kontekstu, zatražene su zvanične informacije od Ministarstva unutrašnjih poslova u vezi sa sprovođenjem kvote etničke zastupljenosti i statistički podaci o sastavu državne službe.

Iz dobijenog odgovora proizilazi da se kvota zastupljenosti od 10% za nevećinske zajednice tretira kao opšti cilj na nivou centralne administracije, a ne nužno kao pojedinačna obaveza za svaku instituciju posebno. Takođe, naglašeno je da javne institucije imaju mogućnost da preduzmu afirmativne mere,

uključujući raspisivanje posebnih konkursa za nedovoljno zastupljene zajednice.

Dostavljeni statistički podaci, koji se odnose na 2022. godinu, pokazuju nisku zastupljenost nevećinskih zajednica u državnoj službi i potpuni nedostatak podataka za zajednice, kao što su Romi, Aškalije, Egipćani, Hrvati i Crnogorci. Ovi nedostaci pokazuju da ne postoji ažuriran i sveobuhvatan sistem praćenja etničke zastupljenosti u javnim institucijama.

Ombudsman ocenjuje da nedostatak tačnih, ažurnih i sveobuhvatnih podataka otežava procenu stvarnog stanja zastupljenosti nevećinskih zajednica i ukazuje na rizik za efektivno neostvarivanje ustavnih i zakonskih obaveza u ovoj oblasti. Iz tog razloga je naglašena potreba konkretnih institucionalnih mera, kontinuiranog praćenja i aktivnog korištenja afirmativnih mehanizama za postizanje pravične i sveobuhvatne zastupljenosti u javnom sektoru.

Diskriminacija na osnovu jezika

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je pratio sprovođenje prava na upotrebu službenih jezika na Kosovu, zagarantovanog Ustavom i Zakonom o upotrebi jezika, prema kojima su albanski i srpski jezik ravnopravni službeni jezici. Ovo pravo uključuje upotrebu jezika u javnom životu, pred državnim institucijama, u obrazovanju, administraciji i u sektorima od javnog interesa.

Ombudsman je 26. novembra 2025. godine objavio izveštaj po službenoj dužnosti u vezi sa nepoštovanjem jezičkih prava od strane komercijalnih banaka na Kosovu.⁸⁶ U izveštaju se ističe nedostatak dokumentacije i usluga na srpskom jeziku, kao i nedostatak osoblja koje govori ovaj jezik, što stvara barijere za klijente koji govore srpski jezik i izlaže ih nejednakom tretmanu.

Ombudsman je ocenio da ovakva praksa predstavlja diskriminaciju, jer su banke, kao pružaoci usluga od javnog interesa, dužne da poštuju jezičku ravnopravnost. U zaključku, preporučuje se da Centralna banka Kosova uspostavi i prati jasna uputstva za pružanje bankarskih usluga na oba službena jezika, podjednako za sve građane.

CBK je 31. decembra 2025. godine odgovorila na preporuke Ombudsmana da će CBK, u skladu sa svojim zakonskim mandatom,

⁸⁵ <https://oik-rks.org/sr/2025/03/05/izvestaj-ombudsmana-z-br-702-2022-u-vezi-sa-kršenjem-principa-dobre-uprave-prilikom-oglasavanja-slobodnih-radnih-mesta-i-neispunjavanjem-kvota-za-zapostljavanje-pripadnika-nevecinskih-zajednica-od-s/>

⁸⁶ <https://oik-rks.org/sr/2026/01/15/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-152-2023-u-vezi-sa-upotrebom-sluzbenih-jezika-u-komercijalnim-bankama-na-kosovu/>

kroz svoju ulogu regulatora i supervizora bankarskog sektora, konstruktivno da doprinese poboljšanju stanja u ovom sektoru. U tom smislu, poslovnim bankama će biti izdato savetodavno pismo u kojem će biti predstavljeni nalazi izveštaja Ombudsmana i, kako se očekuje od regulatora, tražiće se poštovanje upotrebe službenih jezika na Kosovu, kako bi se promovisala dobra praksa i ispunile važeće zakonske obaveze, uključujući i odredbe zakona o upotrebi službenih jezika.

Obustava isplate dečijeg dodatka

Ombudsman je, u skladu sa ustavnim i zakonskim ovlašćenjima, uzimajući u obzir relativno veliki broj žalbi primljenih od građana uglavnom iz srpske zajednice, koje su podnete protiv Ministarstva finansija, rada i transfera (MFRT), zbog obustave isplate dečijeg dodatka, pokrenuo istragu po službenoj dužnosti (ex officio).⁸⁷

Dana 9. septembra 2021. godine, Vlada Republike Kosovo usvojila je Odluku br. 55 o primeni Mere 3.5, koja se odnosi na subvencionisanje porodica sa decom uzrasta od 0 do 16 godina, definišući jasno proceduru podnošenja zahteva i potrebnu dokumentaciju, ne predviđajući dodatni proces provere. Podnosioci žalbe su bili korisnici dečijeg dodatka od septembra 2021. godine do kraja decembra 2024. godine. U periodu avgust - decembar 2024. godine Odeljenje za socijalne šeme (OSS) pri MFRT-u im je putem e-maila zatražilo dodatnu dokumentaciju radi provere i istovremeno obustavilo isplatu, bez donošenja pojedinačnih odluka ili davanja jasnih objašnjenja.

Uprkos činjenici da su podnosioci žalbi postupili po uputstvima i dostavili potrebnu dokumentaciju, isplate su ostale obustavljene. Neki podnosioci žalbe su obavesteni da podneta dokumentacija nije važeća, ali nije precizirano zbog kojih razloga, pa su bili obavezni da se fizički pojave u Kosovskoj agenciji za statistiku u Prištini radi provere prebivališta uz prisustvo svih članova porodice. Ovaj zahtev je stvorio značajne poteškoće za porodice, posebno zbog udaljenosti i finansijskih uslova.

U okviru istrage, Ombudsman je održao sastanak sa predstavnicima DSŠ-a, koji su potvrdili da je proces verifikacije počeo u septembru 2024. godine i da je obustava plaćanja privremena, ali da je praćena kašnjenjima zbog nedostatka osoblja. Priznato je da se ne priznaju dokumenti koje izdaju obrazovne i zdravstvene ustanove koje ne

funkcionišu u zvaničnim sistemima Republike Kosovo, što je uglavnom uticalo na korisnike iz nevećinskih zajednica, posebno na srpsku zajednicu.

Ombudsman je utvrdio da su izmene Odluke br. 55 od 31. oktobra 2024. godine, kojima je predviđen proces verifikacije, nisu zvanično objavljeni i ne definišu jasno relevantnu dokumentaciju i procedure. Štaviše, nije obezbeđen pravni osnov za uključivanje Agencije za statistiku Kosova u ovaj proces, niti kriterijumi za izbor korisnika poslatih na verifikaciju.

Shodno tome, Ombudsman je ocenio da se postupanjem MFRT i DSŠ krše principi zakonitosti, pravne sigurnosti i zabrane samovolje, kao i da su izazvali diskriminatorne efekte prema deci iz nevećinskih zajednica, kršeći Ustav i Konvenciju o pravima deteta. Zahtev za lično pojavljivanje u Prištini predstavlja nesrazmeran teret i ne uzima u obzir najbolji interes deteta.

Ombudsman je preporučio hitno i transparentno objavljivanje svih akata i uputstava koji se odnose na proces verifikacije, obezbeđivanje jasnih i dostupnih procedura građanima, donošenje obrazloženih pojedinačnih odluka i realizaciju retroaktivnih isplata svim korisnicima, uključujući period obustave i predviđene dodatne pogodnosti.

Rodna ravnopravnost

Ustav kaže da: „ Republika Kosovo obezbeđuje jednakost polova kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života.“ Dok Zakon o ravnopravnosti polova definiše Ombudsmana kao instituciju ravnopravnosti koja se bavi predmetima rodne diskriminacije.

U međuvremenu, Zakon o ravnopravnosti polova definiše Ombudsmana kao instituciju ravnopravnosti, koja ima nadležnost za postupanje u predmetima koji se odnose na rodnu diskriminaciju.

87 <https://oik-rks.org/sr/2025/05/29/pismo-preporuke-ex-officio-br-68-2025/>

Rodna ravnopravnost u pogledu prava na radu

Ombudsman podseća da je prošle godine objavio Izveštaj po službenoj dužnosti br. 535/2019, u vezi sa sprovođenjem posebnih mera predviđenih članom 6 [Posebne mere] Zakona br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, od strane zakonodavnih, izvršnih i sudskih organa, na svim nivoima, kao i od strane drugih javnih institucija u Republici Kosovo.

Ovaj izveštaj je dokazao nejednaku zastupljenost polova na tri glavna nivoa institucionalne hijerarhije: visoke rukovodeće pozicije, srednje rukovodeće pozicije i pomoćno osoblje. Za novu procenu rodne zastupljenosti i za merenje implementacije preporuka Ombudsmana iz ovog izveštaja, bila bi neophodna nova istraga zasnovana na istoj metodologiji.

Dok se takva istraga ne sprovede, a imajući u vidu da se u periodu kraćem od dve godine ne mogu očekivati bitnije promene, Ombudsman ostaje pri stavu da su žene i dalje nedovoljno zastupljene u javnim institucijama.

Rodna diskriminacija na radnom mestu pojavljuje se u različitim oblicima, uključujući i seksualno uznemiravanje. Ombudsman trenutno vodi jedan slučaj sa navodima za seksualno uznemiravanje na radnom mestu. Iako seksualno uznemiravanje predstavlja krivično delo, uloga Ombudsmana sastoji se u oceni da li je poslodavac usvojio i primenio dostupne kodekse i procedure za sprečavanje i rešavanje seksualnog uznemiravanja na radnom mestu.

Rodna ravnopravnost u pogledu prava na imovinu i nasleđe

Na osnovu podataka Kosovske katastarske agencije, prikazanih u Godišnjem izveštaju za 2024. godinu, proizilazi da je od ukupno 628.764 registrovane imovine, 20,23% registrovano na ime žena. Ovo predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kada je ovaj procenat iznosio 19,79%.

Iako postoji kontinuirani trend povećanja registracije imovine na ime žena, ovaj trend ostaje spor.

Ombudsman ističe da je pravo na imovinu i nasleđe zagarantovano Ustavom i relevantnim zakonima. Međutim, za puno ostvarivanje ovog prava potrebno je raditi na promeni društvenog razmišljanja, posebno kada je reč o ravnopravnosti u nasleđu i imovini, koja polazi od porodice.

Glavni izazovi koji sprečavaju žene u punom uživanju imovinskih prava su: uticaj običajnog prava, diskriminatorne kulturne norme, neformalnost, neinformisanost o naslednim pravima, neobaveštenje svih naslednika o pokretanju ostavinskog postupka, odricanje od imovine radi očuvanja porodičnih odnosa, kao i odugovlačenje sudskih postupaka vezanih za imovinska pitanja.

Ombudsman je tokom izveštajne godine primio zahtev za pravni savet od podnositeljke žalbe u vezi sa podelom zaostavštine njenog pokojnog supruga, što je ilustrativan slučaj, a koliko je poznato, nije jedini slučaj.

Prema navodima podnositeljke žalbe, njen suprug je preminuo prošle godine, nakon čega je ona zajedno sa decom napustila porodicu u kojoj je živela zajedno sa braćom pokojnog supruga. Kao rezultat toga, podnositeljka žalbe je tražila smeštaj od Opštine Đakovica, koja je uspela da subvencionise troškove stanovanja. Podnositeljka žalbe je pojasnila da je imovina u selu u kojem je živela do pre godinu dana upisana na ime njenog svekra, koji je preminuo pre nekoliko godina. Ona je izrazila zabrinutost da njen zahtev da bude korisnik od javnog poziva Opštine Đakovica za finansijske subvencije za izgradnju ili renoviranje stambenih objekata može biti odbijen, uz obrazloženje da je imovina još uvek upisana u katastarskim knjigama na ime njenog svekra.

Predstavnici Ombudsmana su obavestili podnositeljku žalbe o naslednom redu, podeli porodične zajednice prema zakonima koji se primenjuju u Republici Kosovo, kao i o mogućnosti korišćenja besplatne pravne pomoći.

Odgovornost organa javne vlasti za zaštitu od nasilja u porodici

Ombudsman ocenjuje da će stupanjem na snagu Zakona br. 08/L-185 o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja i pokretanje

sistema za elektronski nadzor, može se reći da je Kosovo preduzelo brojne akcije u smislu prevencije i zaštite od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. Ombudsman ove ocene zasniva na činjenici da, iako nema aktivnu ulogu u skladu sa Zakonom o sprečavanju i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, nije primio nijednu žalbu u vezi sa nasiljem u porodici i nije naišao ni na jedan slučaj za koji bi po službenoj dužnosti mogao da pokrene istragu. Uloga Ombudsmana u pogledu rodno zasnovanog nasilja sastoji se u nadzoru organa vlasti u sprovođenju pozitivnih obaveza koje imaju u pogledu preduzimanja odgovarajućih mera za zaštitu prava na život i zaštitu od nasilja u porodici i koordinaciji ovih mera, au skladu sa zakonskom regulativom i standardnim operativnim procedurama.

Međutim, nasilje u porodici, nasilje nad ženama i rodno zasnovano nasilje i dalje su široko rasprostranjeni, često u oblicima psihičkog, seksualnog i ekonomskog nasilja koje često ostaje neprijavljeno.

Prema podacima koje je Ombudsman uzeo od Kosovske policije, slučajevi nasilja u porodici su i dalje u velikom broju. Tokom 2024. godine prijavljeno je 2.547 slučajeva, dok je do 2025. godine prijavljeno 2.509 slučajeva.

Što se tiče prijavljenih slučajeva seksualnog uznemiravanja, prema članu 183. Krivičnog zakonika, prema informacijama koje smo dobili od Policije Kosova, za razliku od 2024. godine kada su prijavljena 102 slučaja seksualnog uznemiravanja, tokom 2025. godine bila su prijavljena 64 slučaja.

Preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom rata

Tokom izveštajne godine, Ombudsman nije primio nijednu žalbu od preživelih žrtava seksualnog nasilja tokom rata. Međutim, Ombudsman podseća da je 2024. godine obavio izveštaj o poštovanju ljudskih prava tokom procesa priznavanja i provere statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata Kosova, kao i o preprekama u ostvarivanju beneficija zagaranovanih važećim zakonodavstvom. Ovaj izveštaj je dostavljen nadležnim organima na razmatranje i poduzimanje daljnjih radnji.

Ombudsman je u ovom izveštaju ocenio da Uredba br. 22/2015 o definisanju procedura za priznavanje i proveru statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata Kosova sadrži pravne praznine, koje izazivaju pravnu nesigurnost i nejasnoće u postupku priznavanja statusa. Konkretno, nedostaje jasna definicija rokova za razvoj upravnog postupka i donošenje odluka što je stvorilo zabunu između rokova predviđenih Uredbom i rokova definisanih Zakonom o opštoj administrativnoj proceduri. Isto tako, terminologija koja se koristi u vezi sa dostupnim pravnim lekovima, uključujući izraze “žalba” i “zahtev za ponovno razmatranje”, nejasna je i nije u skladu sa važećim zakonodavstvom.

Ombudsman je takođe izrazio ozbiljnu zabrinutost u vezi sa načinom na koji su žrtve tretirane tokom procesa intervjua, naglašavajući potrebu da se u potpunosti poštuje poverljivost, da se izbegne ponovna traumatizacija i da se obezbede adekvatni infrastrukturni uslovi. Ocenjeno je kao neophodno da prostorije u kojima se obavljaju razgovori budu pristupačne svim licima, uključujući i osobe sa ograničenim sposobnostima, te da rasporedi intervjua organizuju na način da se izbegne suočavanje između žrtava.

U izveštaju se takođe ističe kašnjenje u opremanju žrtava identifikacionim kartama, predviđeno članom 37. relevantne Uredbe, kao i nedostatak posebnih odredbi za pružanje psiho-socijalne podrške žrtvama, što se smatra ključnim za njihovu rehabilitaciju i održivu reintegraciju u društvo.

U zaključku, Ombudsman je uputio konkretne preporuke Vladi Republike Kosovo, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu finansija, rada i transfera, kao i Sudskom savetu Kosova, u cilju obezbeđivanja poštovanja i delotvorne zaštite prava žrtava seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu.

U vezi sa preporukama Ombudsmana, predsednica nadležne Komisije dala je usmeni odgovor, navodeći da su preporuke uzete u obzir. Međutim, Ombudsman nije dobio zvaničan pismeni odgovor nadležnih organa o konkretnim radnjama koje su preduzete u skladu sa ovim preporukama.

Iako u izveštajnoj godini nije bilo podnetih zvaničnih žalbi, Ombudsman ocenjuje da preživjele žrtve seksualnog nasilja tokom rata

i dalje traže pravdu i očekuju da će njihovi zahtevi biti ozbiljno tretirani i ne budu ignorisani od strane nadležne Vladine komisije.

Prava LGBTIQ+ osoba

U izveštajnoj godini, Ombudsman je primio jednu žalbu u vezi sa kršenjem prava LGBTIQ+ osoba, koja je otvorena za istragu zbog jezika koji je Koalicija za porodicu koristila tokom predizborne kampanje prema pripadnicima LGBTIQ+ zajednice. Ombudsman je odlučio da zatvori predmet, uzimajući u obzir činjenicu da je o ovom slučaju odlučivao Izborni panel za žalbe i predstavke (IPŽP). Slučaj je bio obrađen i od strane Vrhovnog suda. Dok je Ombudsman, u vezi sa pitanjima pokrenutim u ovoj pritužbi, svoje stavove i mišljenja dao u Izveštaju Ex officio br. 146/2021 jezik u javnom diskursu, u vezi sa obavezama koje država ima u garantovanju slobode izražavanja i sprečavanju jezika mržnje⁸⁸. Takođe, pitanja koja su pokrenuta u žalbi obrađena su i u Pravnom mišljenju u svojstvu Prijatelja suda (Amicus Curiae) za Osnovni Sud u Prištini R. br. 175/2024 u vezi sa diskriminacijom i povredom dostojanstva pripadnika LGBTIQ+ zajednice, kao i tužbom C.nr 2993/2024 podnetom 1. marta 2024 godine, Osnovnom Sudu u Prištini.

Ombudsman je u izveštajnoj godini nastavio istragu o predmetu koji je pokrenut 2024. godine, koji je podneo „Centar za razvoj društvenih grupa“ (CSGD), u ime lica N.N. (sa šifrom zaštite žrtve datom sudskom odlukom “Fabian”). Predmet se odnosio na zahtev za praćenje sudskih ročišta u vezi sa predmetom PKR.nr.112/2024. Od ukupno šest (6) održanih ročišta, predstavnici Ombudsmana su pratili njih pet (5).

Na ročištu od 13. januara 2025. godine objavljena je presuda o ovom predmetu, kojom su optuženi oglašeni krivim za krivična dela za koja su optuženi. U ovom slučaju, uprkos činjenici da nije dokazano da su krivična dela počinjena iz motiva mržnje, vredi istaći da je povećan interes za praćenje procesa zbog činjenice da su uključene osobe koje su pripadale LGBTIQ+ zajednici.

Prema podacima Kosovske policije, tokom 2025. godine prijavljena su tri slučaja krivičnih dela protiv LGBTI zajednice.

Prava zajednica i njihovih članova

Ustav Republike Kosovo, osim poglavlja II, koje garantuje osnovna prava i slobode njenih građana, u poglavlju III posebno reguliše prava zajednica i njihovih pripadnika u zemlji. Prema Ustavu, Okvirna konvencija Saveta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina se direktno primenjuje i ima prioritet u odnosu na odredbe zakona i drugih akata javnih institucija.

Zakon br. 03/L-047 o zaštiti i promovisanju prava zajednica i njihovih pripadnika u Republici Kosovo, čija je svrha promovisanje prava zajednica i njihovih pripadnika, garantuje punu i efektivnu jednakost za sve ljude na Kosovu, a istovremeno obavezuje državu da preduzme posebne mere kako bi obezbedila punu i efektivnu jednakost za zajednice i njihove posebne potrebe, uzimajući u obzir njihove posebne potrebe.

Uprkos postojećem zakonskom okviru, nevećinske zajednice i dalje se suočavaju sa brojnim preprekama u ostvarivanju svojih prava. Ove prepreke se ogledaju u neadekvatnoj primeni Zakona o upotrebi jezika, u slučajevima diskriminacije, kao i nedovoljnim mogućnostima za zapošljavanje, dok su problemi u vezi sa pribavljanjem ličnih dokumenata i ostvarivanjem prava na ekonomsku i socijalnu podršku i dalje prisutni.

U tom smislu, potrebno je dodatno unaprediti mehanizme zaštite prava nevećinskih zajednica kako bi se podstakla njihova puna integracija u društvo. Poseban naglasak treba staviti na jačanje dijaloga i obezbeđivanje stimulativnog okruženja za sve zajednice.

Ombudsman je tokom izveštajne godine primio 331 žalbu pripadnika nevećinskih zajednica.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je organizovao niz sastanaka u opštinama Gračanica, Orahovac, Klina, Dragaš, Mamuša, Letnica, Štrpce, Prizren, Rečan, Uroševac, Severna Mitrovica, Gnjilane, Stanišor, Leposavić i Lešak.

88 <https://oik-rks.org/sr/2024/02/06/izvestaj-ex-officio-br-1462021-jezik-u-javnom-diskursu-u-vezi-sa-obavezama-koje-drzava-ima-u-garantovanju-slobode-izrazavanja-i-sprecavanju-jezika-mrznje/>

Na ovim sastancima su učestvovali predstavnici opštinskih organa, organizacija civilnog društva i građani iz nevećinskih zajednica. Sastanci su organizovani sa ciljem dijaloga sa građanima nevećinskih zajednica i kao prilika da oni iznose njihova uznemirenja, njihove izazove i zahteve. Takođe, učesnici su upoznati sa preporukama Ombudsmana, primenom istih od strane organa javne vlasti, kao i procedurom za prijem i razmatranje žalbi koje građani podnose Ombudsmanu.

Tokom ovih sastanaka identifikovan je niz problema sa kojima se građani susreću u svakodnevnom životu, kao što su pitanja nepoštovanja jezičkih prava u upravnim i sudskim postupcima, kašnjenja u prevodu sudskih odluka, otežana komunikacija sa lokalnim samoupravama u regionima u kojima žive pripadnici nevećinskih zajednica, izazovi u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu, problemi sa kojima se susreću u oblasti obrazovanja itd.

Ombudsman je objavio Izveštaj sa preporukama Ž. br. 702/2022⁸⁹ u vezi sa kršenjem principa dobre uprave prilikom oglašavanja slobodnih radnih mesta i neispunjavanjem kvote za zapošljavanje pripadnika nevećinskih zajednica od strane javnih institucija i dostavio je ovaj izveštaj odgovornim stranama. Iz odgovora pristiglog iz Ministarstva unutrašnjih poslova, Ombudsman je obavješten da je na zahtev Kabineta premijera, 26. januara 2024. godine upućen zahtev svim ministarstvima za otvaranje najmanje 10 novih radnih mesta za pripadnike nedovoljno zastupljenih zajednica, i da je MUP već raspisao konkurs, a za ostala ministarstva se očekuje da će učiniti isto nakon što bude završio proces restrukturiranja.

Prema podacima Kosovske policije, u periodu od januara do kraja novembra 2025. godine registrovano je pet (5) slučajeva pokrenutih po članu 141. Krivičnog zakonika Republike Kosovo, koji se odnosi na izazivanje razdora i netrpeljivosti.

Ombudsman je tokom 2025. godine primio 48 žalbi građana uglavnom sa severa Kosova, ali i iz drugih regiona, uglavnom pripadnika srpske zajednice, u vezi sa pitanjima regulisanja građanskog statusa, prijave prebivališta i podnošenja zahteva za izdavanje privremene lične karte. Ombudsman uočava da uprkos postojanju zakonskog osnova i procedura za regulisanje pitanja koja su pokrenuta u ovim žalbama, postojalo je oklevanje građana da postupe po navedenom propisu.

Još uvek je otvoreno pitanje u vezi kriterijuma i vrste dokumentacije koja se smatra prihvatljivom kao dokaz o dugoročnom i kontinuiranom boravku na teritoriji Republike Kosovo, posebno u severnim opštinama. U tom kontekstu, iz žalbi proizilazi da lica koja su uključena u ovaj slučaj nisu imala mogućnost da dobiju alternativnu dokumentaciju. Zbog gore navedenog, boravišni status ovih lica ostaje nerešen, što donosi određeni stepen pravne nesigurnosti u pogledu njihovog daljeg statusa.

Navedena situacija se ne odnosi isključivo na pitanja građanskog statusa i državljanstva, već ima šire implikacije na ostvarivanje drugih prava, uključujući slobodu kretanja, pravo na rad, zdravstvenu i socijalnu zaštitu. Istovremeno, to utiče na ispunjavanje obaveza koje ovi građani imaju prema državi. Ombudsman je isticao ovo pitanje u svojim ranijim izveštajima, dok su navedeni predmeti još u toku procesa, a Ombudsman u okviru svog mandata nastavlja da prati dalji razvoj situacije.

Imovinska prava su i dalje složeno pitanje, posebno imajući u vidu dužinu sudskih postupaka u razumnom vremenskom okviru.

Tokom 2025. godine značajan broj roditelja dece koja su već ostvarila pravo na dečiji dodatak, kao i roditelja koji su prvi put podneli zahtev za ostvarivanje ovog socijalnog prava, su se obratili Ombudsmanu sa žalbama na obustavu isplate dečijeg dodatka. U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je zaključio da su izmene Odluke br. 55 od 31. oktobra 2024. godine, kojim je predviđen proces verifikacije, nisu zvanično obavljene i ne definišu jasno relevantnu dokumentaciju i procedure. Štaviše, nije pružen pravni osnov za uključivanje Agencije za statistiku Kosova u ovaj proces, niti kriterijumi za izbor korisnika poslatih na verifikaciju.

Ombudsman je zaključio da je Ministarstvo finansija, rada i transfera postupilo u suprotnosti sa načelima zakonitosti, pravne sigurnosti i zabrane arbitrarnosti, jer je uvelo dodatne uslove i provere koje nisu jasno definisane niti javno objavljene, prema tome Ombudsman dao preporuke za transparentnost postupka, donošenja pojedinačnih odluka i retroaktivne isplate obustavljenih sredstava.

Ombudsman ocenjuje da, kao i svih prethodnih godina, i dalje postoje razlike u obrazovnom sistemu na Kosovu. Obrazovnim sistemom upravlja Vlada Republike Kosovo na albanskom, turskom i bosanskom jeziku,

89 <https://oik-rks.org/sr/2025/03/05/izvestaj-ombudsmana-z-br-702-2022-u-vezi-sa-kršenjem-principa-dobre-uprave-prilikom-oglasavanja-slobodnih-radnih-mesta-i-neispunjavanjem-kvota-za-zaposljavanje-pripadnika-nevecinskih-zajednica-od-s/>

a van obrazovnog sistema, obrazovanje se i dalje odvija na srpskom jeziku za srpsku zajednicu, delimično i za pripadnike bosanske zajednice (na severu Kosova), za određeni deo pripadnika goranske zajednice i uglavnom pripadnika romske zajednice. Ombudsman i ove godine ponavlja da kao posledica toga, učenici koji završe **školovanje** u paralelnom sistemu ne mogu nastaviti **školovanje** u obrazovnom sistemu Republike Kosovo, jer se ove diplome ne priznaju.

Tokom 2025. godine Agencija za akreditaciju visokoškolskih ustanova Kosova ponovo nije akreditovala Odsek za balkanske studije, za studije albanskog i srpskog jezika, na Filološkom fakultetu Univerziteta u Prištini, kao jedinu državnu visokoškolsku instituciju na Kosovu, prema tome nije mogla da primi nove studente u akademskoj 2024/25.

I ove godine uočeni su problemi u vezi pravovremene nabavke udžbenika za učenike koji pohađaju nastavu na turskom i bosanskom jeziku, zbog cena udžbenika na ova dva jezika, jer se pokazalo da su udžbenici na turskom i bosanskom jeziku skuplji od udžbenika na albanskom.

U vezi sa gore navedenim pitanjem, Ombudsman je primio žalbe i u odgovoru koji je stigao od MONT-a izjavljeno je da je ovo pitanje rešeno, tako da je MONT u odgovoru od 22.10.2025. godine pojašnjavao da su se složili za popust na cenu, a izdavačke kuće izjavile da su tekstovi dostupni.

S druge strane, Ombudsman je primio žalbe zbog nemogućnosti građana srpske zajednice da konkurišu za subvenciju udžbenika za decu koja pohađaju obrazovanje na srpskom jeziku. S tim u vezi, Ombudsman je pokrenuo istragu po službenoj dužnosti i obratio se MONT-u za potrebna pojašnjenja i informacije. U odgovoru Ministarstva od 15. aprila 2025. godine, Ombudsman je obavešten da je subvencija dostupna svim učenicima koji pohađaju obrazovanje po nastavnom planu i programu Republike Kosovo.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio žalbu vezisanu jezičkim pravima, iako je ova oblast glavna nadležnost Kancelarije Poverenika za jezike. Neimenovanje Poverenika i nedostatak javnog konkursa, uz odugovlačenje izbornog procesa, ozbiljno su ugrozili institucionalni nadzor nad sprovođenjem zakonske regulative u oblasti jezičkih prava.

Ombudsman je utvrdio da i tokom 2025. godine i dalje postoje ozbiljni nedostaci u kvalitetu i doslednosti prevoda pravnih akata, posebno sa albanskog na srpski jezik. I pored najave 2024. godine o osnivanju Kancelarije za jezičku kontrolu i harmonizaciju pri Kabinetu premijera, ova obaveza nije ispunjena do kraja izveštajnog perioda, čime je ostala neophodna institucionalna odgovornost da se obezbedi pravna sigurnost i jednaka primena zakonodavstva za sve građane.

U vezi sa poštovanjem jezičkih prava svih građana Republike Kosovo, Ombudsman je nastavio saradnju sa Kancelarijom Poverenika za jezike u cilju bolje koordinacije i promocije jezičkih prava, kao i saradnju u cilju bržeg rešavanja podnetih žalbi. Zajednički projekat je realizovan u koordinaciji sa Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM). Projekat se odnosi na praćenje poštovanja Zakona o upotrebi jezika u pojedinim opštinama i sudovima u Republici Kosovo.

Nakon toga je Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave u saradnji sa Kancelarijom poverenikazajezike i Institucijom Ombudsmana, uz podršku Saveta Evrope/Kancelarije u Prištini kroz projekat „Promovisanje društvene kohezije kroz osnaživanje prava zajednica i upotrebe jezika“, organizovalo još sedam tematskih okruglih stolova sa predstavnicima svih 38 opština Kosova. Svrha ovih aktivnosti bila je rasprava oko izazova koje srećemo tokom procesa primene Zakona o upotrebi službenih jezika, u pogledu uloge članova mreže za jezičke politike, objavljivanja dokumenata na službenim jezicima na službenoj web stranici opštine, koeficijenata prevodilaca u opštinama, tabela unutar i van javnih institucija, na ulicama i trgovima, kao i interne koordinacije.

Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana

Obrazovanje

Tokom 2025. godine, Ombudsman nije primio nijednu žalbu u vezi sa napuštanjem obaveznog školovanja od strane dece iz redova zajednica Roma, Aškalija i Egipćana. Generalno, na osnovu informacija samih zajednica i njihovih aktivista, bilo je i napuštanja škole i bilo je intervencija menadžmenta dotične škole u povratku učenika u školske banke. Uglavnom, u nekim slučajevima razlozi odustajanja su isti kao i u prethodnim izveštajnim periodima. Ipak,

neki roditelji iskazuju nedostatak perspektive za svoju decu, što je zabrinjavajući pokazatelj u društvu. Neki drugi ističu da su njihova deca primorana da rade na neformalnom tržištu, ali ima i onih koji tvrde da nemaju finansijskih sredstava da školuju svoju decu, ali to u stvarnosti ne može biti opravdanje, s obzirom na to da, posebno, obavezno obrazovanje nema velike finansijske troškove.

Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija ove godine dodelilo je oko 500 stipendija srednjoškolcima romske, aškalijske i egipćanske zajednice. Takođe, ovo ministarstvo je objavilo odluku o dodeli stipendija za studente romske, aškalijske i egipćanske zajednice, za školsku 2024/2025. Ove godine korisnici ove šeme su ukupno 49 studenata.

Imovinska prava

Uprkos postojećem zakonskom okviru, ograničen pristup informacijama, visoki troškovi pravnih usluga i komplikovane procedure registracije često ostavljaju ove zajednice bez rešavanja pitanja registracije imovine. Ova situacija ih je ostavila u stanju pravne nesigurnosti i ranjivosti u ostvarivanju imovinskih prava. Mnoge od ovih porodica su kupile imovinu putem neformalnih ugovora, koji nikada nisu upisani u katastarski registar. To je dovelo do sporova i nemogućnosti ostvarivanja imovinskih prava, poput nasleđivanja i pravne zaštite.

Većina navoda podnesenih Ombudsmanu u vezi sa imovinskim pravima odnosi se na odugovlačenje sudskih postupaka. Ombudsman je obradio slučajeve ove prirode koje je smatrao osetljivim. U jednoj od žalbi istraženih po žalbi podnosioca žalbe E.P., broj predmeta A.nr.551/2023, Ombudsman je konstatovao povredu prava na pravično i nepristrasno suđenje u razumnom roku, pri čemu je utvrđeno da sudski postupak nije okončan više od 20 godina. Pitanja trajanja sudskih postupaka zabrinjavaju sve građane Republike Kosovo, međutim ova zabrinutost za zajednice Roma, Aškalijske i Egipćanske može imati veći uticaj jer su neformalnost imovinskih prava, nedostatak formalnih registracija i nerešena imovinska pitanja sve izraženiji.

Ombudsman ocenjuje kao veoma važnu ulogu Agencije za besplatnu pravnu pomoć,

kao i posredovanje u ostvarivanju imovinskih prava u zajednicama Roma, Aškalijske i Egipćanske. Ombudsman je, tokom razgovora sa pripadnicima zajednica Roma, Aškalijske i Egipćanske, zaključio da ove zajednice nemaju dovoljno informacija o medijaciji, kao efektivnom mehanizmu u posredovanju između stranaka u rešavanju sporova ili pitanja koja imaju, u skladu sa principima medijacije.

Međutim, tokom 2025. godine, civilno društvo koje se bavi zaštitom prava zajednica Roma, Aškalijske i Egipćanske je bilo aktivno u održavanju informativnih kampanja u ovoj oblasti.

Zapošljavanje

Ombudsman je objavio Izveštaj sa preporukama Ž.br.702/2022⁹⁰ u vezi sa kršenjem principa dobre uprave prilikom oglašavanja slobodnih radnih mesta i neispunjavanjem kvote za zapošljavanje pripadnika nevećinskih zajednica.⁹¹ U izveštaju se navodi da statistički podaci koje je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova rezultiraju podacima za druge zajednice, ali za zajednice Roma Ashakli i Egipćanske podataka nema.

Ovim izveštajem Ombudsman je tražio od Centralne izborne komisije i Ministarstva unutrašnjih poslova da postupe u skladu sa Uredbom 15/2023 o postupku prijema u civilnoj službi, koja prema članu 13. st. 4, definiše: „Javne institucije, radi popunjavanja kvote iz stava 1. ovog člana, mogu otvoriti postupak zapošljavanja samo za pripadnike nedovoljno zastupljenih zajednica”, kao i da ažuriraju statističke podatke o broju zaposlenih iz nevećinskih zajednica na Kosovu, u javnim institucijama koje su na centralnom nivou. Takođe, je tražio da se u statističke podatke uključe i druge nevećinske zajednice, kao što su: Romi, Aškalijske, Egipćanske, Hrvati i Crnogorci.

Nakon reagovanja Ombudsmana, Ministarstvo unutrašnjih poslova i CIK su počeli da preduzimaju korektivne radnje, uključujući poboljšanje procedura za obaveštenje kandidata i raspisivanje konkursa za nedovoljno zastupljene zajednice.

Statistički podaci o žalbama podnesenim IO-u

Ombudsman je tokom 2025. godine primio 11 žalbi od strane romske zajednice, od kojih

90 <https://oik-rks.org/sr/2025/03/05/izvestaj-ombudsmana-z-br-702-2022-u-vezi-sa-kršenjem-principa-dobre-uprave-prilikom-oglasavanja-slobodnih-radnih-mesta-i-neispunjavanjem-kvota-za-zaposljavanje-pripadnika-nevecinskih-zajednica-od-s/>

91 <https://oik-rks.org/wp-content/uploads/2025/03/organized-1-1.pdf>

je 6 otvoreno za istragu; 23 žalbe od strane aškalijske zajednice, od kojih je 6 otvoreno za istragu; i 8 žalbi od strane egipatske zajednice, od kojih su 3 otvorene za istragu. Statistički podaci o žalbama, po etničkoj pripadnosti, detaljno su opisani u relevantnom delu statističke prezentacije podataka u ovom izveštaju.

Najčešći problemi koji se pojavljuju u žalbama koje su podnele zajednice Roma, Aškalijska i Egipćana odnose se na: imovinska pitanja, uključujući građevinske dozvole i potvrđivanje vlasništva; priznavanje romskog jezika u službenoj upotrebi u opštinama; navode o kršenju prava u radnim odnosima; nedostojanstven medicinski tretman; i odugovlačenja u sudskim postupcima u građanskim sporovima.

Učešće u aktivnostima

Tokom 2025. godine, predstavnici Ombudsmana učestvovali su u brojnim aktivnostima, uglavnom organizovanim od strane organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima prava zajednica Roma, Aškalijska i Egipćana. Ove aktivnosti uključuju: trodnevnu radionicu o izradi plana rada Tehničke grupe za sprovođenje preporuka Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina; online učešće na okruglom stolu na temu „Organi za ravnopravnost u omogućavanju jednakog pristupa Roma obrazovanju“, u organizaciji EQUINET-a; učešće na Nacionalnom okruglom stolu na temu „Izazovi imovinskih prava za zajednice Roma, Aškalijska i Egipćana na Kosovu“; okrugli sto „Stanje prava zajednica na Kosovu – Zajednička diskusija“, u organizaciji Institucije Ombudsmana; kao i dvodnevnu radionicu o uključivanju u zapošljavanje, u organizaciji nevladine organizacije „Glas Roma, Aškalijska i Egipćana“ u Gnjilanu.

Dečja Prava

Dečja prava su neodvojivi deo ljudskih prava. Pored opštih prava koja im pripadaju baš kao i odraslima, deca uživaju i posebna prava, koja proizilaze iz njihovih specifičnih potreba, kao posebna društvena grupa. Član 50. Ustava Republike Kosovo garantuje pravo dece na zaštitu i brigu neophodnu za njihovu dobrobit. Ustav takođe zadužuje državu za zakonsku obavezu da poštuje, štiti i sprovodi ova prava, kroz direktnu primenu Konvencije o pravima deteta (KPD)⁹².

Kao rezultat neformiranja institucija nakon izbora održanih 9. februara 2025. godine, nije postignut napredak u novom zakonodavstvu u oblasti zaštite dece. Čak i tokom ove godine, Ombudsman je izrazio zabrinutost zbog nedonošenja podzakonskih akata predviđenih Zakonom o socijalnim i porodičnim uslugama, kojima se reguliše organizovanje i obim aktivnosti Centara Dnevne Nege i Centara za Prijem⁹³, s obzirom na to da kašnjenja u usvajanju ovih akata ometaju potpunu primenu zakona. U pogledu razvoja politika na nacionalnom nivou, proces izrade Nacrta Strategije za prava dece 2026–2031 predstavlja važan napredak, a IO pozdravlja finalizaciju ovog strateškog dokumenta.

Ombudsman ocenjuje da se i ove godine deca i dalje suočavaju sa preprekama u potpunom ostvarivanju svojih prava. Ove prepreke se javljaju u gotovo svim aspektima života dece, sa posebnim akcentom na ostvarivanje prava na obrazovanje, u sudskim i upravnim procesima, u zaštiti od nasilja, kao i u pristupu zdravstvenim i socijalnim uslugama.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 149 žalbi u vezi sa pravima dece, uglavnom podnete od strane roditelja dece, dok je 6 slučajeva istraženo po službenoj dužnosti. Što se tiče pola podnosilaca žalbi, 32 žalbe su pokrenuli muškarci, a 79 žene. Institucije protiv kojih su žalbe podnete uključuju: 32 protiv opština; 11 protiv sudova, uglavnom zbog odugovlačenja u sudskim postupcima i zahteva za praćenje sudskih procesa; 72 protiv ministarstava i administracije; 5 protiv policije; 4 protiv tužilaštava; kao i 7 žalbi druge prirode. Od ovog broja, 31 žalba je proglašena neprihvatljivom, jer su pitanja bila van

⁹² Ustav Republike Kosovo, član 22.

⁹³ Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama, članovi 61 i 62.

nadležnosti Ombudsmana, nisu predstavljala kršenje ljudskih prava ili su podnosioci žalbi imali mogućnost da koriste ili su koristili pravne lekove. Od primljenih žalbi, 118 je otvoreno za istragu i detaljnije se razrađuju u izveštaju. Tokom ove godine, IO je uputila 529 preporuka nadležnim javnim organima u vezi sa pravima dece i poslala 69 podsetnih pisama zbog neodgovaranja i nesprovođenja preporuka.

Pritužbe koje su podneli pojedinci	149
Slučajevi otvoreni za istragu na osnovu žalbi koje su podneli pojedinci	118
Neprihvaćene žalbe	31
Slučajevi otvoreni za istragu po službenoj dužnosti	6
Ukupno	155

Takođe, Ombudsman je u procesu ažuriranja i refunkcionalizacije promotivne platforme „Znaj svoja prava“, koja ima za cilj da informiše mlade stanovnike Kosova o njihovim pravima i institucijama odgovornim za sprovođenje tih prava, pružajući opise prava i zakonodavstva na jeziku koji je prilagođen deci i njihovom uzrastu.

Prava deteta na obrazovanje

Navodne povrede vezane za ostvarivanje prava na obrazovanje čine značajan broj slučajeva prijavljenih Ombudsmanu. Slučajevi u vezi sa pravom na obrazovanje koji su istraženi, uključujući slučajeve pokrenute po službenoj dužnosti, bavili su se: nedostatkom grejanja u školama⁹⁴, nedostatkom prevoza do škola⁹⁵, nasiljem u školama⁹⁶, nedostatkom udžbenika na bosanskom jeziku za učenike u osnovnom i srednjem obrazovanju⁹⁷, subvencionisanjem udžbenika na turskom i bosanskom jeziku⁹⁸, procesom izbora udžbenika⁹⁹, napuštanjem škole¹⁰⁰, isključenjem iz škole¹⁰¹, oštećenjem fizičkih školskih objekata¹⁰², mungesën e

94 Slučaj 1399/2025.

95 Slučaj 416/2025 .

96 Slučajevi 1702/2025, 1469/2025, 780/2025, 520/2025 i 182/2025.

97 Slučajevi 1399/2025, 1323/2025, 1261/2025 i 1255/2025.

98 Slučaj 1178/2025.

99 Slučaj 1124/2025 .

100 Slučaj 1370/2025.

101 Slučaj 494/2025.

102 Slučaj 1267/2025.

103 Slučaj 1238/2025, 292/2025 dhe 1396/2025.

104 Slučaj 422/2025.

105 Slučaj 942/2025.

106 <https://oik-rks.org/2025/05/13/raport-i-avokatit-te-popullit-ex-officio-nr-479-2023-lidhur-me-ndikimin-e-peshes-se-cantave-tek-femijet-e-shkollave-filllore-cikli-1-5-funksionalizimin-e-dollapeve-ne-shkolla/>

asistentit mbështetës për fëmijë me aftësi të kufizuar¹⁰³, diskriminacijom¹⁰⁴ procesom izbora deteta u javnom vrtiću¹⁰⁵. Takođe, u tom smislu, Ombudsman je objavio 4 izveštaja po službenoj dužnosti i 5 pisama sa preporukama, koje se bave ključnim dimenzijama prava na obrazovanje, uključujući bezbednost i dobrobit učenika u školama, jednak pristup obrazovanju za decu sa invaliditetom, fizičke uslove učenja, kao i institucionalne obaveze u vezi sa prevozom i podrškom sa asistentima učenja. Ove akcije su imale za cilj da evidentiraju sistemske nedostatke i institucionalne odgovornosti, da poboljšaju obrazovne uslove, spreče diskriminaciju i garantuju inkluzivan i bezbedan obrazovni sistem za svu decu na Kosovu. Što se tiče promovisanja prava dece, IO je ove godine sproveo i informativne kampanje za učenike i nastavnike osnovnih i nižih srednjih škola u 29 škola u 16 opština (Uroševac, Štrpce, Štimlje, Gnjilane, Vitina, Kamenica, Mališevo, Orahovac, Đakovica, Prizren, Suva Reka, Mitrovica, Vučitrn, Skenderaj, Priština i Podujevo).

Na osnovu istraga primljenih žalbi i istraga po službenoj dužnosti, tokom 2025. godine obrađene su važne teme vezane za prava deteta, o čemu će biti reči u nastavku.

Veza između prava na obrazovanje i prava deteta na zdravlje

U Izveštaju sa preporukama po službenoj dužnosti br. 479/2023, u vezi sa uticajem težine školskih torbi na decu osnovnoškolskog uzrasta (ciklus 1–5) i funkcionalizacija ormarića u školama¹⁰⁶, Ombudsman je utvrdio povrede prava deteta, na osnovu veze između prava na obrazovanje i prava deteta na zdravlje. U izveštaju je ocenjeno da organizacija obrazovnog procesa, u slučajevima kada narušava zdravlje i dobrobit učenika, direktno utiče na ostvarivanje prava na kvalitetno obrazovanje. U ovom kontekstu, izveštaj se oslanja na Član 3. KPD-a, koji nameće princip

najboljeg interesa deteta kao preovlađujuće razmatranje u svakom donošenju odluka, kao i na Član 24. koji garantuje pravo deteta na najbolje moguće zdravstveno stanje. Nalazi izveštaja pokazuju da težina školskih torbi, koje mogu dostići 5 do 6 kg za učenike osnovne škole, izaziva umor, iscrpljenost i potencijalno može izazvati povrede kičme, što negativno utiče na njihovo zdravlje i dobrobit. Takođe, na osnovu istraživanja obrazovnih i zdravstvenih institucija o preopterećenju nastavnim planom i programom, izveštaj zaključuje da ova situacija predstavlja prepreku ostvarivanju prava na kvalitetno obrazovanje. Kao rešenje, Ombudsman je predvideo dve akcije: (i) da Ministarstvo prosvete, nauke, tehnologije i inovacija (MPNTI) preduzme sve neophodne mere za obuku nastavnika za efikasnu primenu nastavnog plana i programa tokom nastave, da smanji domaće zadatke i da preispita tok aktivnosti tokom časova fizičkog vaspitanja; kao i (ii) preporučio je svim opštinama da nastave sa funkcionalizacijom ormarića u školama i sa institucionalnom koordinacijom između odgovornih vlasti, kao neophodnim merama za garantovanje obrazovnog okruženja koje promoviše zdravlje i potpuni razvoj dece.

Inkluzivno obrazovanje i invaliditet

U avgustu je Ombudsman primio žalbu protiv opštine Mališeva zbog toga što nije obezbedila prevoz detetu sa invaliditetom do Resursnog Centra, gde pohađa nastavu. Ovu žalbu je aktivno podržala Dečja grupa „Respect Our Rights (ROR) -Poštujte naša prava“, kao snažan zagovornički glas – od same dece za decu. Nakon sprovedene istrage, IO je objavio *Pismo sa Preporukama R. br. 1126/2025*, u kojem je utvrdio da je opština Mališeva prekršila prava deteta sa invaliditetom, time što mu nije obezbedila neophodan prevoz od njegovog mesta stanovanja do Resursnog Centra i obrnuto. Ombudsman je ponovo naveo da, pored ustavnih obaveza i onih koje proizilaze iz KPD-a, član 40 Zakona br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju garantuje princip inkluzivnog obrazovanja i obavezuje nadležne institucije da pruže adekvatnu podršku, u skladu sa individualnim potrebama deteta. Inkluzivno obrazovanje znači obezbeđivanje

pristupa kvalitetnom obrazovanju za svu decu, bez obzira na njihovo poreklo ili sposobnosti, efikasno zadovoljavajući njihovih različitih potreba i obezbeđivanje njihovog učešća u zajedničkom nastavnom kruženju (za učenje). Radi sprovođenja ovih odredbi, član 17 (2) Administrativnog uputstva (MONT) br. 05/2024 o resursnim centrima jasno utvrđuje obavezu opština da obezbede prevoz za učenike u specijalnim školama Resursnih Centara, uključujući i učenike internata. Shodno tome, IO je preporučila opštini Mališeva da detetu podnositeljke žalbe obezbedi neophodan prevoz, u skladu sa njegovim individualnim potrebama i važećim zakonskim obavezama.

Nasilje i stanje bezbednosti u školama

Što se tiče nasilja nad decom, uključujući i bezbednost u školama, Ombudsman je sproveo istrage u 13 slučajeva, od kojih je 10 pokrenuto na osnovu žalbi roditelja, a 3 po službenoj dužnosti. Slučajevi se odnose na psihičko i/ili fizičko nasilje nad učenicima od strane nastavnika¹⁰⁷, fizičko i psihičko nasilje od strane vršnjaka¹⁰⁸, seksualno uznemiravanje nad učenice¹⁰⁹, nasilje od policijskih službenika nad učenicom; kao i na efektivan pristup pravdi u slučajevima seksualnog i fizičkog nasilja¹¹⁰.

Slučajevi koje su roditelji izneli uglavnom povezani su sa nasiljem koje vršnjaci i nastavnici čine nad decom. U prvom slučaju po službenoj dužnosti, Ombudsman je pokrenuo istragu na osnovu informacija objavljenih na portalu „Nacionale.com“, u članku pod nazivom *“Problematicni dvanaestogodišnjak u Štimlju, institucije nemaju rešenje”*. Prema pisanju ovog portala, uznemirujući video je kružio društvenim mrežama, na kojem se vidi kako maloletnik teško udara drugog maloletnika¹¹¹. U drugom slučaju, u februaru, IO je pokrenuo istragu po službenoj dužnosti na osnovu informacija sa portala „Veriu.info“, u članku pod nazivom *“Skandal u školi ‘Abdulah Šabani’ u Mitrovici – majka denuncira nasilje nad svojim sinom”*. Prema izveštaju, dete je bilo žrtva kontinuiranog nasilja od strane nekoliko vršnjaka, koji su mu više puta pretili, vredali i fizički napadali¹¹².

¹⁰⁷ Rastet 182/2025, 780/2025, 1702/2025.

¹⁰⁸ Rastet 445/2025, 494/2025, 1469/2025, ex officio 56/2025 dhe ex officio 137/2025.

¹⁰⁹ Rasti ex officio 1663/2025.

¹¹⁰ Rastet 752/2025, 1387/2025 dhe 852/2025.

¹¹¹ <https://nacionale.com/video/12-vjecari-problematik-ne-shtime-institucionet-skane-zgjidhje-pamje-te-renda>

¹¹² <https://veriu.info/skandal-ne-shkollen-abdullah-shabani-ne-mitrovice-nena-dennoncon-dhunen-ndaj-djalit-te-saj/>

Ovi slučajevi su obrađeni i uključeni u Izveštaj po službenoj dužnosti br. 661/2024, koji sadrži preporuke u vezi sa odgovornostima institucija u vezi sa nasiljem u školama¹¹³.

U izveštaju po službenoj dužnosti br. 661/2024 o odgovornosti institucija u vezi sa nasiljem u školama, Ombudsman je, radi analiziranja situacije, uključio: (i) studije koje su sproveli različiti autori, Pedagoški Institut, UNDP itd.; (ii) statistiku koju je doneo MONTI i Policija Kosova; kao i (iii) fokus grupe sa roditeljima, nastavnicima i učenicima, uključujući i konsultacije o nalazima sa grupom dece iz ROR-a. Ombudsman je utvrdio da je nasilje nad učenicima u školama na Kosovu prisutno i da ga praktikuju i vršnjaci i nastavnici, što negativno utiče na fizičko i mentalno blagostanje dece, kao i na kvalitet obrazovnog procesa. Prema podacima MONTI-ja, izvučenim iz Sistema za upravljanje informacijama u obrazovanju (SUIO), od 2014. do 2024. godine (za 10 godina), škole su prijavile 272 slučaja nasilja u školama, dok podaci Policije Kosova za isti period iznose 5652 slučaja. S druge strane, prema nalazima studija, 77% učenika je prijavilo da je doživelo barem jedan oblik nasilja tokom poslednjeg meseca. Tako velika razlika između zvanične statistike i izjava učenika pokazuje ozbiljnost situacije i zahteva hitnu institucionalnu posvećenost, prvobitno za tačno prijavljivanje slučajeva, a zatim i za preduzimanje konkretnih mera. Visoke brojeke nasilja u školama su rezultirale i sa istraživanja „Mladi Glasovi“, gde jedan od glavnih nalaza pokazuje da 78% dece navodi da je buliziranje veoma ili umereno prisutno u njihovoj školi¹¹⁴.

Uprkos postojanju zakonskog okvira koji zabranjuje nasilje i fizičko kažnjavanje, nadležni vlasti nisu preduzeli dovoljne mere da efektivno zaštite decu, dok sprovođenje i praćenje postojećih politika i protokola ostaju nedovoljni. Nastavnici se suočavaju sa poteškoćama u upravljanju disciplinom i potrebna im je obuka za alternativne metode, dok učenici i roditelji prijavljuju nedostatak bezbednosti u školskim okruženjima, čak i do promene škole zbog ponovljenog nasilja. Trenutni sistem prijavljivanja nasilja ocenjuje se kao neefikasan, što ometa rešavanje slučajeva i institucionalnu odgovornost, što ističe hitnu

potrebu za koordinisanim intervencijama, jačanjem mehanizama prijavljivanja, rigoroznim praćenjem i potpunom primenom važećeg zakonskog okvira.

Shodno tome, Ombudsman je preporučio MONTI-u da ojača mehanizme odgovornosti i nadzora za preduniverzitetske obrazovne ustanove, osiguravajući sprovođenje Uredbe br. 21/2013 o sprečavanju i upućivanju nasilja u školama. Ministarstvo bi trebalo sistematski da proceni stepen pojave nasilja, izradi sveobuhvatnu višesektorsku strategiju praćenu konkretnim akcionim planom i da garantuje redovno i pouzdano izveštavanje obrazovnih ustanova. Takođe je preporučeno da se preispita i dopuni Administrativno uputstvo br. 26/2013, kako bi se osiguralo prisustvo psihologa u svim preduniverzitetskim obrazovnim ustanovama. Dok opštinama je preporučeno da poboljšaju infrastrukturu i fizičku bezbednost u preduniverzitetskim obrazovnim ustanovama, ojačaju praćenje na lokalnom nivou kroz redovne inspekcije i obezbede sprovođenje zakonodavstva o sprečavanju nasilja u školama. Takođe je preporučeno povećanje saradnje opštinskih odeljenja za obrazovanje (OOD) sa Kosovskom policijom, socijalnim i zdravstvenim službama i zajednicom; organizovanje obuke za nastavnike i stručno osoblje o upravljanju slučajevima nasilja; kao i sprovođenje istraživanja o stanju prava dece, sa fokusom na sprečavanje i eliminaciju nasilja u školskim sredinama.

Ombudsman ocenjuje da upotreba nasilja u školama ostaje jedna od najozbiljnijih zabrinutosti u oblasti prava dece na Kosovu. Izveštaj objavljen 28. maja 2025. godine ističe da, uprkos postojanju zakonskog okvira kojim se zabranjuju svi oblici nasilja, mere za njegovo efektivno sprovođenje nisu bile dovoljne. Nasilje, kako među vršnjacima tako i od strane nastavnika, narušava bezbednost, fizičko i psihološko blagostanje dece i šteti obrazovnom procesu.

Iz tog razloga, Ombudsman poziva nadležne vlasti da bez odlaganja sprovedu preporuke date u izveštaju, kako bi se garantovalo bezbedno i zaštitno okruženje za sve učenike.

113 <https://oik-rks.org/sr/2025/05/29/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-661-2024-odgovornost-institucija-u-vezi-sa-nasiljem-u-skolama/>

114 Save the Children, Zërat e Rinj, 2024, i qasshëm në: <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Zerat-e-Rinj-2024.pdf>

Ombudsman je aktivno nastavio sa promotivnim aktivnostima i aktivnostima podizanja svesti, počevši od informativnih kampanja u osnovnim i nižim srednjim školama, u 29 škola u 16 opština. Svrha ove aktivnosti je da se učenici i nastavnici informišu o ulozi, mandatu i nadležnostima IO-a. Ombudsman je takođe održao sastanke sa predstavnicima raznih dečjih grupa koje se zalažu za prava dece, kako bi čuo njihova gledišta o pitanjima koja direktno utiču na njih u školama i zajednici, uključujući nasilje u školama.

U okviru međunarodnih aktivnosti, Ombudsman je učestvovao na 29. godišnjoj konferenciji koju je u Rumuniji organizovao ENOC, a koja se fokusirala na pravo dece na fizičko zdravlje. Na konferenciji se, između ostalog, razgovaralo o: (i) uključivanju zdravlja na nivo politika; (ii) promovisanju zdravlja i sprečavanju bolesti; (iii) specijalizovanim medicinskim uslugama za decu; i (iv) pravnoj zaštiti deteta u zdravstvu. Ombudsman naglašava da je ovo pravo od posebnog interesa za obezbeđivanje dobrobiti dece, pokrećući, između ostalog, pitanja vezana za ishranu, fizičku aktivnost, mentalno zdravlje i zloupotrebu supstanci (uključujući alkohol, elektronske cigarete itd.).

Institucija ombudsmana je takođe učestvovala na sajmu u Briselu za učešće dece, gde se razgovaralo o pravu dece da budu saslušana. Ovo pravo znači da deca imaju pravo da budu saslušana i da izraze svoje mišljenje u svim odlukama koje ih se tiču, bilo kod kuće, u školi ili u drugim pitanjima u koja su uključena. Nažalost, kako je istaknuto na sastancima sa decom i relevantnim anketama¹¹⁵, ovo pravo se ne poštuje od strane javnih institucija. Utvrđeno je da bi 83% dece želelo da ima veći uticaj, moć i mogućnosti da izrazi svoje mišljenje o pitanjima koja se tiču njih i njihovih vršnjaka, dok je samo 9% dece učestvovalo u bilo kakvim javnim konsultacijama koje je organizovala njihova opština ili vlada u poslednje dve godine.

Prava dece u sudskim postupcima

Tokom ove godine, Ombudsman je primio 11 žalbi protiv sudova, koje su se uglavnom odnosile na neoduzimanje roditeljskog

prava¹¹⁶, poverenje o starateljstvu nad decom i određivanje alimentacije¹¹⁷, odugovlačenje sudskih postupaka¹¹⁸ i disciplinsku odgovornost sudija¹¹⁹, kao i 4 žalbe protiv tužilaštava¹²⁰.

Takođe, na zahtev stranaka, Ombudsman je pratio sudska ročišta¹²¹ i obraćao se nadležnim sudovima spisima kako bi ih obavestio o preduzetim merama u cilju poštovanja prava na pravično i nepristrasno suđenje, kao i prava na pravne lekove.

Slično prethodnim godinama, Ombudsman je rešavao žalbe roditelja u vezi sa realizacijom roditeljskog prava, uključujući pravo na kontakt sa svojom decom. U jednom slučaju, podnositeljka žalbe je podnela žalbu protiv CSR-a i suda u vezi sa pokretanjem postupka za lišavanje (oduzimanje) roditeljskog prava, dok se njeno dete nalazilo u prihvatilištu već nekoliko godina i bilo je pod starateljstvom CSR-a¹²². Predstavnicu Ombudsmana je pratila sudska ročište i sprovela istrage kako bi procenila da li su postupci nadležnih institucija bili u skladu sa standardima prava na pravično i nepristrasno suđenje, kao i sa garancijom efektivnih pravnih lekova.

U drugom slučaju, jedan otac je podneo žalbu protiv Osnovnog suda u Prištini zbog odugovlačenja sudskog postupka u vezi sa starateljstvom nad detetom i određivanjem alimentacijom¹²³. Tokom rešavanja ovog slučaja, IO je preduzela aktivne mere kontinuirano kontaktirajući CSR, sud i podnosioca žalbe, sve do potvrde da je ročište održano i da je postignut sporazum o starateljstvu nad decom i alimentaciji.

Deca sa invaliditetom

Tokom ovog izveštajnog perioda, u vezi sa pravima dece sa invaliditetom, Ombudsman je sproveo istrage u 5 slučajeva pokrenutih po žalbama roditelja i sastavio *Izveštaj po službenoj dužnosti sa preporukama 695/2022 u vezi sa sveobuhvatnim obrazovanjem i osposobljavanjem osoba sa invaliditetom za pristup tržištu rada*¹²⁴. Ove žalbe se uglavnom odnose na pravo na obrazovanje

115 Mladi glasovi, 2024. <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/Permbledhje-Ekzekutive-e-Zerave-te-Rinj-2024.pdf>

116 Slučaj45/2025, 242/2025.

117 Slučaj223/2025.

118 Slučajevi852/2025, 752/2025, 783/2025 i 223/2025.

119 Slučajevi1337/2025, 1287/2025 i 863/2025 i 1492/2025.

120 Slučajevi 834/2025, 1133/2025,1206/2025 i 14/2025.

121 Slučajevi 834/2025 i 45/2025.

122 Slučajevi45/2025.

123 Slučaj223/2025.

124 <https://oik-rks.org/2025/05/29/raportin-e-avokatit-te-popullit-ex-officio-695-2022-lidhur-me-arsimimin-dhe-aftesimin->

i odnosile su se na nedostatak prevoza od škole do kuće¹²⁵, prava na asistenta za decu sa invaliditetom¹²⁶, rasporeda za boravak u vrtićima¹²⁷ i upisa u školu¹²⁸.

Nedostatak asistenata za decu sa invaliditetom

Slično prethodnim godinama, jedna od glavnih prepreka koje otežavaju pristup obrazovanju za decu sa invaliditetom i dalje ostaje nedostatak pomoćnika za decu. U martu se jedan roditelj žalio na opštinu Gnjilane jer je njegovom detetu odbijen upis u školu zbog nedostatka pomoćnika. Nakon istrage, dete je uspešno upisano u školu i počelo je sa redovnom nastavom¹²⁹. Slično tome, u oktobru je još jedan roditelj podneo žalbu protiv opštine Gnjilane zbog toga što nije obezbedila pomoćnika za podršku¹³⁰. Roditelj se obratio opštini sa zahtevom da se obezbedi pomoć detetu sa posebnim obrazovnim potrebama i da se obezbedi prevoz, u skladu sa Zakonom br. 04/L-032 o preduniverzitetskom obrazovanju. Opštinsko odeljenje za obrazovanje (OOO) u Gnjilanu je razmotrila zahtev i odlučila da ga delimično odobri, odobrivši podršku sa prevozom, dok je odbilo zahtev za pružanje podrške i pomoći detetu sa invaliditetom. Roditelj je takođe izrazio zabrinutost da je situacija dece sa invaliditetom otežana zbog nedostatka adekvatne institucionalne podrške. Prema rečima podnosioca žalbe, troškovi za psihološku, logopedsku terapiju, radnu terapiju, posebne dijete, medicinsku terapiju, kao i za podršku nastavnika ili asistenata tokom pohađanja procesa učenja su značajni i kontinuirani. U tim okolnostima, roditelji su primorani da sami pružaju ove usluge, pokrivajući troškove iz ličnih sredstava, što predstavlja nepodnošljiv finansijski teret za većinu porodica.

U drugom slučaju, roditelj je podneo žalbu protiv opštine Prizren u vezi sa rasporedom boravka deteta u vrtiću. Tokom istrage, IO je obavestena da je OOO bilo u procesu zapošljavanja pomoćnika za podršku dotičnom detetu. Opština je takođe izrazila zabrinutost zbog ozbiljnog nedostatka pomoćnika, jer

trenutno nisu u mogućnosti da ispune sve zahteve. Ombudsman, uzimajući u obzir činjenicu da je rana briga u detinjstvu prvi korak u procesu celoživotnog učenja i da je od velikog značaja u formiranju ličnosti deteta, smatra da je neophodno da institucije stvore prostore i kapacitete kako bi deca, bez razlike, imala lak i efektivan pristup u ostvarivanju ovog prava. Na osnovu Ustava Kosova, KRĐ, Zakona o zaštiti dece i Zakona o obrazovanju u ranom detinjstvu, Ombudsman je ponovio da je pristup predškolskim ustanovama za svu decu sa invaliditetom, bez diskriminacije, u njihovom najboljem interesu. Nakon postupanja IO-a, podnositeljka žalbe i vrtić su postigli dogovor u vezi sa rasporedom pohađanja i pružanjem podrške od strane asistenta za njeno dete.

Socijalna i zdravstvena zaštita dece

Sva deca imaju pravo da žive, rastu i razvijaju se u uslovima koji obezbeđuju fizičko, emocionalno i socijalno blagostanje, kako bi svako dete razvilo svoj puni potencijal. Ustanove su dužne da preduzmu mere za zaštitu dobrobiti dece i poboljšanje njihovog kvaliteta života, obezbeđujući razvoj, pomoć i efektivnu brigu o deci u riziku¹³¹. U oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, ove godine je podneto 59 žalbi roditelja protiv Ministarstva finansija, rada i transfera (MFRT), u vezi sa neiskorišćavanjem Programa dečjeg dodatka.

Sprovođenje principa najboljeg interesa deteta u administrativnim postupcima koji utiču na njihovo socijalno blagostanje

U maju, nakon 56 žalbi građana, uglavnom iz srpske zajednice, Ombudsman je objavio Pismo sa preporukama u slučaju po službenoj dužnosti br. 68/2025 protiv MFRT-a o obustavi isplate dečjih dodataka. Nakon istrage, Ombudsman je utvrdio da je proces provere dokumentacije za korišćenje dodatka sproveden suprotno principima zakonitosti, pravne sigurnosti i upravnog postupka. Nametanje dodatnih zahteva za dokumentaciju, koji nisu navedeni u objavljenim odlukama, kao i masovna obustava beneficija bez

gjiitheperfschires-t%D1%91-personave-me-aftesi-te-kufizuara-p%D1%91r-qasjen-ne-tregun-e-punes/

125 Slučaj 1126/2025.

126 Slučaj 1396/2025, 1238/2025 i 292/2025.

127 Slučaj 885/2025.

128 Slučaj 292/2025.

129 Slučaj 292/2025.

130 Slučaj 1396/2025.

131 Zakon o zaštiti deteta, član 1 (5).

pojedinačnih obrazloženih odluka, ostavili su decu i njihove porodice bez efektivne pravne i socijalne zaštite. Shodno tome, ove radnje su bile u suprotnosti sa standardima ESLjP-a (*D. H. i drugi protiv Češke, 2007*), Ustavom i KPD-om, ne poštujući najbolji interes deteta.

Ombudsman je ponovio da najbolji interes deteta treba da bude preovlađujući faktor u svakoj administrativnoj odluci koja utiče na njegova prava. U ovom slučaju, vlasti nisu uspeli da primenjuju ovaj princip, fokusirajući se na nejasne postupke verifikacije umesto na zaštitu dobrobiti i osnovnih prava dece. Ombudsman je preporučio MFRT-u da objavi na oba službena jezika sve odluke, uputstva i uslove u vezi sa procesom verifikacije, kao i da pronade odgovarajuće modalitete za verifikaciju ispunjenosti kriterijuma, dajući svim građanima priliku da dokažu ispunjenost potrebnih kriterijuma. Takođe, svi građani kojima je ovaj dodatak obustavljen, da im se dostave obrazložene pojedinačne odluke, i da im se retroaktivno isplate sve neizmirene isplate.

Mentalno zdravlje kao ključna komponenta prava na zdravlje

U maju je IO objavila *Izveštaj sa preporukama po službenoj dužnosti br. 662/2024 o odgovornosti države u vezi sa mentalnim zdravljem dece*,¹³² jednu od prvih studija u oblasti mentalnog zdravlja dece na Kosovu. Izveštaj pruža sveobuhvatnu analizu relevantnih zakona i politika, dopunjen intervjuima sa ključnim zainteresovanim stranama kako bi se na dublji i strukturiraniji način razumelo stanje mentalnog zdravlja, problemi, posledice, uticaj i usluge koje se pružaju za lečenje dece.

Ombudsman je utvrdio da se sistem mentalnog zdravlja za decu na Kosovu suočava sa značajnim pravnim, institucionalnim i profesionalnim nedostacima, koji ometaju pružanje rane, preventivne i specijalizovane nege. Nedostaju zakonske odredbe i sistematski mehanizmi za rano otkrivanje izazova mentalnog zdravlja kod dece, dok škole i ustanove primarne zdravstvene zaštite nemaju dovoljnu obuku za prepoznavanje ranih znakova mentalne zabrinutosti. Ove rane i preventivne intervencije su važne za decu, jer je detinjstvo period kada se mozak i ličnost najbrže razvijaju. Stoga, rana podrška pomaže

detetu da izgradi zdrave veštine i smanjuje rizik od ozbiljnijih problema u budućnosti.

Drugo pitanje je pristup specijalizovanim psihološkim uslugama, koji je ograničen na svim nivoima zdravstvene zaštite, posebno na primarnom i sekundarnom nivou, gde nedostaju posebne jedinice za decu, specijalizovani stručnjaci i kontinuirane usluge. Štaviše, u dečjoj i adolescentnoj psihijatriji, broj angažovanih stručnjaka ne može da zadovolji zahteve pacijenata, što otežava podelu odgovornosti prema stručnim pozadinama. Velika potražnja za psihološkim procenama od strane pacijenata i CSP-ova, kao i mali broj stručnjaka u odnosu na potražnju, onemogućavaju pružanje psihoterapijskih usluga od strane stručnjaka kliničke psihologije.

Ove nedostatke dodatno produbljava (pogoršava) nedostatak podzakonskih akata za primenu Zakona o mentalnom zdravlju i Zakona o socijalnim i porodičnim uslugama, što direktno utiče na kvalitet i pristup dece uslugama mentalnog zdravlja. Izveštaj preporučuje da Ministarstvo zdravlja izradi i sprovede sveobuhvatnu nacionalnu strategiju za mentalno zdravlje dece, uključujući ranu intervenciju, preventivnu negu i pružanje specijalizovanih usluga na svim nivoima zdravstva. Ministarstvo treba da dopuni pravni okvir, razvije standardizovane protokole i efektivne mehanizme praćenja i odgovornosti. Takođe predlaže povećanje profesionalnih kapaciteta kroz regrutovanje i obuku psihijatarata i kliničkih psihologa, stvaranje timova za krizne intervencije koji rade 24/7, povećanje institucionalnih kapaciteta i razvoj kampanja javnog zdravlja za podizanje svesti i smanjenje stigme. Dok se MONTI-u preporučuje da integriše mentalno zdravlje u školske nastavne planove i programe, sa ciljem razvoja osnovnih veština učenika za mentalno blagostanje i traženje pomoći. Takođe se preporučuje dopuna i izmena Administrativnog uputstva br. 26/2013 kako bi se osiguralo prisustvo psihologa u svim preduniverzitetskim edukaciono-obrazovnim ustanovama. Konačno, opštinama se preporučuje da izgrade lokalne kapacitete za mentalno zdravlje dece kroz obuku nastavnika i školskih psihologa za rano prepoznavanje i adekvatan tretman problema mentalnog zdravlja. Takođe se predlaže regrutovanje stručnjaka za mentalno zdravlje u primarnom zdravstvu, stvaranje timova za krizne intervencije,

¹³² <https://oik-rks.org/sr/2025/05/06/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-662-2024-odgovornost-drzave-u-odnosu-na-mentalno-zdravlje-dece/>

dostupnih 24/7, razvoj kontinuirane stručne obuke i organizovanje lokalnih kampanja za podizanje svesti i smanjenje stigme. Ukupno, izveštaj sadrži 169 preporuka, od kojih je 32 sprovedeno, dok ostale još uvek čekaju na sprovođenje.

Pravo na Obrazovanje

Ustav Republike Kosovo garantuje i reguliše pravo na obrazovanje kroz član 47, kao pravo koje obuhvata tri glavne obaveze: (i) obezbeđivanje obaveznog i besplatnog osnovnog obrazovanja, (ii) stvaranje inkluzivnog obrazovnog sistema koji pruža jednake mogućnosti i (iii) stvaranje obrazovnog sistema koji zadovoljava osnovne i specifične potrebe i sposobnosti svakog deteta.¹³³ Ovo pravo je takođe definisano Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima (EKLJP) i Konvencijom o pravima deteta (KRD).¹³⁴

U smislu zaštite ovih prava, u okviru promotivnih aktivnosti i zaštite ljudskih prava, Institucija ombudsmana je, i tokom 2025. godine, razvila informativne kampanje za učenike i nastavnike osnovnih i nižih srednjih škola. U tu svrhu posećene su preduniverzitetske obrazovne ustanove i učestvovalo se na raznim okruglim stolovima.

20. novembra 2025. godine, povodom obeležavanja Svetskog Dana Deteta, ombudsman je ponovo potvrdio svoju nepokolebljivu posvećenost zaštiti, promovisanju i poštovanju prava svakog deteta, bez razlike. Ovaj dan nas podseća da svako dete, svuda u svetu, zaslužuje ljubav, sigurnost, kvalitetno obrazovanje i jednake mogućnosti da ostvari svoj puni potencijal.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 39 žalbi u vezi sa pravom na obrazovanje. Od ovog broja, 11 je proglašeno neprihvatljivim, jer su pitanja kojima su se bavili bila van nadležnosti Institucije Ombudsmana, nije bilo kršenja ljudskih prava ili su podnosioci žalbi imali mogućnost da koriste ili su koristili pravne lekove. Od žalbi koje smo primili od građana, 28 je otvoreno na dalju istragu, dok je 1 slučaj otvoren po službenoj dužnosti.

Slučajevi predstavljani prema tabeli:

Žalbe koje su podneli pojedinci	39
Slučajevi otvoreni za istragu na osnovu žalbi koje su podneli podnosioci žalbi	28
Neprihvatljive žalbe	11
Slučajevi otvoreni za istragu po službenoj dužnosti	1
Ukupno	40

Na osnovu analize slučajeva podnetih Instituciji ombudsmana, žalbe se odnose na: nasilje nad decom u školama; neupisivanje dece u školu; diskriminatorski i nejednak tretman od strane organa upravljanja školama; nedostatak subvencionisanja za udžbenike i školski materijal; isključenje iz škole; nepružanje odgovora od strane nadležnih institucija; nelicenciranje diplomaca privatnih koledža; navode o nepravilnostima u sastavljanju pitanja u pismenim testovima; nenostiranje diploma; neobezbeđivanje prevoza za decu sa invaliditetom; nedostatak udžbenika na bosanskom jeziku; uskraćivanje prava na polaganje u srednjoj školi; pitanje u vezi sa raspodelom udžbenika za VI–IX razred; strukturne i suštinske razlike između verzija na dva službena jezika, kao i pravni status Administrativnog uputstva br. 05/2024 o resursnim centrima; nemogućnost korišćenja besplatnih udžbenika; delimično vraćanje uplata izvršenih u privatnim koledžima i garantovanje da se neće gubiti godine ili krediti zarađeni kao rezultat neakreditacije programa; nepružanje odgovora u vezi sa priznavanjem i verifikacijom diploma na privatnim koledžima; neprijem dece u školu; i nedostatak informisanja o studentskim dodatcima.

Od ukupno 29 slučajeva otvorenih za istragu, 14 je zatvoreno. Od njih je 10 slučajeva rešeno u skladu sa zahtevima stranaka, 3 slučaja su utvrđena da su u postupku korišćenja pravnih lekova, dok je 1 slučaj zatvoren zbog nedostatka saradnje podnosioca žalbe sa Ombudsmanom.

¹³³ Ustav Republike Kosovo, član 47.

¹³⁴ Protokol br. 1 uz EKLJP-a, član 2, i Konvencija o Zaštiti Deteta, član 28.

Tokom izveštajne godine, u vezi sa pravom na obrazovanje, Ombudsman je objavio 4 izveštaja sa preporukama¹³⁵, kako je detaljnije opisano u delu ovog izveštaja o pravima deteta u obrazovanju.

- Dana 28. maja 2025. godine, Ombudsman je objavio izveštaj o odgovornosti institucija u vezi sa nasiljem u školama.¹³⁶
- Dana 7. aprila 2025. godine, Ombudsman je objavio izveštaj sa preporukama, koji se odnosi na kršenje prava deteta na obrazovanje, kao rezultat nedostatka angažovanja asistenta za podršku detetu sa invaliditetom.¹³⁷
- Dana 27. marta 2025. godine, Ombudsman je objavio izveštaj po službenoj dužnosti br. 479/2023,¹³⁸ koji se bavi uticajem težine školskih torbi na učenike osnovnih škola (razredi 1-5) i funkcionalnošću ormarića u školama.
- Dana 27. maja 2025. godine, Ombudsman je objavio izveštaj po službenoj dužnosti br. 676/2022¹³⁹, koji se bavi stanjem sveobuhvatnog obrazovanja i osposobljavanja osoba sa invaliditetom za pristup tržištu rada i konkurisanje na njemu.

Ombudsman je takođe uputio 5 pisama preporuke nadležnim vlastima¹⁴⁰. Ova pisma preporuke su predstavljena u nastavku:

- Dana 30. juna 2025. godine, Ombudsman je objavio Pismo sa preporukom u vezi sa neodgovorom Opštine Priština na žalbu koju je podneo E.S¹⁴¹.
- Dana 16. septembra 2025. godine, Ombudsman je uputio Pismo sa preporukom opštini Mališevo u vezi sa neobezbeđivanjem prevoza za dete sa invaliditetom od Mališevo do Peći i obrnuto, radi pohađanja nastave u

Resursnom Centru „Dželadin Deda“.

- Dana 22. aprila 2025. godine, Ombudsman je objavio Pismo sa preporukom, koje se odnosi na povredu prava na obrazovanje zbog nedostatka prevoza za jedno dete sa invaliditetom¹⁴².
- Dana 26. marta 2024. godine, Ombudsman je objavio Pismo sa preporukom u vezi sa kršenjem prava na školovanje deteta, neobezbeđivanjem prevoza na udaljenosti duže od 4 kilometra¹⁴³.
- Dana 21. maja 2025. godine, Ombudsman je uputio Pismo sa preporukom Upravnom savetu škole „Elena Đika“ u Prištini, u vezi sa zakonitošću sporazuma između škole i roditelja učenika prvog i šestog razreda.

Preduniverzitetsko obrazovanje

Ombudsman je primetio da su se i ove godine pojavili problemi u vezi sa pravom na obrazovanje u odnosu na raspodelom udžbenika. Za snabdevanje udžbenicima, zahtevano je da se roditelji prijave preko platforme „e-Kosova“ i zatim dobiju finansijska sredstva za kupovinu udžbenika. Ovo je praćeno brojnim problemima i nepotrebim kašnjenjima; mnogi roditelji su imali poteškoća prilikom prijavljivanja, a bilo je i kašnjenja u snabdevanju učenika udžbenicima.

Na nivou edukacije ranog detinjstva tokom 2025. godine, uprkos posvećenosti MONTI-a izgradnji novih vrtića, i dalje postoji nizak nivo učešća dece u vaspitanju u ranom detinjstvu. Tokom ove izveštajne godine, MONTI je uveo novi Nastavni plan i program za Edukaciju u Ranom Detinjstvu (ERD) za decu uzrasta od 0 do 6 godina, koji predstavlja modernu i sveobuhvatnu viziju, stavlja dete u centar nastavnog procesa i zasniva se na filozofiji učenja kroz igru i blagostanje deteta.¹⁴⁴

¹³⁵ R.br.565/2023; Ex - Officio br. 695/2022; Ex - Officio br. 479/2023; Ex - Officio br.661/2024.

¹³⁶ <https://oik-rks.org/sr/2025/05/29/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-661-2024-odgovornost-institucija-u-vezi-sa-nasiljem-u-skolama/>

¹³⁷ <https://oik-rks.org/2025/04/14/raport-i-avokatit-te-popullit-ankesa-nr-565-2023-lidhur-me-cenimin-e-se-drejtjes-se-femijes-per-shkollim-mosangazhim-te-asistentit-per-femijen-me-aftesi-te-kufizuara/>

¹³⁸ <https://oik-rks.org/2025/05/13/raport-i-avokatit-te-popullit-ex-officio-nr-479-2023-lidhur-me-ndikimin-e-peshes-se-cantave-tek-femijet-e-shkollave-tillore-cikli-1-5-funksionalizimin-e-dollapeve-ne-shkolla/>

¹³⁹ <https://oik-rks.org/2025/05/29/raportin-e-avokatit-te-popullit-ex-officio-695-2022-lidhur-me-arsimimin-dhe-aftesimin-gjithperfishires-t%D1%91-personave-me-aftesi-te-kufizuara-p%D1%91r-qasjen-ne-tregun-e-punes/>

¹⁴⁰ R.br.1103/2024; R.br. 1052/2024; R.br. 924/2024; R.br. 1272/2024; R.br. 1126/2025

¹⁴¹ <https://oik-rks.org/2025/06/30/leter-rekomandim-i-avokatit-te-popullit-r-nr-1272-2024/>

¹⁴² <https://oik-rks.org/2025/04/22/leter-rekomandim-r-nr-1103-2024/>

¹⁴³ <https://oik-rks.org/2025/03/27/leter-rekomandim-r-nr-1052-2024-lidhur-me-cenimin-e-se-drejtjes-per-shkollim-te-femijes-mosofrim-i-transportit-per-distancen-me-te-gjate-se-4-kilometra/>

¹⁴⁴ Za više informacija, vidi: Prezantohet Kurrikula e re për Edukimin në Fëmijërinë e Hershme për moshën 0-6 vjeç – MASHT

U vezi sa obrazovanjem dece sa invaliditetom, Ombudsman, kao i u godišnjim izveštajima prethodnih godina, izražava svoje zabrinutost zbog nedostatka asistencije za ovu decu. Takođe je zabrinjavajuće što se prevoz obezbeđuje samo za neku decu. Stoga je Ombudsman preporučio nadležnim vlastima da preduzmu mere kako bi se obezbedio jednak pristup osobama sa invaliditetom, kao i potpuno uključivanje dece u obrazovanje.

Nastava u Republici Kosovo se odvija na albanskom, srpskom, turskom i bosanskom jeziku. Što se tiče prava na obrazovanje srpske zajednice, škole koje izvode nastavu na srpskom jeziku i dalje rade po nastavnim planovima i programima Republike Srbije, bez odobrenja od MONTI-a. Dok, što se tiče uključivanja drugih zajednica, Ombudsman pozitivno ocenjuje nastavak finansijske podrške koja se pruža romskim, aškalskim i egipćanskim studentima.¹⁴⁵

Univerzitetsko obrazovanje

Što se tiče univerzitetskog obrazovanja, 14. jula 2025. godine, nakon pozitivne procene od strane nezavisnog tima stručnjaka Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta (ENQA), Kosovska Agencija za Akreditaciju (KAA) je registrovana u Evropskom registru za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (EQAR). Kao rezultat toga, diplome kosovskih studenata imajuće zagarantovanu međunarodno priznatu validnost, kako u akademskom tako i u profesionalnom smislu, širom Evrope i šire. Registracija u EQAR je pokazatelj da diploma dolazi iz programa ili institucije koja ispunjava rigorozne standarde kvaliteta, garantujući studentima i poslodavcima vrednost diplome. S druge strane, visokoškolske ustanove u zemlji imajuće potpun pristup programima Evropske Unije u oblasti obrazovanja, mogućnostima za međunarodno priznanje, partnerstvima, finansiranju, privlačenju studenata i kontinuiranom razvoju¹⁴⁶. Stoga, Ombudsman smatra da je ovo uspeh postignut posvećenošću KAA-a, koja obezbeđuje kvalitet studijskih programa u univerzitetskom obrazovanju.

[\(Predstavljen je novi nastavni plan i program za Edukaciju u Ranom Detinjstvu za uzrast od 0 do 6 godina – MONT\)](#)

145 Obaveštenje – MONT

146 Kosovska Agencija za Akreditaciju registrovana je u EQAR – Kosovska Agencija za Akreditaciju

147 Ustav Republike Kosovo.

Takođe, kao i prethodnih godina, i tokom ovog izveštajnog perioda, odugovlačenje u usvajanju Zakona o visokom obrazovanju i dalje ostaje (predstavlja) izazov. Stoga, kako bi se ojačala autonomija i akademski integritet visokoškolskih ustanova i poboljšao kvalitet, Ombudsman preporučuje da Skupština što pre usvoji Zakon o visokom obrazovanju.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je posebnu pažnju posvetio kvalitetu obrazovanja osoba sa invaliditetom u odnosu na resursne centre i centre za stručno osposobljavanje. Što se tiče kvaliteta obrazovanja osoba sa poteškoćama sa sluhom, na osnovu informacija dobijenih na sastancima sa organizacijama civilnog društva koje štite prava gluvih osoba, shvaćeno je da gluve osobe, čak i nakon završetka obrazovanja, ne dostižu odgovarajući nivo stručnog obrazovanja da bi bile spremne za tržište rada. U tom smislu, Ombudsman nastavlja istrage i preliminarni nalazi pokazuju brojne nedostatke, počev od same pripreme nastavnog kadra u ovim centrima.

Ombudsman je, takođe u *Izveštaju po službenoj dužnosti br. 695/2022*, kojim se bavio stanjem inkluzivnog obrazovanja i osposobljavanja osoba sa invaliditetom za pristup i konkurisanje na tržištu rada, identifikovao brojne strukturne i institucionalne prepreke u stručnom obrazovanju i osposobljavanju, uključujući nedostatak sveobuhvatnih programa itd.

Sloboda Umetnosti i Nauke

Sloboda umetnosti i nauke, kao jedan od najspecifičnijih oblika ispoljavanja umetničke i naučne misli, garantovana je ne samo međunarodnim instrumentima, već i Ustavom i drugim pravnim aktima Republike Kosovo. Ustav Republike Kosovo, u članu 48, jasno kaže: „1. Garantuje se sloboda umetničkog i naučnog stvaralaštva“. „2. Garantuje se akademska sloboda¹⁴⁷.”

Sloboda umetnosti i nauke podrazumeva slobodu i pravo svakoga da učestvuje u stvaranju naučnih i umetničkih dela i da kao autor/ka uživa neotuđivo zaštitu interesa koji proizilaze iz dela koja su rezultat njegovog/njenog stvaralaštva.

Takođe, u pogledu sadržaja stava 2 člana 48 Ustava, treba napomenuti da je posebna ustavna garancija akademske slobode usko povezana sa slobodom umetničkog i naučnog stvaralaštva, odnosno autonomijom univerziteta - ustanova visokog naučnog obrazovanja, što je od posebnog značaja za stvaralački naučni i umetnički rad univerzitetskih nastavnika.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio žalbu od Nevladine organizacije festivala „Mal Fest“, podnetu protiv Ministarstva kulture, omladine i sporta (MKOS) zbog finansijske nepodrške. Ovaj festival je važan za promovisanje kulturnog nasleđa, podsticanje umetničkog stvaralaštva i jačanje veze dijaspore sa domovinom. Slučaj je još uvek pod istražnom postupku. Ombudsman je takođe primio još jednu žalbu u vezi sa autorskim pravima od građanke turske zajednice, koja tvrdi da fotografija iz 1966. godine, pod nazivom „Devojka Kosova (Kosovarka)“, pripada njenoj majci, Q.L. Fotografija, napravljena na bakru ili u obliku slike, već godinama se prodaje na Kosovu, dok podnositeljka žalbe nije bila u mogućnosti da ostvari (ima korist od) autorska prava i nije dobila ništa od finansijskih koristi koje su drugi imali. Ombudsman primećuje da građani često nisu informisani o pravima zagarantovanim zakonom o intelektualnoj svojini. Ova činjenica naglašava potrebu da vlasti sprovode kampanje za podizanje svesti i pruže adekvatno informisanje o autorskim pravima i pravima intelektualne svojine.

Pravo na Rad i Obavljanje Profesije

Pravo na rad i obavljanje profesije garantovano je Ustavom Republike Kosovo¹⁴⁸ i u skladu je sa međunarodnim instrumentima o ljudskim pravima, koji se direktno primenjuju u Republici Kosovo.¹⁴⁹ Pored toga, ovo pravo je regulisano i zaštićeno osnovnim zakonima koji definišu prava i obaveze koje proizilaze iz radnog odnosa.¹⁵⁰

148 Ustav Republike Kosovo, član49.

149 Isto tu, član22.

150 Zakon br. 03/L-212 o Radu; Zakon br. 03/L-145 o Državnoj Službi; Zakon br. 03/L-147 o Platama Državnih Službenika; Zakon br. 04/L-008 o Ekonomsko-Socijalnom Savetu.

151 Slučaj: Po službenoj dužnosti 275/2025, u vezi sa smanjenjem koeficijenata nakon početnog određivanja višeg koeficijenta, u kojem su obuhvaćene nekoliko javnih institucija, koje su se žalile da im je koeficijent promenjen i da su, nakon smanjenja koeficijenta, bile prinuđene da vrate razliku u plati.

152 Saopštenje za štampu – Izjava ombudsmana u vezi sa Radio-televizijom Kosova, <https://oik-rks.org/sr/2025/07/25/saopstenje-za-medije-izjava-ombudsmana-o-vezi-rtk/>

153 <https://gazetametro.net/largimi-i-mbi-500-punetoreve-sindikata-e-punetoreve-te-ferronikelit-situata-alarmante/>

154 <https://gazetabolic.com/punetoret-ne-kosove-edhe-ne-vitin-2025-protestuan-per-paga-me-te-larta/>

Ombudsman primećuje da je ostvarivanje prava građana u oblasti radnih odnosa od posebnog značaja za status svakog građanina i predstavlja jasan pokazatelj načina na koji država ostvaruje (ispunjava) svoje obaveze prema građanima. Ustavne garancije prava na rad i prava na obavljanje profesije stvaraju obaveze institucijama da štite ova prava podjednako za sve i da obezbede puno poštovanje i sprovođenje relevantnog zakonodavstva.

Ombudsman nastavlja da tretira radne odnose kao jedno od glavnih i najvažnijih pitanja prilikom razmatranja žalbi lica koja rade u javnim i privatnim institucijama u Republici Kosovo.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 189 žalbi u vezi sa pravom na rad i obavljanje profesije. Ove žalbe su se odnosile na pitanja kao što su: prestanak radnog odnosa, neostvarivanje prava na platu i njeno smanjenje, nepravedno raspoređivanje na radnom mestu, ukidanje dodataka, problemi sa koeficijentom plate, kao i neadekvatan i nejednak tretman između pozicija definisanih zakonom. Žalbe su bile od zaposlenih u javnom i privatnom sektoru, neke od grupa zaposlenih¹⁵¹ i preko sindikata.¹⁵²

I 2025. godinu, kao i prethodne godine, karakterisali su štrajkovi u nekoliko sektora za poboljšanje uslova rada. Među štrajkovima su bili radnici regionalne kompanije za otpad „Pastrimi“ u Prištini, radnici „Trainkosa“ i „Infrakosa“, radnici Radio-televizije Kosova, radnici Kosovske energetske korporacije i KOSTT-a, radnici Gradskog saobraćaja u glavnom gradu, kao i privatni sektor, kao što su: Sindikalna federacija tehničkih radnika privatnog sektora, radnici fizičkog obezbeđenja u Univerzitetskom kliničkom centru Kosova, radnici fizičkog obezbeđenja opštine Priština i radnici Feronikela, za kolektivno otpuštanje sa posla itd¹⁵³. Ove grupe su zahtevale poboljšanje uslova rada i jednak tretman.¹⁵⁴

Ombudsman konstatuje da se i tokom ovog izveštajnog perioda i dalje dešavaju kršenja prava iz radnog odnosa, kako u javnom sektoru, a posebno u privatnom sektoru. One uključuje diskriminaciju, kršenje procedura zapošljavanja, nezakonit prestanak radnog odnosa, kršenje u vezi sa trajanjem radnog vremena, naknadu za prekovremeni rad, uskraćivanje prava na godišnji odmor i porodiljsko odsustvo, kao i neostvarivanje prava na platu.¹⁵⁵

Ombudsman ističe da Inspektorat rada, kao preventivni mehanizam i odgovoran za sprovođenje zakona, mora kontinuirano kontrolisati sva radna mesta, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, nadgledajući uslove rada, bezbednošću na radu i očuvanjem zdravlja radnika. Posebno mora aktivno raditi na zabrani svih oblika diskriminacije.

Zaštitnik prava konstatuje da sudska zaštita u vezi sa radnim odnosom nije na odgovarajućem nivou, jer sudski postupak u radnim sporovima traje u proseku 6 do 8 godina do pravosnažne odluke. Ovakva situacija stavlja radnike u težak položaj u ostvarivanju njihovih prava.

Ombudsman takođe skreće pažnju na nefunkcionalnost Ekonomsko-socijalnog saveta, što ima kontinuirane posledice i dovodi u pitanje svrhu njegovog osnivanja. Socijalni dijalog na Kosovu je od posebnog značaja za ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i profesionalnih prava radnika, kroz rešavanje sporova putem bilateralnih ili tripartitnih sporazuma.

Ombudsman primećuje da su kolektivni ugovori o radu važan instrument za regulisanje uslova rada i zapošljavanja, kao i za ostvarivanje radnih prava. Odredbe kolektivnog sporazuma imaju opšte pravno dejstvo i mogu dopunjavati ili zamenjivati zakonske norme. Nepostizanje opšteg kolektivnog sporazuma, koji je istekao 2018. godine, doprinelo je pogoršanju ostvarivanja prava iz radnog odnosa u javnom i privatnom sektoru.

Ombudsman ističe značaj odobravanja kolektivnog ugovora o radu, kao ključnog instrumenta koji garantuje ostvarivanje zakonskih prava, poboljšanje uslova rada i sprovođenje drugih prava iz radnog odnosa.

Zaštita i bezbednost na radu

Zakon br. 03/L-212 o radnim odnosima, u članu 42, stav 1, propisuje: „Zaposleni ima pravo na bezbednost na radu, zaštitu zdravlja i odgovarajuću radnu sredinu, u skladu sa ovim zakonom i Zakonom o bezbednosti na radu, zaštitu zdravlja zaposlenih i zaštiti radne sredine.“ Bezbedna i zdrava radna sredina je osnovni preduslov za sprečavanje rizika u procesu rada, radi očuvanja života, zdravlja i dostojanstva zaposlenih.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je sa zabrinutošću pratio slučajeve nesreća na radu, uključujući i one sa smrtnim ishodom. Prema zvaničnim podacima Inspektorata za rad, na radu je zabeleženo 515 nesreća, od kojih je 19 rezultiralo gubitkom života.¹⁵⁶ Najveći broj nesreća i povreda zabeležen je u sektorima visokog rizika, kao što su građevinarstvo, proizvodnja, električna energija, usluge itd.

Ombudsman primećuje nedoslednosti u statističkim podacima, jer ne postoji integrisani sistem za prikupljanje podataka od nadležnih vlasti. Na primer, Sindikat radnika privatnog sektora je izvestio da je tokom 2025. godine 32 osobe izgubilo život na radnom mestu i da je zabeleženo ukupno 1.745 nesreća, što 2025. godinu čini godinom sa najvećim brojem nesreća i smrtnih slučajeva na radnom mestu. Glavni sektori o kojima se izveštava su građevinarstvo, proizvodnja, usluge i elektroenergetika, gde je zabeležen najveći broj smrtnih slučajeva i povreda.¹⁵⁷ To ukazuje na to da pouzdanost podataka i dalje ostaje izazovna i upitna.

Ombudsman naglašava da ove brojke postaju još zabrinjavajuće s obzirom na društveno-ekonomski i kulturni razvoj zemlje, kao i na nivo sprovođenja zakonodavstva o radnim odnosima i bezbednosti i zdravlju na radu.

Ombudsman skreće pažnju da se, i tokom izveštajnog perioda, Kosovo i dalje suočava sa nedostatkom zdravstvenog osiguranja za građane i nefunkcionisanju Nacionalnog saveta za bezbednost i zdravlje na radu, što dovodi u pitanje kontinuirano poboljšanje i praćenje stanja bezbednosti na radu.

Uprkos činjenici da su zaštita i bezbednost na radu zakonski zagwarantovani, Ombudsman je zabrinut zbog nedostatka odgovarajuće istrage

¹⁵⁵ Slučajevi: 592, 1235, 1253 i 1268/2025, u vezi sa diskriminacijom na radu protiv kombinata Trepča A.D.

¹⁵⁶ Odgovor od 26. decembra 2025. godine, od strane g. Rizaha Plakolija, vršioca dužnosti izvršnog direktora Centralnog inspektorata rada, na pismo poslato 23. decembra 2025. godine. Podaci za 2025. godinu odnose se na period januar - novembar 2025. godine.

¹⁵⁷ Razgovor sa predsednikom Nezavisnog sindikata privatnog sektora, g. Jusufom Azemijem, od 6. januara 2026. godine. Podaci za 2025. godinu odnose se na period januar - decembar 2025. godine.

od strane Inspektorata rada i istražnih organa, kao i zbog nekažnjivosti poslodavaca koji ne obezbeđuju radnike i radno okruženje.

Zdravstvena i Socijalna Zaštita

Član 51 Ustava Republike Kosovo u stavu 1 propisuje: *“Zdravstvena zaštita i socijalno osiguranje regulišu se zakonom.”* Dok stav 2 ovog člana propisuje: *“Osnovno socijalno osiguranje, koje se odnosi na nezaposlenost, bolest, invaliditet i starost, reguliše se zakonom.”*

Tokom 2025. godine, Ombudsman je primio 202 žalbe od strane građana u vezi sa ugrožavanjem zdravstvenih i socijalnih prava, od kojih je 39 slučajeva otvoreno za istragu. Pored toga, Ombudsman je pokrenuo 5 slučajeva po službenoj dužnosti.

U socijalnoj oblasti, Ombudsman je primio brojne žalbe u vezi sa pitanjima kao što su ukidanje penzija, ukidanje dečjih dodataka, poteškoće u onlajn prijavi preko platforme „e-Kosova“ za dečje dodatke, kašnjenja u proceni zdravstvenog stanja od strane nadležnih komisija, nepriznavanje prava na dvostruke penzije, blokiranje računa penzionera od strane privatnih izvršitelja, administrativna tišina od strane drugostepenih komisija, nepriznavanje statusa bivših osuđenika i bivših politički progonjenih lica, kao i neizvršenje plaćanja iz programa subvencionisanja električne energije za ranjive potrošače. Takođe su obrađene žalbe u vezi sa nesprovođenjem presuda u vezi sa penzijskim pravima za osobe sa invaliditetom, kao i odugovlačenje u sudskim postupcima po pitanjima penzija sa plaćanjem doprinosa.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je po službenoj dužnosti otvorio slučajeve u vezi sa pitanjem socijalnog stanovanja u kolektivnim centrima u opštini Leosavić, po pitanjima koja se odnose na odluke Regulatornog Ureda za Energiju (ERO) o povećanju cene električne energije¹⁵⁸ i plaćanju računa za vodu.¹⁵⁹

Ombudsman je objavio dva izveštaja sa preporukama i pravnim mišljenjem iz oblasti socijalnog prava. Izveštaj R. br. 94/2024, u vezi sa uskraćivanjem prava na snižene tarife električne energije paraplegičarima, tetraplegičarima i slepim osobama,¹⁶⁰ utvrdio je da kriterijumi utvrđeni u programu za zaštitu

ranjivih potrošača stavljaju ove osobe u nepovoljan položaj i otežavaju njihov društveni položaj. Ovi kriterijumi nisu u skladu sa Zakonom br. 05/L-067 o statusu i pravima paraplegičara i tetraplegičara. To je zbog činjenice da su korisnici u okviru programa samo porodice sa niskim prihodima, dok zakon garantuje pravo svima koji imaju status po ovom zakonu.

Tokom 2025. godine, RUE je obavestila o povećanju tarifa za električnu energiju i liberalizaciju tržišta, odluka koja je naišla na reakciju, debate, kritike i proteste, zabrinjavajući građane zbog povećanja troškova života. U vezi sa ovim zabrinutostima, Ombudsman je održao informativne sastanke sa Odborom RUE-a i sa organizacijama civilnog društva, koje su se protivile ovim odlukama, kako bi obezbedio potpune informacije u vezi sa iznetim zabrinutostima. Nakon procene informacija, Ombudsman je objavio Mišljenje R. br. 538/2025, izražavajući svoj stav o negativnim efektima povećanja cena električne energije od strane RUE-a, kao i negativnim efektima koje je ovo povećanje stvorilo, u svetlu ustavnih i zakonskih garancija za osnovna prava i slobode građana.

U oblasti penzija, Ombudsman je rešavao žalbe u vezi sa prestankom penzija kada administracija zahteva od korisnika da se odreknu jedne penzije, čak i kada im pripadaju dve ili više penzija na osnovu različitih zakona. Sudovi su u spornim slučajevima utvrdili povrede i poništili odluke Penzijske uprave, garantujući zakonska prava podnosilaca žalbi. Radi razjašnjenja ovog pitanja, Ombudsman je 24. novembra 2025. godine objavio Izveštaj po službenoj dužnosti br. 614/2024 o priznavanju prava na dve penzije na osnovu dva različita pravna osnova (dvostruke penzije).¹⁶¹ Ovaj izveštaj ističe procenu situacije u slučajevima kada je korisnik penzione šeme stekao to pravo na osnovu Zakona o penzijskim šemama financiranih od države, kao imovinsko pravo, i istovremeno koristi penziju ili drugu naknadu na osnovu drugog pravnog osnova.

Jedno drugo pitanje povezano je za prava korisnika penzija i obavezu da se pojave u Penzionoj Upravi kako bi dokazali da su živi. U vezi sa ovim pitanjem, Vrhovni sud je usvojio kao osnovan tužbeni zahtev tužioca E. Š., podnet protiv tužene - Ministarstva finansija, rada i transfera (MFRT) - Departman

158 Vidi slučaj Ex officio.br.538/2025.

159 Vidi slučaj Ex officio br.266/2025.

160 <https://oik-rks.org/sr/2025/04/14/izvestaj-ombudsmana-s-br-94-2024-u-vezi-sa-uskracivanjem-prava-na-smanjenje-tarifa-za-elektricnu-energiju-za-paraplegicare-tetraplegicare-i-slepa-lica/>

161 <https://oik-rks.org/sr/2025/11/25/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-614-2024-u-vezi-sa-priznavanjem-prava-na-dve-penzije-na-dve-razlicite-pravne-osnove-dvostruke-penzije/>

za Penziju¹⁶². Član 4, stav 2, Administrativnog uputstva br. 05/2015 (MRSZ) o Postupcima Pojavljivanja, Obustave sa Isplate i Vraćanje Sredstava u Slučajevima Zloupotrebe Penzija. Proglašen je nezakonitim i ukida se Član 5, stavovi 1, 2, 3 i 4, ovog Uputstva. Vrhovni sud je, u obrazloženju ove odluku, naglasio da je svake podzakonsko regulisanje koje nameće obavezno pojavljivanje, nove materijalne rokove, automatizovanu obustavu ili posledicu gubitka penzija za kategorije koje zakon nije izričito uključio, nezakonito.

Treba napomenuti da je sudska odluka stvorila neizvesnost u pogledu toga da li su svi korisnici penzionih šema izuzeti od ove obaveze. Nakon objavljivanja Presude, Penzijska Uprava je izašla sa javnom pojašnjenjem, jasno stavivši do znanja da su samo određene kategorije izuzete od ove obaveze. Ombudsman procenjuje da je ovo rešenje delimično i da ne rešava problem u temelj. Glavno pitanje o kome se godinama raspravljalo za korisnike penzionih šema jeste lišavanje prava da se retroaktivno vrate penzija koje su obustavljene nakon perioda nepojavljivanja prema podzakonskim aktima. U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je 25. novembra 2016. godine objavio Izveštaj po službenoj dužnosti br. 382/2016 u vezi sa povredom dostojanstva i prava penzionera na penzije,¹⁶³ utvrdivši da su postupci za pojavljivanje i obustavu sa isplate diskriminatorni i da ugrožavaju dostojanstvo penzionera. Stoga je Ombudsman preporučio izmenu i dopunu zakona kako bi se ovo pitanje u potpunosti i trajno regulisalo. Međutim, preporuke iz ovog izveštaja nisu sprovedene.

Zaštitnik građana primećuje da je tokom 2025. godine Vlada preduzela nekoliko mera za poboljšanje socijalne situacije ranjivih grupa društva, povećanjem vrednosti osnovnih penzija za 25%, i odluku o jednokratnim dodacima u decembru 2025. godine u iznosu od 100 evra za sve penzionere i decu. Međutim, Ombudsman konstatuje da su, zbog inflacije, preduzete mere imale kratkoročni uticaj na poboljšanje socio-ekonomske situacije za porodice i pojedince korisnike.

Ombudsman ponovo ističe činjenicu da Međunarodna Konventa o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i dalje nije deo Ustava Republike Kosovo. Shodno tome, iz gore navedenog, primećuje se da Republika Kosovo nema dovoljno regulisano zakonodavstvo u

socijalnoj oblasti za neke osetljive društvene grupe koje je zasnovano na međunarodnim standardima i koje bi pravilno regulisalo oblast socijalnog osiguranja za svoje građane.

Zdravstvena prava na Kosovu su garantovana zakonima i drugim pravnim aktima, u kom slučaju se tu definišu prava i odgovornosti građana u zdravstvu i mehanizmi zaštite i obezbeđivanja ovih prava i odgovornosti. Međutim, uprkos tome, broj žalbi primljenih tokom 2025. godine pokazao je da su se mehanizmi za zaštitu i obezbeđivanje ovih prava do sada pokazali nedovoljnim i, kao rezultat toga, čak ni tokom ove izveštajne godine ne možemo govoriti o pružanju sveobuhvatnih i kvalitetnih zdravstvenih usluga u Republici Kosovo.

Među primljenih žalbi iz zdravstvenog prava tokom izveštajne godine, evidentirane su žalbe koje se odnose na nedostatak lekova u slučajevima pacijenata sa dijagnozom raka, kašnjenja u izvršenju isplate odluka za subvencije za lekove, nepružanje zdravstvene zaštite od strane zdravstvenih radnika, nezakonito lišavanje slobode sa prisilnim psihijatrijskim lečenjem, nedostatak higijenskih i nutritivnih uslova u nekim tercijarnim zdravstvenim ustanovama, nepoštovanje sudskih odluka od strane psihijatrijskih zdravstvenih ustanova u vezi sa sprovođenjem obaveznog psihijatrijskog lečenja sa zadržavanje, nedostatak odgovarajuće komunikacije između lekara i pacijenta itd.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je pokrenuo dva slučaja po službenoj dužnosti u oblasti zdravstvenih prava, koji su se bavili pitanjem hemodijalize za Kosovare u Albaniji,¹⁶⁴ i odvijaju se istrage u vezi sa nedostatkom sistema palijativne nege i adekvatnog zakonodavstva koje reguliše ovu oblast.¹⁶⁵

U slučaju hemodijalize, Ombudsman je otvorio slučaj po službenoj dužnosti radi sprovođenja istrage, na osnovu izveštaja u štampanim i elektronskim medijima, koji su objavili vest da Albanija ne leči Kosovare na hemodijalizi besplatno i da je Ombudsman u Tirani pokrenuo istragu.¹⁶⁶ Dalje, mediji su naveli da pacijenti iz Republike Albanije dobijaju besplatne usluge hemodijalize u zdravstvenim ustanovama Republike Kosovo, dok građani Republike Kosovo moraju da plate sto pedeset evra (150) za jednu sesiju hemodijalize u Republici Albaniji.

162 <https://supreme.gjyqesori-rks.org/2025/12/17/aprovohet-padia-e-e-sh-shpallen-te-paligjshme-nenet-qe-obligojne-pensionistet-te-lajmerohen-ne-departamentin-e-pensioneve/>

163 <https://oik-rks.org/sr/2016/11/25/raporti-lidhur-me-cenimin-e-dinjitetit-dhe-se-drejtetes-se-pensionisteve-per-pensione-3/>

164 Vidi predmet Ex officio. b.1052/2025.

165 Viti predmet po službenoj dužnosti br. 953/2025.

166 <https://www.koha.net/arberi/shqipëria-si-trajton-falas-kosovaret-ne-hemodialize-avokati-i-popullit-ne-tirane-nis-hetim>

Nakon ovoga, Ombudsman Republike Kosovo poslao je pismo Ombudsmanu Republike Albanije, od koga je zatražio informacije o rezultatima istrage i epilogu koji je ovaj slučaj dobio u Instituciji Ombudsmana u Republici Albaniji. Ombudsman Republike Albanije je saopštio da je, što je istražio ovo pitanje, doneo dve preporuke za Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Albanije, preporučujući preduzimanje konkretnih i hitnih mera u vezi sa pružanjem besplatnih usluga hemodijalize građanima Republike Kosovo, sa privremenim ili stalnim boravkom u Republici Albaniji.

Dana 13. januara 2025. godine, Ombudsman objavio je Izveštaj br. 649/2024 u vezi sa obavezama državnih organa da postupaju u skladu sa principima Zakona o zaštiti od diskriminacije i sa važećim zakonodavstvom o pružanju stomatološke zdravstvene zaštite,¹⁶⁷ kojom prilikom je utvrdio da je ćerka podnosioca žalbe žrtva diskriminacije na osnovu zdravstvenog stanja, kao i na osnovu invaliditeta.

Dok je, 5. maja 2025. godine, Ombudsman objavio izveštaj po službenoj dužnosti br. 662/2024 u vezi sa odgovornošću države u vezi sa mentalnim zdravljem dece.¹⁶⁸

Povodom obeležavanja Međunarodnog dana ljudskih prava, 10. decembra 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto na temu: *“Mentalno zdravlje starijih osoba: Obaveza države za negu, zaštitu i dostojanstvo i uloga ombudsmana”*. Tokom ovog okruglog stola, Ombudsman je naglasio da se kosovsko društvo nastavlja da suočava sa izazovima i problemima u vezi sa mentalnim zdravljem, a posebno zdravljem starijih građana trećeg doba. Tu je navedeno da je Izveštaj po službenoj dužnosti br. 601/2023, u vezi sa obavezama države da podrži i pruži usluge mentalnog zdravlja osobama starijim od 65 godina u Republici, utvrdio da starosno ograničenje od preko 65 godina za osobe sa problemima mentalnog zdravlja, kao kriterijum za prijem u nadležne institucije, predstavlja kršenje odredbi Zakona o socijalnim i porodičnim uslugama i Zakona o zaštiti od diskriminacije. Ombudsman je takođe utvrdio da nedostatak podzakonskih akata Zakona o mentalnom zdravlju dovodi

u pitanje sprovođenje ovog zakona i stvara prostor za diskriminatorne prakse u pružanju usluga mentalnog zdravlja, u vezi sa starosnim ograničenjem za osobe starije od 65 godina. Glavna pitanja koja su proizašla kao zaključci sa ovog sastanka bila su:

Potreba za finalizacijom Zakona o mentalnom zdravlju, sprovođenjem Zakona o zdravstvenom osiguranju i sistemu socijalnog osiguranja, završetkom Strategije mentalnog zdravlja, izgradnjom kapaciteta gerijatrijskih službi, izradom jasnih protokola za lečenje osoba sa mentalnim poremećajima, preispitivanjem procedura i jačanjem zakonskih garancija za zaštitu prava pacijenata, izradom socijalnih politika koje obezbeđuju pristupačne troškove

Odgovornost za životnu sredinu

Životna sredina i njena zaštita definisane su kao vrednost u Ustavu Republike Kosovo. Štaviše, zaštita životne sredine navedena je kao odgovornost, gde svi, a posebno institucije, imaju obavezu i odgovornost za zaštitu životne sredine. Ustav garantuje pristup u donošenju odluka o životnoj sredini.

Ombudsman, prateći stanje u vezi s ovim pravom i na osnovu žalbi primljenih u Instituciji Ombudsmana, primećuje da ni ove godine nisu preduzete institucionalne radnje koje bi označile vidljiva poboljšanja i prestanak arbitrarnih delovanja u životnoj sredini, putem kojih bi se građanima osiguralo kvalitetno okruženje. Na ovu situaciju uticalo je i nekonstituiranje institucija nakon nacionalnih izbora, jer nije bilo napretka u pogledu unapređenja zakonodavstva.¹⁶⁹

Iz analize primljenih slučajeva koji se odnose na zagađenje vode, zemljišta i zraka, buku, probleme zagađenja otpadom, problemi u vezi sa prostornim planiranjem i vodnu infrastrukturu¹⁷⁰, kao i nedelovanjem vlasti u vezi sa problemima zaštite životne sredine¹⁷¹, uočava se da su, pored ograničavanja prava na sigurnu i zdravu okolinu, ograničena i druga prava.

167 <https://oik-rks.org/sr/2025/01/13/izvestaj-ombudsmana-nr-649-2024-u-vezi-sa-obavezama-drzavnih-organa-da-postupaju-u-skladu-sa-principima-zakona-o-zastiti-od-diskriminacije-i-vazecim-zakonskim-propisima-za-pruzanje-stomatoloske-zdr/>

168 <https://oik-rks.org/sr/2025/05/06/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-662-2024-odgovornost-drzave-u-odnosu-na-mentalno-zdravlje-dece/>

169 Šest nacrta zakona iz oblasti zaštite čivotne sredine odobrenih Odlukom br. 03/247 od 31.1.2025. godine, u Programu nacrta zakona za godinu 2025-2027.

170 [R/995/2024](#), [R/683/2024](#)

171 Odgovornost za životnu sredinu - primljeno 25 žalbi; 13 žalbi prihvatljivo za istragu; 12 žalbi neprihvatljivo.

U ovom izveštaju, Ombudsman izražava zabrinutost zbog stanja životne sredine i urbanog haosa u urbanim područjima, posebno u Opštini Priština i drugim velikim centrima, kao i zbog trenda pogoršanja. Zagađenje zraka, visoke zgrade bez kriterijuma, prekoračenje broja spratova, neuspjeh u usklađivanju izgradnje sa putnom i vodnom infrastrukturom, trotoari koji ne ispunjavaju standarde i, u mnogim slučajevima, njihov nedostatak, nepoštovanje kriterijuma pristupačnosti za osobe sa ograničenim sposobnostima, nepoduzimanje mera za poboljšanje javnog prevoza, korišćenje alternativnih goriva i razvoj održivih planova urbane mobilnosti koji se pridržavaju ekoloških i socijalnih standarda EU, kao i loše upravljanje otpadom, ograničavaju suštinski pravo građana na sigurnu i zdravu životnu sredinu.

Posvećenost Ombudsmana u zaštiti, promociji i praćenju prava na sigurnu i zdravu životnu sredinu, osim što je doprinelo povećanju poverenja javnosti i povećanju broja žalbi, ocenjeno je i od strane međunarodnih institucija. Izveštaj Regionalnog projekta Saveta Evrope o „Ljudskim pravima i održivoj životnoj sredini u jugoistočnoj Evropi“ utvrdio je da je Institucija Ombudsmana jedini organ koji se „najčešće poziva na članove Evropske konvencije o ljudskim pravima ili praksu Evropskog suda za ljudska prava u sudskoj praksi sudova na Kosovu“. Prema izveštaju, „Ombudsmana treba pohvaliti zbog veće sklonosti ka široj upotrebi ovih standarda u svojim izveštajima o zaštiti reka, upravljanju otpadom i hidroelektranama na Kosovu.“¹⁷²

172 <https://rm.coe.int/baseline-study-human-rights-environment-southeast-europe-march-2025-fi/488028e149>

<https://rm.coe.int/baseline-study-human-rights-environment-southeast-europe-march-2025-al/48802938b0>

https://rm.coe.int/osnovna-s-zakonodavstvu-politici-i-sudskoj-praksi-u-oblasti-lj/488028e14a_tudija-o

173 <https://www.ammk-rks.net/al/mjedisi/20/raportet-mujore>

174 Informacije koje smo dobili od NIJZK, 13. januara 2025. godine. Podaci predstavljaju samo broj novih slučajeva malignih bolesti godišnje, kojima NIJZK raspolaže. Godina 2020. - 2787 slučajeva; godina 2021. - 3270 slučajeva; godina 2022. - 3110 slučajeva; godina 2023. - 4165 slučajeva; godina 2024. - 3644 slučajeva.

- Izveštaj o napretku Kosova za 2025. godinu: „Nije postignut napredak u pogledu kvaliteta vazduha. On i dalje predstavlja veliki zdravstveni rizik...“

Kosovo progress Report 2025, “There was no progress relating to air quality. It continues to present a major health risk.”

AZŽSK, Godišnji izveštaj o stanju vazduha za 2024. godinu, Uticaji zagađenja vazduha na zdravlje: „Respiratorne bolesti (hronični bronhitis, infekcije respiratornog trakta), oštećenje pluća, kao i povećan rizik od srčanih bolesti, moždanog udara i nekih vrsta raka, uključujući rak pluća. Nedavne studije su primijetile da zagađenje zraka također utječe na neurološki razvoj djece, a povezano je s problemima koncentracije, pamćenja i ponašanja.“

175 Strategija Energije Republike Kosova 2022-2031.

176 Strategija Energije Republike Kosova 2022-2031, oko 57% domaćinstava koristi drvo kao izvor grijanja.

177 Informacija koju smo primili od Centra za registraciju vozila.

178 <https://oik-rks.org/sr/2025/07/23/izvestaj-ombudsmana-r-br-1326-2024-u-vezi-sa-negativnim-uticajem-komunalnog-otpada-na>

Na osnovu mesečnih izveštaja o stanju zraka u zemlji,¹⁷³ Ombudsman primećuje da je kvalitet zraka gotovo sličan iz godine u godinu, sa značajnim prekoračenjima PM10 i PM2.5 u periodima januar - mart i oktobar - decembar. Iako je zrak lošeg kvaliteta postao stvarnost koja kontinuirano utiče na zdravlje građana¹⁷⁴, nadležni organi još uvek nisu pokazali interes za konkretne korake za poboljšanje situacije, iako prekoračenja već predstavljaju ozbiljnu pretnju zdravlju građana. Uprkos tome da je dokumentovano da su najveći izvori zagađenja zraka korišćenje lignita za proizvodnju energije¹⁷⁵, drveta i uglja za domaćinstva¹⁷⁶, kao i prevoznih sredstava, država još uvek nije usmerila ulaganja u zaštitu zraka. Zamena grejanja domaćinstava kogeneracijskim sistemima nastavlja se sporim tempom. Iako se situacija korišćenja prevoza pogoršava iz godine u godinu, država još nije poduzela mere za stimuliranje obnovljivih izvora energije, održivog prevoza, zamenu starih vozila novima¹⁷⁷, efektivne mere za smanjenje saobraćajnih gužvi itd. U tom smislu, Ombudsman smatra veoma zabrinjavajućim i nedopustivim nepreduzimanje zakonskih mera za zaštitu od zagađenja tokom izgradnje zgrada i puteva.

Ombudsman je, u vezi s negativnim uticajem zagađenja otpadom i njegovim uticajem na privatni život građana, objavio Izveštaj sa Preporukama R. br. 1326/2024,¹⁷⁸ u kojem je zaključio da zagađenje vazduha ispuštanjem smrada otpada i spaljivanjem komunalnog otpada predstavlja opasnost za zdravlje pojedinaca. U izveštaju je naglašeno da je

negativan uticaj zagađenja zraka na ljudsko zdravlje, uključujući zagađenje otpadom, potvrdila i Svetska zdravstvena organizacija.

Također je skrenuta pažnja na činjenicu da, pozivajući se na međunarodne standarde i sudsku praksu Evropskog suda za ljudska prava, život građana u okruženju s visokim nivoom zagađenja vazduha i životne sredine krši ljudska prava na bezbednu i zdravu životnu sredinu, kao i narušavanje privatnog i porodičnog života i njihovog ličnog blagostanja. S obzirom na uticaj zagađenja na ljudsko zdravlje, Ombudsman skreće pažnju na potrebu poboljšanja informisanja javnosti od strane javnih institucija i medija, u realnom vremenu, o kvaliteti vazduha, posebno u slučajevima prekoračenja dozvoljenih vrednosti.

Uprkos potrebi da se pridruži globalnim naporima za preduzimanje preventivnih mera za zaštitu voda, zemlja se i dalje suočava sa dubokim posledicama degradacije reka, nedostatka vode za piće, štete po floru i faunu, uništavanja vodnih resursa i nacionalnih parkova, nedostatka tretmana voda i nedostatka relevantnih postrojenja. Ombudsman smatra da su nekontrolisane i nekritične intervencije, kao i gradnja u blizini reka, izvedena tokom dužih vremenskih perioda, već prouzrokovale znatnu i često nepopravljivu štetu. Šteta koju su prouzrokovale hidroelektrane je očigledna i potencijalno nepopravljiva, iako je pitanje njihove zakonitosti i dalje otvoreno. Nekontrolisana eksploatacija inertnih materijala (peska i šljunka) već je stvorila nesigurno i nezdravo okruženje u zemlji, uzrokujući veliku štetu sastavu reka i vodnom režimu, kao i vodenoj flori i fauni. Poseban problem, koji utiče na pravo na vodu za piće u zemlji, i dalje predstavlja nizak kvalitet vode, uzrokovan ispuštanjem netretirane vode.

Poplave koje se sada ponavljaju iz godine u godinu stvaraju izuzetno opasno i trajno okruženje za život i sigurnost građana. Poplave u periodu od 17. do 20. novembra 2025. godine prouzrokovale su štetu na poljoprivrednom zemljištu, privatnim posedima itd.

Neselektivna promena namene poljoprivrednog zemljišta, kršeći Zakon o poljoprivrednom

zemljištu, nije donela nikakvo poboljšanje. U međuvremenu, sistem upravljanja otpadom nije zabeležio nikakvo poboljšanje. Godina je obeležila istu situaciju na deponijama, kao i krize u upravljanju mestima za sakupljanje otpada u urbanim područjima. Ombudsman je objavio Izveštaj sa preporukama Rr. br. 1326/2024, u kojem je zaključio da zagađenje vazduha, uključujući i zagađenje od ispuštanja zagađujućeg komunalnog otpada, predstavlja opasnost po zdravlje pojedinaca i život građana u okruženju sa visokim nivoom zagađenja vazduha i životne sredine krši ljudska prava na bezbednu i zdravu životnu sredinu, kao i narušavanje privatnog i porodičnog života i njihovog ličnog blagostanja.

Nije uočena pozitivna promena u poštovanju Zakona o prostornom planiranju i Zakona o izgradnji. Nastavlja se nepoštovanje uslova izgradnje,¹⁷⁹ posebno onih koji, prema Ombudsmanu, predstavljaju potencijalni rizik za živote građana, kao što su kriterijumi zaštite od požara i drugi rizici koji se mogu pripisati građevinskom okruženju. U tom smislu, treba naglasiti hitnu potrebu da se ozbiljno obrati pažnja na stvaranje odgovarajućih uslova za vatrogasce i druge službe za hitne intervencije.

U vezi sa građevinskim okruženjem, Ombudsman izražava zabrinutost da se i tokom izveštajne godine veliki broj građana i dalje suočava sa ograničenjima prava vlasništva, nejasnim i neizvesnim pravnim statusom, nemogućnošću sticanja prava na nepokretnoj imovini, nemogućnošću korišćenja iste kao finansijske garancije, kao i rizikom da zgrada bude izložena rušenju, zbog nepoduzimanja radnji od strane nadležnih organa u cilju obezbeđivanja upotrebnih dozvola za većinu izgrađenih objekata.

U pogledu poštovanja tri principa životne sredine – pristupa informacijama, učešća javnosti u donošenju odluka i pristupa pravdi – nije uočeno nikakvo poboljšanje. Uprkos direktnoj garanciji datoj Ustavom zemlje u vezi sa pravom na pristup javnim dokumentima, kao i onoj garantovanoj zakonodavstvom o zaštiti životne sredine, posebno Zakonom o pristupu javnim dokumentima, koji je jasno definisao nemogućnost ograničavanja pristupa dokumentima koji se odnose na životnu

privatni-zivot-gradjana/

179 Zakon br. 04/L-174 o prostornom planiranju, uslovi izgradnje, kao što su: procenat površine dozvoljene za izgradnju unutar parcele u odnosu na površinu katastarske parcele i očuvanje zelenila radi apsorpcije atmosferskih padavina; mere za ravnotežu i stabilnost; nedostatak prostora za hitne slučajeve; parkirališta; sanitarni prostori; upravljanje građevinskim otpadom; prirodno i adekvatno osvetljenje; zagađenje životne sredine; ventilacija i buka, sanitarni prostori; uslovi adekvatnog pristupa javnim putevima i tehničkoj infrastrukturi; ograničenja za zaštitu prirodnih, istorijskih i kulturnih vrednosti; mere za energetske efektivnost i uštedu energije.

sredinu, pristup informacijama koje se odnose na životnu sredinu ostaje otežan. Ombudsman ocenjuje da se podaci MŽSPPI-a i KAZŽS-a u vezi sa životnom sredinom, posebno podaci od javnog interesa u vezi sa prekoračenjem zagađenja vazduha i vode, kao i važni dokumenti sa velikim uticajem na životnu sredinu, kao što su licence i procene uticaja na životnu sredinu itd., retko objavljuju, ostaju ograničeni, teško im je pristupiti i ne ažuriraju se.¹⁸⁰ Tokom godine uočen je pad informisanosti javnosti o pitanjima zaštite životne sredine i dalje nastavlja nedostatak ažuriranih izveštaja nadležnih organa.

Također, u pogledu poštovanja procedura učešća javnosti u donošenju odluka nije uočeno nikakvo poboljšanje.

Što se tiče slučajeva vezanih za životnu sredinu, njihovo rešavanje od strane tužilaštva i sudova se nastavlja bez ikakvog poboljšanja.¹⁸¹ Izuzev podataka koji se odnose na članove Krivičnog zakona, sudovi nemaju podatke koji se odnose na upravne i građanske predmete vezane za životnu sredinu, što bi jasno pojasnilo rešavanje slučajeva ove prirode u razumnom roku.

Poštovanje prava građana u vezi sa pitanjima zaštite životne sredine također se krši inspekcijskim postupcima. Broj inspektora ostaje nizak, dok njihov stručni nivo je bled u poređenju sa potrebama i stanjem na terenu. Žalbeni postupci protiv prvostepenih odluka inspekcijskog organa lokalnog nivoa, u organu kolegijuma, kao i naknadni postupci, ne garantuju pravo na efektivni pravni lek, također i zbog činjenice da postoji nemar od strane Centralnog inspektorata za građevinarstvo i zaštitu životne sredine u vezi sa žalbama stranaka koje se odnose na izgradnju objekata I kategorije. Ovaj inspektorat ne razmatra značajan broj žalbi sa obrazloženjem da su njegove nadležnosti ograničene samo na objekte II i III kategorije. Stoga, Ombudsman izražava zabrinutost u vezi sa navedenim postupcima, koji ostavljaju otvorenom mogućnost nezauzimanja stručnih stavova od strane nadležnog inspektorata za zaštitu životne, kao i rizik od nanošenja nepopravljive štete stranci u postupku.¹⁸²

Nedostatak funkcionalnosti ZIS-a onemogućava izradu jasne statistike o uticaju

zagađenja na zdravlje građana. Također, NIJZK još uvek ne sprovodi istraživanje o uticaju zagađenog vazduha na javno zdravlje.

Zbog nedostatka konstituisanja Skupštine, ni ove godine nije usvojen novi Zakon o zaštiti od buke, koji bi stavio pod kontrolu zaštitu privatnosti građana od buke i smetnji. Takođe, nije usvojen ni Zakon o inspektoratu za životnu sredinu, vodu, prirodu, građevinarstvo, stanovanje, odbranu i nuklearnu sigurnost.

Ombudsman je tokom cele godine organizovao sastanke sa građanima i okrugle stolove sa organizacijama civilnog društva, na kojima su učestvovala i institucije na lokalnom i centralnom nivou. Na ovim sastancima se raspravljalo o potrebi za pojačanim merama za edukaciju i podizanje svesti građana o zakonima o zaštiti životne sredine, od strane obrazovnih institucija i medija.

Ombudsman je takođe saradivao sa organizacijama civilnog društva na projektima vezanim za životnu sredinu.

180 Publikacija, Regionalni projekat Saveta Evrope o „Ljudskim pravima i ekološkoj održivosti u jugoistočnoj Evropi“, finansiran od strane Fonda za ljudska prava (HRTF)*Osnovna studija zakonodavstva, politika i sudske prakse o ljudskim pravima i životnoj sredini u jugoistočnoj Evropi, mart 2025.

181 Isto tu,“U sudskoj praksi sudova na Kosovu nije utvrđena upotreba standarda i prakse Evropske konvencije o ljudskim pravima, sa izuzetkom manjih referenci Ustavnog suda Kosova u njegovom slučaju iz 2009.“

182 R.908-2025.

Nacionalni mehanizam za sprečavanje trgovine ljudima

Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture

Zakon br. 05/L-019 o Ombudsmanu, u članu 17, predviđa da Ombudsman deluje kao Nacionalni mehanizam za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (u daljem tekstu: NMS). Prema zakonu, NMS redovno i bez prethodne najave posećuje sva mesta gde se drže lica lišena slobode, uključujući policijsko zadržavanje, pritvor pre suđenja, pritvor, boravak u zdravstvenim ustanovama, carinsko zadržavanje, zadržavanje u imigracionim institucijama i svako drugo mesto gde se sumnja da ima kršenje ljudskih prava i sloboda.

Izveštaj NMS-a za 2025. godinu zasnovan je na podacima prikupljenim nenajavljenim posetama policijskim stanicama, popravno i pritvorskim centrima, stanicama granične policije, psihijatrijskim ustanovama, centrima za azil i zadržavanje, domovima za socijalnu negu, kao i Međunarodnom aerodromu „Adem Jašari“ itd.

Izveštaj pruža pregled akcija usmerenih na sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Tokom ove godine sprovedene su 73 posete praćenja, objavljeno je 6 izveštaja i data je 51 preporuka.

Praćenje policijskih stanica

Tokom 2025. godine, NPM je posetio 15 policijskih stanica i utvrdio da neka okruženja za lica lišena slobode nisu ispunjavali nacionalne i međunarodne standarde, jer nisu bile instalirane nadzorne kamere ili su imale lošu vidljivost u nekim oblastima, dok sistem za hitne pozive (zvono) nije bio instaliran u centrima za zadržavanje policijskih stanica, što predstavlja ozbiljan nedostatak u pogledu bezbednosti i brzog reagovanja u slučaju potrebe. Tokom poseta, obavljani su intervjui sa zadržanim licima, gde su intervjuisana lica imala žalbe u vezi sa tretmanom ili nepoštovanjem njihovih prava. Generalno, poštuju se tri osnovna prava,

uključujući obaveštavanje porodice o hapšenju, pravo na advokata i pravo na medicinsku uslugu.

Tokom izveštajne godine, primljeno je 108 žalbi protiv policije, od kojih je 26 smatrano prihvatljivim za istragu. Nijedna od ovih žalbi nije se odnosila na navode o zlostavljanju; većina se odnosila na neprijem na poslu nakon konkursa, neunapređenje ili neodgovaranje nadležnih vlasti, ili druga pitanja van mandata NMS-a. Pet slučajeva po službenoj dužnosti je otvoreno radi istrage slučajeva izveštenih u medijima i obezbeđivanje informacija iz drugih izvora o zlostavljanju građana od strane policijskih službenika.

Slučajevi koji su tretirani su sledeći:

Slučaj po službenoj dužnosti (Ex officio) 26/2025 odnosi se na navode o neprofesionalnom ponašanju i zloupotrebi službenog ovlašćenja od strane pripadnika Kosovske policije protiv g-dina V. Đ., na osnovu informacija objavljenih u medijima. Prema izveštajima medija, tokom rutinske kontrole vozila u selu Sočanica, opština Leposavić, policija je izvela V. Đ. iz vozila i pretukla ga bez opravdanog razloga, u prisustvu putnika. Ombudsman je u vezi sa predmetnim slučajem kontaktirao Policijski Inspektorat Kosova (PIK) kako bi zatražio informacije o tome da li se ovaj slučaj tretira i da li se po njemu postupa u skladu sa zakonom. PIK je saopštio da se sprovode istrage i da će nas obavestiti o konačnom ishodu istrage.

Slučaj po službenoj dužnosti (Ex officio) 841/2025, na osnovu informacija objavljenih u medijima, u kojima se navodi: *“Policijski službenik u Prizrenu uhapšen je zbog prekoračenja ovlašćenja i nasilja nad građaninom”*. Ombudsman je komunicirao sa PIK-om, Kosovskom policijom, gde su zaključili da je došlo do prekoračenja ovlašćenja od strane policijskih službenika i slučaj je prosleđen na dalju istragu u Osnovnom tužilaštvu u Prizrenu. Iz obezbeđenih informacija proizilazi da su nadležni vlasti preduzeli zakonske mere.

Slučaj po službenoj dužnosti (Ex officio) 842/2025, zasnovan na informacijama objavljenim u medijima, koje se odnosi na policijske akcije prilikom hapšenja jednog građanina u Klini. Ombudsman je komunicirao sa PIK-om, Kosovskom policijom, u vezi sa ovim slučajem, gde su zaključili da je došlo do prekoračenja ovlašćenja od strane policijskih službenika i slučaj je prosleđen na dalju

istragu u Osnovnom tužilaštvu u Peći, koje je podiglo optužnicu protiv policijskih službenika umešanih u ovaj slučaj.

Slučaj po službenoj dužnosti (Ex officio) 850/2025, odnosi se na slučaj objavljen u medijima, u vezi sa smrću jednog građanina u Lipljanu tokom policijskog hapšenja. Ombudsman je komunicirao sa PIK-om, gde je saopšteno da su policajci suspendovani sa posla. Slučaj se još uvek istražuje i nadležni vlasti čekaju izveštaj Instituta za sudsku medicinu.

Slučaj po službenoj dužnosti (Ex officio) 840/2025, otvoren na osnovu vesti objavljenih u medijima, u vezi sa smrću zadržanog lica u policijskoj stanici Suva Reka. Na osnovu informacija dobijenih tokom posete ovoj stanici, lice N.K. je izvršilo samoubistvo u svojoj ćeliji. Takođe je primećeno da sistem za kamersko praćenje nije bio odgovarajući i funkcionalan, da je u ovom pritvorskom centru bio nedostatak osoblja. Za ove i druge nalaze, Ombudsman će izaći sa izveštajem. PIK je saopštio da su dežurni policijski službenici počinili teške disciplinske prekršaje, protiv kojih je Kosovska policija preduzela mere.

Iz obavljenih poseta tokom 2025. godine policijskim stanicama i centrima zadržavanja, Ombudsman je utvrdio da su infrastrukturni nedostaci i dalje evidentni u značajnom broju institucija, zbog starih zgrada, nedostatka renoviranja ili nedovršenih radova. U nekim policijskim stanicama, centri zadržavanja su delimično ili potpuno van funkcije, što je dovelo do čestog premeštanja zadržanih lica u druge centre zadržavanja, povećavajući opterećenje posla policijskog osoblja u nekim stanicama i izazivajući operativne i logističke poteškoće.

U centrima i stanicama gde su renoviranja završena ili su u završnoj fazi, primećena su značajna poboljšanja u uslovima boravka zadržanih lica, uključujući prirodno i veštačko osvetljenje, dovoljnu ventilaciju, obezbeđivanje novih dušeka i ćebadi i funkcionalizacija sistema kamera, uz poštovanje privatnosti zadržanih lica. Međutim, ni u jednom od posećenih zadržanih centara nije instaliran sistem za pozive u hitnim slučajevima (zvono), što predstavlja ozbiljan nedostatak u pogledu bezbednosti i brzog reagovanja u slučajevima potrebe.

Pregledom dosijea i intervjuja obavljenih sa zadržanim licima, utvrđeno je da se oni informišu o svojim zakonskim pravima i da imaju pristup medicinskim uslugama, uključujući hitnu pomoć i prevoz do zdravstvenih ustanova u hitnim slučajevima. Od intervjuisana lica nisu evidentirane žalbe na fizičko zlostavljanje, dok je slanje maloletnika i punoletnih na medicinske preglede pre smeštaja u zadržavanje ocenjeno kao pozitivna praksa.

Ombudsman je utvrdio da nedostatak higijenskog materijala predstavlja stalni problem u nekim policijskim stanicama i centrima zadržavanja, dok snabdevanje uniformama i ličnom opremom za policijske službenike ostaje nedovoljno. Takođe, značajni problemi su evidentirani sa opremom za fotokopiranje i štampanje, koja je često nefunkcionalna ili nedostaje, što direktno utiče na efikasnost administrativnog i operativnog rada. U većini posećenih stanica primećen je nedostatak transportnih vozila i otežano tehničko stanje postojećih vozila, što otežava obavljanje policijskih dužnosti, posebno u stanicama sa velikim teritorijalnim dometom. Uslovi rada za policijske službenike pokazali su se teškim zbog nedostatka odgovarajućeg prostora, preopterećenosti kancelarija velikim brojem službenika i nedostatka osnovne opreme za rad, dok su službenici takođe izrazili zabrinutost u vezi sa svojim pravima u vezi sa naknadom za rad tokom vikenda, noćnih sati i nedostatkom 13. plate.

Tokom poseta, utvrđeno je da se interna obuka redovno sprovodi i predstavlja pozitivnu praksu, međutim, policijsko osoblje ostaje i dalje nedovoljno obučeno za postupanje sa osobama sa problemima mentalnog zdravlja i korisnicima droga, koji često predstavljaju rizik od samopovređivanja i bezbednosti samog osoblja.

Hrana za zadržana lica se obezbeđuje u skladu sa zakonskim obavezama, međutim, prijavljena je stalna zabrinutost u vezi sa njenim kvalitetom i količinom, koja se obezbeđuje preko ugovornih kompanija.

Što se tiče podnošenja žalbi, ombudsman je konstatovao da je postavio kutije za žalbe u policijskim stanicama gde postoje centri zadržavanja, što garantuje mogućnost poverljivog podnošenja žalbi od strane zadržanih lica; međutim, tokom perioda izveštavanja nje zabeležena nijedna žalba položena u ove kutije.

Praćenje Popravnih i Pritvorskih Centara

Situacija u zatvorskom sistemu je zabeležila značajan napredak, kako u infrastrukturi, tako i u podizanju nivoa kvaliteta rada. Kosovska popravna služba (KPS) broji u svojih redova 1386 uniformisano osoblje i 283 civilno, stručno i pomoćno osoblje, obučeno i posvećeno ispunjavanju misije KPS-a, u 11 popravnih i pritvorskih centara. Nadležne vlasti su odmah obavješteni o nalazima praćenja i reagovali su preduzimanjem potrebnih mera.

U okviru KPS-a nude se programi za rehabilitaciju i reintegraciju lica lišenih slobode, koji su uticali na smanjenje recidivizma, stvoreni su uslovi za obavezno osnovno i stručno obrazovanje zatvorenika, kao i za obezbeđivanje adekvatnih programa za različite profesionalne veštine. Važnu ulogu igra Ekonomska jedinica, koja svoju ekonomsku delatnost razvija u četiri popravna centra: Dubrava, Smrekonica, Lipljan i u zatvoru visoke bezbednosti. Omogućavanje zatvorenima da rade van popravne ustanove je neophodna aktivnost ka uspešnoj resocijalizaciji i njihovoj pripremi za povratak u društvo kao odgovorni i korisni pojedinci.

Postupajući u skladu sa ovlašćenjima definisanim Zakonom o ombudsmanu, kao Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (NMS), sprovedeno je ukupno 27 poseta popravnim centrima i pritvorskim centrima, uglavnom naknadnih ili ad hok poseta. Tokom ovog procesa, primljeno je 420 telefonskih poziva na besplatni broj i mobilne brojeve ombudsmana, i obavljeno je 472 individualna i grupna intervjua. Primljeni zahtevi i žalbe upućeni su direktoru posećenog centra, generalnoj direkciji i direktoru Departmana za zdravstvo u zatvorima, koji su reagovali tretirajući ih u veoma kratkom vremenskom roku. Izvršena je opšta poseta Pritvorskom centru u Mitrovici i objavljen je Izveštaj sa preporukama.¹⁸³

Ombudsman je ove godine primio 119 žalbi od strane osuđenika i pritvorenika, od kojih je 17 prosleđeno za istragu, dok je 102 proglašeno

neprihvatljivim. Žalbe i zahtevi su primljeni u različitim oblicima, kao što su: telefonom, intervjuima, imejlom, poštanskom adresom, kutijama za žalbe, od članova porodice, advokata, a u nekim slučajevima i od samih službenika centra, koji su prosleđili zahteve osuđenika ili pritvorenika da se sastanu sa službenicima NMS-a.

Žalbe primljene u popravnim i pritvorskim centrima uglavnom su se odnosile na: nezakonito pritvaranje, odbijanje zahteva za korišćenje vikendom, premeštanje iz jednog centra u drugi iz porodičnih razloga, upotrebu sile, nepravilan medicinski tretman, neadekvatne uslove smeštaja, praćenje sesija, kvalitet i količinu hrane, angažovanje na radu unutar i van ustanova, zahteve za pomoć pri dobijanju lične karte, bankovne kartice, socijalne pomoći, uslovnog otpusta, češćeg izlaza na svežem vazduhu itd.

U svim ovim slučajevima, stranke su savetovane o radnjama koje treba da preduzmu, a nadležni vlasti su obavješteni, preduzimajući mere u skladu sa svojim odgovornostima i u skladu sa održivošću žalbi.

Tokom poseta popravnim ustanovama, NMS je generalno primetio dobru komunikaciju između zatvorenika i službenika popravnih ustanova. Međutim, dobili smo navode u vezi sa upotrebom sile od strane službenika popravnih ustanova, o kojim slučajevima je otvorena istraga: dva navoda o zlostavljanju u ZVB,¹⁸⁴ jedan u PC Dubrava,¹⁸⁵ jedan u PC Priština¹⁸⁶, jedan u PC Peć,¹⁸⁷ jedan u CPZ Lipljan,¹⁸⁸ i jedan u EPC Lipljan.¹⁸⁹ U vezi sa ovim slučajevima, u stalnoj smo komunikaciji sa nadležnim vlastima i oni su još uvek u fazi istrage.

NMS je tokom godina utvrdio da Pritvorski centri u Peći, Prizrenu i Mitrovici, kao i Popravni centar za žene u Lipljanu, ne ispunjavaju uslove smeštaja u skladu sa lokalnim zakonima i međunarodnim standardima. Iako su postupci za rekonstrukciju ovih centara započeti, sredstva su izdvojena i projekti završeni, ali izgradnja još nije počela. Dok u ostalim centrima renoviranje je u toku i uslovi se mogu oceniti kao zadovoljavajući.

183 https://oik-rks.org/wp-content/uploads/2025/08/Avokati-i-Popullit_Raport_MKPT-vizita-ne-QP_Mitrovica_compressed.pdf

184 535/2025 i 827/2025.

185 421/2025.

186 1437/2025.

187 663/2025.

188 673/2025.

189 1726/2025.

Tokom ove godine, broj žalbi na zdravstveni tretman je bio manji i u svim slučajevima, zahtevi ili žalbe su upućene nadležnim vlastima, koji su odmah reagovali. Takođe, ove godine je započeta obuka svih zdravstvenih i popravnih radnika u vezi sa Istanbulskim protokolom, što je povećalo kvalitet usluge uopšte.

Prema informacijama dobijenih od Departmana za zdravstvo zatvora (DZZ), od 214 slučajeva identifikovanih kao slučajevi u riziku od samoubistva prilikom prijema, 15 osoba je pokušalo, a jedna je izvršila samoubistvo. Tokom ovog perioda, Paviljon D u popravnom centru Dubrava je dobro funkcionisao, primajući osobe sa posebnim potrebama i lečeći teške slučajeve za upravljanje. Oko 133 zatvorenika je hospitalizovano u ovom paviljonu, a 104 je pušteno nakon lečenja, dok je u vreme izveštavanja 53 osobe još uvek na lečenju.

Međutim, mentalno zdravlje i dalje ostaje glavni izazov u mestima lišavanja slobode. Iako postoji adekvatno osoblje, uključujući kliničke psihologe, psihijatru i drugo medicinsko osoblje, broj slučajeva sa problemima mentalnog zdravlja je u porastu. Pored toga, DSZ je naišao na poteškoće u obavljanju svog posla zbog kretanja osoblja, što je posledica dodatnog nepodsticaja za rad u zatvorima, neplaćanja za opasnost i nedostatka drugih dodataka za specifičnosti posla.

Na osnovu Sporazuma sa Danskom o zakupu Pritvorskog centra u Gnjanu, započete su pripreme i obučeno je 15 službenika, koji su boravili u Danskoj 6 meseci, dok je trenutno u toku faza selekcije za još 25 službenika. Takođe, potpisan je ugovor za izgradnju radionica, dok se očekuje potpisivanje ugovora o početku radova u ovom centru.

Nadležne institucije nisu pružile dovoljno informacija u vezi sa ovim procesom, uprkos činjenici da im je Ombudsman izrazio zabrinutost u vezi sa odgovornošću koju će država Kosovo snositi u slučaju nemogućnosti ispunjavanja standarda ili u slučaju kršenja ovih standarda, koji su vezani sa pravima zatvorenika. Ombudsman ocenjuje da ovaj proces treba da se odvija sa većom transparentnošću.

Ombudsman je pratio i izborne procese izbora koji su održani ove godine¹⁹⁰ prateći sve popravne i pritvorske centre i obavestio ih je o nalazima nakon procesa.

NMS je održao prezentacije za nove generacije popravnih službenika, koje objašnjavaju

mandat i važnost postupanja sa i poštovanja prava lica lišenih slobode, kao i poštovanja njihovog dostojanstva. Ove prezentacije su naglasile da uloga službenika nije samo otvaranje i zatvaranje vrata, već da je njihov pristup neophodan za pravedno i humano funkcionisanje celog sistema.

Prema podacima Komisije za uslovni otpust (KUO), ove godine je podneto 843 zahteva za uslovni otpust. Od toga je 689 zahteva pregledano, dok je 154 ostalo nepregledano. Od pregledanih zahteva, 369 je odobreno, 270 je odbijeno, postupak je obustavljen u 54 slučaja, a 12 zahteva je odbačeno.

NMS je primio žalbu od grupe dugoročno osuđenih zatvorenika koji tvrde da su ispunili uslove za podnošenje zahteva za uslovni otpust, ali im je zahtev odbijen. NMS je ove zabrinutosti uputio KUO-u.

Dobra saradnja je nastavljena i sa Službom za probaciju, od koje smo obavешteni da su tokom godine koja je predmet izveštaja primili ukupno 1.307 zahteva za alternativne mere i kazne, kao i za maloletnike koji su otpušteni u program post-otpusne nege. Od njih je 458 punoletnih lica, dok je 849 maloletnih lica.

Praćenje Institucija za Mentalno Zdravlje i Socijalnu Zaštitu

Ombudsman ocenjuje da je došlo do pozitivnih pomaka u oblasti mentalnog zdravlja, uglavnom u izradi dokumenata, povećanju prostora u Odeljenju za bolesti zavisnosti u okviru Psihijatrijske klinike, reorganizovanju korišćenja postojećih kapaciteta na osnovu trenutnih potreba, kao i planiranju kompletnog renoviranja Odeljenja za hitne slučajeve i psihijatrijsku intenzivnu negu (HSPIN). Takođe, usluga smeštaja u krevetu se pruža na Odeljenju za dečju i adolescentnu psihijatriju, a započeti su i radovi na povećanju kapaciteta Instituta za forenzičku psihijatriju. Pozitivni pomaci su zabeleženi i u zdravstvenom sistemu zatvora, uključujući adaptaciju paviljona D u PC Dubrava za lečenje osoba sa posebnim potrebama.

Tokom perioda izveštavanja, posećeno je ukupno 19 ustanova za mentalno zdravlje i socijalnu zaštitu, uključujući Centre za mentalno zdravlje (CMZ) u Gnjanu, Prizrenu, Podujevu, Đakovici i Uroševcu, Kuće za integraciju u

¹⁹⁰ Ombudsman je pratio opšte izbore, održane 9. februara; lokalne izbore, održane 12. oktobra; drugi krug lokalnih izbora, održanih 9. novembra, kao i prevremene izbore za Skupštinu Republike Kosovo, održane 28. decembra.

zajednici (KIZ) u Gnjilanu, Prizrenu, Đakovici i Uroševcu, Odeljenje za hitne slučajeve i intenzivnu psihijatrijsku negu Psihijatrijske klinike, Odeljenje za dečju i adolescentnu psihijatriju, Institut za forenzičku psihijatriju (IFPK), psihijatrijske departmane u regionalnim bolnicama u Đakovici, Peći, Prizrenu i Gnjilanu, kao i ustanove socijalne zaštite Domove zasnovane na zajednici (DZZ) pod upravom opština u Kamenici, Uroševcu i Prizrenu.

Tokom ove godine, NMS je sproveo tri ad hoc posete: jednu posetu Odeljenju za psihijatrijsku hitnu pomoć i intenzivnu negu (OPHPIN) i dve posete Klinici za decu i adolescente, koja je deo Psihijatrijske klinike.¹⁹¹

U OPHPIN-u, jedno zabrinjavajuće pitanje koje i dalje ostaje problem je prijem osoba na prisilno lečenje bez sudskog naloga. Tokom poseta, primećeno je da OPHPIN nema dokaze koji pokazuju da se osobama koje se leče prisilno pruža pismeno objašnjenje o razlozima za lečenje, kako je propisano članom 21, stav 1.4, Zakona br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju, koji jasno predviđa da pacijentu moraju biti pismeno objašnjeni razlozi za prisilno lečenje u roku od 48 sat.

Takođe, u OPHPIN-u i na psihijatrijskim departmanima (u okviru regionalnih opštih bolnica na nacionalnom nivou), u većini slučajeva hospitalizovanim osobama sa problemima mentalnog zdravlja se ne daje mogućnost davanja pismenog pristanka ili pravo da odbiju lečenje. Ista situacija je utvrđena i u izveštaju Evropskog komiteta za sprečavanje torture o poseti Kosovu 2015¹⁹² i 2020. godine.¹⁹³

Psihijatrijska klinika nastavlja da funkcioniše bez Standardnih operativnih procedura i bez potpunog razvoja radne terapije.

Što se tiče prisilnog lečenja, Ombudsman je primio žalbu od¹⁹⁴ u kojoj se tvrdi da je bio zadržan u OPHPIN-u na psihijatrijskom lečenju protiv svoje volje, slučaj koji je još uvek pod istragom.

191 Psihijatrijska klinika je organizaciona jedinica UKBSK-a. Prema Zakonu br. 05/L-025 o mentalnom zdravlju, Psihijatrijska klinika pruža usluge tercijarnog nivoa za celu zemlju (jedina klinika na Kosovu), koja je, u odsustvu jedne regionalne opšte bolnice, obavezna da pruža i usluge sekundarnog nivoa za region Prištine. Sva odeljenja (osim OPHPIN-a) su otvorena i pružaju lečenje po volji pacijenata, a u određenim slučajevima čak i protiv njihove volje, na osnovu odluke nadležnog suda.

192 Evropski komitet za sprečavanje torture, Izveštaj o poseti Kosovu 2015. godine, objavljen 2016. godine, stav 101. Za više informacija: <https://rm.coe.int/16806a1efc> (4.7.2018).

193 Videti Izveštaj KCT-a, stav 145, o poslednjoj poseti Kosovu, objavljen 23. septembra 2021: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/the-cpt-publishes-report-on-kosovo>.

194 R 1464/2025.

Dečja i Adolescentna Psihijatrija je jedino odeljenje tercijarnog nivoa u okviru Psihijatrijske klinike, sa krevetima za hospitalizaciju 7 dece i nudi dnevne ambulantne usluge za uzrast mlađi od 18 godina. U okviru ovog odeljenja angažovano je 8 dečjih psihijatarata, 3 klinička psihologa, 3 logopeda, 7 medicinskih sestara, 1 pedagog i 1 socijalni radnik. Tokom poseta, Ombudsman je procenio da nedostatak centara za mentalno zdravlje dece u različitim regionima Kosova, mali broj zdravstvenog osoblja u Dečjoj i adolescentnoj psihijatriji, preopterećenost osoblja, nedostatak podrške za radna sredstva i specijalizovane obuke, kao i fizički uslovi za pružanje bolničkih usluga ometaju pružanje kvalitetnih usluga ovoj kategoriji pacijenata. Zbog ovih izazova, 10. oktobra, na Svetski dan mentalnog zdravlja, Ombudsman se obratio putem medija, zahtevajući od nadležnih vlasti da preduzmu mere za poboljšanje uslova u Klinici za dečju i adolescentnu psihijatriju.

U Institutu za forenzičku psihijatriju (IFPK), NMS je sproveo opštu posetu, a nalazi ove posete biće objavljeni u izveštaju sa preporukama za 2026. godinu. Pitanje pravnog statusa IFPK-a i dalje ostaje nerešeno, iako je Ombudsman podsećao na istu preporuku tokom godina. Kapacitet ustanove ostaje problematičan zbog velikog broja osoba kojima je potrebna hospitalizacija. U Odeljenju B IFPK-a ne postoji poseban protokol za dokazivanje sredstava ograničenja, kako je to propisano članom 27. Zakona o mentalnom zdravlju, standardima KST-a i Standardnim operativnim procedurama IFPK-a.

Zdravstveno osoblje je prošlo samo osnovnu početnu obuku za upravljanje teškim slučajevima i nije realizovana nikakva dalja obuka za ovo osoblje. Bezbednosne kamere ne rade, dok nedostaju didaktički materijali, kao što su: papir, boje za crtanje i drugi alati za razvoj psihosocijalnih aktivnosti. Primena terapijskih vikenda, koja je godinama nedostajala, nije uključena u Standardne operativne procedure IFPK-a. U većini slučajeva, pacijentima se ne daje mogućnost davanja pisanog pristanka ili pravo da odbiju lečenje, situacija koja i

dalje ostaje ista. Počela je bolja saradnja sa sudovima, a sudski pacijenti učestvuju u ročištima kada sud smatra da je to potrebno.

Dodatni problem je česta promena osoblja obezbeđenja iz privatnih kompanija, koje nema adekvatnu obuku za upravljanje ovom kategorijom pacijenata.

Monitoring Psihijatrijskih Departmana u okviru Opštih Bolnica u Prizrenu, Peći, Đakovici, Gnjilanu

Svrha poseta monitorisanja ovim departmanima bila je prikupljanje informacija, procena uslova, lečenje pacijenata, obezbeđivanje lekova i identifikovanje drugih izazova sa kojima se suočava osoblje. Iz poseta je primećeno da se lečenje, generalno, sastoji uglavnom od farmakoterapije i da nedostaje multidisciplinarni pristup; većina institucija ne pruža uvek sve neophodne usluge za lečenje, koje su u skladu sa međunarodnim standardima i potrebne su za pružanje modernih bolničkih psihijatrijskih usluga. U psihijatrijskim odeljenjima u Prizrenu, Peći i Đakovici nema zaposlenog kliničkog psihologa, osim u Odeljenju za psihijatriju u Gnjilanu. Zbog nedostatka prostorija za aktivnosti i drugih ograničenja, ne mogu se pružiti radne terapije i druge terapijske usluge. Psihijatrijska odeljenja nemaju dovoljno prostora da pruže korisne terapijske usluge koje bi omogućile pacijentima da se vrate normalnom životu u društvu. Većina pacijenata se vraća nakon otpusta iz bolnice, a stopa resocijalizacije ostaje veoma niska. Što se tiče saglasnosti za lečenje, Ombudsman konstatuje da, generalno, psihijatrijska odeljenja u četiri regiona nemaju poseban oblik saglasnosti za lečenje i hospitalizaciju psihijatrijskih pacijenata. U psihijatrijskim odeljenjima u Prizrenu, Đakovici i Peći, Povelja o pravima pacijenata i Povelja o odgovornostima pacijenata nisu uspostavljene, osim u Gnjilanu. Prema izjavama srednjeg osoblja, ne postoji adekvatna obuka za upravljanje teškim slučajevima. Kutija za žalbe u Prizrenu je van funkcije. U Hirurškom odeljenju bolnica u Peći i Prizrenu, sobe koje funkcionišu u okviru Zatvorske zdravstvene jedinice nisu pogodne za dugotrajan boravak psihijatrijskih slučajeva, jer nema mogućnosti za izlazak u šetnje, a sobe podsećaju na zatvorske ćelije. U psihijatrijskim odeljenjima u Prizrenu i Đakovici, sobe intenzivne psihijatrijske nege su nefunkcionalne, zbog nedostatka odgovarajuće infrastrukture, jer su zastarele i ne ispunjavaju

standarde. Objekti ne nude uvek sobe sa jednim ili dva kreveta, već često sa tri, a ponekad čak i sa četiri kreveta. U psihijatrijskim odeljenjima trenutno nema uslova za čišćenje hospitalizovanih pacijenata. Psihijatrijske usluge se ne pružaju u regionalnim bolnicama u Mitrovici i Uroševcu; akutni slučajevi mentalnih bolesti iz ovih područja upućuju se na tercijarni nivo u Prištini.

Ombudsman je primio žalbu u vezi sa Statutom (VRK) br. 01/2023 od psihijatarata regionalnih bolnica opština Gnjilane, Prizren, Đakovica i Peć, kao i od Sindikalne Federacije Zdravstva Kosova, protiv Vlade Republike Kosovo, u vezi sa usvajanjem Statuta (VRK) br. 01/2023 o UKBSK-u, koji je ukinuo psihijatrijske službe u okviru regionalnih bolnica. Ombudsman je analizirao gore pomenuti Statut i, 3. jula 2024. godine, uputio je Ustavnom sudu zahtev za procenu usklađenosti sa Ustavom člana 11 Statuta (VRK) br. 01/2023 o UKBSK-u i zatražio od suda da proceni da li je stav 1 člana 11 u skladu sa članom 7, članom 24, članom 51, stavom 1 i članom 55 Ustava Republike Kosovo.

U vezi sa ovim zahtevom, Ustavni sud je doneo presudu,¹⁹⁵ kojom je utvrdio da je stav 1 člana 11 osporenog akta u suprotnosti sa stavom 1 člana 51 (Zdravstvena i socijalna zaštita), u vezi sa stavom 1 člana 7 (Vrednosti) i stavom 4 člana 92 (Opšti principi) Ustava Republike Kosovo. Prema presudi, Statut UKBSK-a je dopunjen/izmenjen dodavanjem psihijatrijskih odeljenja opštim bolnicama, kako je predviđeno Zakonom o mentalnom zdravlju.

Monitorisanje Centara za Mentalno Zdravlje i Kuća za Integraciju u Zajednici

Tokom 2025. godine, NMS tim je posetio 5 centara za mentalno zdravlje (CMZ): u Podujevu, Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu; kao i 4 KIZ-a: u Đakovici, Prizrenu, Uroševcu, Gnjilanu.

Posećeni CMZ-ovi (osim CMZ-a u Podujevu) pružaju svakodnevne usluge, lečenje lekovima i psihosocijalne aktivnosti. Rad je organizovan u dva oblika: u internom obliku, gde se psihosocijalne aktivnosti sprovode u okviru centra, a pacijentima se nudi besplatna terapija lekovima; kao i u obliku terenskog rada od strane mobilnog tima centra, koji pokriva odgovarajući region u kome se CMZ nalazi. Ove posete mobilnog tima sprovode se sa ciljem pružanja psihosocijalne podrške, obezbeđivanja redovne terapije a istovremeno pružaju podršku i za

195 KO 141/24.

porodicu. CMZ-ovi imaju psihijatra, psihologa i nekoliko medicinskih sestara u svom osoblju.

Tokom poseta CMZ-uB, pored tretmana i uslova, tim NMS-a je obratio pažnju i na izvršenje Mere obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, što je mera koju sudovi uglavnom izriču u CMZ. Ocenjeno je da se u CMZ-u u Đakovici, Podujevu i Uroševcu svi slučajevi sa Merom obaveznog psihijatrijskog lečenja na slobodi, koji dobijaju redovne usluge, evidentiraju u posebnom protokolu, dok se u CMZ-u u Prištini, Prizrenu i Gnjilanu to ne praktikuje.

Što se tiče snabdevanja lekovima i hranom za dnevni boravak pacijenata, osoblje i pacijenti posećenog CMZ-a nisu imali žalbe.

Ombudsman je izvršio opštu posetu CMZ-u u Podujevu i, kroz izveštaj sa preporukama, zaključio da ovaj centar nema minimalne uslove za pružanje usluga osobama sa problemima mentalnog zdravlja. Zbog neadekvatnih uslova, dnevni boravak i psihosocijalni tretman se ne obezbeđuju, i poverljivost usluga se ugrožava. Nije preduzet nijedan postupak od strane UKBSK-a niti od strane Opštine Podujevo, na osnovu njihovog sporazuma o preseljenju CMC-a u Podujevu u odgovarajući objekat, kao i od CMZ-a u Prištini, koji takođe upravlja Centrom u Podujevu. U međuvremenu, ovaj centar je dovoljno snabdeven lekovima i higijenskim sredstvima.

Domovi za integraciju u zajednicu (KIZ) - pružaju 24-časovnu zdravstvenu zaštitu u cilju rehabilitacije i socijalne reintegracije klijenata sa hroničnim psihotičnim poremećajima u remisiji.¹⁹⁶ U KIZ-u ne prihvataju se slučajeve sa mentalnom retardacijom, ni sa demencijom svih vrsta, ni sa bolestima zavisnosti, niti socijalnim slučajevima. Smeštaj stanovnika u ove domove vrši se na osnovu kriterijumima utvrđenim u Administrativnom uputstvu (u zdravstvu) br. 07/2009 o profesionalnoj službi mentalnog zdravlja u Republici Kosovo, koje je ukinuto Odlukom Vlade Republike Kosovo br. 02/50 od 23.12.2021.

Tokom ove godine, posećeni su DIZ-ovi u Đakovici, Prizrenu, Uroševcu i Gnjilanu. Na osnovu dosijea stanara, svi su imali hronične psihijatrijske dijagnoze i nijedan od ovih domova nije bio prenaseljen.

Tokom posete, primećen je bliski pristup osoblja prema stanarima i, generalno, pozitivna klima unutar posećenih kuća. Stanari su izgledali dobro obučeni i higijenski. Nisu pronađeni znaci telesnih povreda kod stanara. Tim za monitorisanje je intervjuisao stanare i nisu imali nikakve žalbe na bilo koji oblik zlostavljanja. Generalno, sprovode se aktivnosti, kao što su: igranje stonog tenisa, slušanje muzike i angažovanje u kućnim poslovima, kao što su čišćenje, kuvanje i održavanje dvorišta, koliko god mogu.

Standardi KCT-a naglašavaju da psihijatrijski tretmantrebadasezasnivanaindividualizovanom pristupu, što podrazumeva sastavljanje plana lečenja za svakog pacijenta. Ovaj plan treba da obuhvati širok spektar rehabilitacionih i terapijskih aktivnosti, uključujući pristup radnoj terapiji, grupnoj terapiji, individualnoj psihoterapiji, umetnosti, pozorištu, muzici i sportovima¹⁹⁷. Tokom posete, primećeno je da posećeni DIZ-ovi nisu imali Individualni plan lečenja, osim za neke gore pomenute aktivnosti. Posećene kuće su generalno bile u dobrom stanju, osim DIZ-a u Gnjilanu, gde su kupatila bila veoma oštećena i prljava, dok su sobe bile dobre i sa dovoljnim osvetljenjem. Što se tiče snabdevanja lekovima, hranom i odećom, nije bilo problema niti žalbi u vezi sa lečenjem ili hranom. Tokom poseta, tim je primetio da su svi posećeni DIZ-ovi imali samo dnevnu svesku u koju su beležene aktivnosti sa stanarima, kao što su: promene osoblja, stanja pacijenata, incidenti i zabrinutosti stanara, dakle nisu imali posebne protokole za beleženje incidenata ili telesnih povreda. Na osnovu dnevnih svezaka posećenih DIZ-ova, nije zabeležen nijedan incident. Klijentima smeštenim u DIZ-ove, se generalno, sprovedu laboratorijske analize jednom godišnje, dok klijentima koji imaju i druge bolesti pored mentalnih poremećaja, analiza im se sprovedu kad god je to potrebno.

Posećene ustanove socijalne zaštite

DZZ-ove funkcionišu na osnovu Zakona br. 08/L-255 o socijalnim i porodičnim uslugama, gde se u član 20 ističe usluge i oblike zaštite, uključujući kuće u zajednici ili stambene smeštaj.

Opštine koje imaju DZZ su: Kamenica, Dečane, Uroševac, Vučitrn, Lipljan, Gračanica, Štimlje i Prizren. Ove kuće trenutno imaju kapacitet

¹⁹⁶ Remisija je medicinski pojam koji se koristi za opisivanje perioda tokom kojeg se simptomi bolesti smanjuju ili potpuno nestaju. Stanje u remisiji u slučajevima mentalnih bolesti podrazumeva značajno poboljšanje ili primetno odsustvo simptoma.

¹⁹⁷ Standardi Evropskog komiteta za sprečavanje torture, izvodi iz 8. opšteg izveštaja [CPT/Inf (98) 12].

za 10 stanovnika, osim DZZ-a u Štimlju, sa kapacitetom od 12 kreveta.

Tokom 2025. godine, posećene su DZZ-ove u Kamenici, Uroševcu i Prizrenu i utvrđeno je da u ovim kućama nema prenaseljenosti. U DZZ-u u Uroševcu, Kamenici i Prizrenu utvrđeno je da nijedna od njih nema Individualni plan nege za stanare, kako je predviđeno članom 25. AU MP-br. 03/2025 o stambenom smeštaju.

U DZZ u Uroševcu, uslovi smeštaja generalno nisu dobri; u kuhinji su prozori bili oštećeni i nisu se zatvarali, dok je skladište u kojem se čuva hrana bilo vlaga i buđ, što ne ispunjava minimalne životne standarde za ovu kategoriju. U Prizrenu nije bilo renoviranja i neki delovi objekta (vrata i toaleti) zahtevaju intervenciju, dok su uslovi u Kamenici zadovoljavajući.

U DZZ-u u Prizrenu, osoblje je primetilo i potvrdilo da nije bilo renoviranja već nekoliko godina; toaleti su bili oštećeni, dok se vrata nisu pravilno zatvarala i bila su u kvaru.

U DZZ-u nema soba za izolaciju i ne koriste se oblici fizičkog ograničavanja.

Zdravstvene usluge za posećene DZZ-ove pružaju se u centrima porodične medicine odgovarajućih opština, dok se psihijatrijske usluge pružaju u centrima za mentalno zdravlje.

Što se tiče snabdevanja odećom, hranom, lekovima i grejanjem, tim nije primetio nedostatke u posećenim domovima.

DZZ u Kamenici ima odvojene registre, kao što su registri incidenata, zabrinutosti, terapije, aktivnosti i medicinskih poseta, dok DZZ u Uroševcu i Prizrenu nemaju takve registre. Iz tog razloga, Ombudsman podstiče rukovodioce drugih DZZ-ova da slede primer DZZ-a u Kamenici i ujedine procedure u svim domovima.

Prava stranaca

Stranci uživaju ista osnovna ljudska prava i slobode kao i državljani zemlje, osim tamo gde zakon predviđa posebna ograničenja (posebno za politička prava). Ustav Republike Kosovo direktno uključuje međunarodne instrumente za ljudska prava (kao što je EKLjP), koji se takođe primenjuju na strance, kao i predviđa poštovanje ljudskih prava uopšte.

Strancima se garantuje pravo na život, ličnu bezbednost, zabranu mučenja i zaštitu od proizvoljnog zadržavanja, kao i pravo na

pravedno i nepristrasno suđenje. Takođe imaju pravo na rad, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu i imovinu (uz zakonska ograničenja), ali nemaju pravo glasa niti pravo da obavljaju javne funkcije.

Njihov ulazak, boravak i proterivanje regulisani su Zakonom br. 04/L-219 o strancima¹⁹⁸ a države moraju poštovati princip proporcionalnosti i nevraćanja (non-refoulement). Nijedan stranac ne sme biti vraćen/deportovan u zemlju u kojoj postoji rizik biti podvrgnut mučenju, nehumanog postupanja ili progona. Oni imaju pravo da traže azil, status izbeglice ili supsidijarnu zaštitu (međunarodnu zaštitu).

Zaštita prava stranaca ima za cilj da garantuje jednakost u dostojanstvu i pravnu zaštitu, poštujući uz isto vreme suverenitet države.

Ombudsman je primio 19 žalbi, od kojih su 4 pod istragom, 1 je zatvorena, a 14 je proglašeno neprihvatljivim.

Njihov ulazak, boravak i proterivanje regulisani su Zakonom br. 04/L-219 o strancima¹⁹⁹ a države moraju poštovati princip proporcionalnosti i nevraćanja (non-refoulement). Nijedan stranac ne sme biti vraćen/deportovan u zemlju u kojoj postoji rizik biti podvrgnut mučenju, nehumanog postupanja ili progona. Oni imaju pravo da traže azil, status izbeglice ili supsidijarnu zaštitu (međunarodnu zaštitu).

Zaštita prava stranaca ima za cilj da garantuje jednakost u dostojanstvu i pravnu zaštitu, poštujući uz isto vreme suverenitet države.

Ombudsman je primio 19 žalbi, od kojih su 4 pod istragom, 1 je zatvorena, a 14 je proglašeno neprihvatljivim.

Slučajevi koji se još uvek prosleđivaju odnose se na:

- Žalba protiv Pritvorskog centra u Prištini (PCP). Stranka se žali da je tokom pretresa nad njim, jedinica za intervenciju Popravne službe upotrebila prekomernu silu, zbog čega je isti bio primoran da potraži medicinsku pomoć. Nakon prijema žalbe, NMS je posetio PCP, pregledao medicinski dosije i obavio razgovor sa strankom. U vezi sa slučajem, bili smo u stalnom kontaktu sa vlastima, od kojih smo dobili izveštaj interne istražne komisije, gde smo obavešteni da su protiv službenika umešanih u ovaj slučaj izrečene disciplinske mere.²⁰⁰

198 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8876>

199 <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=8876>

200 1438/2025.

- Žalba u kojoj se stranka, koja već duže vreme živi na Kosovu i hrvatske je nacionalnosti, žali za odbijanje prava na sticanje državljanstva. Slučaj je još uvek prosleđuje.²⁰¹
- Žalba u kojoj je stranka, koja živi na Kosovu i ovde je rođena, živela do svoje 7. godine, zatim se preselila da živi u Nemačkoj sa svojom porodicom, vratila se na Kosovo nakon 90-ih, gde se udala i nakon perioda razvedena, ponovo otišla da živi u Nemačkoj, gde se udala za grčkog državljanina. Trenutno se u sistemu pojavljuje sa tri prezimena: prezimenom po rođenju, prezimenom svog prvog supruga i prezimenom svog drugog supruga. Zahtev za dobijanje pasoša njoj je odbijen uz obrazloženje da nije pružila dovoljne dokaze za sticanje državljanstva, ali odluka ne sadrži jasna uputstva o tome koji dokazi joj nedostaju. Slučaj je još uvek u toku.²⁰²
- Žalba u kojoj se stranka žalila na odbijanje državljanstva, iako je živela na Kosovu 20 godina, radi, ima stan i studira, ali joj je zahtev za priznavanje državljanstva odbijen. Stranka je poslata na zadržavanje u centru za zadržavanje za strance u Vranidolu, gde je ostala godinu dana. NMS je nekoliko puta posetio stranku, kontaktirao njenog advokata, koji je obavestio da je podneo tužbu sudu; takođe smo kontaktirali sud da bismo dobili informacije o tome gde se predmet nalazi i da li postoji neka odluka u vezi sa njim; sastali smo se sa Graničnom policijom i Departmanom za državljanstvo, koji su nas obavestili da bez sudske odluke ne mogu drugačije postupiti, jer su u komunikaciji sa bezbednosnim organima i ista mora čekati odluku suda. U roku predviđenom zakonskim rokovima (1 godina), stranka je poslata u Centar za azil i njen zahtev za privatno stanovanje je odobren.

Dok su se žalbe proglašene neprihvatljivim uglavnom odnosile na: odluku o dobrovoljnom napuštanju Kosova, neodgovaranje na zahtev za dobijanje državljanstva, protiv odluke o zadržavanju, odugovlačenje u postupku, zbog čestih pretresa u zatvoru, zbog napuštanja sa privatnog koledža IGL itd.

201 1216/2025.

202 1171/2025.

203 <https://oik-rks.org/2025/04/17/avokati-i-popullit-raport-i-mekanizmit-kombetar-per-parandalimin-e-tortures-per-viziten-ne-qendren-e-perkohshme-te-pritjes-per-migrante/>

204 <https://oik-rks.org/sr/2025/10/28/ombudsman-izvestaj-nacionalnog-mehanizma-za-prevenciju-torture-o-poseti-centru-za-azil-u-magure-lipljan/>

205 <https://oik-rks.org/sr/2025/03/25/poseta-pritvorskomb-centru-za-strance/>

Tokom ove godine, NMS je, na mestima gde se zadržavaju tražioci azila i ilegalni migranti, posetio: Privremeni prihvatni centar za migrante (PCM); Centar za azil (CA); Centar za zadržavanje stranaca (CZS); kao i pratio je prisilne povratke iz Švajcarske na Međunarodni aerodrom u Prištini „Adem Jašari“, na osnovu Memoranduma o razumevanju između Švajcarske nacionalne komisije za sprečavanje torture i Institucije ombudsmana, potpisanog 24. aprila 2019. godine.

Iz nalaza tokom posete PPCM-u, proizašlo je da nema dovoljno osoblja da zadovolji potrebe smeštenih migranata. Centar nema operativne smernice za funkcionisanje, utvrđene prema Odluci br. 0490/2022 ministra Ministarstva unutrašnjih poslova od 24. juna 2022. godine. PPCM trenutno se sastoji samo od rukovodilaca Centra, koji obavlja sve neophodne usluge za nesmetano odvijanje rada, dok je centru potrebno da angažuje najmanje jednu medicinsku sestru za pružanje medicinskih usluga smeštenim migrantima.

Tokom posete Azilantskom centru, primetili smo da su uslovi smeštaja generalno veoma dobrog standarda u pogledu životnog prostora, osvetljenja, čistoće i grejanja. Međutim, tri sobe nisu bile u funkciji, zbog vlage i curenja vode sa krova, o čemu nas je na početku sastanka obavestio direktor.

Uprkos činjenice da Azilni centar nudi prihvatljive uslove za porodice i decu, postojala je zabrinutost da okruženje nije baš pogodno za porodice, jer se one nalaze na drugom spratu Centra, dok su muškarci samci smešteni na prvom spratu. Ovakav smeštaj ograničava slobodu kretanja dece i majki, gde većinu vremena provode u sobi, iako nisu doživeli nikakve smetnje od strane drugih stanovnika. Stoga, uzimajući u obzir najbolje interese dece i njihove potrebe za slobodom, bezbednošću i zdravim razvojem, Centru je potrebno posebno i pogodno okruženje za porodice i decu, u skladu sa međunarodnim standardima zaštite i brige o deci u situacijama azila.

Nakon obavljenih poseta ovim centrima, objavljeni su izveštaji sa preporukama za PPCM²⁰³ i CA.²⁰⁴ Dok, u CZS-u²⁰⁵ je sprovedena zajednička aktivnost sa UNHCR-om i CRPK-om, gde su razmatrane ranije date preporuke, kao i drugi aspekti funkcionisanja ovog centra.

Prava lica u smislu „tranzicione pravde“

Tranziciona pravda je oblast pravde koja se bavi svim merama koje je svako društvo u tranziciji dužno da preduzme u periodu stabilizacije nakon sukoba, da traži odgovornost i da se bavi posledicama izazvanim ratom i kršenjem ljudskih prava i sloboda. Tranziciona pravda, kroz svoja četiri glavna mehanizma, kao što su: pravo na pravdu, pravo na saznanje, pravo na reparaciju i garantovanje neponavljanja, ima za cilj da pomogne postkonfliktnom društvu da obezbedi pravdu za žrtve i njihovo priznanje, da poveća poverenje građana u državne institucije, da obezbedi poštovanje ljudskih prava, da promoviše vladavinu prava i, kroz ove mere, da spreči masovna kršenja ljudskih prava u budućnosti i da podstakne pomirenje.

Pravo na pravdu obuhvata pravo žrtava da dobiju pravdu putem pravičnog i efektivnog pravnog leka kao i obavezuje države da istraže kršenja i krivično gone odgovorna lica za kršenje ljudskih prava. Pravo na znanje obuhvata pravo žrtava i njihovih porodica da saznaju istinu o tome šta se njima lično dogodilo ili članovima njihovih porodica i voljenima, i predstavlja obavezu države da preduzme mere, kao što su obezbeđivanje arhiva i drugih dokaza, čuvajući i održavajući kolektivnog sećanja. Pravo na nadoknadu štete uključuje mere koje je država dužna da primeni za žrtve, njihove porodice i zajednice, kako bi doprinela obliku simboličkog priznanja njihovog osećaja gubitka. Dok pravo na garancije za neponavljanja podrazumeva obavezu države da obezbedi dobru upravu, vladavinu prava i institucionalne reforme, kako bi se osiguralo da se zločini koji su se dogodili u prošlosti ne ponove.

U Republici Kosovo, kao rezultat rata, prouzrokovano je mnogo žrtava i materijalna šteta. Stoga su mehanizmi tranzicione pravde neophodni kako bi se rešavale potrebe žrtava

za pravdom, priznanjem i prihvatanjem, nadoknadom za njihove nematerijalne i materijalne gubitke, kao i preduzimanjem pravnih i drugih priroda, kako bi se garantovalo neponavljanje.

Ombudsman je, u Izveštaju po službenoj dužnosti br. 422/2021 u vezi sa tranzicionom pravdom i primenom njenih mehanizama,²⁰⁶ objavljen 2023. godine, utvrdio da institucije nisu ispunile svoje obaveze prema žrtvama u obezbeđivanju pravde za ratne zločine protiv čovečnosti, razmera genocida, koji su počinjeni tokom rata na Kosovu. Ombudsman je takođe utvrdio da država nije ispunila svoje obaveze prema žrtvama u pogledu prikupljanja i dokumentovanja činjenica o ratnim zločinima. S druge strane, ocenjeno je da su neke obaveze ispunjene u pružanju materijalne reparacije prema žrtvama i u preduzimanju institucionalnih reformi, sa ciljem garantovanja neponavljanja. Ombudsman je uputio konkretne preporuke nadležnim vlastima za nove politike i inicijative, kao i preporuke za poboljšanje funkcionisanja postojećih inicijativa u oblasti tranzicione pravde, u poboljšanju situacije u vezi sa ostvarivanjem prava žrtava na pravdu i reparaciju, kao i prava na saznanje i garantovanje neponavljanja.

Ombudsman je tokom 2024. godine organizovao okrugli sto sa ciljem obeležavanja Nacionalnog dana nestalih lica i razgovora sa relevantnim zainteresovanim stranama o sudbini nestalih lica i preporukama Ombudsmana u Izveštaju o tranzicionoj pravdi. Tokom okruglog stola, vođeni su razgovori sa relevantnim zainteresovanim stranama u vezi sa sudbinom nestalih lica, kao i merama koje je država preduzela i treba da preduzme u vezi sa zločinima počinjenim tokom rata na Kosovu i rešavanjem sudbine nestalih lica, a istovremeno su izneti za diskusiju i rešavanje i aktuelni izazovi ovog procesa.

Vlada Republike Kosovo je tokom 2024. godine usvojila Strategiju o tranzicionoj pravdi²⁰⁷2024–2034, koja sadrži ciljeve za rešavanje zločina i kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava i ima za cilj da omogući društveni dijalog o prošlosti, da obezbedi neophodne uslove za postizanje pravde za sve žrtve, kao i da obezbedi

206 <https://oik-rks.org/2023/06/05/rraporti-i-avokatit-te-popullit-ex-officio-nr-4222021-drejtesia-tranzicionale-dhe-zbatimi-i-mekanizmave-te-saj/>

207 <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2024/06/STRATEGJIA-PER-DREJTESI-TRANZICIONALE-E-REPUBLIKES-SE-KOSOVES-2024-2034.pdf>

sprovođenje sveobuhvatnog i transparentnog procesa materijalne, simboličke i psihosocijalne podrške za sve žrtve itd.

Radi funkcionalizacije Predsedničke komisije za tranzicionu pravdu, tokom 2025. godine, Predsednica Republike Kosovo održala je sastanak sa predstavnicima diplomatskih misija i međunarodnih organizacija kako bi razgovarali o pripremama za osnivanje ove komisije. Predsednica je takođe održala sastanak sa organizacijama civilnog društva kako bi razgovarala o njihovoj ulozi i saradnji u osnivanju Predsedničke komisije za tranzicionu pravdu između državnih institucija, žrtava i civilnog društva.

Nakon izmena Zakonika o krivičnom postupku, koji sada jasno dozvoljava odvijanje suđenja u odsustvu, Specijalno tužilaštvo je počelo češće da koristi ovaj mehanizam i došlo je do značajnog povećanja broja optužnica podnetih u odsustvu i odvijanja sudskih ročišta u slučajevima ratnih zločina. Međutim, postupanje sa suđenjima u odsustvu, pored toga što pokreće debate o pravdi postignutoj zbog činjenice da optuženi nisu prisutni u procesu suđenja i ostaju na slobodi, takođe predstavlja izazov za sudske i tužilačke sisteme u smislu njihovih kapaciteta da upravljaju sve većim brojem ovih složenih slučajeva.

Što se tiče pitanja tranzicione pravde, tokom 2025. godine odlučeno je da se ova pitanja uključuju u program obuke na Akademiji Pravde za 2026. godinu, za stručnjake pravde, sudije, tužioce itd.

Ombudsman ocenjuje da, uprkos nekim pomacima u oblasti tranzicione pravde, put je i dalje dug ka efektivnom završenju pitanja prošlosti i ispunjenju mehanizama tranzicione pravde, posebno u pogledu obezbeđivanja odgovornosti, prava na uspostavljanje pravde i prava žrtava i njihovih porodica da saznaju istinu.

Preživele/i seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu

S obzirom na stalne zabrinutosti pokrenutih o pitanjima vezanih za proces verifikacije i priznavanja statusa žrtava seksualnog nasilja tokom rata na Kosovu, izazove i teškoće sa kojima se suočavaju žrtve seksualnog nasilja

tokom rata, kao i prepreke u ostvarivanju beneficija na koje žrtve imaju pravo po zakonu, Ombudsman je 24. oktobra 2024. godine objavio Izveštaj o poštovanju ljudskih prava tokom procesa priznavanja i verifikacije statusa žrtava seksualnog nasilja tokom Oslobođilačkog rata na Kosovu, kao i prepreke u ostvarivanju beneficija zagarantovanih zakonom.²⁰⁸

U vezi sa postupanjima vlasti u 2025. godini, u vezi sa preporukama iz Izveštaja ombudsmana, ombudsman nije uspeo da dobije jasne informacije.

Postupanje Ombudsmana po ovom pitanju, iz perspektive osnovnih ljudskih prava i sloboda, fokusira se na: poštovanje zakonskih rokova od strane komisije u procesu obrade zahteva za proveru i priznavanje statusa žrtve; individualizaciju obrazloženja odluka za svaki slučaj posebno, izbegavajući šablonsko ili identično obrazloženje za različite slučajeve; ograničenje vremenskog roka za podnošenje zahteva; organizovanje i sprovođenje procesa intervjuisanja žrtava, kao i pristup žrtava u prostorima u kojima se intervju obavlja; kao i podizanje svesti i senzibilizaciju javnog mnjenja o prijavljivanju za priznavanje i proveru statusa žrtve.

Digitalne usluge, Veštačka Inteligencija i Ljudska Prava

Digitalne usluge

Razvoji u oblasti digitalnih usluga i naprednih

²⁰⁸ <https://oik-rks.org/sr/2024/10/31/izvestaj-ombudsmana-ex-officio-br-436-2023-u-vezi-sa-postovanjem-ljudskih-prava-tokom-procesa-priznavanja-i-verifikacije-statusa-zrtve-seksualnog-nasilja-tokom-oslobodilackog-rata-na-kosovu-i-prepre/>

tehnologija nastavili su da značajno utiču na društvene, ekonomske i institucionalne procese u zemlji čak i tokom 2025. godine. Procesi digitalizacije, usmereni ka povećanju efikasnosti administracije i poboljšanju pružanja javnih usluga, stvorili su nove mogućnosti za društveni i ekonomski razvoj, kao i za povećanje institucionalne transparentnosti. Međutim, ovaj razvoji su praćeni i zabrinutošću u pogledu zaštite ljudskih prava, zbog potencijalnih rizika koje digitalne usluge mogu predstavljati u vezi sa osnovnim ljudskim pravima i slobodama, posebno u vezi sa pravom na privatnost, slobodom izražavanja i jednakim pristupom građana.

Usvajanje Kosovske digitalne agende 2030 i Kosovske strategije za informacione tehnologije, kao strateških dokumenata koji imaju za cilj orijentaciju zemlje ka razvijenom digitalnom društvu, smatraju se izuzetno pozitivnim razvojem u ovoj oblasti, o čemu je Ombudsman takođe izvestio u svom godišnjem izveštaju za 2024. godinu. U tom smislu, Ombudsman ponavlja da je pristup zasnovan na ljudskim pravima neophodan i da to zahteva pažljivu ravnotežu između mogućnosti i rizika, u skladu sa međunarodnim standardima. Ovaj pristup nije uključen u Kosovsku digitalnu agendu 2030. Stoga, ističući njen značaj, potrebno je naglasiti da pristup zasnovan na ljudskim pravima treba biti integrisan u strateške dokumente za razvoj digitalizacije u zemlji.

Jedan od razvoja sa pozitivnim uticajem na olakšavanje administrativnih usluga i pristupa građana javnim uslugama jeste funkcionisanje državne platforme „e-Kosova“, koja je nastavila da proširuje javne usluge i informacije koje se pružaju onlajn. U tom smislu, Ombudsman smatra važnim da se platforma dalje unapredi u smislu integracije standarda ljudskih prava u njeno funkcionisanje. Posebno je neophodno da informacije o pravnim lekovima dostupnim građanima budu strukturiranije i transparentnije, pružajući jasna uputstva o žalbenim postupcima, zakonskim rokovima i nadležnim institucijama. Takođe je važno dalje unaprediti mogućnost direktne komunikacije između građana i odgovornih vlasti putem platforme, omogućavajući rešavanje pitanja i zahteva za dodatnim pojašnjenjima koja građani ili korisnici smatraju neophodnim.

Na evropskom nivou, usvajanje Zakona o digitalnim uslugama (Digital Services Act –

DSA) od strane Evropske unije postavilo je nove standarde za bezbednost, odgovornost i zaštitu osnovnih prava u digitalnom prostoru. U tom kontekstu, Ombudsman smatra da nadležni vlasti Republike Kosovo treba da preduzmu konkretne mere kako bi postepeno uskladili pravni i institucionalni okvir sa ovim standardima, kako bi se sprečili rizici koji mogu kršiti ljudska prava u procesu digitalne transformacije.

U vezi sa unapređenja digitalnih javnih usluga, 14. marta 2025. godine, Ombudsman je učestvovao na konsultativnom okruglom stolu o preporukama iznetim (predstavljenim) u Rezoluciji o digitalizaciji i zaštiti ličnih podataka na Zapadnom Balkanu, koji je organizovao Program za građanska prava na Kosovu (CRP/K) u saradnji sa ključnim zainteresovanim stranama. Na ovom okruglom stolu razmatrani su prioriteti za unapređenje digitalnih javnih usluga, poboljšanje pravnog okvira za zaštitu ličnih podataka i jačanje regionalne saradnje u skladu sa evropskim standardima. Ombudsman je doprineo diskusijama u vezi sa postojećim izazovima i potrebom da se garantuje poštovanje ljudskih prava i zaštita ličnih podataka u procesima digitalne transformacije.

Veštačka Inteligencija

Što se tiče razvoja veštačke inteligencije, brzi rast i razvoj su se nastavili značajnim tempom u 2025. godini. Za bezbedno i etičko korišćenje digitalnih usluga i veštačke inteligencije, EU se fokusirala na stvaranje pravnog i regulatornog okvira, kao što je usvajanje *Zakona EU-a o veštačkoj inteligenciji*, čiji je cilj da se osigura da se VI koristi na bezbedan, transparentan i odgovoran način, uz zaštitu ljudskih prava. Savet Evrope je takođe usvojio *Okvirnu konvenciju o veštačkoj inteligenciji, ljudskim pravima, demokratiji i vladavini prava*, kroz koje zahteva se poštovanje: ljudskog dostojanstva i individualne autonomije; jednakosti i nediskriminacije; poštovanja privatnosti i zaštite ličnih podataka; transparentnosti i nadzora itd.

Ombudsman je, u godišnjem izveštaju za prethodnu godinu, naglasio da međunarodni standardi stvoreni da zaštite građane od rizika VI-a, sa aspekta osnovnih prava, treba da budu integrisani u pravni poredak Republike Kosovo.

U tom smislu, Ombudsman je primetio da, uprkos brzom razvoju u oblasti VI-a i njenom značaju u procesima digitalizacije,

nadležni vlasti, uključujući Vladu Republike Kosovo i relevantne institucije, nisu objavili jasne i strukturirane informacije u vezi sa preduzimanjem konkretnih akcija, specifičnih mera ili postignutih rezultata u ovoj oblasti. Nedostatak institucionalne transparentnosti otežava procenu nivoa pripremljenosti zemlje da se pozabavi izazovima i rizicima povezanim sa upotrebom tehnologija VI-a, posebno sa stanovišta zaštite i poštovanja ljudskih prava, kao i naglašava potrebu za javnim informisanjem i jasnijom međuinstitucionalnom koordinacijom.

U okviru uloge nacionalnih institucija za ljudska prava (NILJP), kao što je IO, u vezi sa zaštitom ljudskih prava od negativnih uticaja VI-a, kako je definisano u članu 77, stav 1, Zakona EU-a o veštačkoj inteligenciji, IO je tokom izveštajne godine preduzela konkretne akcije za izradu izveštaja sa preporukama u vezi sa uticajem veštačke inteligencije na osnovna ljudska prava garantovana Ustavom Republike Kosovo. Ovaj izveštaj je ocenjen kao neophodan, kao rezultat procene potrebe za blagovremenim rešavanjem izazova koje predstavlja razvoj i sve veća upotreba tehnologija veštačke inteligencije i očekuje se da će biti upućen nadležnim vlastima tokom 2026. godine.

Čak i tokom 2025. godine, Ombudsman je sa povećanom pažnjom pratio periodične razvoje u oblasti veštačke inteligencije, kao i debate i inicijative na međunarodnom nivou u vezi sa ulogom NILJP-a i tela za ravnopravnost u zaštiti i promovisanju ljudskih prava od potencijalno negativnih uticaja VI-a. Osoblje Ombudsmana, angažovano u ovoj oblasti, u svojstvu članova radnih grupa ENNHRI i EQUINET, kontinuirano je pratilo relevantne razvoje, nove standarde i dobre evropske prakse, sa ciljem jačanja institucionalnog pristupa i unapređenja kapaciteta za efektivno rešavanje izazova vezanih za upotrebu sistema VI-a.

U svrhu osnaživanja za vršenje mandata i uloge IO-a u zaštiti ljudskih prava od negativnih uticaja tehnologija VI-a, IO je nastavila da gradi profesionalne kapacitete svog osoblja, sa posebnim fokusom na VI-u i njen uticaj na ljudska prava. U tom kontekstu, 2. i 3. jula 2025. godine, osoblje IO-a je prisustvovalo dvodnevnoj obuci na temu „Uticaj veštačke inteligencije na ljudska prava“, koja je obuhvatala bitne aspekte VI-a, uključujući analizu novog evropskog regulatornog okvira, Okvirne konvencije Saveta Evrope o veštačkoj

inteligenciji i Zakona EU-a o VI-u, sa akcentom na proceni uticaja na osnovna prava. Obuku je pružio stručnjak Saveta Evrope u Strazburu, a podržala ju je Kancelarija Saveta Evrope u Prištini..

Pitanja pokrenuta pred Ustavnim Sudom

Ombudsman, na osnovu člana 113 [Nadležnost i Ovlašćene Strane] Ustava Republike Kosovo, ovlašćen je da pokrene pitanje usklađenosti zakona, dekreta Predsednika i Premijera i vladinih propisa sa Ustavom, kao i usklađenosti Statuta Opštine sa Ustavom.

U tom smislu, tokom izveštajne godine, Ombudsman je analizirao Zakon br. 08/L-262 o izmenama i dopunama zakona koji sadrže posebne upravne postupke i njihovom usklađivanju sa Zakonom br. 05/L-031 o opštem upravnom postupku – Druga faza, i primetio da su u Poglavlju XXIV [Izmena i Dopuna Zakona br. 04/L-139 o Izvršnom Postupku], u članovima 77 do 84, izmenjene i dopunjene su odredbe Zakona br. 04/L-139 o izvršnom postupku.

U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je, na osnovu ustavnih ovlašćenja utvrđenih u članu 113, 24. februara 2025. godine, uputio Ustavnom sudu Zahtev za ocenu usklađenosti sa Ustavom članova 77 do 84 Zakona br. 08/L-262 o izmeni i dopuni zakona koji sadrže posebne upravne postupke i njihovom usklađivanju sa Zakonom br. 05/L-031 o opštem upravnom postupku – Druga faza.

U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je smatrao da su odredbe osporenog akta stvorile neizvesnosti u vezi sa postupcima za izvršenje upravnih akata, posledično, uskratili su licima pravo na izvršenje upravnih akata putem odredbi Zakona o izvršnom postupku, odnosno da se ostvarenje prava vrši u postupku izvršenja. U ovom slučaju, Ombudsman je zatražio od Ustavnog suda da oceni da li su članovi 77 do 84 osporenog zakona u skladu sa članom 7 i članom 32 Ustava Republike Kosovo.

Ombudsman je 8. januara 2025. godine primio

od Ustavnog suda obaveštenje o registraciji zahteva KO 261/24. Putem ovog obaveštenja, zainteresovanim stranama je omogućeno da dostave svoje komentare u vezi sa Zakonom br. 08/L-322 o Državnom zavodu za verifikaciju i konfiskaciju neopravdane imovine.

U vezi sa ovim pitanjem, Ombudsman je, nakon analiziranja gore pomenutog zakona, 15. januara 2025. godine poslao Ustavnom sudu komentare u vezi sa Zakonom br. 08/L-322 o Državnom zavodu za verifikaciju i konfiskaciju neopravdane imovine, prema Obaveštenju Ustavnog suda o registraciji zahteva KO 261/24 od 8. januara 2025. godine.

Kroz ove komentare, Ombudsman je smatrao da je važno da Ustavni sud:

- Proceni da li odredbe Zakona br. 08/L-322 o Državnom zavodu za verifikaciju i konfiskaciju neosnovane imovine krše pravo na imovinu, pravnu sigurnost, pravo na pravne lekove, kao i pravo na pravedno i nepristrasno suđenje.
- Proceni da li sadržaj člana 19, stav 2, krši pravnu sigurnost i pravo na imovinu kako je definisano u Ustavu.
- Proceni da li je nadležnost skupštinskog odbora, da nakon neuspeha Skupštine da izabere generalnog direktora nakon dva kruga, sprovede postupke prema članu 16 i, na kraju procesa, izabere kandidata sa najviše poena za generalnog direktora, u suprotnosti sa ustavnim odredbama koje definišu nadležnosti Skupštine.

The background is a solid dark purple color. It features several overlapping, curved, semi-transparent shapes in lighter shades of purple, creating a layered, geometric effect. The shapes are primarily located in the upper half of the page, with one large shape curving from the top left towards the center, and another smaller one below it, also curving towards the center. The overall composition is clean and modern.

Promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda

Promovisanje osnovnih ljudskih prava i sloboda

Uloga institucije ombudsmana u promovisanju ljudskih prava i jednakosti

U skladu sa ustavnim i zakonskim mandatom, kao i sa međunarodnim standardima koji regulišu funkcionisanje nacionalnih institucija za ljudska prava, Ombudsman vrši suštinsku ulogu u promovisanju i izgradnji kulture poštovanja ljudskih prava u Republici Kosovo. Mandat promovisanja predstavlja neodvojivu i komplementarnu komponentu sa funkcijom zaštite i sprečavanja ugrožavanja ili kršenja ljudskih prava.

Ombudsman sprovodi ovaj mandat kroz razvoj sistematskih aktivnosti za podizanje svesti javnosti i javnih institucija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, sa ciljem sprečavanja kršenja, jačanja vladavine prava i unapređenja dobre uprave. Ove aktivnosti se zasnivaju na strukturiranom pristupu, orijentisanom ka međunarodnim standardima i konkretnim potrebama građana.

Promovisanje ljudskih prava se takođe realizuje kroz saradnju sa javnim institucijama, civilnim društvom, obrazovnim institucijama, medijima i međunarodnim partnerima, kao i kroz aktivno učešće u različitim mrežama, obezbeđujući bliži i direktniji pristup javnosti.

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je sa povećanim intenzitetom nastavio realizaciju (sprovođenje) svog mandata za promovisanje ljudskih prava, kroz širok spektar edukativnih, informativnih, senzibilizirajućih i aktivnosti podizanja svesti, usmerenih ka jačanju kulture poštovanja osnovnih prava i sloboda u zemlji.

Tokom 2025. godine, Ombudsman je organizovao značajan broj promotivnih i tematskih okruglih stolova, kampanja za podizanje svesti, aktivnosti saradnje i koordinacije sa socijalnim partnerima, razne publikacije, konferencije i druge aktivnosti,

u okviru kojih su se obrađivala pitanja od posebnog značaja za ljudska prava, uključujući borbu protiv diskriminacije, zaštitu nevećinskih zajednica, prava osoba sa invaliditetom, prava dece, rodnu ravnopravnost, zaštitu životne sredine, mentalno zdravlje itd.

Ombudsman je razvio strukturiranu i kontinuiranu saradnju sa organizacijama civilnog društva, uključujući i putem Foruma za dijalog između IO-a i OCD-e, sa ciljem zajedničkog zalaganja za promovisanje i zaštitu prava ranjivih grupa, kao i za jačanje osnovnih ljudskih prava i sloboda u zemlji. U tom kontekstu, definisani su i zajednički prioriteti delovanja za 2025/2026. godinu.

Promovisanje ljudskih prava je takođe realizovano kroz javnu komunikaciju i tematske izjave Ombudsmana o osetljivim pitanjima i pitanjima od velikog javnog interesa, u vezi sa podizanjem svesti o poštovanju i zaštiti ljudskih prava, uključujući radna prava, zaštitu životne sredine, socijalna i ekonomska prava, borbu protiv nasilja i diskriminacije, prava dece, izborne procese, kao i prava žrtava seksualnog nasilja tokom rata. Ovi odgovori su imali za cilj da se reše zabrinutosti koje su iznete u društvu i da se podstaknu odgovorne institucije da deluju u skladu sa svojim zakonskim i međunarodnim obavezama.

U kontekstu podizanja javne svesti i edukacije o ljudskim pravima, Ombudsman je održavao sastanke i predavanja sa domaćim i međunarodnim studentima, uključujući studente međunarodnih programa za ljudska prava, kao i studente sa stranih univerziteta, informišući ih o mandatu, nadležnostima i ulozi institucije u zaštiti i promovisanju ljudskih prava, kao i o opštem stanju ljudskih prava u zemlji.

U okviru mandata NMS-a, Ombudsman je razvio promotivne i aktivnosti podizanja svesti u vezi sa zaštitom lica lišenih slobode, kao i učestvovao u aktivnostima praćenja i dijaloganja sa relevantnim institucijama, sa posebnim naglaskom na mentalno zdravlje i tretman sa dostojanstvom.

Generalno, aktivnosti razvijene tokom 2025. godine imale su za cilj sveobuhvatan i proaktivan pristup Ombudsmana u promovisanju ljudskih prava, doprinoseći podizanju javne svesti, jačanju institucionalnog i društvenog dijaloga, kao i unapređenju standarda poštovanja osnovnih prava i sloboda u Republici Kosovo.

U nastavku je tabelarni prikaz aktivnosti koje je Ombudsman organizovao tokom 2024. godine:

Vrsta aktivnosti	Svrha	Broj
Tematski okrugli stolovi koje organizuje IO u saradnji sa partnerima	Diskusija o ljudskim pravima, promovisanje ljudskih prava, prezentacija nalaza u objavljenim izveštajima sa preporukama	7
Tematski okrugli sto u okviru informativne kampanje o pravima nevećinskih zajednica	Informativna kampanja za promovisanje i zaštitu prava nevećinskih zajednica, sa ciljem rešavanja pokrenutih pitanja i povećanja poverenja zajednica u mehanizme zaštite	7
Okrugli stolovi regionalnog i međunarodnog karaktera		4
Predavanja i susreti sa mladima	Edukacija i informisanje o ljudskim pravima	5
Obuke za sudije i tužioce	Edukacija i informisanje pravnih stručnjaka o ljudskim pravima, praksi ESLJP-a i prava i mandatu IO-a	2
Sastanci sa učenicima osnovnih i srednjih škola u okviru kampanje „Upoznajte instituciju ombudsmana“	Edukacija o pravima dece i podizanje svesti	29
Takime në kuadër të Forunit për Dialog të IAP-së me OShC-në	Jaçanje saradnje i unapređenje promovisanja, zaštite i poštovanja ljudskih prava	4

Tematski okrugli stolovi organizovani tokom 2025. godine

Tokom 2025. godine, IO je organizovala značajan broj tematskih okruglih stolova, koji su poslužili kao važne platforme za diskusiju, međuinstitucionalni dijalog i rešavanje prioriternih pitanja u oblasti ljudskih prava. Ovi okrugli stolovi su doprineli promovisanju jednakosti, borbi protiv diskriminacije, poštovanju ljudskog dostojanstva i jačanju institucionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava.

Tematski okrugli sto „Primena Zakona o zaštiti od diskriminacije - Godišnji izveštaj za 2023.“

Dana 28. januara 2025. godine, Ombudsman je organizovao tematski okrugli sto u Prištini, na kojem su predstavljeni nalazi Godišnjeg izveštaja o sprovođenju Zakona o zaštiti od diskriminacije za 2023. godinu. Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici javnih institucija, pravosuđa, civilnog društva i međunarodni partneri.

Cilj okruglog stola bio je diskusija o nivou primene u praksi Zakona o zaštiti od diskriminacije i identifikovanje glavnih institucionalnih izazova. Tokom diskusija, ocenjeno je da je institucionalna saradnja ključna, ne samo kao ustavna obaveza, već i kao osnovni preduslov za efektivnu borbu protiv diskriminacije i unapređenje ljudskih prava na Kosovu. Takođe je naglašeno da je izveštaj identifikovao praznine i kritične aspekte koje je potrebno rešiti kako bi se omogućio efektivni nadzor. Predstavnici međunarodnih partnera ponovili su važnost funkcionalizacije mehanizama za zaštitu od diskriminacije u okviru procesa evropskih integracija.

Na okruglom stolu je istaknuta potreba za sprovođenjem šest konkretnih preporuka iz izveštaja, sa ciljem poboljšanja primene zakona i garantovanje efektivnije zaštite od diskriminacije. Takođe je istaknuto da je izveštaj podržan od strane Kancelarija Saveta Evrope u Prištini

Okrugli sto o sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje torture (KST)

Dana 8. aprila 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto sa predstavnicima institucija Republike Kosovo, međunarodnih organizacija i civilnog društva, sa ciljem da se razgovara o obavezama i napretku u sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje torture (KST) Saveta Evrope, nakon posete ovog mehanizma Kosovu. Fokus diskusija bio je na uslovima u ustanovama lišavanja slobode, tretmanu zadržanih lica i ulozi Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture u okviru IO-a u praćenju poštovanja ljudskih prava. Naglašeno je da sprovođenje preporuka KST-a direktno utiče na poboljšanje tretmana lica lišenih slobode i u ispunjavanju međunarodnih standarda, istovremeno doprinoseći procesima evropskih integracija Kosova. Sa sastanka je donet cilj za jačanje saradnje između NMS-a, relevantnih institucija i civilnog društva, kako bi se obezbedilo efektivno praćenje i poštovanje ljudskih prava u popravnim ustanovama, centrima zadržavanja i psihijatrijskim ustanovama.

Tematski okrugli sto u Stanišoru „Životna sredina, ljudsko pravo“

Dana 19. juna 2025. godine, ombudsman, g. Naim Čelaj, organizovao je tematski okrugli sto u selu Stanišor, uz učešće predstavnika opštine Novo Brdo, javnih institucija, organizacija civilnog društva, kao i stanovnika ove opštine, sela Stanišor i opštine Gnjilane. Cilj okruglog stola bio je da se na terenu razgovara o ekološkim pitanjima i da se životna sredina tretira kao važna komponenta ljudskih prava.

Tokom okruglog stola, Ombudsman je informisao prisutne o mandatu i nadležnostima institucije, uključujući njenu ulogu u zaštiti životne sredine, i naglasio da takvi sastanci pomažu instituciji da bolje razume izazove i probleme građana. Učesnici su evidentirali da se područje i dalje suočava sa zagađenjem od strane kamenoloma i izrazili su zabrinutost zbog oštećenja puta, predlažući izgradnju alternativnog puta za stanovnike.

Okrugli sto je imao za cilj da se odgovori na zabrinutosti građana kroz podizanje svesti i institucionalnu koordinaciju, a naglašeno je da je ovaj okrugli sto podržala Misija OEBS-a na Kosovu.

Tematski okrugli sto „Sloboda medija i bezbednost novinara“ u Prištini

Dana 1. jula 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto na temu „Sloboda medija i bezbednost novinara“, uz učešće novinara,

aktivista civilnog društva i predstavnika lokalnih i međunarodnih organizacija.

Cilj okruglog stola bio je razgovor o stanju slobode medija na Kosovu, izazovima sa kojima se novinari suočavaju i potrebi za jačom pravnom zaštitom. Tokom diskusija, istaknuti su negativno rangiranje Kosova na indeksu Reportera bez Granica, nedostatak institucionalne transparentnosti i potreba za strukturiranim dijalogom sa državnim institucijama. Okrugli sto je ponovo potvrdio važnost slobode izražavanja kao osnovnog stuba demokratije i potrebu za garantovanjem bezbednosti novinara.

Tematski okrugli sto o izazovima primene Zakona o Zaštiti od Diskriminacije na centralnom i lokalnom nivou

Dana 17. jula 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto sa zvaničnicima javnih institucija, na kojem su razmatrani izazovi u sprovođenju Zakona o zaštiti od diskriminacije od strane centralnih i lokalnih institucija. Cilj okruglog stola bio je da se proceni funkcionisanje institucionalnih mehanizama koje su uspostavila ministarstva i opštine za praćenje sprovođenja zakona, kao i da se razmotre nalazi Izveštaja za 2023. godinu u ovoj oblasti.

Tokom diskusija, naglašeno je da su neki od mehanizama predviđenih zakonom, uključujući jedinice za zaštitu od diskriminacije, ugašeni ili ne funkcionišu, dok neke institucije još uvek nisu imenovala nadležne službenike. Na okruglom stolu je donet kao zaključak potreba da javne institucije ispune svoje zakonske obaveze i ojačaju mehanizme praćenja radi efektivne primene zakona.

Takođe je razmatran proces izmene i dopune Zakona o zaštiti od diskriminacije, za koji se očekuje da će se pozabaviti ključnim oblastima, uključujući uspostavljanje jedinica za zaštitu od diskriminacije, standardizaciju radnih zadataka i izgradnju jasnijeg okvira za praćenje i sprovođenje. Okrugli sto je imao za cilj povećanje institucionalne odgovornosti i poboljšanje praktične primene zakona.

Tematski okrugli sto „Da komuniciramo kroz umetnost“ povodom Međunarodnog Dana Osoba sa Invaliditetom

Dana 6. decembra 2025. godine, Ombudsman je, u saradnji sa NVO-om „Oči traže svetlost (Sytë kërkojnë dritë)“, organizovao okrugli sto u Suvoj Reci na temu „Da komuniciramo kroz umetnost“, u okviru obeležavanja Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom. Cilj ovog okruglog stola bio je podići svest o pravima osoba sa invaliditetom i promovisati njihova inkluzija i ravnopravnosti u društvu, koristeći umetnost kao sredstvo komunikacije i sensibilizacije (podizanja svesti).

Na ovom sastanku, Ombudsman je naglasio da ovaj dan podseća na dužnosti i obaveze institucija i društva da ispunjavaju svoje odgovornosti prema građanima u potrebi, i ponovio posvećenosti institucije da nastavi sa radom i podseti javnim vlastima da postupaju u skladu sa zakonom i standardima kako bi ispunili svoje obaveze prema osobama sa invaliditetom. Okrugli sto je pratilo i otvaranje izložbe slika koje su stvorile osobe sa invaliditetom, stavljajući naglasak na njihovo osnaživanje, vidljivost i aktivno učešće u društvenom životu.

Tematski okrugli sto u Prištini: „Mentalno zdravlje starijih osoba: Obaveza države za brigu, zaštitu i dostojanstvo i uloga ombudsmana“

Dana 10. decembra 2025. godine, povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, Ombudsman je, u saradnji sa Forumom za dijalog između IO-a i organizacija civilnog društva, organizovao tematski okrugli sto u Prištini na temu „Mentalno zdravlje starijih osoba: Obaveza države za brigu, zaštitu i dostojanstvo i uloga Ombudsmana“.

Cilj ovog okruglog stola bio je da se istakne značaj ovog dana u institucionalnom i javnom sećanju i da se pozabavi pitanjem visoke društvene osetljivosti, kao što je mentalno zdravlje starijih osoba.

Na okruglom stolu je predstavljen tematski izveštaj o mentalnom zdravlju starijih osoba, gde je diskutovano da se naše društvo i dalje suočava sa ozbiljnim izazovima u ovoj oblasti, dok problemi mentalnog zdravlja koji pogađaju starije osobe zahtevaju veći institucionalni

fokus. Naglašeno je da glavne prepreke nisu nužno povezane sa zanemarivanjem, već sa nedostatkom odgovarajućih politika i programa za rešavanje ovih problema.

Takođe je naglašeno da nedostatak podzakonskih akta uz Zakon o mentalnom zdravlju otežava sprovođenje zakona i stvara prostor za diskriminatorne prakse u pružanju usluga mentalnog zdravlja osobama starijim od 65 godina. Okrugli sto je imao za cilj povećanje institucionalne pažnje, jačanje regulatornog okvira i garantovanje dostojanstvenog tretmana za ovu kategoriju, uz učešće lokalnih i međunarodnih institucija, lidera zdravstvenih službi i civilnog društva.

Okrugli stolovi organizovani u okviru kampanje za prava nevećinskih zajednica

Tokom 2025. godine, Ombudsman je realizovao kampanju posvećenu promovisanju i zaštiti prava nevećinskih zajednica, kroz organizovanje niza diskusionih okruglih stolova u različitim opštinama, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou.

Ova kampanja je zamišljena kao direktan pristup na terenu, sa ciljem da se saslušaju stvarne brige zajednica, identifikuju prepreke u ostvarivanju njihovih prava i ojača komunikacija između građana, organizacija civilnog društva i javnih institucija.

Kroz ove sastanke, IO je imala za cilj da prikupi strukturirane informacije o pitanjima koja se tiču nevećinskih zajednica, kao i da podstakne održivu međuinstitucionalnu saradnju radi rešavanja pokrenutih problema, povećavajući poverenje zajednica u mehanizme zaštite.

Održani okrugli stolovi su sledeći:

Okrugli sto u okviru kampanje o pravima nevećinskih zajednica u Peći

Dana 19. februara 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto u Peći sa organizacijama civilnog društva ovog regiona, gde su razmatrani izazovi i problemi zajednica u vezi sa ljudskim pravima. Cilj okruglog stola bio je podizanje svesti i produbljivanje razumevanja pitanja ljudskih prava iz perspektive pogođenih zajednica, kao i olakšavanje bliske saradnje između IO-a i organizacija civilnog društva u regionu.

Okruglom stolu su prisustvovala organizacije iz srpske, bošnjačke i albanske zajednice, koje su iznele konkretne zabrinutosti, uključujući: spore sudske procese za vraćanje uzurpirane imovine, ekološka pitanja, potrebu za većom socijalnom i zdravstvenom zaštitom, nedostatak ličnih dokumenata (posebno među građanima srpske zajednice), kao i druga društvena pitanja.

Okrugli sto je organizovan u saradnji sa nevladinom organizacijom „ACDC“ i imao je za cilj da osigura da iznete zabrinutosti posluže kao osnova za institucionalno rešavanje i za jačanje tekuće saradnje na terenu.

Diskusioni okrugli sto sa građanima o socijalnim i pravnim problemima u opštini Severna Mitrovica

Dana 26. februara 2025. godine, u Severnoj Mitrovici, institucija ombudsmana, u saradnji sa organizacijom „ACDC“, organizovala je okrugli sto sa građanima o socijalnim i pravnim problemima u ovoj opštini. Cilj sastanka bio je da se direktno saslušaju zabrinutosti građana i identifikuju prepreke koje su uticale na ostvarivanje njihovih prava, kako u socijalnom, tako i u pravnom smislu.

Okrugli sto je imao za cilj da posluži kao komunikaciona platforma između građana i Institucije ombudsmana, doprinoseći povećanju poverenja građana u mehanizme zaštite i usmeravajući ih u korišćenju raspoloživih pravnih lekova. Diskusije su takođe imale za cilj da posluže kao osnova za rešavanje konkretnih pitanja kroz postupanje sa žalbama i dalje institucionalne akcije.

Okrugli sto o ljudskim pravima sa organizacijama civilnog društva u Prizrenu

Dana 11. aprila 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto u regionu Prizrena sa predstavnicima organizacija civilnog društva i javnih institucija, sa ciljem da se razgovara o stanju ljudskih prava i izazovima sa kojima se suočavaju građani nevećinskih zajednica u ovom regionu. Cilj okruglog stola bio je da se direktno čuju problemi zajednica, dobiju informacije od organizacija koje rade na ljudskim pravima i uspostavi održiva saradnja za rešavanje problema na terenu.

Tokom okruglog stola, razmatrana su pitanja vezana za prava osoba sa invaliditetom, socijalna pitanja, nedovoljnu zastupljenost zajednica u javnom životu, penzije i druge teme od značaja za zajednice. Učesnici su istakli probleme u ostvarivanju penzionih prava, nedostatak zaposlenja, bezbednosna pitanja, nostrifikaciju srednjoškolskih diploma, teškoće NVO-ova da imaju korist od subvencije od lokalnih vlasti, kao i pravo na upotrebu jezika. Takođe su iznete zabrinutosti zbog dece koja napuštaju školu, njihovog položaja u situaciji

na ulici, teškog stanja dobiti porodica u zajednici i žalbi na odbijanje primanja dvostrukih penzija. Okrugli sto je organizovan u saradnji sa NVO-om „ACDC“, u okviru projekta „Unapređenje ljudskih prava kroz aktivnosti podizanja svesti i angažovanja zajednice“.

Okrugli sto sa srpskom zajednicom o ljudskim pravima u Leposaviću

Dana 10. jula 2025. godine, ombudsman je posetio selo Lešak u Leposaviću, sastao se sa lokalnim stanovništvom i saslušao njihove zabrinutosti u vezi sa imovinskim pitanjima. Ombudsman je takođe organizovao okrugli sto sa predstavnicima organizacija civilnog društva i građanima Leposavića, gde je razgovarano o svrsi posete i saslušane su druge žalbe srpske zajednice. Učesnici su izneli probleme vezane za obezbeđivanje ličnih dokumenata, pitanje raseljenih lica i izazove u snabdevanju električnom energijom. Ombudsman se takođe sastao i sa gradonačelnikom Leposavića, sa kojim je razgovarao o sastancima sa građanima i podnetim žalbama, sa ciljem usmeravanja institucionalnih akcija u rešavanju iznetih pitanja.

Okrugli sto u Prištini: „Stanje prava zajednica u zemlji“

Dana 31. oktobra 2025. godine, Ombudsman je, uz podršku OEBS-a, organizovao okrugli sto u Prištini na temu „Stanje prava zajednica u zemlji“, sa ciljem zajedničke diskusije o stanju prava zajednica i njihovih pripadnika, prava zagarantovanih u Poglavlju III Ustava Republike Kosovo. Ombudsman je naglasio ulogu IO-a u zaštiti i promovisanju prava zajednica i predstavio nalaze donete sa sastanaka održanih u naseljima u kojima žive zajednice tokom poslednje dve godine. Na okruglom

stolu je ocenjeno da su se žalbe nevećinskih zajednica podnete Instituciji ombudsmana povećale tokom godina, odražavajući rast poverenja građana u instituciju. Na ovom sastanku su učestvovali predstavnici lokalnih institucija za prava zajednica, kao i predstavnici međunarodnih organizacija za ljudska prava. Diskusije su se bavile izazovima u obrazovanju, zapošljavanju, jezičkim pravima, institucionalnom zastupljenosti, pristupu sredstvima i subvencijama, kao i potrebom za međuzajedničkim dijalogom i poverenjem.

Okrugli sto sa pripadnicima bošnjačke zajednice u Rečanu

Dana 24. novembra 2025. godine, u Rečanu, Ombudsman je, uz podršku OEBS-a, organizovao okrugli sto sa pripadnicima bošnjačke zajednice. Tokom sastanka, Ombudsman je obavestio prisutne o posebnoj ulozi IO-a u zaštiti prava zajednica i naglasio da ovaj sastanak pruža dobru priliku za razgovor o izazovima i problemima koji pogađaju ovu zajednicu. Učesnici su izrazili zabrinutost u vezi sa upotrebom bosanskog jezika u opštinama gde je on službeni jezik, ističući nedostatak dovoljnih i ažuriranih publikacija na bosanskom jeziku na zvaničnim veb stranicama. Takođe su procenjeni nedostatak udžbenika na ovom jeziku, pitanje nenostifikacije diploma nakon visokog obrazovanja i odugovlačenja u sudskim postupcima.

Okrugli stolovi regionalnog i međunarodnog karaktera

Regionalna konferencija o jačanju partnerstva između institucija ombudsmana i civilnog društva

Dana 3. aprila 2025. godine, u Prištini, IO je, u saradnji sa Inicijativom mladih za ljudska

prava (YIHR/KS), organizovala Regionalnu konferenciju na temu „Povećanje partnerstva između institucija ombudsmana i civilnog društva za zaštitu i promovisanje ljudskih prava“. Konferencija je okupila predstavnike partnerskih institucija ombudsmana iz regiona Zapadnog Balkana, organizacije civilnog društva, aktiviste i stručnjake, sa ciljem razmene iskustava i diskusije o oblicima strukturirane i strateške saradnje u skladu sa Pariskim principima.

Diskusije su se fokusirale na potrebu za zajedničkim delovanjem u praćenju kršenja ljudskih prava, zaštiti branitelja ljudskih prava, jačanju mehanizama za praćenje i stvaranju pogodnijeg okruženja za delovanje civilnog društva. Konferencija je poslužila kao platforma za produbljivanje regionalnog dijaloga i ponovo potvrdila zajedničku posvećenost jačanju međuinstitucionalnih partnerstava u cilju poboljšanja poštovanja i zaštite ljudskih prava.

Međunarodna konferencija NMS-a o mentalnom zdravlju u ustanovama lišavanja slobode

Dana 26. juna 2025. godine, Ombudsman je, u okviru Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture (NMS), organizovao Međunarodnu konferenciju na temu „Mentalno zdravlje u ustanovama za lišavanje slobode: Uloga NMS u zaštiti prava i obezbeđivanju efektivnog nadzora“. Konferencija je održana povodom Međunarodnog dana za podršku žrtvama torture i imala je za cilj podizanje svesti o evropskim standardima za lečenje osoba sa problemima mentalnog zdravlja u ustanovama za lišavanje slobode, kao i jačanje uloge NMS-a u praćenju ovih ustanova.

Ova aktivnost je okupila predstavnike NMS-a iz zemalja regiona, relevantnih državnih institucija, međunarodnih organizacija i civilnog društva, služeći kao platforma za

razmenu iskustava, diskusiju o praktičnim izazovima i identifikovanje potreba za poboljšanje zaštite prava, dostojanstvenog tretmana i efektivnog nadzora nad osobama sa mentalnim poremećajima u zatvorskom sistemu i ustanovama mentalnog zdravlja.

Okrugli sto sa predstavnicima međunarodnih organizacija u zemlji

Dana 1. oktobra 2025. godine, Ombudsman je organizovao okrugli sto sa ambasadorima i predstavnicima međunarodnih agencija i organizacija, sa ciljem informisanja o obeležavanju 25. godišnjice osnivanja IO-a i osvrtu na saradnju izgrađenu tokom godina.

Okrugli sto je poslužio kao platforma za razmenu mišljenja o ulozi Ombudsmana u zaštiti i promovisanju ljudskih prava, aktuelnim izazovima nezavisnih institucija i važnosti očuvanja institucionalne nezavisnosti. U diskusijama je istaknuta potreba za nastavkom i jačanjem partnerstava sa međunarodnim akterima, o povećanju poštovanja preporuka Ombudsmana od strane javnih vlasti i stvaranju povoljnog okruženja koje omogućava efektivno funkcionisanje mehanizama za zaštitu ljudskih prava.

Okrugli sto je ponovo potvrdio obostranu posvećenost daljoj saradnji u unapređenju demokratskih standarda i ljudskih prava na Kosovu.

Vaspitavanje (Edukacija) o ljudskim pravima

Tokom izveštajne godine, Ombudsman je razvio niz edukativnih aktivnosti sa različitim grupama, sa ciljem jačanja znanja, svesti i kulture poštovanja ljudskih prava. Kroz sastanke sa

lokalnim i međunarodnim studentima, decom i maloletnicima, kao i predstavnicima grupa koje se zalažu za prava dece, IO je imao za cilj da promoviše ustavne i međunarodne standarde ljudskih prava, ojača razumevanje o ulozi javnih institucija i doprinese izgradnji sveobuhvatnog pristupa prema zaštiti osnovnih prava.

Ove aktivnosti su poslužile kao platforme za edukaciju, dijalog i razmenu iskustava, povećavajući svest i institucionalnu odgovornost u različitim oblastima društva.

Ombudsman je takođe sproveo obuku za novoimenovane sudije i tužioce, kako bi ih detaljnije informisao o ulozi i nadležnostima IO-a u zaštiti i promovisanju osnovnih ljudskih prava.

Aktivnosti vezane za edukaciju o ljudskim pravima su ogledaju se u nastavku:

Edukativni sastanak sa studentima međunarodnog programa EMA

Dana 23. januara 2025. godine, Ombudsman je dočekao na sastanak studente međunarodnog programa „The European Master's Degree in Human Rights and Democratization (EMA)“, sa sedištem u Beču i Veneciji, koji svake godine posećuju Kosovo u okviru svoje studijske posete. Tokom sastanka, Ombudsman je obavestio studente o osnivanju institucije, njenom mandatu i nadležnostima, procedurama za prijem žalbi, kao i ulozi IO-a u promovisanju i zaštiti ljudskih prava u Republici Kosovo.

Studenti su se takođe upoznali o opštoj situaciji ljudskih prava u zemlji. Naglašeno je da ova saradnja obeležava 21 godinu i da je preko 2.500 studenata iz celog sveta posetilo Kosovo i sastalo se sa Ombudsmanom,

što ovu aktivnost čini važnim doprinosom međunarodnom vaspitanju i svesti o ljudskim pravima na Kosovu.

Edukativni sastanak sa predstavnicima dečjih grupa koje se zalažu za prava dece

Dana 15. aprila 2025. godine, Ombudsman je organizovao edukativni sastanak sa predstavnicima raznih dečjih grupa koje se zalažu za prava dece, uključujući Dečju skupštinu Prištine i Mitrovice, grupu Respect Our Rights (ROR), SOS Dečja sela na Kosovu i HANDIKOS (grupa Mesec-Hëna).

Cilj sastanka bio je da se čuju perspektive dece o pitanjima koja ih direktno pogađaju u školama i zajednici, kao i da se ona uključe u diskusije o institucionalnim odgovornostima za sprečavanje i rešavanje nasilja u školama. Ova aktivnost je doprinela prikupljanju informacija od same dece i obogaćivanju procesa izrade institucionalnih preporuka u ovoj oblasti.

Edukativni sastanak sa maloletnicima iz Popravno-Edukacionog centra u Lipljanu

Dana 6. maja 2025. godine, Ombudsman je održao edukativni sastanak sa maloletnicima iz Popravno-Edukacionog centra u Lipljanu. Cilj ovog sastanka bio je informisanje maloletnika o ulozima i nadležnostima IO-a, kao i povećanje njihovog znanja o ljudskim pravima i funkcionisanju javnih institucija. Sastanak je imao za cilj da podrži proces rehabilitacije i resocijalizacije maloletnika, doprinoseći razvoju njihovih veština za uspešnu integraciju u društvo.

Edukativni sastanak sa studentima Državnog univerziteta Floride (SAD)

Dana 21. maja 2025. godine, Ombudsman je organizovao edukativni sastanak sa studentima Državnog univerziteta Floride (SAD), sa ciljem da ih informiše o sistemu zaštite i unapređenja ljudskih prava u Republici Kosovo i ulozi Ombudsmana. Tokom sastanka, razmatrani su osnovni principi ljudskih prava, međunarodni standardi i institucionalni mehanizmi za zaštitu građana od postupanja ili nepostupanja javnih vlasti. Sastanak je doprineo podizanju svesti i razmeni iskustava u oblasti ljudskih prava u međunarodnom kontekstu.

Radionica o jačanju učešća dece i zaštiti njihovih prava u digitalnom dobu

Dana 27. novembra 2025. godine, organizacija Save the Children Kosovo, u saradnji sa IO-om, organizovali su radionicu usmerenu na jačanje učešća dece i zaštitu njihovih prava u fizičkom i digitalnom prostoru.

Radionica se bavila sa iskustvima dece u digitalnom dobu, mogućnostima koje nudi tehnologija i onlajn izazovima vezanim za bezbednost i zaštitu prava dece. Cilj aktivnosti je bio poboljšanje institucionalnih kapaciteta za rešavanje ovih pitanja i doprinos u izgradnji sveobuhvatnih mehanizama koji promovišu učešće dece i efektivnu zaštitu.

Aktivnosti povodom obeležavanja Svetskog Dana Deteta

Povodom obeležavanja Svetskog dana deteta, 20. novembra 2025. godine, Ombudsman je održao niz sastanaka i aktivnosti sa decom, potvrđujući posvećenost IO-a o zaštiti, unapređenju i poštovanju prava svakog deteta, bez razlike.

U Centralnoj kancelariji, ombudsman je dočekaio decu iz „SOS Dečjih sela Kosovo“ i iz Osnovne škole „European School of Kosova“, dok je organizovana i debata sa učenicima iz „Američke škole Kosova(American School of Kosova)“, gde se razgovaralo o pravima dece, bezbednosti, kvalitetnom obrazovanju i važnosti slušanja njihovog glasa u donošenju odluka.

Aktivnosti su takođe održane u regionalnim kancelarijama, sa sastancima sa decom i učenicima u Prizrenu, Đakovici, Mitrovici, Vučitrnu i Skenderaju, naglašavajući zajedničku odgovornost institucija, porodica i društva za stvaranje bezbednog, inkluzivnog i zaštitnog okruženja za decu. Ovi sastanci su poslužili za podizanje svesti i jačanje principa najboljeg interesa deteta u svakoj politici i institucionalnoj akciji, ponavljajući da su prava deteta konkretna obaveza i suštinska investicija za budućnost zemlje.

Informativna kampanja za promovisanje i zaštitu prava dece u obrazovnim institucijama

Što se tiče promovisanja prava dece, Departman za zaštitu prava dece pri IO-u je tokom 2025. godine organizovao informativne kampanje za učenike i nastavnike osnovnih i nižih srednjih škola u 29 škola u 16 opština: Uroševač, Štrpce, Štimlje, Gnjilane, Vitina, Kamenica, Mališevo, Orahovac, Đakovica, Prizren, Suva Reka, Mitrovica, Vučitrn, Skenderaj, Priština i Podujevo. Cilj ovih aktivnosti bio je upoznavanje učenika i nastavnika sa ulogom, mandatom i nadležnostima IO-a u zaštiti i promovisanju ljudskih prava u zemlji.

Glavni cilj kampanje bio je naglašavanje neophodnosti sprečavanja telesnog kažnjavanja u obrazovnim ustanovama, kao i informisanje učenika i nastavnika o mogućnostima da se obrate IO-u u slučaju kršenja ljudskih prava. Tokom realizacije kampanje, učenicima i nastavnicima je stavljeno do znanje o mogućnosti da budu direktno saslušani od strane predstavnika IO-a, izražavajući svoja mišljenja, stavove i zabrinutosti u vezi sa različitim pitanjima sa kojima se suočavaju u svakodnevnom životu, ne samo u školskim sredinama, već i van njih.

Objavlivanje informativnih video snimaka

Tokom 2025. godine objavljena su dva promotivna videa. Dana 14. marta 2025. godine, proizveden je i objavljen informativni video o radu i mandatu IO-a, posebno prilagođen zajednici gluhih, sa ciljem povećanja pristupa informisanju i ravnopravnog uključivanja u ostvarivanje prava²⁰⁹. Takođe, 25. septembra 2025. godine, objavljena je poruka Ombudsmana u okviru međunarodnog meseca prevencije samoubistava, sa ciljem podizanja svesti javnosti, podsticanja blagovremenog traženja pomoći i promovisanja zaštite mentalnog zdravlja²¹⁰.

Sastanci sa novoimenovanim sudijama i tužiocima

Dana 16. maja 2025. godine, Ombudsman je, zajedno sa saradnicima, ugostio novoimenovane sudije i sa njima razgovarao o ljudskim pravima, pravosudnom sistemu i ulozi IO-a u zaštiti i promovisanju osnovnih prava. Ombudsman je prisutne obavestio o mandatu i nadležnostima institucije, kao i o njegovim aktivnostima u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih prava.

Takođe, 27. novembra 2025. godine, Ombudsman i njegovi saradnici su dočekali na sastanku novoimenovane sudije i tužioce, sa kojima su razgovarali o ljudskim pravima, pravosudnom sistemu i ulozi IO-a u zaštiti i unapređenju ljudskih prava.

209 <https://oik-rks.org/2025/03/14/video-promovuese-per-punen-e-institucionit-te-avokatit-te-popullit-drejtuar-komunitetit-te-te-shurdherve/>

210 <https://oik-rks.org/2025/09/25/mesazhi-i-avokatit-te-popullit-z-naim-qelaj-per-nder-te-muajit-nderkombetar-te-parandalimit-te-vetevrasjes/>

Saradnja sa civilnim društvom

Tokom izveštajne godine, IO je nastavio i ojačao svoju strukturiranu i kontinuiranu saradnju sa organizacijama civilnog društva koje se bave ljudskim pravima, smatrajući ovu saradnju važnim elementom za realizaciju ustavnog i zakonskog mandata u promovisanju i unapređenju osnovnih ljudskih prava i sloboda. Civilno društvo je služilo kao važan partner u identifikovanju problema na terenu, rešavanju zabrinutosti ranjivih grupa i unapređenju međuinstitucionalnog dijaloga o pitanjima od javnog interesa.

Saradnja je razvijena kroz organizovanje tematskih okruglih stolova, konferencija, radionica, informativnih kampanja i zajedničkih aktivnosti, kao i kroz aktivno učešće IO-a u inicijativama organizovanih od strane partnera. Ove aktivnosti su stvorile važne prostore za razmenu informacija, diskusiju o nalazima, zajedničko zagovaranje i upućivanje konkretnih preporuka javnim vlastima.

Ključni mehanizam ove saradnje bio je Forum za dijalog između institucije ombudsmana i organizacija civilnog društva, koji je služio kao održiva platforma za koordinaciju, konsultacije i zajedničko delovanje tokom 2025. godine. Kroz aktivnosti razvijene u okviru Foruma, definisani su zajednički strateški prioriteti, usmereni na zaštitu prava ranjivih grupa i šire.

Saradnja se ogledala i u organizovanju značajnog broja tematskih okruglih stolova na lokalnom, regionalnom i centralnom nivou, posebno u okviru kampanje za promovisanje i zaštitu prava nevećinskih zajednica. Ovi okrugli stolovi su omogućili da se direktno čuju zabrinutosti građana, da se prikupe informacije od organizacija koje deluju na terenu i da se jača poverenje zajednica u mehanizme zaštite. Organizacije civilnog društva su igrale važnu ulogu u posredovanju komunikacije između građana i javnih institucija, kao i u usmeravanju pokrenutih pitanja ka institucionalnom rešavanju.

Takođe, tokom 2025. godine, Ombudsman je tesno saradivao sa organizacijama civilnog društva u organizovanju regionalnih konferencija, doprinoseći razmeni dobrih praksi, jačanju međuinstitucionalnih partnerstava i usklađivanju akcija sa međunarodnim standardima ljudskih prava.

Generalno, ova saradnja je doprinela jačanju sveobuhvatnog pristupa IO-a, povećanju javne svesti, efektivnom rešavanju identifikovanih problema i unapređenju standarda poštovanja i zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda u Republici Kosovo.

Forum za dijalog između IO-a i OCD-a

Tokom 2025. godine, IO je nastavila strukturiranu i održivu saradnju sa organizacijama civilnog društva putem Foruma za Dijalog, koji je služio kao važna platforma za koordinaciju, konsultacije i zajedničko delovanje u oblasti ljudskih prava. U okviru Foruma, tokom izveštajne godine realizovani su trodnevna radionica, okrugli sto i dva sastanka, kako sledi:

Radionica za izradu Akcionog Plana 2025/2026 Foruma za Dijalog

Dana 25, 26. i 27. aprila 2025. godine, u okviru Foruma za dijalog između institucije ombudsmana i organizacija civilnog društva, održana je trodnevna radionica uz podršku NVO-a „ACDC“. Tokom radionice, izrađen je Akcioni Plan Foruma za 2025–2026. godinu i definisani su strateški prioriteti za zajedničko delovanje. Fokus plana obuhvatao je zagovaranje za jačanje uloge i institucionalne podrške civilnog društva, kao i promovisanje i zaštitu prava dece, osoba sa invaliditetom, nevećinskih zajednica, LGBTIQ+ zajednice, zaštitu životne sredine, mentalno zdravlje i borbu protiv porodičnog i rodno zasnovanog nasilja.

Prvi godišnji sastanak Foruma za Dijalog za 2025. godinu

Dana 6. maja 2025. godine održan je prvi radni sastanak za 2025. godinu Foruma za dijalog između IO-a i OCD-a. Tokom sastanka predstavljene su aktivnosti i ciljevi Akcionog Plana 2025–2026, kao i predložene različite aktivnosti za njihovu implementaciju. Predstavnici civilnog društva izrazili su zabrinutost zbog nedostatka održivog finansiranja i institucionalne podrške, ističući potrebu za stvaranjem povoljnijeg okruženja za funkcionisanje NVO-ova u oblasti ljudskih prava.

Okrugli sto o podršci civilnog društva i politikama finansiranja

Dana 9. juna 2025. godine, IO je organizovala okrugli sto u okviru Foruma za Dijalog sa organizacijama civilnog društva. Cilj okruglog stola bio je diskusija o uticaju promena u politikama Evropske Unije i usmeravanju sredstava, kao i razmatranje mogućnosti za povećanje državne podrške civilnom društvu, posebno za profesionalne usluge koje OCD-i pružaju građanima i javnim institucijama. Sastanak je doprineo jačanju institucionalnog dijaloga i povećanju kapaciteta civilnog društva u zaštiti ljudskih prava.

Treći godišnji sastanak Foruma za Sijalog sa civilnim društvom

Dana 7. oktobra 2025. godine održan je treći godišnji sastanak Foruma za Dijalog sa predstavnicima organizacija članica. Tokom sastanka, razmatrane su aktivnosti koje je IO sprovela u periodu od aprila do oktobra 2025. godine u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih prava, kao i pitanja od posebnog interesa, uključujući pitanja životne sredine, mentalno zdravlje, prava dece, slobodu medija, socijalna i ekonomska prava, porodično i rodno zasnovano nasilje i imovinska pitanja zajednica. Sastanak je poslužio kao platforma za razmenu informacija, koordinaciju akcija i saglasnost o budućim zajedničkim aktivnostima.

Učešće Ombudsmana u aktivnostima organizovanih od strane saradničkih institucija i terenske posete

Tokom 2025. godine, Ombudsman je realizovao značajan broj terenskih poseta i učešća, sa ciljem direktnog praćenja poštovanja ljudskih prava, jačanja međuinstitucionalne i međunarodne saradnje, kao i rešavanja konkretnih pitanja pokrenutih od strane građana i ranjivih grupa.

Posete su obuhvatale zdravstvene, popravne ustanove i ustanove lišavanja slobode, granične prelaze, centre civilnog društva, aktivnosti praćenja štrajkova i skupova, kao i učešće na nacionalnim i međunarodnim forumima o pravosuđu, mentalnom zdravlju, pravima radnika, osoba sa invaliditetom, izbeglica, žena, dece i nevećinskih zajednica.

Kroz ovih poseta omogućeno je identifikovanje strukturnih i pravnih nedostataka, prikupljanje informacija iz prve ruke, davanje (pružanje) preporuka javnim vlastima i unapređenje dijaloga sa državnim institucijama, organizacijama civilnog društva i međunarodnim partnerima. Ova angažovanja su doprinela povećanju efektivnog nadzora, jačanju mehanizama zaštite ljudskih prava i povećanju poverenja građana u instituciju ombudsmana.

Promovisanje ljudskih prava kroz objavljenih izjava

Radi informisanja građana i podizanja javne svesti o standardima ljudskih prava i obavezama javnih institucija, Ombudsman je, u okviru promovisanja ljudskih prava, putem saopštenja za medije, objavio nekoliko izjave povodom međunarodnih dana ljudskih prava, kao što su: Dan Ustava (9. april 2025), Dan sećanja na preživelih seksualnog nasilja tokom rata (14. april 2025), Međunarodni dan rada (1. maj 2025), Svetski dan životne sredine (5. jun 2025) i Međunarodni dan osoba sa invaliditetom (3. decembar 2025).

Ova saopštenja su poslužila za povećanje javne svesti, jačanje kulture institucionalne odgovornosti i usmeravanje javnih debata ka standardima ljudskih prava, sa ciljem da poštovanje prava ne ostane deklarativno, već da se pretvori u konkretne politike i akcije u korist građana.

Dostignuća u promovisanju ljudskih prava i jednakosti

Tokom izveštajne godine, IO je postigla značajna dostignuća u promovisanju ljudskih prava i jednakosti, kroz sveobuhvatan, proaktivan pristup i orijentisan na potrebe građana i ranjivih grupa. Međutim, izazovi ostaju da se reše. Sprovedene aktivnosti doprinele su jačanju poštovanja osnovnih prava i sloboda, podizanju javne svesti i unapređenju sprovođenja domaćih standarda u skladu sa međunarodnim instrumentima za ljudska prava.

Organizovanje i realizacija značajnog broja tematskih i promotivnih okruglih stolova poslužili su kao važne platforme za međuinstitucionalni i društveni dijalog o ključnim pitanjima, kao što su borba protiv diskriminacije, jednakost i nediskriminacija, prava nevećinskih zajednica, prava osoba sa invaliditetom, mentalno zdravlje, zaštita životne sredine, sloboda medija i bezbednost novinara.

Posebno dostignuće tokom izveštajne godine bilo je sprovođenje kampanja za promovisanje prava nevećinskih zajednica, kroz organizovanje okruglih stolova na lokalnom i centralnom nivou uz učešće građana, organizacija civilnog društva i javnih vlasti. Ove aktivnosti doprinele su identifikovanju prepreka u ostvarivanju prava, povećanju poverenja zajednica prema IO-u i jačanju međuinstitucionalne saradnje u cilju rešavanja pokrenutih pitanja, posebno u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, jezičkih prava, socijalnih usluga i imovinskog prava.

U okviru promovisanja jednakosti i nediskriminacije, IO je postigla značajan napredak kroz organizovanje okruglih stolova i aktivnosti koje se bave primenom Zakona o zaštiti od diskriminacije, naglašavajući potrebu za funkcionalizacijom institucionalnih mehanizama i poboljšanjem praktične primene zakonodavstva. Ove aktivnosti su pomogle u podizanju svesti javnih institucija i relevantnih zainteresovanih strana o zakonskim

obavezama i evropskim standardima u oblasti jednakosti.

Još jedno važno dostignuće bilo je jačanje edukacije i svesti o ljudskim pravima kroz sastanke sa decom, maloletnicima, učenicima, studentima i mladima. Ove aktivnosti su doprinele podizanju znanja o ljudskim pravima, ulozi zaštitnih institucija i značaju jednakosti i nediskriminacije, utičući na izgradnju demokratske kulture i sa poštovanjem na prava svake osobe.

Generalno, aktivnosti realizovane tokom 2025. godine predstavljaju značajno dostignuće IO-a u promovisanju ljudskih prava i jednakosti, jačanjem javnog znanja i svesti o ljudskim pravima, jednakosti i nediskriminaciji.

Međunarodna saradnja

Saradnja između nacionalnih institucija za ljudska prava (NILJP) i dalje je imao suštinski značaj za konsolidaciju globalnog sistema ljudskih prava i grantovanju efektivne zaštite ovih prava na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou. Razmenom znanja, iskustava i dobrih praksi, NILJP su bile u mogućnosti da se pozabave zajedničkim izazovima, ojačaju institucionalne kapacitete i doprinesu unapređenju univerzalnih standarda koji promovišu poštovanje ljudskog dostojanstva. Ova saradnja, koja se protezala izvan nacionalnih konteksta i obuhvatala mehanizme Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope, Evropske unije i drugih regionalnih organizacija i mreža, predstavljala je suštinski alat za povećanje kapaciteta i efektivnosti ovih institucija.

U srži funkcionisanja IILJP-a ostala je njihova nezavisnost, koja je predstavljala garanciju nepristrasnosti, profesionalizma i javnog kredibiliteta. Institucionalna i operativna nezavisnost bila je suštinski uslov za vršenje mandata na nepristrasan način i nezavisno od bilo kakvog spoljnog uticaja, posebno od politike. Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je Pariske principe, dok je Savet Evrope usvojio Venecijanske principe, koji predstavljaju međunarodnu normativnu osnovu koje garantuju nezavisnost, mandat i efektivno funkcionisanje NILJP-a. Ovi standardi su jasno utvrdili da NILJP-vi treba da budu osnovani ustavom ili zakonom, da uživaju punu finansijsku i administrativnu autonomiju i da vrše svoj mandat bez političkog mešanja, osiguravajući institucionalni integritet i kompetenciju da pozivaju javne vlasti na odgovornost.

U ovom kontekstu, kredibilitet i institucionalni autoritet Institucije ombudsmana potvrđeni su i nezavisnim regionalnim procenama. Prema Balkanskom barometru, anketi o javnoj percepciji sprovedene ove godine od strane Regionalnog saveta za saradnju (RCC), Institucija ombudsmana Republike Kosovo je najviše rangirana u regionu Zapadnog Balkana po poverenju građana u njegovu nezavisnost i sposobnost delovanja bez političkog uticaja.

Ovaj rezultat je dodatno pojačao pozitivne procene koje su dale međunarodne mreže i partneri i dokazao da javnost rad Institucije uglavnom doživljava kao profesionalan, nepristrasan i posvećen efektivnoj zaštiti ljudskih prava i vladavini prava.

Tokom 2025. godine, međunarodna dešavanja u oblasti ljudskih prava dodatno su istaklo važnost primene ovih standarda. Posebno su se evropske zemlje suočile sa novim izazovima koji proizašle iz brze tehnološke i digitalne transformacije, sve većih rizika od dezinformacija, pritisaka na nezavisnost demokratskih institucija i stalnih prepreka u pristupu pravdi za ranjive grupe. Reakcija (odgovor) međunarodnih mehanizama bila je usmerena na jačanje ka postojećih standarda i stvaranje novih instrumenata koji su pomogli zemljama da usklade svoje politike i prakse sa principima ljudskih prava.

U tom kontekstu, Savet Evrope i Evropska unija unapredili su važne standarde, uključujući odredbe o zaštiti ličnih podataka, nediskriminaciji i transparentnosti u korišćenju novih tehnologija, sa posebnim akcentom na veštačku inteligenciju. Usvajanje i operacionalizacija direktiva EU-a 2024/1499 i 2024/1500 o nezavisnosti i funkcionisanju mehanizama za ravnopravnost tokom 2025. godine predstavljalo je ključni razvoj događaja, zahtevajući od država članica i zemalja u procesu integrisanja da obezbede nezavisno, profesionalno i nepristrasno funkcionisanje ovih mehanizama, bez spoljnih uticaja u vršenju svojih mandata.

U tom smislu, Institucija ombudsmana Kosova (IO) nastavila je aktivno da doprinosi međunarodnim platformama, prateći iz blizine globalna i regionalna dešavanja u oblasti ljudskih prava i odražavajući ih u svom svakodnevnom radu. Kroz saradnju sa međunarodnim i regionalnim mrežama čiji je bio član, IO je obezbedila pristup najboljim međunarodnim praksama i ojačala svoje kapacitete za rešavanje izazova koji su proizašle iz društvene, institucionalne i tehnološke dinamike.

Tokom izveštajne godine, IO je nastavila da produbljuje svoje angažovanje u međunarodnim procesima kroz aktivno učešće na sastancima, konsultacijama, programima obuke i doprinos ključnim dokumentima u

oblasti ljudskih prava i vladavine prava. Ovo angažovanje je bilo neophodno kako bi se osiguralo da glas građana Kosova bude zastupljen na relevantnim platformama i da se međunarodni standardi pretoče u konkretne mere na nacionalnom nivou.

Međunarodne konferencije i aktivnosti koje je organizovala IO tokom 2025. godine

Dana 3. aprila 2025. godine, Institucija ombudsmana, u saradnji sa Inicijativom mladih za ljudska prava (YIHR/KS), organizovala je Regionalnu konferenciju „Jačanje partnerstava između institucija ombudsmana i civilnog društva za zaštitu i promovisanje ljudskih prava“. Glavni cilj konferencije bio je stvaranje regionalne platforme za institucije ombudsmana i organizacije civilnog društva na Zapadnom Balkanu, sa ciljem jačanja institucionalne saradnje, razmene znanja i dobrih praksi i razvoja zajedničkih strateških pristupa unapređenju zaštite i promovisanja ljudskih prava. U tom kontekstu, konferencija je posebnu pažnju posvetila podršci i zaštiti ljudskih prava, kao i važnosti garantovanja bezbednog, inkluzivnog i pogodnog okruženja za delatnost civilnog društva. Učesnici ove konferencije bili su Ombudsman Albanije, Ombudsman Crne Gore, Ombudsman Hrvatske, predstavnici Ombudsmana Severne Makedonije, kao i predstavnici civilnog društva iz zemalja regiona Zapadnog Balkana. Kroz ovu regionalnu konferenciju ponovo je potvrđena zajednička posvećenost jačanju mehanizama zaštite ljudskih prava i izgradnji čvršćih mostova saradnje između institucija za ljudska prava i civilnog društva.

Dana 26. juna 2025. godine, Institucija ombudsmana, u ulozi Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture (NMS), organizovala je Međunarodnu konferenciju „Mentalno zdravlje u ustanovama lišavanje slobode: Uloga NMS-ova u zaštiti prava i obezbeđivanju efektivnog nadzora“. Konferencija je organizovana radi obeležavanja 26. juna – Međunarodnog dana podrške žrtvama torture – i podizanja opšte svesti javnosti, posebno nadležnih vlasti, u vezi sa evropskim standardima za lečenje osoba sa problemima mentalnog zdravlja, osetljivosti koje nosi ovo pitanja i potrebi za tretmanom sa dostojanstvom.

Konferenciji su prisustvovali predstavnici Nacionalnih mehanizama za sprečavanje torture zemalja kao što su Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Severna Makedonija, Crna Gora i Slovenija, kao i predstavnici državnih institucija, uključujući Kancelariju za dobru upravu, Korektivnu službu Kosova, Kosovsku policiju, Departman za zdravstvo u zatvorima i Institut za forenzičku psihijatriju. Prisutni su bili i predstavnici međunarodnih organizacija kao što su Savet Evrope, Euleks, OEBS i UNMIK, stručnjaci Saveta Evrope, kao i predstavnici civilnog društva.

Obeležavanje 25. godišnjice Institucije Ombudsmana

Institucija ombudsmana je 1. i 2. decembra 2025. godine obeležila 25. godišnjicu svog osnivanja, važan trenutak koji simbolizuje četvrt veka posvećene službe u promovisanju i zaštiti ljudskih prava, jednakosti i dobrog upravljanja.

prava usred globalnih transformacija: nacionalni izazovi i međunarodne obaveze“, uz učešće predsednika Skupštine Republike Kosovo, g. Dimala Baše, i predsednika Ustavnog suda Republike Kosovo, g. Nedžmija Redžepija, nakon čega je usledila video poruka gđe. Sirpe Rautio, direktorke Agencije Evropske unije za osnovna prava (FRA), u kojoj je još jednom naglašena vitalna uloga jakih i nezavisnih institucija za ljudska prava. U svetu pod uticajem tehnoloških inovacija, promena u životnoj sredini, geopolitičkih dešavanja i društvene polarizacije, uloga nacionalnih institucija za ljudska prava je važnija nego ikad. Diskusije na konferenciji su se fokusirale na to kako nezavisne institucije mogu ostati održive, odzivne i efektivne u zaštiti univerzalnosti i nedeljivosti ljudskih prava.

Konferencija je bila podeljena u dve sesije, gde je prva sesija bila na temu „*Promena prioriteta: Ljudska prava u svetu koji se menja – perspektive mreža za ljudska prava*“, a ovom panelu su prisustvovali: Dr. Joseph Zammit McKeon, potpredsednik, Međunarodni instituta ombudsmana (MIO); gđa. Erinda Balanca, predsednica Mediteranskog udruženja ombudsmana (MUO); gđa. Simona Drenik Bavdek, članica Odbora Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI); i g.din. Patrick Charlier, predsedavajući, Evropska mreža tela za ravnopravnost (EQUINET).

Osnovana u postkonfliktnom periodu, u vreme kada su demokratske institucije Kosova bile u izgradnji, institucija je ostala nepokolebljiva u zaštiti vladavine prava, jačanju institucionalne odgovornosti i garantovanju dostojanstva i osnovnih sloboda svakog pojedinca. Tokom proteklih 25 godina, postala je centralni stub demokratskog i pravnog poretka zemlje.

Obeležavanje ovog jubileja počela je Svečanom ceremonijom, održanom 1. decembra, na kojoj nas je svojim učešćem počastila Predsednica Republike Kosovo, Sh.S. Dr. Vjosa Osmani Sadriu, a video porukom je obogatio komesar za ljudska prava Saveta Evrope, g-din Michael O'Flaherty i posebnim govorom ambasadora Misije OEBS-a na Kosovu, g-din Gerard McGurk.

Dana 2. decembra, aktivnosti su nastavljene održavanjem Međunarodne konferencije na visokom nivou na temu „*Budućnost ljudskih*

Dok se u drugoj sesiji razmatrana tema „*Nacionalni odgovori na globalne izazove: najbolje prakse za zaštitu ljudskih prava*“. Ovom panelu su prisustvovali: g-din. Mehmet Akarca, ombudsman Turske, Dr. Robert Gajda, komesar za zaštitu od diskriminacije Albanije; Dr. Andrew Forde, komesar iz Komisije za ljudska prava i ravnopravnost iz Irske; Dr. Jolita Miliuvienė, parlamentarna ombudsmanka Litvanije i gđa. Feride Rušiti, izvršna direktorka Kosovskog centra za rehabilitaciju preživelih od torture.

U obeležavanju ove godišnjice, imali smo čast da dočekamo predstavnike važnih međunarodnih mreža, kao što su: MIO, ENNHRI, MUO, EQUINET, kao i partnerske institucije sa Malte, Albanije, Turske, Slovenije, Švajcarske, Danske, Crne Gore, Severne Makedonije, Hrvatske, Litvanije i Irske. Njihovo učešće odražava duboko poštovanje i poverenje koje naša institucija uživa na međunarodnom nivou, kao i zajedničku posvećenost unapređenju ljudskih prava.

uticajem u zaštiti ljudskih prava, posebno ranjivih grupa i manjinskih zajednica. On je podvukao da je kontinuirana međunarodna podrška Instituciji ombudsmana od suštinskog značaja za jačanje vladavine prava, demokratsku konsolidaciju i napredak Kosova na putu evropskih integracija, smatrajući ovu instituciju kredibilnim, poštovanim i neophodnim glasom u evropskoj arhitekturi ljudskih prava.

Međunarodni angažmani u inostranstvu

U obeležavanju ove godišnjice, imali smo čast da dočekamo predstavnike važnih međunarodnih mreža, kao što su: MIO, ENNHRI, MUO, EQUINET, kao i partnerske institucije sa Malte, Albanije, Turske, Slovenije, Švajcarske, Danske, Crne Gore, Severne Makedonije, Hrvatske, Litvanije i Irske. Njihovo učešće odražava duboko poštovanje i poverenje koje naša institucija uživa na međunarodnom nivou, kao i zajedničku posvećenost unapređenju ljudskih prava.

U tom kontekstu, ocene i podrška koju su izrazili visoki zvaničnici evropskih i međunarodnih ombudsmana dodatno pokazuju ključnu ulogu i kredibilnost Institucije ombudsmana Republike Kosovo na međunarodnoj areni. U svom članku objavljenom 13. decembra 2025. godine, pod naslovom „Ombudsman Kosova: institucija koja zaslužuje kontinuirano međunarodno priznanje i podršku“²¹¹, Parlamentarni Ombudsman Malte i potpredsednik Odbora evropskog regiona MIO, g-din. Joseph Zammit McKeon, opisuje IO kao nezavisnu ustavnu instituciju, sa snažnim pravnim mandatom, jasnom vizijom i opipljivim

©Slika sa Parlamentarnim ombudsmanom Malte

Dana 16. oktobra 2025. godine, ombudsman Republike Kosovo, g. Naim Čelaj, izabran je za člana Upravnog odbora Udruženja mediteranskih ombudsmana (UMO)²¹², tokom Generalne skupštine održane na Malti.

U ovoj ulozi, on će doprineti razvoju strategija i politika UOM-a, predstavljajući glas i iskustvo Institucije Institucije ombudsmana Kosova na regionalnom i međunarodnom nivou.

211 Članak „Ombudsman Kosova: institucija koja zaslužuje kontinuirano međunarodno priznanje i podršku“, napisan od g-dina. Joseph Zammit McKeon, parlamentarnog advokata Malte i potpredsednika Odbora evropskog regiona Međunarodnog instituta ombudsmana (MIO), dostupan na: <https://ombudsman.org.mk/news-and-events/the-ombudsperson-of-kosovo-an-institution-worthy-of-consistent-international-recognition-and-support/>

212 Ombudsman je institucionalni član Udruženja mediteranskih ombudsmana (UMO) od 2016. godine.

© Slika sa EQUINET-a

Ovaj izbor je dokaz poverenja i poštovanja koje naša institucija uživa na međunarodnoj areni, kao i podsticaj za nastavak neumornog rada na zaštiti i promovisanju ljudskih prava na Kosovu.

Dana 8. oktobra 2025. godine, na osnovu nominacije Institucije ombudsmana i tajnim glasanjem, zamenik ombudsmana, g. Niman Hajdari, izabran je za člana Izvršnog odbora Evropske mreže tela za ravnopravnost (EQUINET)²¹³.

Ovaj izbor je napravljen tokom opšteg godišnjeg sastanka EQUINET-a, održanog u Briselu, gde su predstavnici institucija članica glasali o novom sastavu Izvršnog odbora, koji će voditi strateški rad mreže tokom naredne dve godine, 2025-2027.

Ovo imenovanje predstavljalo je važno priznanje aktivne uloge, profesionalizma i napredne međunarodne saradnje Institucije ombudsmana Kosova, koja je kontinuirano doprinosila radu evropskih mreža i promovisanju standarda jednakosti i ljudskih prava na regionalnom i međunarodnom nivou.

Učešće na međunarodnim sastancima

Aktivno učešće Institucije ombudsmana Kosova (IO) na međunarodnim sastancima i forumima predstavljalo je suštinsku komponentu njenih godišnjih aktivnosti, odražavajući njenu kontinuiranu posvećenost promovisanju i zaštiti ljudskih prava u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima. Ova angažovanja poslužila su kao platforma za razmenu iskustava, jačanje institucionalne saradnje i

rešavanje zajedničkih izazova u oblasti ljudskih prava.

Tokom perioda izveštavanja, IO je učestvovala na sastancima, konferencijama i forumima koje su organizovale partnerske institucije, regionalne i međunarodne mreže ombudsmana, kao i relevantne međunarodne organizacije. Kroz ove aktivnosti, IO je doprinela tematskim diskusijama o aktuelnim pitanjima, delila dobre prakse i jačala svoju ulogu kao kredibilni i konstruktivni akter na međunarodnoj areni ljudskih prava.

Međunarodno angažovanje je direktno uticalo na rast profesionalnih kapaciteta IO-a, unapređenje savremenih pristupa u rešavanju žalbi i jačanje zagovaranja za usklađivanje domaćeg zakonodavstva i praksi sa evropskim i međunarodnim standardima. Istovremeno, ova angažovanja su doprineli afirmaciji Republike Kosovo i IO-a kao aktivni partneri u regionalnom i globalnom dijalogu o ljudskim pravima.

Dana 30. aprila 2025. godine, u okviru bilateralnih sastanaka, Ombudsman Republike Kosovo, g. Naim Čelaj, održao je zvanični sastanak sa gđom. Sirpom Rautio, direktorkom Agencije Evropske unije za osnovna prava (FRA), sa ciljem jačanja međunarodne saradnje i unapređenja evropskih standarda ljudskih prava. Tokom sastanka, razgovarano je o važnosti uključivanja Kosova u tematske mreže i platforme FRA-a, sa fokusom na zaštitu prava dece, borbu protiv diskriminacije, digitalizaciju, veštačku inteligenciju, garantovanje efektivnog pravosudnog sistema i prava manjina, kao i o mogućnosti uključivanja Kosova kao člana posmatrača u rad FRA-a.

²¹³ EQUINET je vodeća evropska mreža koja okuplja 47 tela za ravnopravnost iz 39 evropskih zemalja, koja rade na promovisanju ravnopravnosti, borbi protiv diskriminacije u svim njenim oblicima i jačanju efektivne primene osnovnih ljudskih prava u Evropi. Institucija ombudsmana Kosova je član ove mreže od 2019. godine.

© Slika sa FRA-a

G-đa. Rautio je izrazila spremnost FRA-a da podrži instituciju Ombudsmana Kosova kroz studijske posete, razmenu metodologija rada i učešće u različitim događajima, ističući vitalnu ulogu nezavisnih institucija u promovisanju osnovnih prava i standarda EU-a. Sastanak je označio važan korak ka produbljivanju odnosa između IO-a i FRA-a i doprinosi unapređenju ljudskih prava i vladavine prava na Kosovu.

Kroz saradnju sa partnerskim institucijama i međunarodnim mrežama, kao i kroz ove sastanke, IO je uspela da obezbedi pristup resursima i stručnosti tokom 2025. godine koji jačaju njen mandat i pomažu joj da rešava sve složenije izazove, odražavajući brze promene u oblasti ljudskih prava. Ovi naponi ne samo da poboljšavaju reagovanje prema nacionalnim izazovima, već doprinose i jačanju sprovođenja međunarodnih obaveza na domaćem nivou i uključivanju uloge Kosova u globalni dijalog o ljudskim pravima.

Ukupno je tokom 2025. godine IO učestvovala na 49 međunarodnih događaja, od kojih je 32 bilo fizičkim učešćem, a 17 je bilo onlajn učešćem, što je prikazano u odgovarajućoj tabeli ispod.

Tabela 1: Učešće na međunarodnim sastancima

Br.	Aktivnost / Tema	Mesto	Datum	Organizator
1.	Vebinar na temu: „Zaštita grupa u situacijama ranjivosti: izazovi i strategije za nacionalne institucije za ljudska prava (NILJP)“	Online	30. januar 2025.	GANHRI
2.	Forum Evropskih NMS-ova, na temu: „Rešavanje prenaseljenosti u evropskim zatvorima: Jačanje uloge NMS-ova u zaštiti prava i obezbeđivanju efektivnog nadzora“	Strazbur, Francuska	5-6. februar 2025.	Savet Evrope
3.	Onlajn obuka o saradnji sa Evropskim komitetom za socijalna prava u skladu sa procedurama izveštavanja Evropske socijalne povelje	Online	14. februar 2025.	Savet Evrope& Equinet

4.	Sastanak na temu: „Radna prava kao ljudska prava“	Online	25. februar 2025.	GANHRI & ILO
5.	Obuka „Pristup pravima i pravna zaštita stranaca u Republici Kosovo“	Tirana, Albanija	24-27. februar 2025.	CRPK
6.	Onlajn obuka o učešću dece i zaštiti dece	Online	4. mart 2025.	ENOC
7.	Godišnji sastanak Globalne alijanse nacionalnih institucija za ljudska prava (GANHRI)	Ženeva, Švajcarska	10-12 mart. 2025.	GANHRI
8.	Regionalna konferencija „Jačanje partnerstva između institucija ombudsmana i civilnog društva za zaštitu i promovisanju ljudskih prava“	Priština, Kosovo	2-3 april. 2025.	IO& YIHR
9.	Zvanična poseta „Razmena iskustava u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih prava od strane institucija za ljudska prava“	Tirana, Albanija	7-8 april. 2025.	Ombudsman-Albanija
10.	Obuka za trenere (OzT) o borbi protiv rasizma i rasne diskriminacije	Online	9 prill-27 oktobar 2025.	Savet Evrope
11.	Forum Evropskih NMS-ova, sa temom: „Praćenje NMS-ova u kontekstu migracije“	Strazbur, Francuska	9-10 pril. 2025.	Savet Evrope
12.	Vebinar o proceni uticaja osnovnih prava na veštačku inteligenciju	Online	10 pril. 2025.	ENNHRI
13.	Sastanak između institucije ombudsmana i Agencije Evropske unije za osnovna prava (FRA)	Beč, Austrija	29 pril. 2025.	Institucija Ombudsmana Kosova
14.	Vebinar „Sprovođenje jednakosti kroz tehničke standarde: mogućnosti za organizacije civilnog društva i tela za ravnopravnost“	Online	29 pril. 2025.	EQUINET
15.	Sastanak za rukovodioce institucija: Liderstvo za jednakost	Palermo, Italija	8-9 maj. 2025.	EQUINET
16.	Prvi sastanak mreže NPM-ova Jugoistočne Evrope	Ljubljana, Slovenija	13-14 maj. 2025.	MMS Slovenija
17.	Sastanak radne grupe EQUINET „Standardi za tela za ravnopravnost“	Online	28 maj. 2025.	EQUINET
18.	Vebinar o Migraciji Rada i Biznis i ljudska prava	Online	28 maj. 2025.	GANHRI
19.	Godišnja konferencija Evropskog foruma NMS-ova	Strazbur, Francuska	5-6 jun. 2025.	Savet Evrope

20.	Radionica Evropske mreže za planiranje nacionalnih planova za ljudska prava	Liverpul, Velika Britanija	4-6 jun. 2025.	Univerzitet u Liverpulu
21.	Diskusioni okrugli sto o položaju žena iz nacionalnih manjina i njihovim mogućnostima za učešće u javnom životu i sprečavanju sukoba	Hag, Holandija	13 jun. 2025.	Visoki komesar OEBS-a za nacionalne manjine
22.	Sastanak i Vanredna Generalna skupština EQUINET-a	Online	17 jun. 2025.	EQUINET
23.	Diskusioni okrugli sto: „Tela za ravnopravnost u omogućavanju jednakog pristupa obrazovanju za Rome“	Online	19 jun. 2025.	EQUINET
24.	Događaj za obeležavanje 25. godišnjice osnivanja Ombudsmana u Albaniji i međunarodna konferencija na temu: „Domaće i međunarodne strukture za zaštitu ljudskih prava: dobre prakse i naučene lekcije“	Tirana, Albanija	24-25 jun. 2025.	Ombudsman Albanije
25.	Međunarodna konferencija „Mentalno zdravlje u mestima lišenja slobode: Uloga NMS-ova u zaštiti prava i obezbeđivanju efektivnog nadzora“	Priština, Kosovo	26-27 jun. 2025.	Institucija Ombudsmana Kosova
26.	Vebinar na temu: „Jačanje implementacije - Obezbeđivanje efektivnog izvršenja preporuka Ombudsmana“	Online	15 jul. 2025.	AOMA&MIO
27.	29. godišnja konferencija o pravu dece na fizičko zdravlje i 29. sastanak Generalne skupštine ENOC-a	Bukurešt, Rumunija	17-19 septembar. 2025.	ENOC
28.	9. regionalna konferencija tela za ravnopravnost Jugoistočne Evrope	Split, Hrvatska	22-23 septembar. 2025.	Ombudsmanka Hrvatske
29.	Obuka i sastanak radne grupe EQUINET-a, na temu: „Od polarizacije do zaštite: komunikacija, politike i pravne strategije za rešavanje govora mržnje i dezinformisanja“	Icalá de Henares, Španija	22-24 septembar. 2025.	ENNHRI
30.	Studijska poseta Tehničke grupe za koordinaciju i sprovođenje preporuka Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina	Strasbur, Francuska	22-25 septembar. 2025.	Savet Evrope

31.	Program obučavanja „Primena zakona protiv diskriminacije“	Talin, Estonija	25-26 septembar. 2025.	ERA
32.	Događaj angažovanja o proširenj EU-a	Brisel, Belgija	24 septembar. 2025.	ENNHRI
33.	Forum ENNHRI-a za liderstvo	Brisel, Belgija	25-26 septembar. 2025.	ENNHRI
34.	Godišnji sastanak Evropske mreže tela za ravnopravnost (EQUINET)	Brisel, Belgija	7 oktobar. 2025.	EQUINET
35.	Sastanak Radne grupe za standarde za tela ravnopravnosti	Brisel, Belgija	8 oktobar. 2025.	EQUINET
36.	Sastanak u vezi sa izveštajem ENNHRI-a o vladavini prava	Online	8 oktobar. 2025.	ENNHRI
37.	Regionalni sastanak o alternativama zadržavanj imigranata (ATD) na Zapadnom Balkanu	Podgorica, Crna Gora	21-22 oktobar. 2025.	IOM
38.	Regionalni seminar „Jačanje delovanja tela za ravnopravnost protiv diskriminacije i mržnje“	Strasbur, Francuska	27 -28 oktobar. 2025.	Savet Evrope
39.	Regionalna obuka o rasnoj diskriminaciji i antirasizmu	Strasbur, Francuska	28-29 oktobar. 2025.	Savet Evrope
40.	Sastanak Radne grupe „Pravo ravnopravnosti u praksi“	Online	28 oktobar. 2025.	EQUINET
41.	Sastanak Mreže NMS-ova Jugoistočne Evrope, na temu: „Prisilna hospitalizacija u prekrivičnim i građanskim postupcima“	Podgorica, Crna Gora	4-6 novembar. 2025.	Ombudman Crne Gore
42.	Radionica na temu: „Od dokaza do akcije: Izgradnja pravnih slučajeva u vezi sa algoritamskom diskriminacijom“	Online	6-7 novembar 2025.	EQUINET
43.	Onlajn sastanak „Veštačka inteligencija, poslovanje i ljudska prava“	Online	6.novembar 2025.	ENNHRI
44.	Sastanak Radne grupe za azil i migracije	Online	13.novembar 2025.	ENNHRI
45.	Sajam za učešća dece	Brisel, Belgija	17-18.novembar 2025.	Međunarodna mreža za učešće dece (ICPN), uz podršku organizacije Save the Children Kosovo
46.	Sastanak Generalne skupštine Evropske mreže za nacionalne institucije za ljudska prava (ENNHRI)	Brisel, Belgija	19-20.novembar 2025.	ENNHRI

47.	Studijska poseta o pristupu pravosuđu	Stokholm, Švedska	20-21.novembar 2025.	Švedski ombudsman za ravnopravnost i Equinet
48.	Sastanak ENNHRI-FRONTEX-FRA u vezi sa temom „Nezavisno praćenje u okviru Novog pakta o migraciji – Procena i dalje planiranje – Sastanak sa nacionalnim institucijama za ljudska prava i akterima EU-a za Pravdu i unutrašnje poslove“	Varšava, Poljska	24-25 novembar 2025.	FRONTEX
49.	Svečana ceremonija za obeležavanje 25. godišnjice osnivanja Institucije ombudsmana Republike Kosovo i konferencija na visokom nivou „Budućnost ljudskih prava usred globalnih transformacija: nacionalni izazovi i međunarodne obaveze“	Priština, Kosovo	1-2. decembar 2025.	Institucija Ombudsmana Kosova

Članstvo u međunarodnim organizacijama

Članstvo nacionalnih institucija za ljudska prava (NILJP) u međunarodnim mehanizmima i mrežama služi unapređenju dinamičnih odnosa koji bi trebalo da postoje između njih i međunarodnog sistema ljudskih prava. S obzirom da je IO već učlanjen u najvažnijim međunarodnim mrežama i organizacijama, i ove godine se pobrinula za interakciju sa njima, održavanjem zajedničkih sastanaka, razmenom informacija i dobrih praksi, što pomaže u unapređenju međunarodne saradnje.

U nastavku predstavljamo međunarodne mehanizme u kojima je IO učlanjena:

Br.	Mreža/Mehanizam	Godina članstva
1.	Evropski institut ombudsmana (EIO)	2002
2.	Mreža ombudsmana za decu Jugoistočne Evrope (CRONSEE)	2009
3.	Međunarodni institut ombudsmana (MIO)	2012
4.	Evropska mreža nacionalnih institucija za ljudska prava (ENNHRI)	2013
5.	Udruženje ombudsmana i medijatora frankofonije (AOMF)	2015
6.	Međunarodna konferencija institucija ombudsmana za oružane snage (ICOAF)	2015
7.	Udruženje mediteranskih ombudsmana (UMO)	2016
8.	Mreža ombudsmana za životnu sredinu i ljudska prava	2017
9.	Evropska mreža tela za ravnopravnost (EQUINET)	2019
10.	Evropska mreža ombudsmana za decu (ENOC)	2022

Tabela: Spisak članstava IO-a u međunarodnim mrežama

I IO se takođe poziva i učestvuje i u aktivnostima nekoliko drugih mehanizama i mreža, u kojima je, zbog političkih barijera, samo član posmatrač, kao što su:

- Svetska alijansa za nacionalne institucije za ljudska prava - GANHRI (gde se preispituje usklađenost NILJP-ova sa Pariskim principima);²¹⁴
- Mreža nacionalnih mehanizama za sprečavanje torture Jugoistočne Evrope - SEE NPM (u okviru koje IO učestvuje na raznim sastancima koji imaju za cilj saradnju, promovisanje i razmenu iskustava u oblasti zaštite prava lica lišenih slobode).²¹⁵

²¹⁴ Uslov za članstvo u ovoj organizaciji je članstvo Kosova u Ujedinjenim nacijama.

²¹⁵ Uslov za članstvo u ovoj regionalnoj mreži je pristupanje Kosova Opcionom Protokolu Konvencije protiv torture.

Komunikacija sa javnošću i medijima

U ispunjavanju svoje ustavne i zakonske misije, kao i u funkciji zaštite i unapređenja ljudskih prava, Ombudsman je komunicirao sa javnošću povećanjem saradnje sa medijima. To je učinjeno kroz objavljivanje materijala koji predstavljaju rad i aktivnosti institucije, bilo kroz odgovore na medijska pitanja radi dobijanja mišljenja, stavova ili čak radi dobijanja podataka u vezi sa određenim slučajevima ili oblastima ljudskih prava i sloboda. Tokom izveštajne godine, mediji su pratili i davali prostor događajima i izveštavali o izveštajima sa preporukama i mišljenjima Ombudsmana. U zavisnosti od situacija, mediji su takođe tražili stav ili mišljenje Ombudsmana o temama kojima su se bavili. Više njih su podneli i mediji zajednice, a posebno srpska zajednica. Na osnovu medijskih izveštaja, Ombudsman je pokrenuo 15 slučajeva istrage po službenoj dužnosti. Ova činjenica naglašava važnost tačnog i profesionalnog medijskog izveštavanja javnosti, kroz istraživačko novinarstvo koje identifikuje i izveštava o slučajevima kršenja osnovnih ljudskih prava i sloboda. Za Ombudsmana, ovo predstavlja važne informacije i izvor za pokretanje istraga u slučajevima gde se može utvrditi da postoje sistematska kršenja ljudskih prava. Stoga, treba podsticati angažovanje medija u predstavljanju i izveštavanju o slučajevima gde postoje informacije o mogućim kršenjima ljudskih prava, jer njihov rad skreće pažnju vlasti i institucija na pitanja od vitalnog značaja za živote građana. Veb-sajt, kao sredstvo širenja vesti i informacija (preko 110 vesti tokom 2025. godine), kao i društvene mreže (Fejsbuk, Instagram i X), služili su kao prostori gde su građani bili informisani o radu i aktivnostima Ombudsmana, kao i o angažovanju Ombudsmana posebno. Mediji su takođe pratili okrugle stolove gde se Ombudsman sastajao sa građanima, predstavnicima organizacija civilnog društva i predstavnicima lokalnih institucija. Kancelarija za medije i javnu komunikaciju počela je sa izradom strategije za odnose sa javnošću i medijima (2026–2030) u decembru. Kancelarija za javnu komunikaciju takođe obrađuje zahteve za pristup javnim dokumentima. OIK je obradila 41 zahtev podnet od strane podnosilaca žalbi, građana, medija i nevladinih organizacija u vezi sa pristupom javnim dokumentima, statistikama, odlukama i drugim materijalima. Od ukupnog broja zahteva, 33 su odobrena za potpuni pristup, 1 zahtev je delimično odobren, a 33 zahteva su odbijena. Svi zahtevi su podneti putem e-pošte, a odgovori su takođe poslani elektronski.

Agenda 2030 i Ciljevi Održivog Razvoja - Uloga Ombudsmana kao Nacionalne Institucije za Ljudska Prava

Tokom 2025. godine, Ombudsman je dosledno nastavio posvećenost zaštiti i promovisanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, u skladu sa međunarodnim standardima i obavezama Republike Kosovo. U tom kontekstu, institucija je doprinela jačanju svoje uloge u povezivanju ljudskih prava sa procesima sprovođenja Agende 2030 za održivi razvoj i Ciljeva održivog razvoja (COR), što odražavajući funkciju Ombudsmana kao Nacionalne institucije za ljudska prava (NILJP).

Agenda 2030 za održivi razvoj, koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija, predstavlja sveobuhvatni globalni okvir sa 17 ciljeva i 169 zadataka, praćenih merljivim indikatorima za praćenje napretka. U tom smislu, Skupština Republike Kosovo je izrazila svoju institucionalnu posvećenost sprovođenju ove agende kroz usvajanje relevantne rezolucije i uspostavljanje međuinstitucionalnih mehanizama koordinacije, uključujući Savet za održivi razvoj, kao platformu za vođenje i usklađivanje javnih politika sa Ciljevima održivog razvoja (COR).

Agenda 2030 za održivi razvoj zasniva se na univerzalnoj viziji održivog razvoja, koja u centar stavlja ljude, prosperitet, zaštitu životne sredine, mir i partnerstvo. Duboko je povezana sa principima ljudskih prava, jednakosti i nediskriminaciju, ciljajući iskorenjivanje siromaštva i nejednakosti, garantovanja ljudskog dostojanstva i sprovođenja suštinskog (osnovnog) principa „da niko ne ostane pozadi“, sa posebnim fokusom na najmarginalizovanije grupe.

Uloga nacionalnih institucija za ljudska prava u sprovođenju Agende 2030 takođe je naglašena u *Deklaraciji Meridas*,²¹⁶ koja podvlači da je Agenda zasnovana na *Povelji Ujedinjenih nacija*,²¹⁷ *Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravim*²¹⁸ i glavnim međunarodnim instrumentima za ljudska prava. U tom kontekstu, Ombudsman nastavlja da doprinosi promovisanju, praćenju i rešavanju pitanja vezanih za COR-ove, kroz svoj ustavni i zakonski mandat.

Institucije ovog profila, u vršenju svog mandata, primenjuju *pristup zasnovan na ljudskim pravima*,²¹⁹ kao vodeći princip institucionalne delatnosti. U tom kontekstu, i tokom 2025. godine, IO je nastavila integrisanje Ciljeva održivog razvoja (COR) u svakodnevnu delatnost Institucije, kroz povezivanje relevantnih ciljeva i zadataka sa podacima koji potiču iz pojedinačnih žalbi i sistematskih slučajeva rešenih u IO-u.

Oslanjajući se na funkcionalizaciju nove baze podataka, koja je u upotrebi od 1. januara 2024. godine, tokom izveštajne 2025. godine, proces povezivanja svake registrovane žalbe sa relevantnim ciljevima Agende 2030 za održivi razvoj nastavljen je na održiv način. Ovaj mehanizam je poslužio kao konsolidovani alat za analizu, praćenje i procenu politika i mera preduzetih od strane javnih institucija, u cilju ispunjavanja međunarodnih obaveza i unapređenja održivog razvoja.

Nastavak ovog procesa omogućio je generisanje statistike o žalbama i otvorenim slučajevima u IO, vezanim za svih 17 Ciljeva održivog razvoja, čak i tokom 2025. godine. Ova statistika na strukturiran način odražava oblasti u kojima se dešavaju kršenja ljudskih prava, sa ciljem da doprinese identifikovanju sistemskih nedostataka, kao i evidentiranju oblasti u kojima su potrebne dalje institucionalne intervencije i poboljšanja javnih politika.

216 <https://ennhri.org/our-work/topics/sustainable-development-goals/#:~:text=The%20M%C3%A9rida%20Declaration%2C%20adopted%20by,human%20rights%20and%20sustainable%20development.>

217 <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

218 <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

219 <https://ennhri.org/about-nhris/human-rights-based-approach/>

Broj podnetih žalbi, po ciljevima održivog razvoja (COR) - jedna žalba može da obuhvati nekoliko COR-ova

16. Mir, pravda i jake institucije	1471
03. Zdravlje i Dobro Blagostanje	148
10. Smanjene nejednakosti	53
08. Dostojanstven rad i ekonomski rast	35
17. Partnerstva za ciljeve	24
04. Kvalitetno obrazovanje	19
06. Čista voda i Kanalizacija	9
09. Industrija, inovacije i infrastruktura	9
07. Pristupačna i čista energija	8
05. Rodna ravnopravnost	4
11. Održivi gradovi i zajednice	4
12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja	3
13. Klimatske akcije	1

Broj istraženih žalbi, COR-u (jedna žalba može da obuhvati nekoliko COR-ova)

16. Mir, pravda i jake institucije	551
03. Zdravlje i Dobro Blagostanje	44
10. Smanjene nejednakosti	25
08. Dostojanstven rad i ekonomski rast	15
04. Kvalitetno obrazovanje	11
17. Partnerstva za ciljeve	10
09. Industrija, inovacije i infrastruktura	5
07. Pristupačna i čista energija	4
11. Održivi gradovi i zajednice	2
05. Rodna ravnopravnost	1

Analiza žalbi istraženih tokom 2025. godine, koje se odnose na Ciljeve održivog razvoja, pokazuje da se velika većina njih odnosi na COR-u 16 [Mir, pravda i jake institucije], što odražava stalnu zabrinutost u vezi sa funkcionisanjem javnih institucija, vladavinom prava i pristupom pravdi. Ograničeniji broj žalbi evidentiran je u oblastima zdravlja, smanjenja nejednakosti, zapošljavanja i obrazovanja, odražavajući društvene i ekonomske izazove koji direktno utiču na prava građana. Manji broj žalbi u drugim oblastima COR-a ne znači nužno odsustvo problema, već može ukazivati na niži nivo prijavljivanja ili svesti. Generalno, ovi podaci služe kao osnova za identifikovanje prioriteta i orijentisanje delovanja Ombudsmana u cilju unapređenja ljudskih prava i održivog razvoja.

Ombudsman ocenjuje da kontinuitet generisanja i analiziranja ovih statistika predstavlja važan instrument za praćenje napretka Republike Kosovo u sprovođenju Ciljeva održivog razvoja (COR) na nacionalnom nivou, iz perspektive IO-a. Istovremeno, ovaj proces jača koordinisani pristup između ljudskih prava i održivog razvoja, osiguravajući da se princip dugoročne koristi za građane i princip „da ne ostane niko po strani“ na merljiv način odražavaju u radu javnih institucija.

Budžet IO-a

Budžet IO-a

IO je nezavisna ustavna institucija koja se finansira iz budžeta Republike Kosovo. Ona podnosi svoj budžetski zahtev za jednogodišnju i trogodišnju kalendarsku godinu Skupštini Republike Kosovo, na osnovu prioriteta i potreba rada u skladu sa ustavnim i zakonskim nadležnostima i odgovornostima za vršenje svog glavnog mandata: nadzor, zaštita i promovisanje ljudskih prava i sloboda.

Prema Zakonu o ombudsmanu: „IO priprema svoj godišnji predlog budžeta i podnosi ga na usvajanje Skupštini Republike Kosovo.²²⁰ Isto prema ovoj zakonskoj odredbi, IO-u se može dodeliti potreban dodatni budžet u slučajevima povećanih obaveza i nadležnosti prema ovom zakonu i drugim zakonima, odnosno i dodatne relevantne i adekvatne finansijske i ljudske resurse²²¹.

Finansiranje IO-a iz Budžeta Republike Kosovo

Na osnovu zakonskih procedura za pripremu i podnošenje redovnog budžetskog zahteva, IO je podnela svoj budžetski zahtev za 2025. godinu Skupštini Republike Kosovo i Ministarstvu finansija, rada i transfera u zakonski propisanom roku.

Budžetski Zahtev za 2025. godinu od strane Ombudsmana pripremljen je na osnovu planiranja potreba i radnih aktivnosti IO-a za kalendarsku 2025. godinu, na osnovu zakonskog mandata i razvojne strategije IO-a.

Budžet IO-a za 2025. godinu, prema Zakonu o budžetu, izdvojen je u iznosu od 1.451.622,00 €, namenjenim za sledeće budžetske ekonomske kategorije:

- Plate i dnevice, u iznosu od 1.038.622.00 €;
- Roba i usluge, u iznosu od 356.000.00 €;
- Opštinski troškovi, u iznosu od 7.000.00 €.
- Kapitalni rashodi, u iznosu od 50.000.00 €

Predstavićemo pregled stanja i toka budžetskih rashoda Ombudsmana za 2025. godinu prema budžetskom zahtevu IO-a i u odnosu na budžet izdvojen prema Zakonu o budžetu za 2025. godinu, uključujući budžetske rashode na kraju fiskalne godine, kao i izveštavanje o budžetskim uštedama od strane IO-a i drugim budžetskim smanjenjima utvrđenim odlukom Vlade Republike Kosovo. Podaci će biti predstavljeni u tabelarnom obliku i prema ekonomskim budžetskim kategorijama.

Istovremeno, Ombudsman takođe mora da podnese Skupštini Republike Kosovo poseban i detaljan finansijski izveštaj za budžetsku 2025. godinu, na osnovu redovnog godišnjeg izveštavanja prema jedinstvenom obrascu za finansijsko izveštavanje nezavisnih institucija, kako zahteva Odbor za budžet i finansije Skupštine Republike Kosovo.²²²

Konkretnije, sledeća tabela će odražavati budžet Ombudsmana za 2025. godinu, počevši od početnog budžetskog zahteva, budžeta izdvojenog prema Zakonu o godišnjem budžetu za 2025. godinu, deklarisanje o budžetskim uštedama od strane IO-a, kao i smanjenja budžeta na kraju fiskalne godine prema odlukama Vlade Republike Kosovo o uštedi finansijskih sredstava.

²²⁰ Zakon br. 05/L-019 o ombudsmanu, član 35, stav 3.

²²¹ Tu isto.

²²² Detaljan finansijski izveštaj za budžet IO-a biće poslat Skupštini Republike Kosovo, u skladu sa jedinstvenim obrascem za finansijsko izveštavanje.

Tabela 1: Budžet OIK-a za 2025. godinu, prema sledećim podacima:

Ekonomska kategorija	Budžetski zahtev IO-a za 2025. godinu	Budžet dodeljen Zakonom o budžetu za 2025. godinu	Deklaracija o uštedama prema IO-u za 2025.	Smanjenje odlukom Vlade	Ukupne budžetske promene za 2025. godinu	Konačni budžet za 2025. godinu
Konačni budžet za 2025. godinu	1.182.039.81	1.038.622.00	(70.000.00)	(104.170.60)	(104.170.60)	959.780.55
Roba i usluge	310.000.00	356.000.00		(36.342.36)	(36.342.36)	319.657.64
Opštinski rashodi	7.000.00	7.000.00	(3.000.00)	0.00	(3.000.00)	4.000.00
Kapitalni izdaci	56.000.00	50.000.00	(17.006.00)	0.00	(17.006.00)	32.994.00
Ukupno budžet	1.555.039.81	1.451.622.00	90.006.00	(140.512.96)	(160.518.96)	1.316.432.19

Planiranje i trošenje budžeta za 2025. godinu sprovedeno je prema planiranim potrebama i određenoj nameni za završetak aktivnosti i rada Ombudsmana, koje su bile od interesa za obezbeđivanje vršenja mandata, nesmetanog odvijanja rada i funkcionisanja prema planu rada Ombudsmana.

Dok u vezi sa netrošenjem budžeta za 2025. godinu, u odnosu na planiranje i izdvajanjem budžeta, kao i konačnim budžetom na kraju fiskalne godine, uticaj su imale i međunarodne donacije i projekti, kroz koje je Ombudsman obezbedio potrebe i razne radne aktivnosti od visokog interesa za vršenje mandata, kao i za sprovođenje plana rada za 2025. godinu. Istovremeno, nije nedostajalo praćenje i interna kontrola u IO za najekonomičnije i najefikasnije korišćenje budžeta.

Za budžetsku 2025. godinu, u skladu sa zakonskim procedurama i zahtevom podnetog od Ministarstva finansija, rada i transfera, IO je takođe prijavila budžetske uštede za 2025. godinu u ukupnom iznosu od 90.00600 €.

Dok je Ministarstvo finansija, rada i transfera, odlukama Vlade Republike Kosovo, Odlukom br. 01/281 od 24.12.2025. godine, iz kategorije plata i dodataka povučeno 104.170,60 €, Odlukom br. 04/282 od 24.12.2025. godine, iz kategorije roba i usluga povučen je iznos od 36.342,36 €, dok je Odlukom br. 03/261 od 05.06.2025. godine, za sprovođenje člana 33. stav 2. Zakona o budžetskim raspodelama za 2025. godinu, koeficijent povećan za 0,5 jedinica, što se primenjuje od jula 2025. godine.

Konačni budžet i realizacija rashoda za 2025. godinu

Budžet Ombudsmana za 2025. godinu je realizovan u novčanom iznosu od 1.288.052,24 €, što se pretvara u 97,84% konačnog budžeta na kraju budžetske godine. Sledeća tabela će odraziti stanje konačnog budžeta u odnosu na budžetske rashode za 2025. godinu, prema budžetskim podacima ekonomskih kategorija, izraženim u procentima, kako za ukupno sprovođenje budžeta, tako i po ekonomskim budžetskim kategorijama.

Tabela 2: Konačni budžet i realizacija budžetskih rashoda za 2025. godinu

Br.	Ekonomske kategorije	Konačni budžet za 2025. godinu	Potrošeni budžet za 2025. godinu	Slobodna sredstva	Realizacija u%
1.	Plate i dnevnice	959.780.55	959.780.55	0.00	100.00%
2.	Roba i usluge	319.657.64	291.830.06	27.827.58	91.29%
3.	Opštinski rashodi	4.000.00	3.447.63	552.37	86.19%
4.	Kapitalni izdaci	32.994.00	32.994.00	0.00	100.00
Ukupnoj		1.316.432.19	1.288.052.24	28.379.95	97.84%

**GODIŠNJI IZVEŠTAJ
2025**

BR. 25

